

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

June 19. 65

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

UNIVERSITÄT
GÖTTINGEN
BIBLIOTHEK

Em 19. 65

DE MAXIMO TYRIO, QUAESTIONES
PHILOLOGAE SELECTAE.

DISSERTATIO INAUGURALIS
QUAM
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
SENSU ET AUCTORITATE
IN
ACADEMIA GEORGIA AUGUSTA
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE CAPESSENDOS
SCRIPSIT
HERMANNUS HOBEIN
HANNOVERANUS.

GOTTINGAE
MDCCKCV.

220

8171

67

УНАУНАН
УИЗНЕВИНУ
УНАУНАН

~~Jan 19.65~~

Jan 19.65

Harvard College Library
By Exchange
31 Oct. 1898

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAY 2 1975

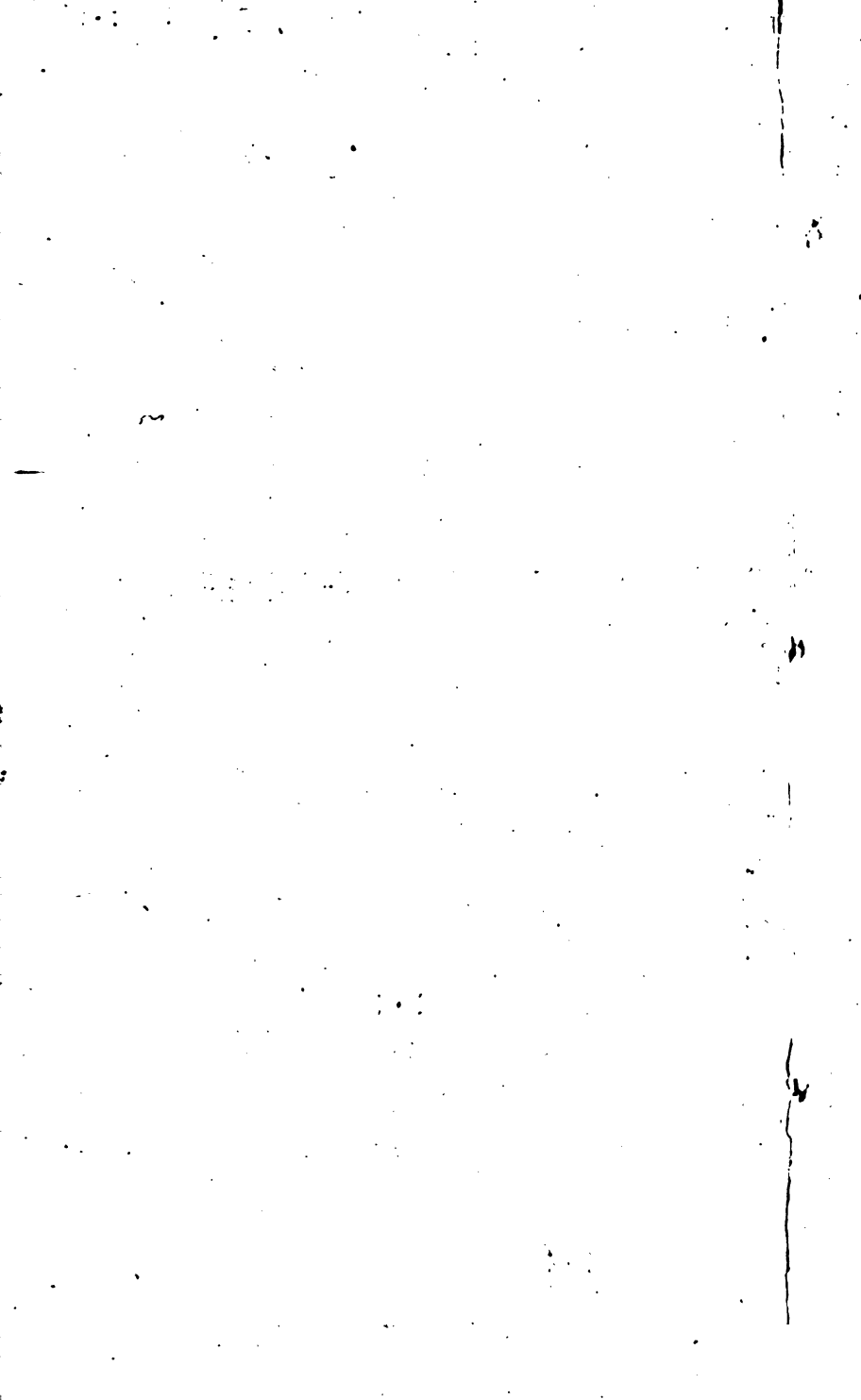

De dissertatione probanda ad ordinem rettulit
U. de Wilamowitz-Moellendorf
Examen rigorosum habitum est die VII. mens. Decembr. a. h. s. XCIV

UDALRICO DE WILAMOWITZ-MOELLENDORF

S.

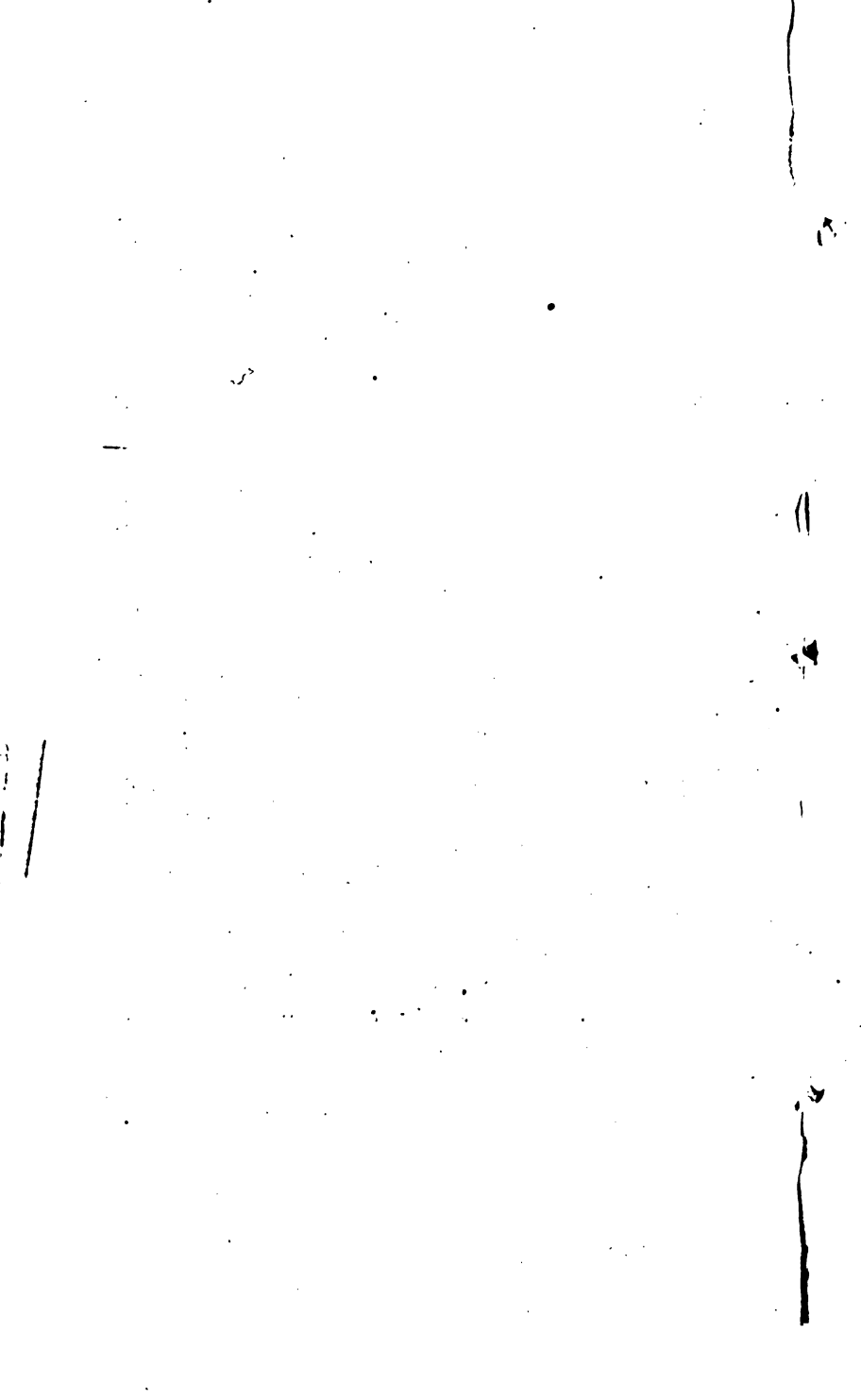

CONSPECTUS CAPITUM.

	Pag.
Praefatio I. Quomodo adhuc viri docti de Maximo iudicaverint.	1
II. Quot modis de eo dici possit.	2
Pars I. De Maximi vita et scriptis.	
I. Quo philosophandi genere usus sit.	6
II. Qui fuerint, apud quos locutus est.	9
III. Quo dicendi ratione usus sit.	16
IV. Quomodo disposuerit quoque componendi genere usus sit.	24
Pars II. De fontibus Maximi.	
I. Quae ipsius Platonis scripta Maximus noverit. .	32
II. Quae e scholarum doctrina Platonica cognita habuerit.	39
III. De rationibus quibusdam Platonice stoisie apud scriptores illius aetatis vulgatae.	53
IV. De praecipis philosophiae, quae ad vitam perti- nentes Maximus protulit.	62
V. Quae e stoisie in popularem philosophiam receptis ei nota fuerint.	69
Excursus. De libro quodam Academico a Plutarcho aliisque exscripto	70—77
VI. De cynicorum doctrinae vestigiis apud Maximum.	83
VII. Ex aequalibus scriptoribus quos legarit. . . .	90

Praefatio.

I.

Postquam animi levitatem quam putabat exiguitatemque ingenii indignatus Reiskius acri potius iudicio Maximum persecutus est quam aequo perpendit, neglectus est a philologia, quasi omnibus Reiskiani illius taedii aliquid attulisset: quaecumque de eo scripta inveni — brevissima pleraque, quaedam paulo copiosiora — opiniones sunt non tam studio ac ratione paratae quam legendo perceptae, nec non satis credebant, ut cuique vel vituperanda Maximi ars vel laudanda videbatur, de ea verba fecisse¹⁾; itaque factum est, ut compositis, uti par est,

1) Reiskii verba exstant in Davisii editione altera ab illo curata (Lips. 1774) tom I p. III. Viri docti qui de Maximo iudicaverunt hi sunt. D. Heinsius (ed. Lugd. Bat. 1614) Davisius (ed. Cantabr. 1708; in sec. ed. praefationis fragm. [Reisk. p. X] Casaubonum Pantinum Crescillium Petitum Hemsterhusium Clericum laudatores Maximi enumeravit) Barthius (cf. Fabricii bibl. Hamb. 1796 tom. V p. 515 sq.) Marklandus (ed. Reisk. p. XXVIII) Stolle (hist. d. heidnischen morale Ienae 1714) Brucker (hist. crit. philos. Lips. 1742 [vel 1766] tom. II p. 177) Nicolai (griech. litt. gesch. bd. II p. 652) Pauly (realencycl. IV p. 1676) Volkmann (rhetorik p. 484) Christ (griech. litt. gesch. p. 514) Bernhardy (griech. litt. gesch. I p. 660) Champagny (Les Antonins. Paris 1868 tom. III p. 207 sq.) Boeckhii (encycl. u. methodol. Lips. 1877 p. 674; qui ceteram hunc Tyrium cum Epirota qui dicitur vel Ephesio quodam Italiani imperatoris aequali confudisse videtur; quem propter errorem iam Morellum olim castigaverunt vv. dd. Brucker Fabricius Davisius alii); praesertim Kaemmel (Max. d. Tyr. in Fleck. ans. 1871 tom. 104 p. 1 sq.) et Rohdich (de Max. Tyr. theologo diss. inaug. Bythomiae 1879). Mitte singularum orationum illas transcriptiones quas nominare maluerim quam iudicia de ipsius Maximi persona hic illis editas (velut Stäudlini gesch. d. moralphil. Hannov. 1822 p. 225 sq.) Krug philos. lex. tom. II p. 815. Champagny l. c. Denis (histoire des théories et des idées morales dans l'antiquité Paris 1856 tom. II passim) Martha (les moralistes sous l'empire Romain) Friedländer (altengeschichte III p. 486. 585. 707) alia.

his iudicis tabula sit multis quidem, varisque coloribus inducta, sed qui nec consentiant inter se, neque unam picturam et perfectam efficiant. Totum autem opus est eum depingere, si recte et de ipso iudicare et illius aetatis historiae eam partem, cuius pro exemplo casu nobis unus Maximus est, intellegere volumus. Sed non potest quisquam hunc laborem prospere puto subire, nisi alia quaestione simul soluta: cum sequiores illi scriptores, quorum Maximus est, numquam fere suis usi sint, unde sumpserint ea, quae protulerunt, nobis spectandum est, ut quomodo protulerint iuste aestimemus. De Maximo autem quae dicenda sunt vereor, ne in immensum serpent; ac ne pene quidem mihi videor iam nunc omnia dicere; liceat igitur quaedam tamquam prolegomena eligere, quibus a lectoribus, penes quos est de talibus iudicium, probatis spero et illos amplius de Maximo agere mihi concessuros et me opus editurum esse praeclarissimo illo nomine dignius quam haec primitiae, non propter exigua sua, si sunt, merita, sed gratissimo ex animo summaeque pietatis ergo illi oblatas.

II.

Magna est quaestionum e quibus eligere possumus, in Maximo copia; sed ipse offert materiae et disponendae et eligendae facultatem quam aptissimam. Est ubi multum sese in artibus esse praedicat atque admonet, ut qui audirent in qua quisque arte vellet instituendos se ipsi traderent²⁾; nec vana quam nostri putant haec iactatio; est cur fecerit causa plane perspicua: in multitudine declamatorum de plausu vulgi decertantium cuique opus erat quam plurima promittere quam pulcherimo loqui, si modo cordi erat vocem audiri; et fuere fortasse haud pessimi semper quos reliquerunt qui circumstabant alium

2) orat. VII 7. Παρηγήλυσεν εἰς ὑμᾶς, ὦ νέοι, παρασκευὴ λόγων αὐτῆ πολύου καὶ πολυμερῆς καὶ κέρμορος καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνουμένη ἀποδοῦ, καὶ πάσας φύσεις (ἀνθρώπων) καὶ πάσας ζηλώσεις λόγων καὶ πάσας παιδευμάτων ἰδέας οἷ. εἴτε τις ῥητορικῆς ἐρᾶς, οὗτος αὐτῆ δρόμος λόγων πρόχειρος καὶ πολυαρκτηῆ καὶ εὐκαρὸς . . . εἴτε τις ποιητικῆς ἐρᾶς, ἡκίτω, κορισάμενος ἄλλοθεν τὰ μέτρα μένου, τῆν δὲ ἄλλην χορηγίαν λαμβανέτω ἐντεῦθεν, τὸ σοβαρὸν . . . ἀλλὰ πολιτικῆς καὶ τῆς περὶ δήμου καὶ βουλευτήρια παρασκευῆς ἡκει ἐνδεῆς ὦν; σὺ μὲν καὶ (τοῦτο) κεφαλαίως τὸ ἔργον, ἐρᾶς τὸν δήμον, ἐρᾶς τὸ βουλευτήριον, τὸν λόγοντα, τῆν παιδῶν, τὸ κράτος. ἀλλὰ τούτων μὲν τις ὑπερορᾶ, φιλοσοφίαν δὲ ἀσπάζεται καὶ ἀλλόθεν τιμᾶ; ἐνταῦθα ὑφαίρει τῆς μεγαλαυχίας, ὑφίμαται, οὐχ ἑ αὐτός εἰμι.

8171

67

УНАУНАН
УПІЗНАВІНУ
УНАУНАН
~~Гон 19.65~~

Гон 19.65

Harvard College Library
By Exchange
31 Oct. 1896

De dissertatione probanda ad ordinem rettulit
U. de Wilamowitz-Moellendorf
Examen rigorosum habitum est die VII. mens. Decembr. a. h. s. XCIV

UDALRICO DE WILAMOWITZ-MOELLENDORF

S.

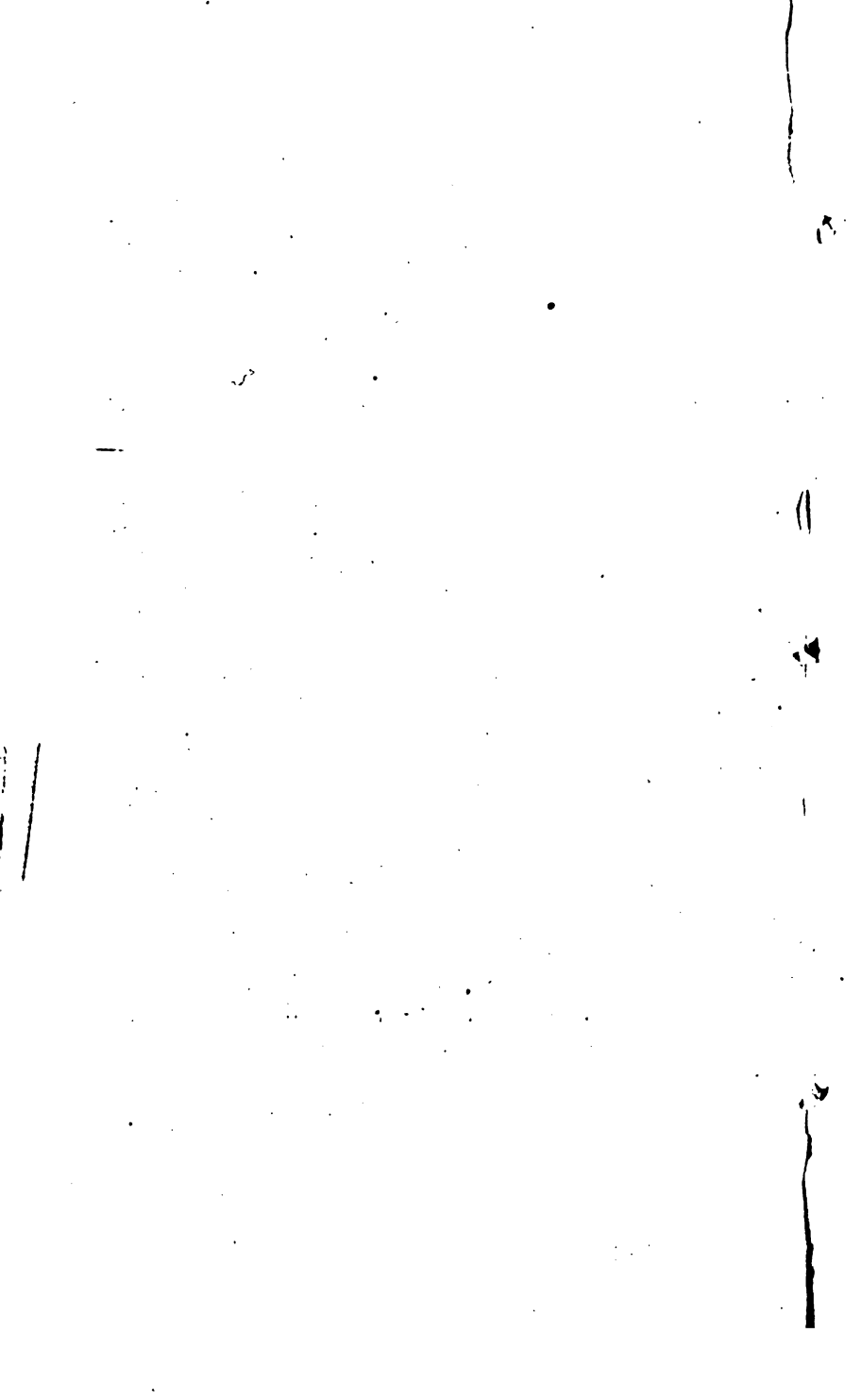

CONSPECTUS CAPITUM.

	Pag.
Praefatio I. Quomodo adhuc viri docti de Maximo iudicaverint.	1
II. Quot modis de eo dici possit.	3
Pars I. De Maximi vita et scriptis.	
I. Quo philosophandi genere usus sit.	6
II. Qui fuerint, apud quos locutus est.	9
III. Quo dicendi ratione usus sit.	16
IV. Quomodo disposuerit quoque componendi genere usus sit.	24
Pars II. De fontibus Maximi.	
I. Quae ipsius Platonis scripta Maximus noverit. .	33
II. Quae e scholarum doctrina Platonica cognita habuerit.	39
III. De rationibus quibusdam Platoniceis stoicis apud scriptores illius aetatis vulgatis.	53
IV. De praeceptis philosophis, quae ad vitam perti- nentes Maximus protulit.	62
V. Quae e stoicis in popularem philosophiam receptis ei nota fuerint.	69
Excursus. De libro quodam Academico a Plutarcho aliaque exscripto	70—77
VI. De cynicorum doctrinae vestigiis apud Maximum.	83
VII. Ex aequalibus scriptoribus quae legerit. . . .	90

Praefatio.

I.

Postquam animi levitatem quam putabat exiguitatemque ingenii indignatus Reiskius acri potius iudicio Maximum persecutus est quam aequo perpendit, neglectus est a philologis, quasi omnibus Reiskiani illius taedii aliquid attulisset: quaecumque de eo scripta inveni — brevissima pleraque, quaedam paulo copiosiora — opiniones sunt non tam studio ac ratione paratae quam legendo perceptae, nec non satis credebant, ut cuique vel vituperanda Maximi ars vel laudanda videbatur, de ea verba fecisse¹⁾; itaque factum est, ut compositis, uti par est,

1) Reiskii verba exstant in Davisii editione altera ab illo curata (Lips. 1774) tom I p. III. Viri docti qui de Maximo iudicaverunt hi sunt. D. Heissius (ed. Lugd. Bat. 1614) Davisius (ed. Gantabr. 1703; in sec. ed. praefationis fragm. [Reisk. p. X] Casaubonum Pautinum Cresollium Pettium Hemsterhusium Clericum laudatores Maximi enumeravit) Barthius (cf. Fabricii bibl. Hamb. 1796 tom. V p. 515 sq.) Marklandus (ed. Reisk. p. XXVIII) Stolle (hist. d. heidnischen morale Iena 1714) Brucker (hist. crit. philos. Lips. 1742 [vel 1766] tom. II p. 177) Nicolai (griech. litt. gesch. bd. II p. 652) Pauly (realencycl. IV p. 1676) Volkmann (rhetorik p. 484) Christ (griech. litt. gesch. p. 514) Bernhardy (griech. litt. gesch. I p. 660) Champagny (Les Antonins. Paris 1868 tom. III p. 207 sq.) Boeckhius (encycl. u. methodol. Lips. 1877 p. 674; qui ceteram hunc Tyrium cum Epirota qui dicitur vel Ephesio quodam Iuliani imperatoris aequali confudisse videtur; quem propter errorem iam Morellum olim castigaverunt vv. dd. Brucker Fabricius Davisius alii); praesertim Kaemmel (Max. d. Tyr. in Fleck. ans. 1871 tom. 104 p. 1 sq.) et Rohdich (de Max. Tyr. theologo diss. inaug. Bythomiae 1879). Mitte singularum orationum illas transcriptiones quas nominare maluerim quam iudicia de ipsius Maximi persona hic illis editas (velut Stäudlin gesch. d. moralphil. Hannov. 1822 p. 225 sq.) Krug philos. lex. tom. II p. 815. Champagny l. c. Denis (histoire des théories et des idées morales dans l'antiquité Paris 1856 tom. II passim) Martha (les moralistes sous l'empire Romain) Friedländer (altengeschichte III p. 488. 585. 707) alia.

his iudiciis tabula sit multis quidem, varisque coloribus inducta, sed qui nec consentiant inter se, neque unam picturam et perfectam efficiant. Totum autem opus est eum depingere, si recte et de ipso iudicare et illius aetatis historiae eam partem, cuius pro exemplo casu nobis unus Maximus est, intellegere volumus. Sed non potest quisquam hunc laborem prospere puto subire, nisi alia quaestione simul soluta: cum sequiores illi scriptores, quorum Maximus est, numquam fere suis usi sint, vnde sumpserint ea, quae protulerunt, nobis spectandum est, ut quomodo protulerint iuste aestimemus. De Maximo autem quae dicenda sunt vereor, ne in immensum serpent; ac ne posse quidem mihi videor iam nunc omnia dicere; liceat igitur quaedam tamquam prolegomena eligere, quibus a lectoribus, penes quos est de talibus iudicium, probatis spero et illos amplius de Maximo agere mihi concessuros et me opus editurum esse praeclarissimo illo nomine dignius quam haec primitiae, non propter exigua sua, si sunt, merita, sed gratissimo ex animo summaeque pietatis ergo illi oblatae.

II.

Magna est quaestionum e quibus eligere possumus, in Maximo copia; sed ipse offert materiae et disponendae et eligendae facultatem quam aptissimam. Est ubi multum sese in artibus esse praedicat atque admonet, ut qui audirent in qua quisque arte vellet instituendos se ipsi traderent²⁾; nec vana quam nostri putant haec iactatio; est cur fecerit causa plane perspicua: in multitudine declamatorum de plausu vulgi decertantium cuique opus erat quam plurima promittere quam pulcherime loqui, si modo cordi erat vocem audiri; et fuere fortasse haud pessimi semper quos reliquerunt qui circumstabant alium

2) orat. VII 7. Παρελήλυθεν εις ὑμᾶς, ὡ νῆοι, παρασκευῆ λόγων αὐτῆ πολύχουοι και πολυμερῆοι και πύμοφοροι και ἐπι πάοας ἐξικνουμένην ἀκοᾶοι, και πύοιοι φύοιοι (ἀνθρώπων) και πάοας ζηλώοιοι λόγων και πάοας παιδευμάτων (Ἰδαοι sq. εἴτε τιοι βητοροῖοι εῖρε, οὔτοοι αὐτῆ θρομόοι λόγου πρόχειροοι και πολυαρκῆοι και εὔκοροοι . . . εἴτε τιοι κοιητικῆοι εῖρε, ἠκέτωοι, πορισάμενοοι ἄλλοθεν τᾶ μέτρα μέοιοι, τῆοι δὲ ἄλλῆοι χορηγῖοι λαμβανῶτωοι ἐντεῦθεν, τὸ σοβαρῆν . . . ἀλλὰ κοιητικῆοι και τῆοι περὶ δήμοοι και βουλευτήροια παρασκευῆοι ἠκειοι ἐνδεῆοι ὄν; οὐ μὲν και (τοῦτο) κεφῶρακαοι τὸ ἐργον, εῖρε; τὸν δήμον, εῖρε; τὸ βουλευτήροιοι, τὸν λέγοντα, τῆοι κειδῶ, τὸ κρᾶτοοι. ἀλλὰ τοὔτων μὲν τιοι ὑπεροφῆοι, φιλοσοφῖοι δὲ ἀσπάζεταοι και ἀλήθειαν τιμῆοι; ἐνταῦθα ὑφαιρῶ τῆοι μεγαλαυχῖοι, ὑφίεμαι, οὐχ ὁ αὐτόοι εἰμί.

auditori in blanditiis adhibendis magis effusum, suaviorem aurium voluptatem pollicitum³⁾. Certe ne Maximo quidem ubique contigit, ut favorem audientium sibi conciliaret; ipse hoc cum dolore quodam questus est⁴⁾; nec mirum igitur eum cum declamaturus Romam venisset, ceterorum morem secutum summam parando auditorio sibi operam dedisse nec non ad ipsius laudationem artiumque quas calleret iactationem delapsum esse, quam adhuc spreverat et indignam viro gravi esse ipse adeo bene sentiebat ut excusationem adferret ex auditorii lentitudine petitam⁵⁾. Sint ipsa verba sane nimis gloriosa et magis procacia quam quae probemus, res minime dubia: coactus iactatione concertantium, quam multa ex ipso possent expectare praenuntiat, neque est cur fictam esse artis poeticae politices oratoriae philosophiae peritiam qua gloriatur arbitremur. Immo servatam tenuimus scholarum quas promisit unam seriem XL orationes in codicibus complexam; unde sequitur re vera eum Romanis persuasisse, ut auditorium eius frequentarent; de philosophicis autem rebus scholas fuisse quas adire illi constituebant, fortasse inde exortum est quod omnia quae philosophiae cujusdam speciem praebabant, tum auctoritate quadam apud plebem florebant⁶⁾; ipsius Maximi nil intererat quid ex se audire aut qua in re vellent institui: philosopharum dissertationum

3) cf. de his Dio Chrysa. XIII 11 ἀνακηρύττουσι ἑαυτοὺς ὡσπερ οἱ Ὀλυμπίασι κήρυκες. Epict. III 35 δεῖ . . παρακληθῆναι τοὺς ἀκουσομένους καὶ εἰ ἐν κομφῶσ στολή . . ἀναβάνα . . διαγράφειν et antea 7. 17 sq. Martha l. s. p. 224.

4) VII 6. εἰ γὰρ, ὦ θεοί, ἐμῶν θεπτῶν γένοιτό τις συναγωνιστὴς ἐμοί ἐκ τούτων τῆς ἔδρας συγκονόμενος καὶ συμπονῶν, ἐγὼ τότε εὐδοκίμῳ, στεφνοῦμαι τότε, κηρύττομαι τότε ἐν τοῖς Ἰανέλλησιν. ἕως δὲ νῦν ἀστεφάνωτος εἶναι ἐμολογῶ καὶ ἀκήρυκτος, κἂν ὑμεῖς βοᾶτε. Τί γὰρ ἐμοί ὄφελος τῶν κολλῶν λόγων καὶ τῆς συνεχοῦς ταύτης ἀγωνίας;

5) VII 7. ἄνθρωποι ὄντες οὐδὲ κατὰ ὄρεϊδας ξυψόσονται ἡμῖν, ἀκούοντες θαμὰ οὐκ ἀσῆμων αὐλημάτων, ἀλλὰ νοερῶν λόγων καὶ διηρθωμένων καὶ γονίμων καὶ πρὸς μίμησιν εὐ κεφυκότων; ὥστε ἔγωγε τέως καὶ πρὸς ἅπαντας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων σιγῆν ἔχων καὶ μηδὲν σεμνὸν μηδὲ ὑπέρανχον μήτε ἰδίᾳ μήτε εἰς κοινὸν εἰπὼν νῦν μοι δοκῶ ὑμῶν εἶναιεν γαυρότατα ἂν καὶ μεγαλαυχότατα εἶπα.

6) Morum religionisque ne in summa quidem corruptione non interdum plebem paulo altius assurgendi desiderium etsi non sentit sollicitat; novus quisque qui exsistit excipitur tanquam salutem diu amissam referre possit; atque una hac sive spe sive angore quodam animi ducti illis temporibus eos puto adibant qui veri philosophi aut speciem praebabant aut dicebantur velut Dionem (cf. XIII 11. 12 XLII 1).

quae habendi cepiam septima illa oratione comparavit, loco itidem de his lectus esset, quae ad ceteras tres artes quarum peritiam iactat, pertinent, si fuissent qui de his agere eum juberent. Quod quidem sive fors tulit ⁷⁾ sive numquam omnino a Maximo scholae habitae sunt nisi Romae illae philosophicae, id constat eum non tam philosophum, quem cedicis inscriptio vocat, fuisse quam artium disciplinarumque quae paucae tum colebantur ⁸⁾ studiis obsecutum esse, et sunt sane multa in iis quae restant dissertationibus philosophis, quae qualem in illis artibus tractandis sese praestiterit, tam apte demonstrant ⁹⁾ ut nullus ex iis, qui e septima elucent, color deest vitae ejus imagini quam ceteri sermones referunt, ac ne periculum quidem sit ne nostrum de eo iudicium in angustum plus aequae compellatur neque perfectum sit. — En igitur quattuor unde sumi potest exordium; mittamus autem Maximum et poeticas et politicas artis magistrum quippe qui quaestiones

---

7) Ex iis, quae in adn. 4 attali nil efficitur: cathedram eum non oratoris publici sed philosophi spectasse apparet; sed de condenda quadam schola philosophica non cogitabat, cum nullum sibi existitisse discipulum quereretur, sed eorum sibi quendam dari exoptat, quales philosophos sequebantur pedissequi potius perpetui quam conlegae atque docendi participes; quales iam cum Diogene cynico fuerant, et Christum sequebantur; quales Epicteti fuisse scimus et Dio sese non habere velle pronuntiat (ού λαμβάνω μαθητάς εἰδώς ὅτι οὐδέν ἔν ἔχαμι διδάσκειν XII 18 cf. 15). Quodsi Maximus dicere voluit adhuc se non habuisse associam, id fieri potuit quia nemini re vera persuasit ut sequeretur, unde efficitur scholae eum jam antea habuisse; sed nonne id quoque probabile est discipulos eum non habuisse quia parandis iis operam adhuc omnino non dedit?

8) Has poeticissimum artes esse quarum studio tenebantur Dio docet XII 5 εἰς δὲ καὶ ὑμῖς τοσαῦτα μὲν δαίματα ἔχοντες τερπνὰ, τοσαῦτα δὲ ἀκούσματα· τοῦτο μὲν ῥήτορας δενοῖς, τοῦτο δὲ ξυγγραφείας ἡδίστους ἐμμέτρων καὶ ἀμέτρων λόγων, τοῦτο δὲ πολλοὺς σοφιστὰς δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐκαιομένους sq.

9) Quae sophisticam artem sapiant non enumerari possant; quantum huc faciunt infra de eis agitur; ad artis poeticas studium referenda sunt praeclara illa de Sapphus amore ab ineptis iniquis vulgaris memoriae detractationibus plane vacua (orat. XXIV 9); eiusdem generis nescio an sint quaedam de Homeri — quem semper in ore fert — decorum interpretatione a natura ducta stoica (de quibus inspicitur huius operaculi part. II cap. V). Artem politican quam sese docturam esse pollicetur eum intelligendam esse apparet, quae in excogitandis componendisque orationibus ante iudices et in foro habendis versabatur; imprimis pro re quadam et contra eandem una in oratione dicere et docere et ipsi consueverant (cf. Bruns mus. Rhen. n. ser. 43 p. 99) nec decant apud Maximum id genus artificia sine dubio huc referenda (cf. XXI/XXII, XXIV 8. 6, XXXVI 2. 8, XL 1).

uterque poscat a ratione quam solent in dissertationibus sequi admodum alienas; uno de philosopho agamus atque ita quidem, ut etiam hic omnia praetereamus quae neque ad fontes Maximi — si modo de fontibus apud hosce philosophiae quam vocant popularis sectatores fas est dicere — pertineant neque eorum habenda sint quae de philosophandi genere apud eum quaestioni de fontibus instituendae necessario praemittenda sunt. Diserte enim rursus pronuntio nec velle me nec posse de Maximi ejusque aetatis philosophia omnia hac dissertatiuncula conficere: hoc unum quidem opprobrium velim effugere, manca esse neque accurate confecta quae dixero. Ac plura ne de oratore quidem me nunc dicturum esse quam quae ad quaestionem illam de philosophandi genere necessariam faciant, non iam opus esse affirmare arbitror.

Pars I. De vita et scriptis Maximi.

I. Summae pulcritudinis fertilitatis summaeque montium vallium fluminum vicissitudinis regionibus finitima esse solent loca plana deserta, ubi omnia per humum serpunt ac ne ea quidem, quibus aut studium sese erigendi aut indeles a natura data est, ceterorum humilitatem propter huius sterilitatem excedere possunt. Plane huius modi est regio, in qua Maximum invenimus: fessus per secula humani generis genius non solum omnium formarum regularumque et in arte et in religione interitum non sentiente multitudine admisit, sed ne paucis illis quidem, qui sentiebant, vim dedit avertendi. Dionum Epictetorum Galenorum Favorinorum, illorum de fide et philosophia, horum de litteris studia laudabilia fuerunt sed irrita, cum neque ipsorum animi, insignes quidem in universa ieiunitate, tamen per se munere tam arduae infirmiores, viam invenirent, qua populi ducibus incedere opus erat, neque vulgus illud audientium eis a multitudine eorum qui non communi commedo sed sui ipsius servirent, discernendis operam daret. Quid igitur de Maximo dicamus homine omnium id genus ieiunissimo, cuius pleraque tam vilia atque plane sophistarum cum arte prelata sunt, ut a nostris omnino eorum habitus sit quibus summa philosophia ea erat, e philosophia petere, de quibus apte declamare tetamque artem iactare possent; et re vera ipsi puto melius accideret, si sophistam eum aestimarem; certe levitatem ei opprobrio habere non deberemus, si rei se dedisset quae neque ipsa seria habebatur neque magis ei cordi erat, quam unde sui ipsius quendam usum caperet. Sed non licet pro nostra opinione eum sophistis solum adnumerare, quamvis anxie vestigia eorum in iis quae habemus presserit; maiora illis non minus spectabat quam Dio atque ceteri id genus; et e vita eius efficitur eum quantum potuit quidem conatum

esse id quod sibi proposuit assequi. Scimus eum in Graecia vel Asia minore ¹⁾ nova dicendi arte institutum ingens Romanorum imperium qua solebant via pervagatum esse ²⁾ atque hic illic declamationes habuisse plane e more aequalium nec finem nisi audientium delectationem persecutum nec non sollemni illo vulgi plausu, quem moveret, contentum ³⁾. Ab initio igitur orator intellegendus; tum autem nescio quo tempore nec qua de causa ad philosophiam adductus est; quamquam nil de hac re traditum invenitur tamen inde opus est colligi, quod quas Romam profectus ibi sese habiturum esse promisit, eas non forenses declamationes intellegi voluit sed scholas quarum seriom non legebant nisi qui ἐν τοῖς καλουμένοις ἀκροατηρίοις ἐνσπώνδους λαβόντες μαθητὰς καὶ χειροθεῖς ἑαυτοῖς ⁴⁾ docere hos non delectare studebant; quod quidem ipsius quoque com-

1) De Graecia cogitavit Kaemmel l. c. p. 3. Quo tempore Maximus natus sit eum probabilitate quadam efficitur. Floruisse eum anno 152 p. Chr. n. Eusebicus notavit in chronico. Vixit autem teste Suida (s. v.) usque ad Commodi imperium. Atqui potimus aliquem florere intra tricesimum et quadragesimum annum; iuente igitur Commodi imperio septuagesimum fere annum agebat; natus autem est anno circiter 120 p. Chr. n.

2) Itinera eum fecisse atque ex. gr. Colainas urbem Phrygiae haud exiguam — quam Dionem quoque adlisse scimus — visitasse e verbis eius Φρύγιαι οἱ καὶ Κελαϊνᾶς νεμόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο Μαρσίαν καὶ Μαίανδρον, εἶδον τοὺς ποταμοὺς sq. (8. 6) praeter unum Davisium — qui fabulam habuit quae ibi dixit — omnes viri docti collegerant (Fabricius p. 516. Kaemmel p. 4. Zeller hist. phil. III 2. p. 203 adn. 1). Arabes et Paphlos Lyciosque eum permigrasse e verbis quae ibidem leguntur puto sequitur. Sed enumerat quoque in orat. XXII^a (§ 6) loca, quae vidisse laus haberetur (ἀλλὰ τὸν μὲν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν πλέοντα ἕνα ἴδῃ τὴν Αἰγυπτίων γῆν καὶ τοῦ Νεῖλου τὰς ἐκβολὰς ἢ κυρμαίδας ὑψηλὰς . . μακροῖζομεν τῆς θάλας. κἄν ἐπὶ τὸν Ἰστρον τις εἴδῃ, κἄν τὸν Γάγγην ἴδῃ sq.) quorum possunt esse quae ipse visitavit; sed cavendum est ne vera habeantur quae cum rhetorica quadam affectatione dicta sunt.

3) Gloriatum ipse contemptione sua laudis et gloriae (7. 6. τί γὰρ ἐμοὶ ὄφελος τῶν πολλῶν λόγων . . ἔπαινοι; ἄλλ' οὐ τούτων ἔγω· δόξα; διακορῆς εἰμι τοῦ χρέματός quibuscum sis conferas Epicteti adversarium, quem dicit statim respondere ἐμοὶ τοῦ παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινου τίς λόγος; III 23. 7) nec veri est simile artem oīan, quam variam multamque fuisse multa in his quae habemus docent, vulgo talibus obstupescerent non admirationi fuisse. Id autem momenti est eum ipsam consensio plausum illam acclamationesque populi nil valere atque ἅμα τῆς ἀποῆς (ut Plutarchus dixit) voluptatem furoremque audientium citius quam exorta essent evanescere.

4) Verba sunt Dionis (in orat. XXXII par. 8).

illiam esse cortis verbis pronuntiat⁵⁾. Veluit igitur sicut philosophiae illi professores quorum Plutarchus fuit doctrinae cuiusdam praecepta cum discipulis suis communicare; atque expectares eum cum Platonem in omnibus sese sequi professus sit cum Plutarcho comparari posse, sed ex verbis eius, de quibus res est apparet quoddam eloquentiae cum philosophia arte coniungendae studium⁶⁾ et accedit septimae illius orationis prima pars integra eo consilio habita ut a loquacitatis inconstantiaeque opprobrio rhetoricam suam philosophandi rationem defenderet⁷⁾; sentiebat igitur, quam difficile esset, de omnibus rebus loqui paratum sophistae speciem effugere; attamen vi verborum et pulcritudine ad eam opus esse sibi persuasit ac ne conabatur quidem a philosophico sermone declamationem oratoriam removere. Has igitur eorum partes agit qui teste Epicteto *ἀνεγίνωσκον καὶ διελέγοντο ἐπιδεικτικῶς*, quorum ille unum Maximo adeo similem descripsit (III 23), ut nisi propter temporum rationem vetitum esset ipsum hunc peti crederes. Sed tertium accedit ab horum studiis alienum: praeter philosophiam cogitationes rationesque complexam, cuius interpretem se gerebat, etiam activam (si dicere licet) illam quam magistram vitae tum putabant non solum novit sed etiam propagare sibi proposuit; quin in adhortatione eius nonnulli de hac agitur⁸⁾; est igitur consentaneum ipsa haec exercenda iterum atque iterum ad declamandum reductum esse; minime enim ab ea re, quam praedicare nominamus, ars dicendi abesse solet; immo

---

5) τὸ δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐκ' αὐτὸ εἶδος δίδται διδασκάλου τὰς τῶν νέων ψυχὰς ξυνοπάρχοντος καὶ διαπαιδαγωγοῦντος αὐτῶν τὰς φιλοτιμίας (7. 8).

6) οἰκονομεῖ δὲ . . ψυχὴν ἀνδρὸς λόγος οὐκ ἀργὸς οὐδὲ βυκῶν οὐδὲ ἡμελημένος, ἀλλὰ ἀνεκταρμημένος ἤξει καὶ κᾶθει καὶ μὴ παρῆγων σχολῆν τοῖς ἀκροουμένοις τὰς φωνὰς ἐξετάξιν καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἡθονὰς ἀλλ' ἀνίστασθαι προαναγκάζων (cod. προαναγκάζει) καὶ συνειδυσιᾶν ὥσπερ ὑπὸ σάλπιγγι (7. 8 cf. 31. 6 χρη) γενέσθαι τῶν τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ συναριστάμενον βήτορα ἀληθῆ οὐκ ἀργὸν οὐδὲ ἐκλελυμένον . . λόγων μεστός (scil. orator) ἀκολακῆτων καὶ ἡσυχμημένων ὑγιᾶς καὶ δυναμένων ἔργων κεισθῆ καὶ βίᾳ ἐκκληκτικῇ τὸ κλησιάζον τῶν.

7) De imagine cynica qua hic usus est Maximus, et interpretatione quam ei approposuit vide sis partis II c. VI hujus opusculi.

8) cf. τοῦτο καὶ τῷ τῶν ἀνδράκων βίᾳ ὃ τῶν φιλοσόφων δύναται λόγος ξυνοπάρχοντος τοῖς κᾶθει καὶ κεισθῆ μὲν τὰ σκωδρωκᾶ, συντηρημῶν δὲ τοῖς φαισποτῆροις 7. 2; τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ οὐδεὶς ἀποτέμνηται καιρὸς ἴδιος ἀλλὰ συμπεφυκέν ἀτεχνῶς τῷ βίᾳ καὶ ἀνεκταρμᾶται 7. 8; cf. verba quae in adn. quinta citavi.

a nostris praedicatoribus cotidie fere omnia ea artificia audire possumus, quae inter sophistas illos trita atque usitata erant. Hoc igitur nomine Dion est similis *) quocum etiam vitae quadam similitudine conferri potest: e sophistarum ordine etiam hic egressus populari quam vocant philosophiae se dedit; attamen a publice loquendi consuetudine non recessit, etiamsi nimias inanesque sophistarum argutias eodem modo spernebat, quo Maximus eas amabat.

Quattuor igitur sunt studiorum genera in quae animus eum ferebat, quorum duo in arte quadam exercenda constant, duo doctrinam potius eruditionemque postulant; oppositaeque sunt inter se ab altera parte docentis dicentisque ab altera praedican- tis sophistaeque munera; quorum ne duobus quidem tanta similitudo est, ut una eadem eratione aliquem utroque fungi posse crederes; cum Maximus autem in una quaque fere sophistam simul et doctorem philosophiae praedicantemque se gerere posse sibi persuaserit, primum opus est quaerere, quomodo haec inter se coniunxerit, ut aliud ab alio secernere separatimque quodque aestimare possimus.

II. Excepta illa septima quam publice habitam esse iam vidimus, ceterarum quadraginta quas habemus Maximi orationum forum adhuc incertum est. Unum illud primo obtutu apparet etiam has orationes fuisse re vera habitas; ipse eas et *λόγους* semper appellavit ¹⁾ et plane ad rhetoricas regulas plerasque composuit ²⁾ neque raro de una eadem re locutus eam altera confirmavit altera negavit, id quod rhetorum tum fuit artificium tritissimum. Sed geminatas haec ³⁾ in biduum distribuebat (ut ipsius verba *τί κωλύει δὴ καὶ ἀναμαχέσασθαι τίμηρον* 27. 3 indicant ⁴⁾) atque spretis quidem omnibus promissis quibus

*) Quocum propter ipsam hanc similitudinem Maximum iam composuerunt Fabricius bibl. V p. 515, de Wilamowitz philol. untersuch. IV p. 312.

1) cf. ἐπί τῷ λόγῳ οὐκ οἷδ' ὅπως εἰκότως θαλαττίας ἐκαλάβετο 1. 8 ἐκἀνάγωμαι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸν λόγον 1. 4 ἐπιχειρεῖ ἐχθρὸς λόγος τις παρελθὼν κείθειν 2. 1 καὶ δὴ φέρων με ὁ λόγος εἰς παραδέσμημα 12. 6. ἵνα σοι προέλευσι γέννηται ταῦτα τοῦ μέλλοντος λόγου 14. 7 ἦκει τοίνυν ἡμᾶς ὁ λόγος φέρων ἐπὶ τὸ ζητούμενον 16. 6. καὶ ὁ μὲν μῦθος ὡδὶ τελευτᾷ μεταβαλὼν δὲ ὁ λόγος πρὸς στυγὴν σκοπεῖται 29. 2 alia quae omnia enumerare longum est.

2) cf. partis huius cap. IV.

3) sunt haec orationes 1/3, 2/4, 14/15, 21/22, 24/25, 26/27, 29/30, 39/40.

4) cui accedit alter locus probabilis Hicliasi coniectura emendatas ἐπιχειρεῖ.

sophistae auditores movere studebant ut altero quoque die τὸ ἀχροατήριον frequentarent? a foro igitur deducimur; auditorium ei erat quod non opus habebat curare ne deesset. Neque vero pro et contra dicendi artem iactare in omnibus hisce geminatis studuit; nonnullas quidem scite ita conclusit ut auditores plura audiendi cupidos relinquere, quippe qui rem iam non confectam esse sentirent⁵), et sophisticam artem hae sane sapiunt; sed sunt quoque ubi materiam in altera ineditam nec tamen absolutam in altera demum confecit uno diligentius docendi studio ductus⁶); alia igitur distribuendi causa erat. Accedit ceterarum singulas subito abruptas inveniri neque ad finem, quo solebat concludere, productas⁷). alias conclusionis formula iam

---

ἐχθρὸς (cod. ἐχθρὸς) λόγος τις παρελθὼν κείθειν ἡμᾶς (2. 1) et firmans illum et ipse eo firmatus.

5) Talis est in oratione vicesima prima et secunda. Proposuit sibi demonstrare, philosophum non prorsus ab agendo abhorreere debere — esse enim virtutem τοῦ λόγου ἀλλ' ἔργον καὶ πράξιν ἐν κοινότητι καὶ χρήσιν βίου πολιτικῆν —; eujus rei id quoque argumentum adfert, inter maleficos bono non semper licere nil agere; etiam Socratem inertiam salutem suam prodidisse. Quod cum ironice diceret, auditores ejus sentiebant, non omnia sua Maximum jam protulisse; quo modo enim putarent, serio eum Socratem derisisse, quem sicut omnes, qui popularem q. d. philosophiam profitebantur, inter philosophias suas heros principesque habebat? Immo, statim intellegebant, Maximum postero die contrarium probaturum esse et expectantes discesserunt, quemadmodum his praemissis rem ad finem perducturus esset. Plane similis res est in orationis XXXIX^a sine (§ 5) παράβαλε τοῖς ἀνταγωνισταῖς τὸν Σωκράτην ἐν κτήσει ἀγαθῶν· οὐχ ὄρας ἠττώμενον ἐν πλούτῳ Καλλίου, ἐν σφίματι Ἀλικυζιάδου . . μάτην ἄρα αὐτῷ δ' Ἀπέλλων τὰ νικητήρια ἔδωκε, μάτην ἐπιψήφισατο.

6) De daemonibus multa habuit, quae cum auditoribus communicare cupiebat (ipse enim credebat daemones esse), altera igitur in oratione (quartam decimam dico) a Socratis genio exorsus de hoc et omnino de daemonibus ea exposuit quae praesto ei erant aut inter dicendum in mentem venerunt, quaeque ad argumenta e philosophia posita, quae in altera adferre in animo habuit, praepararent (cf. τίς ἢ τοῦ δαιμονίου φύσις. καὶ τοῦτο μὲν σοὶ κατ' ἐμοῦ καὶ αὐτίς λελίξεται. νῦν δὲ ἴδε . . ἔτα σοὶ καὶ προέλιξα γένηται τοῦ μέλλοντος λόγου 14. 7. Unius enim argumenti duas haec orationes esse apparet; aptius autem his inseribi censere τίς ἢ τοῦ δαιμονίου φύσις quibus verbis Maximus ipse usus est.

7) Optimum huius rei exemplum oratio quadragesima prima praebet. Agitur de animae equis non duobus quos Plato fluxit, sed multis, ἀκόλαστῳ quodam, θυμῷδε, καὶδε, ἀνελευτέρῳ; quem si primum anima sequitur ἐπὶ ὕβρις fertur, sine autem alterum τὸν θυμὸν, ἐπὶ κακίῳσις παντοδακῆς, hic explicit oratio repente abrupta, non imperfecta. Similes sunt 17, 20; 1, ubi pauca quidem verba perierunt,

posita rursus inceptas esse atque ita quidem ut neque Maximo id ab initio propositum neque ipsa re de qua agebatur postulatum fuisse facile sentias⁹⁾. Certum igitur tempus ei praescriptum erat, quod eum hic mittere quae dicturus erat, illic plura quam in animo habuit proferre, illic materiam quippe datum temporis spatium egressuram in biduum differre iusserit. Sunt autem quibus sese commendavit quosque ipsos adlocutus est, adulescentuli⁹⁾ idemque sunt, quos adhortatione sua — septimam illam eius orationem dico — commovit ut se ipsi instituendos traderent: apparet igitur, orationes eius scholas, quas cotidie in auditorio quodam conducto habuit, intellegendas esse. — At in schola, dices, non rhetorice loqui sed certa sermonis ratione quae *διατριβή* vocabatur a Bione inventa uti solebant; ex Epicteto quidem scimus eos qui philosophiam illam ad vitae necessariam, quam popularem nominamus, in scholis suis docebant, plerosque sic disseruisse, ut fictum quendam adversarium inducerent contra quem se verterent, quem sententiam sibi ipsis contrariam proferentem faciebant, quo fervidior facillorque intellectu tamquam disputando oratio fieret. Certe, ac ne Maximo quidem haec dicendi ratio plane ignota erat, immo in una quaque oratione cum tali quodam adversario ei res est atque adeo hoc disserendi genere exercitatus erat, ut nusquam fore conaretur ab oratione rhetorice instituta formulas in dissertationibus usitatas abstinere. Sunt multa sane, ubi adversarium suum ea potissimum respondentem inducit quae quasi ab alio responderi sibi voluit, quo veriora videren-

---

sed certe non tam multa docent ut imperfectam esse orationem eis qui ediderunt concedere oporteat.

8) Optime hoc apparet ex oratione duodecima. Res est de scientia (*ἐπιστήμη*) quam *ἔπισμέν ψυχῆς πρὸς ὁτιῶν τῶν ἀνθρώπων ἔργων καὶ ἐπιτηδευμάτων* esse definit (12. 3). Hanc earum rerum quae *διελήχασι τὰς τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις* primam esse pronuntiat legis instar in urbe imperatricis; quam similitudinem multis verbis rhetoricae suae consuetudini indulgens explicat; atque re tamquam confecta figura qua solet usus exclamat *τοιούτων ἢ ἐπιστήμη, τοιούτων ἢ ἀμαθία* 12. 6. Sed non iam destitit, pergat *ἔγω δὲ καὶ τοὺς Μένω νόμους ἐπιστήμη καλῶ* quae eum his quae antecedunt, nullo modo cohaerent. Diserte enim antea non scriptas hominum leges sed τὸν θεῶν νόμον ἄγραφον scientiam esse affirmavit. Videmus igitur septimam hanc paragraphum eum adiecit, ut tempus produceret. Eadem res est in orat. IV § 8.

9) *κατελήλυθεν εἰς ὑμᾶς, ὧ νόοι, παρασκευῆ λόγων* eius verba sunt in orat. VII 7.

tur quae inde concluderet ¹⁰⁾, multa, ubi omnium hominum loco unum eum praedicantium modo admonet, dehortatur, increpat ¹¹⁾, permultae denique permissionis cuiusdam rhetoricae formulae, quibus auditores suos unius instar adloquitur, interrogat, verba iis supposita corrigit, in quibuedam concedit ¹²⁾; quae omnia sermonis quo Epictetus utebatur admonent simillimi quidem, si unum illud detraxeris, Epictetum haud raro a rebus in vita aut ipsius aut comitum revera gestis aut e quaestionibus quales unus alterve discendi cupidus ad eum aggressus posuit, exordium sumpsisse ¹³⁾, Maximum autem plerisque rhetoricum prooemium praemisisse, a quo in tractationem transitum quaerere haud raro ei opus erat. Sed etiam aliae iis intermixtae sunt formulae, quae illius similitudinem prorsus excedant, eas dico, ubi una cum discipulis rem tractare videtur velut *θεασώμεθα οἴτωσι θεασώμεθα, σκοπούμεν, ὠδὶ λέγωμεν, ἐξετάζωμεν, εἰκάζωμεν, ἐρώμεθα, σκεψώμεθα, μὴ ἀφῶμεν (τὸν λόγον) ἀπελθεῖν ἡμῖν, ἐπανάγωμεν ἐπὶ τὸν λόγον, τὸν . . . ἐῶμεν καὶ μετίωμεν . . ., ἀντιθῶμεν, μεταβάντες αὐ*

10) cf. καλεῖς τι ὑγίαν σώματος; τί δὲ οὐ μέλει; καλεῖς δὲ καὶ νόσον; et postea τί τοίνυν ἀγαθὸν σωμάτων; ὑγία· κακόν; νόσος· ἢ μὲν ἡ ὑγία, πολλὰ δὲ αἱ νόσοι· τί ἐν μουσικῇ τὸ ἀγαθόν; ὁρμονία sq. 39 2. φέρε ἴσω μετὰ σοῦ, εἰ μὴ ἐν δέοντι (scil. ὁ χεῖρων ἦλθε ἐπὶ τὸν λόγον), εἰπέ γάρ (cod. εἴπερ γάρ) μοι· καλεῖς τι ὀδύνην σώματος; καλεῖς μέντοι. Αὕτη τοίνυν sq. 34. 2 καλῶς· ἔχε ἀτρέμας· οὐ γὰρ ἀτρέμας ὑψηλῆ, οὐδὲ ἀτρέμας, μὰ Δία· ἐγὼ δὲ σοῦ τῆν μὲν τέχνην ἐκπαύω, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῆς φέρε ἴσω τί καὶ λέγεις. Καραμεύς φησὶ καραμεύειν μανθάνει . . . ἐγὼ δὲ σοὶ ταυτὶ μὲν διδάσκει . . . καλεῖς τινα τέχνην ἱατρικὴν; τί οὖν; ἄλλο τι εἶναι ἦγετ' ἐπὶ ἀρετῆν ἢ ψυχῆς ὑγίαν; sq. καὶν καλῆς τι τούτων τέχνην . . . οὕτω μοι δοκεῖς καλεῖν . . . τέχνην τοίνυν ἄλλο τι ἦγετ' ἢ λόγον sq. 33. 2. 4.

11) Apparet hoc ex orat. 41 § 3, ἢ οὐχ ὄρατε ὅσα τὰ δευρὰ εἰς τὰς ἀνδραπένας κήρας ἐμπεκτικώτα περὶ γῆν στρέφεται; et paulo post multis illis enumeratis progit ὄρας τὴν δρόμον καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν κακῶν, ubi primo omnes auditores l. e. homines tum unum illum adversarium eorum loco adloquitur; cf. 11. 7. τί τοίνυν ἐστὶν ὑπὲρ ὅτου καὶ εὐχαιτο ἢ τις τοῖς ἵοις; χρῆματα αἰτέεις; μὴ ἐνόηλαι θεῶ οὐδὲν αἰτέεις τῶν καλῶν . . . χρηστός εἰ; μετὰ σοῦ τὸν τρόπον . . . νίκην αἰτέεις; ἢ θύνασαι λαβεῖν . . . ἐμπορίαν αἰτέεις; sq.

12) μήπως με τοῦτο ἐρη, ἔσου δὴ με, ἔχε δὴ αὐτόθι μὴ ἀποκρινώμεθά σοι ποικίλον, μὴ μ' οἰηθῆς . . . ἦξεν, ἐγ' οὖν ποθεῖς σκέψασθαι, εἰ δὲ βούλει, οὐχ ὄρας. ἄν δὲ μεταθῆς, λέξεις, εἰ δ' ἀφελούς alia quae passim inveniuntur quaeque longum est enumerare.

13) cf. Epictet. disc. I 26, II 14, III 1. 47 alterius, I 11. 13. 14. 15, II 24. 25, III 6. 9. 22 alterius rei exempla.

σκοπῶμεν aliae, quae non iam sub dissertationis speciem cadunt sed potius in orationibus inveniuntur quae a Platonicis illius aetatis aut Platonicorum more in scholis habebantur; et sunt inter Plutarchi scripta duo illae de Alexandri sive fortuna sive virtute orationes quae non solum in eo quod in biduum distributae sunt¹⁴⁾, sed etiam quod ad formulas illas cum Maximo plane congruunt¹⁵⁾. Quam quidem dicendi rationem cum illa in dissertationibus usitata haud raro coniunctam nec non per omnia artis oratoriae genera magis magisque diffusam esse scimus; cuius rei aptum praebont exemplum orationes illae Plutarcheae, quas supra commemoravi, multis nominibus Maximi simillimae¹⁶⁾; neque igitur opus est propter duo haec figurarum genera

14) Sequitur e verbis δειφονεν ἡμῶς ὡς Ἰουκας χῆς εἰπεῖν de Alex. fort. II 1.

15) cf. δεύτερον δὲ ἴδωμεν de fort. Alex. I 9 παραδῶμεν τὰ τῶν φιλοσόφων I 2 εἰκῶμεν II 4 τί οὐν; εἰσωμεν τὴν τύχην . . . ἄψαυται II 3 ἀρα οὐκ ἂν εἰποιμεν II 12 accedunt ex aliis Plutarcheis orationibus hic illic huius generis figurae velut βούλεσθε πυδῶμεθα de virt. Rom. 3 φέρε εἰσαντες . . . ἐπὶ τοῦς . . . κολέμους . . . τὸν λόγον μεταγάγωμεν ib. 11 ζητῶμεν de inv. et od. I ἔτι τοίνυ καὶ μᾶλλον οὐκῶς . . . σκοπῶμεν ib. 7 ἤδη τοίνυ σκοπῶμεν ib. 8 συγκρίνωμεν διαιροῦντες δεόντως; a. im. an corp. I βούλεσθε εἰσάγωμεν de Glor. Athen. 6.

16) cf. εἰ βούλει σκόπει I 5 (εἰ δὲ βούλει σκόψαι Max. 17. 7 c. δ. β. ἴδασαι, 15. 4 c. δ. β. εἰκαζε 16 6, 17. 9) πρόσγραφον εἰ βούλει II 7 (εἰ δὲ βούλει ἄφειλε τὴν δυσφημίαν Max. 5. 4) βούλει μαρτεῖν; II 8 (βούλει τοίνυ πυδῶμεθα Max. 14. 6 cf. 30. 3, 20. 3, 24. 2, 36. 4) ἂν ἐπιβλέπης II 8 (κἂν ἐπίης Max. 6. 5 κἂν ἐπὶ . . . ἔης 10. 9, 32. 3 cf. similes figurae velut κἂν ἐπιτιδῆς 3. 4, ἐὰν μεταδῆς τὴν ταῖζην 4. 3, 23. 2, 27. 5, 33. 7, 35. 7, κἂν ὑπαλλάξῃς 3. 7, 26. 5 quibus accedit tritissimum illud ἂν ἀφελῆς, εἰ δ' ἀφελος, ἂν δὲ ἐξέλης Max. 2. 6, 11. 3, 15. 1, 21. 5, 26. 3, 30. 1, 31. 5, 33. 6 quocum cf. de Alex. fort. I 9 τῶν δ' Ἀλεξάνδρου φωνῶν ἂν ἀφελῆς τὸ διάδημα . . .) cf. eodem figura per imperativum expressa ἄφειλε τὴν ἀρετὴν . . . καὶ πανταχοῦ μικρὸς ἔστι de fort. Alex. II 4 (cf. ἄνελε . . . καὶ ἀνήρηται de glor. Athen. 1) Max. 4. 3, 26. 7. Sed aliae quoque haud paucae figurae dicendi Maximo cum his communes sunt ita ut utrumque eiusdem artis sophisticae discipulum fuisse sentias; cf. imprimis exclamationes ironicae velut ὦ θαυμαστῆς φιλοσοφίας de fort. Alex. II 7, Max. 3. 4, 4. 4, 3. 9, 9. 4, 12. 4, 18. 3, 24. 4, 26. 7, 26. 3, 29. 7, 30. 6, 35. 6, apostrophae ironicae εὐγε ὦ τύχῃ de fort. Alex. II 10 εὐγε ὦ κοιτηταί Max. 4. 3, cf. quoque εὐγε ὦ Δουκῶργε 3. 19, figurae in quibus praemissa semper voce ἐγὼ orator efficere vult, ut ad ipsius sententiam tamquam graviorem quodammodo auditores praecipue animum advertant ἐγὼ δὲ . . . ὄρω, οἶμαι, ἀξιώ, καλῶ, ζηλώ Max. 3. 3, 5. 3, 12. 7, 19. 3, de fort. Alex. I 7 (cf. Max. 10. 5, 12. 1, 40. 6 al.), ἐγὼ δὲ καὶ ἀκούσῶ, τίθῃμι al. de fort. Rom. 13 Max. 1. 4, 5. 4 al. ἐγὼ γὰρ τίθῃμι de fort. Rom. 7 Max. 3. 5 al. quibus apud Maximum adtribuendae sunt illae ἐπιτολήσασαι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν vel similes 3. 9, 7. 3, 13. 5, 13. 9, 32. 3, praeterea figurae velut

varia eius auditoria fuisse credere. Quod ad efficiendum magis idoneae videntur permultae argutiae artificiaque rhetorica quae passim inveniuntur; neque enim facile quemquam putaveris simul et declamare artemque dicendi ostentare et praecepta philosophica concise dilucideque exponere posse. Attamen nulla fere oratio est, quam Maximus non apostrophis sermocinationibus dubitationibus interrogationibus iterationibus exclamationibus polysyndetis assyndetis antithetis aliisque dicendi figuris exornaverit; adeoque omnes haec ei familiares erant, adeo saepe eas repetivit, ut capessivisse quidem philosophiam haud secus ac Dionem, sed a sophistarum arte nihilominus esse abdicare voluisse dicendum sit. Potuit certe; per septimam enim et ceterarum paucas ostendit, quid praestaret, si operam consumebat certamque finem consequi sibi proposuit. Est quidem ceterarum quoque certum consilium ac ratio neque prorsus temere eas habuit; attamen negligentia quaedam atque levitas ad quam delabi solent, qui cotidie apud tirones de materia ipsis longa consuetudine familiarissima loquuntur, effecit, ut Maximus ea de quibus adolescentulis suis diceret non tam diligenter curaret ac si publice loqueretur atque ubi ipsam hanc ob rem sententiae eum defecerunt, verborum illis argutiis quas e rhetorica institutione adhibere consuerat, usus ad praescriptum ei tempus sua produceret. Quaecumque res est, in eo omnes inter se congruunt: mira uniuscuiuscumque est species omnia complexae; dissertationis figurae scholasticae ubique per orationes ad legem rhetoricam e prooemio tractatione conclusione compositas dispersae, philosophae rationes sententiaeque conciso genere dicendi pronuntiatas arte cum argutiis coniunctas quales e publice loqui solito, non philosophiae aut interprete aut praeceptore expectaveris; artificia levia ridicula ex ore praedicantis quod munus quam arduum grave divinum sit, ipse semper magna voce clamitabat¹⁷⁾; neque ulla est

τὸ δὲ ὄλεν de fort. Alex. II 13 Max. 3. 6, 21. 6 εὐν de fort. Alex. I 11 Max. 6. 2, 12. 2, 14. 4, 15. 4, 18. 2, 21. 4, 24. 4, 27. 4, 30. 2, τὶν ἄν τις εὐκρίστειν (εὐκρίστειν) de fort. Al. II 13 Max. 4. 7 τὶ δὲ τούτων ἀποκρίσεων de fort. Rom. 8 Max. 2. 3 λόγος μὲ ἔκαστοι de fort. Rom. 8 (cf. ὑπὸ ἡλίου με λέγοντα Max. 24. 3), ἔξουσι δὲ εὐν δευτέρω de fort. Rom. 10 (ἔξουσι δὲ ὄλεν Max. 28. 2) τὶ δὲ μὴ κύνειν de virt. Rom. 1 Max. 27. 7. cf. Plut. anim. an corp. § 4 de virt. Rom. 13 Max. 2. 10, 3. 10, 21. 2.

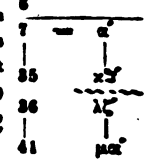
17) Quam multum hoc ad recte aestimandum cum intersit inde intellegitur

quam eximere possis ut quae alio in auditorio aut alia in urbe habita sit; Romae autem scholas suas habuisse praeterquam quod eo firmatur quod e more rhetorum unius Romae nusquam mentionem fecit¹⁸⁾, insuper optimi codicis¹⁹⁾ inscriptione extra dubitandi aleam penitur.

quod iudicia quam maxime inter se contraria a viris doctis lata sunt omnem eius indolem cepisse sibi visis, cum de singulis tantum virtutibus verba facerent. Sic alius de sophista eo loquitur alius de philosopho, stili elegantia laudatur in libro cui inscribitur Pauly's realencycl. (IV p. 1676) stili pravtatem obiurgavit Volkmann (rhet. p. 484) Christ (gr. litt. gesch. p. 514 cf. Nicolai l. s.). Disputandi subtilitatem agnoscendam putavit Bernhardy (gr. litt. gesch. I 660) sententiarum gravitatem iudicasse sibi visus est Kaenimel (l. s. Nicolai l. s.) philosophiae gravitatem admiratus est Champagny, levitatem eius et simulatum ἐνθουσιασμόν aspernatus est Boeckhius cet. Unus Rohdichius de „duobus eius personis quasi in una coniunctis“ locutus est (l. s. p. 2) cuius dissertationis ceterum hoc unum laede dignum mihi videtur.

18) E verbis κηρύττομαι τότε ἐν Πανέλλησι (7. 6) primus Davisius collegit aut partem orationum aut hanc unam sententiam in Graecia habitam esse; Dammius (des M. T. phil. reden a. d. griech. übersetzt, Berlin 1740 p. 9) ad Athenas eam transtulit; etiam Zellerus alii sic putant; sed scimus hodie rhetores Graeca semper in ore ferre consuevisse; neque facile cuivis persuaseris verba velut τῆς οὐ στέφανον οὐδὲ εἰκόνας τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς διαρεῖται (scil. Platon, 24. 4) ad Graecos auditores dicta esse.

19) Inscriptiones orationum quamquam non ipsius Maximi — nam ubi ipse disertè argumentum posuit plerumque alia id fecit forma adhibita (cf. 6. 6, 8. 9, 9. 2, 10. 7, 12. 1, 17. 2, 20. 3, 24. 1, 36. 6, 38. 4, 40. 4), multae autem certe non una a Maximo habitae orationes sub unum titulum comprehensae sunt 1/2, 3/4, 24/27 de quibus inspicitur Heinsius (not. et emend. ad M. Tyr. Lugd Bat 1614 p. 125) — tamen antiquae sunt — ad nonne inscriptionem εἰ καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος; certe Suidas allusit s. v. (ἔγραψε) εἰ καλῶς Σωκράτης οὐκ ἀπολογήσατο — ob eamque rem etiam ordo antiquus — Εὐδοκίας q. d. verba ἔγραψε πολλοὺς φιλοσοφικοὺς λόγους ὧν πρῶτος τις ὁ Ἰσίδος κατὰ Ἠλιότωνα ad recentioris cuiusdam codicis ordinem redire non opus est probare — sed duo exstiterunt orationum corpora, alterum priorum sex seriem continens; quas solas etiam cod. Vindobonensis (de quo vide Davisium praef. Reisk. ed. p. XII) exhibet; alterum omnes XLI; nam etsi re vera XXXV tantum in secunda serie orationum exstant tamen numeratae sunt inde ab α' usque ad μα' deficientibus post undecimasimam sex numeris (λ'—λζ') qua ex lacuna sequitur in unum 1 manuscriptum duo illa corpora ab editore quodam collata atque praesumptas ex altero sex illas ubi in altero suam obtinebant locum omissas esse. Quo in corpore autem eam quam primam legimus inscriptionem editor invenerit, item e codices Regio efficitur. Est enim teste Dübneio (praef. ad ed. suam Paris Did. 1872 p. IX) inscriptio M. T. Πλατωνικοῦ φιλοσόφου τῶν ἐν Ρώμῃ διαλέξεων τῆς πρώτης ἐπιδημίας α' et sequitur M. T. φιλοσοφούμενα. λόγοι μ'

III. Iam cum apud quos verba fecerit appareat, nunc quo modo locutus sit videsmus. Atque illud quidem statim coniecere possumus, cum artes suas adulescentulis Romanis commendaret atque *παρασκευὴν λόγων*, quam dicit, ad eos venisse proclamaret, de iis quae — quodcumque iubebatur — dicturus erat iam diu ei constitisse, i. e. sophistarum more, quibus summum erat *σὺν εἰρηρῆ ἰσχυροῦσθαι*, doctrinarum apparatus secum tulisse, ne interrogatus obmutesceret, quod periculum ante omnia philosopho vitandum esse ipse postulavit ¹). At re vera favent huic coniecturae multa e quibus *παρασκευῆς* cuiusdam speciosae vestigiis. quidem elucet. Nam quomodo arbitraris explicandum esse cum singula verba in certam formulam constricta sive integra sive ex parte eadem adhibuit atque ita quidem ut alia alibi iterata esse non debeamus concludere quippe quae non tam de iisdem quam de variis rebus adhibita sint velut *μάστιγες αἵται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ καὶ Θῆραι καὶ δρόμοι* de Laedaemoniis 3. 10 unde priorem partem in alium conexum transtulit (*μάστιγες αἵται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ καὶ ἔθη κακῶν ταῖς ἀρεταῖς ἀναμιγνύμενα* 5. 9) posteriorem et per se adhibuit *Θῆραις καὶ ὀρειβασίαις καὶ δρόμοις* 34. 1 et cum iis quae de Oretensibus dixit commiscuit (*παιδεύματα Κρητικὰ Θῆραι καὶ ὀρειβασίαι καὶ δρόμοι* sq. 23. 2) utrumque autem aliis verbis circumscripsit *μαστιγούμερον καὶ τυπτόμερον καὶ ἐν Θῆραις καὶ ὀρειβασίαις* iterum de Laedaemoniis 29. 2²). Quomodo et illud certam speciem atque eandem quidem sententias quasdam locis ceterum diversis praebere velut:

in septima superscriptam. Divisio igitur non inter sex illas nescio qua de causa electas et XXXV nullo nomine ab iis diversas sed inter unam illam — nunc septimam, sex illis autem prioribus in suum locum (huc a 29 ad 35) repositis, primam — solam publice habitam et quadraginta ceteras in schola habitas propositas et argumento inter se conunctas ab illa prorsus diversas genuina per negligentiam editoris feliciter servata est. Hinc sequitur inscriptionem illam qua nonnullas Romae habitas esse efficitur ad omnes referendam esse.

1) cf. 7. 2. τὴν τῆ μοῦση ταύτη (scil. φιλοσοφίᾳ) κάταχον ἄνδρα ἡμέσθαι δεῖ καλυψάνως τε καὶ καλυπτόμενος . . . μηδέποτε ὑπ' ἀφανείας ἐκκληττόμενος.

2) Eiusdem generis sunt ὡς αὐλήματα ὡς κωμίσματα de Homeri carminibus ad voluptatem tantam aestimatis 23. 5, 22. 7 de philosopho 7. 6 — frustalem illud βελτιστόν μὲν τῆ φύσει de homine 8. 3 de corpore 16. 9 — Iovis quem εἰρήνην φωνῆ καὶ ἀέρατον ὀφθαλμοῖς hic nominat 8. 10, 17. 9 hic νεὺς illic ἐδούρατος εἰσομένης καὶ ἄτροπος καὶ ἀμηνάων τάχει χρωόμενος 41. 2, 21. 8 — παρῆναι (τῆν πάλιν) καὶ ἐντυγχάνειν πάσαις ἀνδράν καὶ τύχαις καὶ τέχναις καὶ διατηρούμενος de Secretis 9. 7 de daemoniis 15. 6 — anima hic corpori obediens

16. 9

ἐκείδαν δὲ ἀπαλλαγῆ ἢ ψυχῇ ἐνδόνδε
ἐκείσε ὡσπερ ἐκ τῆς Κυμμερίων γῆς ἐκ
λαμπρόν εὐτέρα ἔχειτοῦσα, ἐλευτέρα μὲν
γενομένη σαρκῶν, ἐλευτέρα δὲ ἐπιθυμ-
ῶν . . . τότε διορθῆ καὶ λογίζεται τῆ
αὐτοῦ χρόνῳ καὶ νόμῳ δαίμωνος αὐτ'
τὰ ἀληθῆ αὐτὰ . . . καὶ μέμνηται μὲν
ἀνθρώπων, ἐκπεύσει μὲν αὐτῇ τὰ οὐραία
ἀληθῶς τότε, ἀναμνησθεταὶ δὲ νῦν καὶ
δαρσεὶ μὲν τότε, σφάλλεται δὲ νῦν sq.

15. 6

ἐκείδαν γὰρ ἀπαλλαγῆ ψυχῇ ἐνδόνδε
ἐκείσε (cf. paulo ante ὡσπερ ἐκ βαρβάρων
ἐκ τῆς Ἑλλάδος) ἀποδοσαμένη τὸ οἶμα καὶ
καταλειπούσα αὐτὴ τῇ γῇ φθαρσομένη
καὶ οὐραία ἀληθῶς τότε, ἀναμνησθεταὶ δὲ
νῦν καὶ δαρσεὶ μὲν τότε, σφάλλεται δὲ νῦν sq.

hic de daemone illic de animae recordatione usurpata;

2. 4

ὡσπερ οὖν τῶ ἔκταν γένει
συγκληθῆσθαι πρὸς σωτη-
ρίαν δρόμος καὶ τῶ βούων
πόνοι καὶ ὄρνισι κτερά καὶ
λέουσιν ἀλκή καὶ ἄλλοις
ἄλλο τι, οὕτως αἰμέλει καὶ
ἀνθρώπων ὑπάρχει δύναμις
συμφυτῆς διασωστικῆς . . .
παντοδαπῇ γὰρ ἢ φύσει
καὶ διὰ τοῦτο περιέβαλε
καὶ διεκόσμησε τὰ ζῷα
ἐκαστα ἐκ σωτηρίας βίου . .
τόν δὲ ἀνθρώπων ἀπέφηνε
γυμνόν . . . καὶ βρώμην ἀσβε-
νῆ καὶ ζεῖν βράδιστον
καὶ ἀνίκασθαι ἀμύχανον
καὶ νήχειν ἀμβλύτατον . .
ἐνόησε δὲ τι αὐτῶ ζῷων
ρον sq.

26. 6

ὡσπερ γὰρ ἄλλο ἄλλῳ ζῷῳ
ἀλέχημα ἦκει παρὰ τῆς
φύσεως. ὡφ' οὗ σείζεται,
λέουσιν ἀλκή, εὐλαίους δρό-
μοι, βῆραι κυσὶ καὶ τῶ μὲν
διερῶ γένει αἱ νήχει, τῶ
δὲ μεταρσίῳ αἱ κτήσεις . .
ὡδε καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὰ
ἄλλα διατυμνόμενοι τῶν
ἀπάντων (καὶ γὰρ ἀλκήν
ἀσθενέστατοι καὶ ζεῖν βρά-
διστοὶ καὶ ἀνίκασθαι ἀδύ-
νατοι καὶ νήχειν ἀσθενεῖς
καὶ φωλεύειν ἀμύχανοι)
λόγον δὲ αὐτοῖς δεδῶκε
καὶ ἀνίκασθαι ἀμύχανον
καὶ νήχειν ἀμβλύτατον . .
καὶ ἐνόησε δὲ τι αὐτῶ ζῷων
ρον sq.

16. 5

ἢ τὰ μὲν ἄλλα ζῷα αὐτο-
δίδακτα πρὸς τὰ αὐτῶν
ἔργα καὶ οὐδεὶς εἰπέτω ἔχει
διδασκάλους, οὐ λέοντων
πρὸς ἀλκήν οὐκ εὐλαίους πρὸς
φυγὴν οὐκ ἔκταν πρὸς βρό-
μον· ἀλλὰ καὶ ἐρῶνδων
αὐτοδιδάκτων . . .
ἐμνησθήσαντο καλιμάχου . .
καὶ ἐρητὰ φωλεύει καὶ
ἐχθρῆς χρησμοῦς καὶ ἄσπε-
κτος τεχνῶν πρὸς σωτηρίαν
ἐκείσε γένει ἐμνησθεταὶ, ἀ-
νθρώπων δὲ sq.

de animalibus et homine inter se comparatis³⁾? Quemode denique exempla similitudines versus Homericos Hesiodicos in eodem vel simili verborum sententiarumve conexu adhibita explic-

illis mens αἰσθησέσι earum vocem necessario reddit (4. 8 cf. 23. 5, 12. 5 — 17. 7 cf. 27. 7) — ἀγορὰ πρόκειται, ὧνισιν τὸ χρῆμα scilicet virtus 23. 9 ἐμνησθεταὶ 11. 7 alla, ut de permultis dicendi formulis et rationibus semper repetitis (ut a. gr. αὐτὸ ἐκείνο τὸ τῶν μεθύοντων κῆδος 12. 5, 16. 9, 23. 5 — μοῦσαι ἔδουσαι 22. 2, 20. 6 — ἀκαρπος ἄγονος ἀνόνητος (ἄλογος) 5. 4, 17. 5, 21. 5 — τί γὰρ ἂν εἴη εἰρηότερον τοῦ ἡλίου 26. 8, 39. 4 — πρᾶγμα ἐστὸς καὶ ἐμολογημένον 7. 5, 10. 2, 12. 5 — κέλευθος πλατὺ καὶ ἄκιρον 1. 2, 27. 8) illis prorsus tacetam.

3) Alia sunt βούε ἀφοῦ ἔκπει ἀλλοῦ· καὶ μεταρσίῳ τὰ ἔργα, παρανομαίαι πρὸς τὴν φύσιν de certa opera cuique animalium a natura data 29. 4, 2. 8 cf. 25. 7 — ἢ γὰρ οὐκ οὕτως ὁ δῆμος καὶ Κλέων συνεμαίνετο καὶ Ἀλκιβιάδῃ συνεπλέγετο . . καὶ δείκνυσι μὲν Ἀλκιβιάδῃς Σικελίαν, δείκνυσι δὲ Κλέων Σρακτηρίαν, καὶ ἄλλοις

veris⁴⁾, nisi unum festem omnia haec ei suppeditasse concesseris, non quem iterum atque iterum exscripserit — neque enim haec ratio est libellum evolventis — sed apparatus omnis generis argumenta exempla artificia e scholis accepta certo ordine composita complexum memoriaeque infixum, ita ut de rebus aut eisdem aut similibus loquenti ei statim praesto essent quae cum scholas frequentaret huc spectantia in se receperat. Sed ecce tria quae omnem scrupulum excitant. Versus illos

ἐνθ' οὐκ ἐστ' οὔτ' ἀρ' χειμῶν πολὺς οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
 δεύεται . . . . . ἀλλὰ μάλ' αἰθήρῃ
 πέπταται ἀντέφελος· λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη

Homericos quidem, non tamen ab ipso auctore hac necessitudine coniunctos Maximus e duobus illius locis variis longe distantibus (δ 566 ζ 43) conflat ut mare tranquillum *νίγρομον* describeret aequae ac ille uno quoque usus id fecerat (1. 4): eidem cum de veritatis regione e Platonis sententia loquenti ei iterum sensim subvenerint (17. 10), in memento eius iuxta sententias huius generis certum locum eos obtinuisse dicendum est. — Iam vero in orationis XXXVIII^{ae} paragr. 7 de virtutis exemplis Ulixae Hercule multa elocutus summam facturum Bacchi quoque mentionem fecit (οὔτως ἦν καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀγαθὸς καὶ (δ) Διόνισος καὶ ὁ Ὀδυσσεύς) ne uno quidem verbo antea commemorati; erat autem etiam hic inter eiusdem rei exempla quae memoria

ἄλλη γῆν ἢ θάλασσαν 18. 4 cf. ὅταν Ἡρακλῆς μὲν εὐχεται . . . ἐκδυμῆ δὲ Κίλιον μὲν Σρακταρίας . . . Ἀλκιβιάδης δὲ Σικελίας καὶ ἄλλος ἄλλης γῆς ἢ θαλάσσης . . . 28. 6 de anima plebis instar perturbata — conferantur inter se quae de Socrate eiusque et discipulis Phaedone Alcibiade Charmide aliis et magistra Diotima Aspasia hic de amore locutus (24. 4) illis de virtute non sine dei opera paranda (28. 4) tam similia exposuit ut ipsa verba non nulla redeant^t (a. gr. Socratis εἶτε εἰρηνεύματα εἶτε καὶ ἐνθροίσματα) — ὁμοῦ δὲ τῷ Διὶ νεύματι γῆ συνίστη . . . καὶ θάλασσαν συνίστη . . . καὶ αἴθρῃ συνίστη . . . καὶ οὐρανὸς συνίστη . . ταῦτα ἔργα τῶν Διὸς νευμάτων 41. 2 de Iovis operibus cf. αἰσθάνομαι τῶν Διὸς νευμάτων· διὰ τούτων γῆ μένει καὶ ἀνεχέεται θάλασσα καὶ αἴθρῃ διαφέει . . . καὶ οὐρανὸς περιφέρεται . . . τῶν Διὸς νευμάτων καὶ sq. 10. 8.

4) cf. Diogenis cynici laudem his illustratam αὐτὸν μιν κληγῆσι δαικλήσοι θαλάσσης sq. 5. 9, 21. 9 — insanam hominis malitiam hisce αὐτῶν γὰρ σπετέρησι ἀνωθάλροισι ἔλοντο 12. 6, 28. 7, 41. 4 — Homericos heros ὁ Ἀχιλλεύς δαικίων ὁ ἄλλος μένων (μονομαχῶν) ὁ Τυταρος τοξίτων sq. 18. 6, 29. 1 — ἀφικετό ποτε Ἀθήνας Κρης ἐνθῆ ἵεσμα Ἐπιμενίδης sq. 16. 1, 28. 2 — χροὶ στέφαντες ἔριπ τὸν ἔνδρα δαικίστερῳ Homorum scil. 24. 5 Hippocratum 28. 4 alia.

tenebat (Hercules Bacehus 3. 7 Hercules Odysseus 5. 7, 21. 6): Hercules igitur et Ulixie hic commemoratis memoria etiam Bacchi ei excitata est, cum tribus illis unius eiusdem rei exemplis semel constitutis uti assuevisset. — Tertium illud accedit saepius apud eum inveniri quae eodem sive memoriae errore sive negligentia e scriptore, cuius erant, depravata protulerit (velut Critobulum non sicut Plato voluit Critiam Euthydemii fuisse amatorem 26. 8, 27. 3 alia); quod si eundem auctorem bis ipsum adiasset non in eundem errorem bis incidisse eum veri esset simile; immo luce clarius hinc apparet, tenuisse eum ea quae in memoriam semel recepit. Quaestio igitur est num hoc nomine prorsus sophista eo usque morem eorum secutus sit, ut ex auditorum arbitrio eligeret de quibus loqueretur. Quod quidem per se haud probabile: cui tum in animo erat popularem philosophiam propagare, certa ei argumenta de quibus loqueretur usu stabilita praescripta erant, et profecto Maximum videmus in universum de hisdem disserentem, de quibus omnes fere quorum notitiam habemus illius generis philosophi locuti sunt⁵⁾; itaque de his quidem argumentis quae ad philosophiam faciunt ipsum loqui sibi proposuisse apparet. Sunt autem non nullae orationes tam vani argumenti tam multis artificijs refertae, ut inexpectata de qua diceret re ab auditoribus posita perturbatum ad vile hoc effugium sese contulisse eum putares (cf. orat. 4. [23]. 28. 31. 35. 37. 40). Sed cum in omnibus his dispositionis quendam filum tenuerit neque verba usquam neque sententiae re vera defecerint, etiam ad rem probandam nil, ad eam explicandam autem haud minus facerent quam omnia illa quibus illustrare sua consuerit, mediocritatem hanc ex in-

5) περί ἀγαθοῦ 33—40 cf. Epict. II 8, π. ἀλυσίας 34, Epict. III 4, Dio 16 Plutarch. (in Lamprias catalogo s. n. 168) π. ἀρετῆς 23, Dio 8. 69 Plat. Themist. (15 et π. ἀρετῆς) π. γεωργίας 29/30 Themist. 30 cf. Norden Fleck. ann. suppl. 18 π. θαμιόων 18, Dio 25 (Platonici solebant quaerere τί θαμιόων Σαυκράτους 14 Apul. Plat.) π. εἰρήνης καὶ πόλεως 29/30 Dio 22 πρὸς Ἐπίκουρον Epict. II 23 Plat. (Lampr. cat. 149) cf. Max. 10 Himerius ecl. 8 π. ἐρωτικῆς Σαυκράτους 24/25 Favorin. (Marres de Favorino Arelatensi p. 87) π. ἔρωτος 26/27 Plat. Lucian. Themist. 18 περί εὐχῆς 11 Favor. (Marres p. 86) π. ἡδονῆς Telea. Max. 1—4 π. κνωσμοῦ 36 Epict. III 22 Them. (π. ἀρετῆς) Julian 6/7 π. μαντικῆς 19 Epict. II 7 Plat. (Lampr. cat. 69) π. νόσων Max. 18 Epict. 3. 10 Plat. περί τοῦ κατ' Ὀμηρον εἰρῆσεως 22, Favor. (M. p. 86) Plat. pers. de vit. et pecc. Hom. Dio 55 π. κριστάσεων 5 Epict. I 24, III 20 Telea. π. φιλίας 6. 20 Plat. Epict. II 22 Themist. 22.

dele profectam non perturbationem esse eius de re quam praeparare non liceret dicere iussi apparet. Neque vero usquam gravia argumenta inveniuntur, unde auditorum iussu eum locutum esse probare possis; quae videntur autem accuratius cum perspexeris etiam aliam explicandi rationem ea eamque probabiliorem admittere intelliges. Sic in duabus dissertationibus (32 et 10) eandem fere materiam tractavit mutata tantum hypothesi rhetorica: alteram autem neque a prooemio quo solebat incoepit neque accuratius omnino destinavit quasi iam nota essent auditoribus de quibus locuturus esset (*βούλωμαι καὶ Ὅμηρον αὐτὸν παρακαλέσαι ἐπὶ τὸν λόγον* sq.); possis igitur conlicere auditores hanc, ipsum sibi illam proposuisse materiam. Attamen sponte utramque habuit; e verbis illis *βούλωμαι καὶ Ὅμηρον αὐτὸν παρακαλέσαι ἐπὶ τὸν λόγον* nil sequitur; est enim figura rhetorica qua alibi quoque utitur (*βούλωμαί σοι κατὰ τὴν τοῦ Ἀυδοῦ σοφίαν ποιῆσαι μῦθον* 36. 1); neque desunt inter orationes illas discrimina quaedam casu minus quam consilio ac ratione exorta: hic sub Homeri carminibus philosophiam latere, illic poetas de deis idem — si fabulas eorum recte intellexeris — atque philosophos sensisse demonstrat, quod cum similia quidem sed non eo usque congrua haec argumenta sint ut non quemvis moralis philosophiae sectatorem de utroque eundem sponte dixisse tue iure putares, ne Maximum quidem ulla necessitate extrinsecus illata coactum de iis locutum esse apparet, praesertim cum Homerum optimum ἀρετῆς κίρωνα esse ipse sibi persuasisset eiusque versus semper in ore haberet. Neque id licet obliocere alteram alterius e memoria repetitae propter ea speciem prae se ferre quod argumentatio hic minus acuta quam illic est et rhetorica ἐπιδειξέως vestigia in hac multa in illa nulla fere vel pauca inveniuntur. Talis enim omnino est Maximus: ubi ad moralis philosophiae similitudinem argumenta eligenti ei etiam materia de qua diceret illius praesto erat, quae plura ex illa hauserit eo copiosior est; ubi de suo elegit de quibus disputaret et ipse ea disposuit, aegre plerumque quam instituit viam tenere potuit neque raro philosophum sese esse prorsus oblitus ad sophistarum artificia totus delapsus est *). —

*) cf. imprimis cum prima plane sophistica altera philosophis sententiis reserta; tertia optima voluptatis defensione ex Epicureorum persona habita cum quarta

Neque in decima quae inveniuntur verba *μὴ τοίνυν ἔρη πότιροι κρείττον περι θεῶν διελίφασι ποιηται ἢ φιλόσοφοι* (§ 7) ad eum qui hoc posuerit quamquam videntur facta sunt: una haec est e dissertationum formulis atque saepius vel eadem vel quadam similiter formata etiam in illis usus est ubi de thomato ab alio posito cogitari omnino non licet⁷⁾. Accedit quod decimam illam eum eadem interrogatiōne rhetorica inceptit (*πῶς ἔν τις διατίσαι τὴν διαφορὰν* sq. 10. 1) qua solebat ipsam rem quam tractaturus erat ingredi⁸⁾. — Iam vere in orationis nonae prooemio queritur de Socratis quibusdam accusatoribus *ἀμαχωτέροις καὶ πικροτέροις Ἀνύτου καὶ Μελίτου, ἄλλη ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ λέγουσι* (§ 1); qui cum aequales Maximi fuisse videantur, haud inepte suspiceris eorum etiam illum fuisse quem Maximus respicere videtur verbis suis *ἔτ' οὐν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους εἰ (ὁρθῶς) ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ* (§ 3); qui cum de Socrate Maximum dicere luberet, illum simul aggressus sit ita ut defendendus Maximo Socrates videretur. Sed fueruntne re vera huiusmodi accusatores Socratis? Fuerunt certe omnibus temporibus; sed eos de quibus Maximus locutus est, certissime ipse sibi finxit rhetorica *προσωποποιία* usus; audias enim ipsum alibi hunc in modum locutum: *οἰκοῦν καὶ ἡμεῖς περὶ Σωκράτους εἰ μὲν ὁρθῶς ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ σκοπεῖν ἀναθρομέθα σμικρὸν ὅσον τὸ νῦν ἔχον· λέγωμεν δὲ ἰδί πρὸς τουτουσὶ τοὺς δεινοὺς κατηγοροῦς· ὅτι ἡμῖν δοκεῖτε ὡ ἀνδρες*

quam ne legere quidem sustinebis; quarta decima praeter Platonica quaedam ex ipso illo ei nota nulla philosopho digna complexa cum copiosa daemologia populari quam dedit in sequenti; cf. quoque vicesima de amicitia habita cum sexta quae de eadem re est multo magis declamatoria; etiam 39ma cum 40ma.

7) 19. 2 *μὴ τοίνυν ἀκόροι μηδ' ὄντινα τρόπον* sq. cf. 31. 4 *μήπω με εἰ τὰν ἔρη . . . ὄψαι γὰρ αὐτὸς . . .* 1. 2 *μήπω με τοῦτο εἰ τὰν ἔρη κριν* sq. 24. 1 *μήπω σοι τοῦτο θαναστὸν φανῆ κριν ἂν μοι δείξης* cf. quoque 14. 4 ubi Sctus adversarius ipse loquens inducitur (*ποδῶ μαλεῖν*) et Maximus respondit *ἔάν κρῶτον εἰ τὰν ἀποκρίνη μοι* sq.

8) cf. 2. 1 *πῶς ἂν οὐν τις περὶ ἡδονῆς σκοποῖ*, 33. 5 *πῶς οὐν ἀρετῆς* sq. 9. 6 *πῶς ἂν οὐν οὐκ ἦν καταγλαστός γέρον ἀνήρ*, 26. 6 *πῶς οὐν οὐκ προηγούμενος* sq. cf. quoque, 31. 4 *πολον οὐν ἐστὶ τὸ ἐν λόγοις καλόν*, 12. 1 *τὴν κατέρου συμμετρίαν*, 17. 8 *ἐν κατέρῃ δὴ τῶν φύσεων*, 1. 2 *τίς οὐν ἐστὶν ὁ κυβερνήτης οὗτος*, 2. 2 *τίς ἂν οὐν καὶ γένοιτο ἡ σκέψις ἡμῖν*, 28. 2 *καὶ τίς ἂν ἡμῖν ἢ τῆσάυτῃ ἀρμονία γένοιτο*, 30. 2 *τῶ οὐν ἂν τις κρίναι τὸ λεγόμενον*, 24. 1 *τίς ἂν οὐν ἡμῖν γένοιτο ψυχῆς λατρός*, alia.

ἀποκρίται εἶναι συνοφάνται Ἀνίου καὶ Μελήτου 24. 6 cf. paulo post διὸ δὴ τὸ μὲν Ἀθηναίων θεάτρον . . . διαπέφυγε, πρὸς κουτουσί δὲ τοὺς νυνὶ κατηγοροὺς (οὐ γὰρ εἰσιν ἐκείνων ἀμαχώτεροι) Διαγωνισώμεθα τὲ πρῶτον τῆδε sq. (§ 7). Igitur non magis hi certi homines fuerunt quam ille quem cum iterum de Socrate verba faceret addatus est θανατώσεις εἰ Σωκράτει συνῆν δαιμόνιον φίλον sq. (14. 1): ex omnibus huius modi simulatis allocutionibus (cf. etiam 6. 1 ἔχεις εἰπεῖν τίνας ποτε ὀνομάζει Ὀμηροῦ sq. — 29 1) de certis personis ad quas referenda sint nil concludendum est. Itaque non ab aliis de materia quadam loqui iubebatur — id quod proprie tum αὐτοσχεδιασμός ferebatur —; attamen e tempore locutus est; iam dudum enim Marklandus vir sagacissimus e permultis vel „citationibus e vetustis scriptoribus vel factis aut historiis“ negligenter productis optime coneluit Maximum non „in museo suo et inter libros positum“ conscripisse quae cum auditoribus communicaturus esset (sd. Reisk. praef. XVII. sq.); et haud pauca accedunt non scriptoris accurate de eis quae profert cogitantis sed oratoris elequentia freti singula non adeo curantis: imprimis dico stili quasdam asperitates velut res aut verba certe quodam ordine enumerata, cum iteraret aut turbato ordine aut emissis quibusdam aut additis aliis eum protulisse⁹⁾ quamquam in univrsum servare ordinem studuit¹⁰⁾; verbis brevissimum intra spatium bis iisdem usum esse quippe quem quam plurima posset membra paria componere solitum similis aut eiusdem notionis verba defecerint¹¹⁾; ad phrasin quandam semel iam adhibitam paucis

9) 8. 9 Xerxes (1) Smindyrides (2) Cambyses (3) Sardanapallus (4) Alexander (5) Croesus (6) — Xerxes (1) Smindyrides (2) Cambyses (4) Sardanapallus (3) Croesus (5) Alexander (6) — 12. 3 ὄργη (1) ἐπιθυμία (2) ἡδονή (3) λύπη (4) θυμοί (5) — ἐπιθυμητικόν (2) αἰτητικόν (α) φιλήθδονον (3) ὄρημητικόν (1) — 15. 5: 1. 2. 3. 4. 5. — 1. a. 2. 5. 4 — 2. 9: 1. 2. 3. 4 — 2. 3. 1 (nam eod. lectio εἰμματα ταυδα est) 4 — 10. 9: 1. 2. 3 — 1. 2. 4. 5 — 1. 2. 3 — 1. 2. 3. 4. 5 — 3. 1 κατ' ἄφελειαν sq. 1. 2. 3. 4. 5. 6 — § 9: a. b. 1. a. 2. 2 — 16. 7: 1. 2. 3. 4. 5 — § 8: 1. a. 4. 2. b. 5.

10) 9. 2: 1. 2. 3 (ἐδῶκε) 4. 5. 6 — 1. 2. 3 (λέγοντος) 4. 5. 6. 7 — 39. 2 ἱατρικὴ μουσικὴ χερὸς τριήρης ἔρμα στρατεύεσθον — § 3 — 12. 4 ubi εἰ μάλιστα σοφὸς καὶ εἰ τέκτων σοφὸς καὶ εἰ ἱατρὸς καὶ εἰ Ἀπέλλων θήκου ὁμοίως τίμιος καὶ εἰ Ἀσκληπιὸς θήκου καὶ εἰ Φήμιος vel simile aliquid restituendum est ut antecedentibus respondeant.

11) 22. 6 τὰ δὲ Ὀδυσσεὺς θεάματα ἢ Θράκιος ἦσαν . . . ἢ τὰ ἐν Ἄιδου θεάματα — 41. 4 μεταβελὴν ὄρεθ σωματέων . . . διαδοχὴν ὄρεθ βλεν

post aut in eadem oratione saltem sensim delapsam esse¹²); in longioribus periodis ἀνακόλουθα haud rare cum protulisse¹³); eiusdem periodi membra cum eadem particula bis incepisse¹⁴), quae omnia omnibus nobis cum primum concipimus quae dicturi simus accidere solent, quae autem quippe apud neminem ne a Maximo quidem non mutata essent si iterum quo elegantiora redderet quae conscripserat et perlegisset et correxisset. Neque vero ad imaginem quam aptam ratus qua sua illustraret describere incepit subito interruptam alteram aptiorem visam tam saepe ut fecit adiunxisset¹⁵), si uti rhetores sole-

καὶ μεταβελὴν σωμάτων — 9. 2 γέρον τὴν ἡλικίαν . . . βεβιωκώς μὲν κόρην ἡλικίας — 2. 4 ἀπέφηνε γυμνὸν καὶ ἀσθενῆ καὶ ἄτρειον καὶ βέλτερον ἀσθενῆ (ἀσκητῆ εἰ Wakefieldus praecellere quidem sed extra probabilitatem: cum eadem negligentia dictum est in orat. 26. 6 (ubi tota haec ratiocinatio iterata est): καὶ γὰρ ἀλκὴν ἀσθενεστάτου . . . καὶ νῆχειν ἀσθενετός — 41. 2 αἰσθανόμενος τῆς χορηγίας . . . τὸν καταμῶν χορηγόν, καὶ τὸν κατέρρα καὶ κοιητῆν εἰδότες . . . τὸν κοιητῆν θαλαττῆς . . . τὸν κατρώων, τὸν καρπῶν τροφία . . . τὸν ἐπικάρκιον — 41. 4 ἂ δὲ καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς . . . ἂ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς — § 5 ἄλογον . . . ἀμήχανον τῷ λογισμῷ — 39. 2 ἦν σὺν κολλῷ κόνῳ ἀνύουσι . . . ἐπίκονοι ψυχῆ.

12) 4. 6 εἰ Ζεῦ καὶ θεοί, κατέρες καὶ κοιηταὶ γῆς καὶ θαλάσσης . . . § 8 εὐγε ᾧ ποιηταὶ καὶ ποιητῶν καίτιδες κατέρες καλαΐας . . . μούσης — 10. 2 de medicis locutus καὶ τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ παντοδαπὰ λίματα ἐξευρηκότων § 3 de philosophis ἢ τῶν τὰ κολλὰ καὶ σοφὰ ταῦτα ἡμῖν ἐξευρηκότων — 37. 4 ἡ ἀνθρωπίνη κλημμελια ἐπομένη τῷ ἡδέει φαινομένῳ § 7 αἱ ἔμουσοι ψυχῆ παντὶ τῷ ἡδέει φαινομένῳ ἐνδιδοῦσαι, cf. inprimis 36. 2 ubi quam plurima potuit antitheta vario modo formata concernere studens brevi tamen spatio ter formula οὐκ ἀνεχόμενον eadem usus est — 35. 2 ὥσπερ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῷ ἐκεῖ κατορευγμένης παλοποστὺ ὑποκτέων τῆν εὐδαιμονίαν ἐν Σάρδεισι κατορευοῦντι — 19. 1 ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ τί χρῆ δρᾶν ἐπιόντος στόλου βαρβαρικοῦ . . . ἐχρῶντο οὖν τῷ θεῷ οἱ Ἀθηναῖοι τί χρῆ δρᾶν ἐπιόντος τοσοῦτου κακοῦ — 6. 2 χαίρειν φράσαντες τῆ τῶν μεταλλῶν τέχνῃ . . . § 7 χαίρειν φράσαντες στρατηγῶν τέχναις.

13) 2. 4 εἰ μέλλει ἄνθρωπος εἶν . . . multis verbis interpositis non continuatur sed novo quodam membro ἀλλ' — ἔστι τι καὶ τοῦτῳ ἔργον ὅτιον εἰσαδὸν φερε σεντentine iteratur — 8. 10 εἰ μὲν γὰρ θεός εἰ τῶν ὄντων κατῆρ . . . οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ — 25. 2 φιλόανθρωπος εἰ ἀνὴρ . . . σὺ κατὰ γεωργῶν Διγύκτιον . . . τοῦτους μὲν γὰρ ἡ θεραπεία . . . εἰ δὲ ἐραστής.

14) 7. 4 ὅπου δὲ καὶ εἰ κόνος . . . ἐνταῦθα παρόψεται . . . ὅπου μήτε μήλα . . .

15) valut in 34. 2 ubi corpori quomodo anima iamixta sit demonstraturus similitudinem inchoavit a luce per aërem eunte ductam; sed cum subito non iam apta ei videretur aut e tempore fusius eam describere nequiret ad aliam magis familiarem ei transiit; cf. 32. 4 εἰς ἐν τῆς καταρμῶν τὶ ἔργανον . . . μάλλον δὲ εὐτως ἦδη που ἐπέσσω ἄρροισμα ἔργάνων — 17. 9 εἰ δὲ βούλει τῆδε εἰκαζέ

bant imagines suas lepide excogitare multisque verbis exornare et usque ad tenuissimum filum persequi studuisset; immo hinc cognoscimus magistrum omni fere nisi ea praeparatione cotidie de iis quae dicturus erat paulisper *μελετᾶν* quod vocabant spreta apud discipulos locutum, cui inter ipsa verba nova interdum in mentem non multa quidem sed tamen venerint: nostro igitur iure si paulo latius id valere conceditur, *αὐτοσχεδιάσματα* dissertationes eius appellare possumus.

IV. Per se apparet hanc quam exposui dicendi rationem magna vi in eius compositionem fuisse; scriptoris consilium ac rationem in orationibus e tempore habitis non debemus expectare; nusquam certam materiae dispositionem antea cogitando conceptam secutus est; prout sententiae aut rationes sui ipsius alienae, intellectae non intellectae, aptae ineptae inter dicendum ei in mentem veniebant, alteram post alteram elocutus est aut paucis verbis aut multis transitu aut coniunctione facta oratoria potius quam ex re oriunda; ubi tamen videtur disposuisse, subito has conceptiones exortas esse inde sequitur quod aut ipsae ineptae sunt aut aegerrime quas instituit ipse tenere potuit; an putas eum si antea excogitavisset non opus esse precibus propter providentiam, propter fatum, propter fortunam, propter artem, (11. 4), tam aliena ab iis quae de primo illo satis apte dixit, tam vilia vana inepta de ceteris protulisse, ut quisque vel insulsissimus sentiret eum sententiarum inopia implicitum fuisse? An daemonum virtutes (scil. τὸ ἀθάνατον καὶ ἐμπαθές) sibi proposuisse explicare, si sensisset sese omnino non habiturum esse quibus explicaret? Nam immortales esse daemones, quoniam anima humana immortalis est, facile quidem dicitur; in eis autem quibus hanc rem probare sibi videbatur, argumenti nec vola inest nec vestigium¹⁾. Ceteras autem quas fecit partitiones velut 40. 3 sq. ubi ipse videtur sese rem dis-

---

μαὶ τὸ λεγόμενον . . . μᾶλλον δὲ ταύτῃ εἰκαζέσθαι — 16. 6 εἰ δὲ βούλει καὶ ταύτῃ εἰκαζέ μοι τὸ λεγόμενον . . . ἢ κατ' Ὀμηρον μᾶλλον — 18. 2 εἰ δὲ ἐνταῦθα . . . εἴποι δὲ τὸ εἰθεῖν καὶ εἰθεῖσθαι πολὺ μᾶλλον τῷ εἶπῶν καὶ εἶπῶσθαι . . . μᾶλλον οὐτως λέγομεν ὅτι εἴποι τὸ εἰθεῖν καὶ εἰθεῖσθαι τῷ ἐλέγειν καὶ ἐλέγεσθαι — omnium modo sumenda sunt haec rara illa ei δὲ σοι σαφεστέρως εἰκότως δεῖ ἀλλὰ.

1) Landandus est de hac dissertatione Heinsii, Xenocrates p. 109.

posuisse indicare cum diceret τριῶν γὰρ ὄντων οἷς ἂν τις διατίσσει τὸ παρὸν τουτί τὸ σπέμμα, ἐνὸς μὲν τείνοντος ἐπὶ τὸ ἀληθές αὐτὸ, δευτέρου δὲ ἐπὶ τὸ δυνατόν, τρίτου δὲ ἐπὶ τὸ ὠφέλιμον, καθ' ἕκαστον τούτων σκεψώμεθα ἀνατρέψαντες αὐτῶν τὴν ἀκολουθίαν, ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου ἀρξάμενοι, aut 30. 4 sq. de laudibus agriculturæ πρὸς γε μὴν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς οὕτως ἔχει ἑκάτερον καὶ πρῶτόν γε πρὸς σωτηροσύνην . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἐξετάζοις . . . ἔορταῖς γε μὴν καὶ μυστηρίοις . . . ποῖον πλῆθος ἐπιτηδειότερον . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς σοφίαν ἀντεξεταστέον τοῖς ἄνδρας . . . εἰ δὲ σωματίων ἀρετῇ τοὺς ἄνδρας κριτέον — quæ ad totam orationem pertinent — aut 21. 3 ubi homines in vitam ingrediuntur ὁ μὲν χρεῖαν τινὰ παραχόμενος ὁ δὲ τέχνην, ὁ δὲ ἴδονην — aut 26. 3 καὶ πανταχοῦ εὔρους ἂν ξυμφυῆς ἀγαθῶν κακῶν πολλῶν τῇ ὁμοίᾳ ἀνακακωμένον (ἀλλ') ἢ προαιρέσει χωριζόμενον . . . ἢ τέλει . . . ἢ ἀρετῇ — aut 22. 5 νείμωμεν τὰς δυνάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν ἢ κατὰ φύσιν ἢ καθ' ἡλικίαν ἢ κατὰ τέχνην aliaque partes tantum orationum complexa ne ipse quidem scriptoris cogitare soliti rationem referre serie affirmaveris Attamen certe quodam componendi genere Maximum usum esse inde sequitur, quod numquam fere non a proœmie orsus est, tractationem autem semper ita instituit ut ad ipsam rem protinus aggrederetur rhetorica interrogatione præmissa aut de sue exemplis historiolis descriptionibus similitudinibus aliisque auxiliis aditum ad materiam patefaceret, hanc ipsam autem (scilicet rationes illas philosophas quibus oratorem illum quem optimum finxit assurgere voluit) certis formulis introduceret, eis expositis autem exemplis imaginibus ea explicaret; conclusionem denique semper acumine quodam exornavit quo finire se orationem indicaret. Sed e figuris quæ ad significandas hæc orationum partes adhibebat, perpauca eis ac ne varis quidem neque rei²⁾, de qua agebatur, adaptatis apparet cum

2) Omnia fere eius proœmia sive Homeri aliave poetæ sunt interpretationes (velut Ariphronis 12. 1, Pindari 12. 1, Homeri ἔχεις εἶπεν 6. 1, 29. 1 "Ὅμηρος μὲν πρὸς τὸν Τηλέμαχον διαλεγόμενος ἐν προοίμῳ Νέστορος 22. 1 οὐδὲ τοῦ Ὀμήρου ἔγωγε ἀποδέχομαι 29. 1 forma ἀπορίας: δηγείται "Ὅμηρος περὶ Ὀδυσσεύς sq. 22. 1/2) sive fabulæ aut antiquioris cuiusdam auctoris aut ab ipso poetæ excogitatæ (Aæopi de leone cervum persecute et homine 2. 1 de Satyre a Mida rege capto 11. 1 Prociæ de

etiam in his rhetorum consuetudini indulgere neque verba rei accom-
modavisse, sed materiam ad familiare ei genus dicendi vi quadam
adequasse. Unum liceat exemplum proponere orationem XLII^{am}
Incipit a historiola; Alexandrum Magnum cum e deo audivisset ecce

Hercule duas inter vias altera ad virtutem ad malitiam altera haecitante 20. 1; ipse de Prometheus hominum creatore 26. 1) sive facti cuiusdam aut historiae enarrationes (velut ἀφικνύτο ποτε Ἀθήνας Κρής ἀνὴρ 16. 1, ὅτε οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἰσχυροῦντο 19. 1, ἔλθον εἰς Σπάρτην Συρακόσιος σοφιστῆς 23. 1, ἦλθον εἰς Ἑλλάδας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς ἀνὴρ σοφὸς 31. 1, Κορινθίῳ ἀνδρὶ ὄνομα Αἰσχύλῳ καὶς ἦν Ἀκταίαν 24. 1, Σμυρθῆς Θορξὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλοῦς . . . ἐκομίσθη δῶρον 26. 1, ὁ μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ κοτίου 35. 1, Σμυράτης ἐν Πειραιεὶ δευαλεγόμενος 37. 1, φασὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον sq. 41. 1) sive sententiae communes aut poetas verisimiles expressiones (χαλεκὸν ἐσθλὸν ἔμμεται 1. 1) aut rhetoricae vel interrogantis vel exclamantis forma instructae (τί δήποτε εἰ ἐν Διονύσου τὰ θεάματα ὑποκρινόμενοι . . . εἰ δὲ τις τὰ μὲν τοῦ Διονύσου φυλάττει τῇ παιδιᾷ sq. 7. 1, θεόν γε εἰ οἱ μὲν θεοὶ διακρίναν τοὺς ἀνθρώπους ταῖγαδὰ ἐκ τῆς τῶν κερῶν ὀμίλλας 5. 1, θεόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάχθαι ἐκάστην τοῦ τῶν κολλῶν δικαστηρίου 9. 1, θεοὺς γε οἱ ἄνθρωποι στασιαστικοὶ οὐ μέχρι πολιτείας μόνον . . . προεληλυ῅σσι 10. 1, χαλεκὸν εὐρεῖν ἀκριβῆ βίον ὥσπερ καὶ ἄνδρα 31. 1, χαρεκὸν εὐρεῖν λόγον ἀληθῆ 4. 1) quae caecata sophisticam sorem origines artis aperte prae se ferunt; neque in tractione multas est: eodem fere interrogandi modo semper usus est velut τίς οὖν ἐστιν ὁ κυβερνήτης οὗτος 1. 2, πῶς ἂν οὖν τις περὶ ἡδονῆς σκοποῖ 2. 1, cf. etiam πῶς ἂν οὖν τις διαιτησῶι τὴν διαφορὰν 10. 1, τὴν ποτέρου αὐτοῦν συμμετρίαν ὀνομάζομεν . . . φέρε δὴ οὕτως τὸ πᾶν διαιτησώμεται 12. 1, τί δήποτε οὖν . . . ἐθελουσι ἀνίπτεσθαι 16. 3, τῷ ἂν τις διακρίνη τὸν κόλακα τοῦ φίλου 20. 3, καὶ τίς ἂν ἡμῶν ἢ τοιαύτη ἀρμονία (= ars liberalis) γένοιτο 28. 3, quibus perperna etiam illa ubi prooemium omisit adnumeranda sunt (τί ποτ' ἐστὶ τοῦτο ᾧ διαφέρει ἄνθρωπος θεοῦ 12. 1, καὶ πῶς ἂν τις τοῦ φιλοσόφου ἀποδέξαιτο ἄλλο τι τὴν ἀρετὴν λέγοντος εἶναι καὶ μὴ τέχνην 33. 1, πῶς ἂν τις ἀλυπίαν τῇ ψυχῇ περιποιήσαιτο 34. 1), neque in formulis his quibus ad rem transgredieretur varietas est cf. οὕτως δὲ θεασώμεθα 18. 2, 27. 3, 30. 3, οὕτως δὲ αὐτὸ σάφει 29. 6, ἡμῶν δὲ οὐ ταύτη θεατέον ἀλλ' εἰδὶ λέγωμεν 12. 4, ἔγωγε τῷ λόγῳ 17. 3 (ἀποκρίνεται δὲ εἶδε 17. 7), καὶ μὴν ὡς ὁ Πλάτωνος φησὶ λόγος 26. 4, ὁ δὲ οὖν λόγος ταύτη ἔχει 33. 5, paulo magis ad rhetoricam hypothesein quam autem secetas est adaptatum 22 4; etiam conclusionum et modus et formulae semper fere eadem sunt, cf. ἔφερε τὴν γαστρός ἐπιθυμίαν sq. 4. 8, δεικνύμεν τὴν ἐπιχειρίαν, παρακαλώμεν φιλοσοφίαν· ἡκίτω, σκενδέσθω, κηρυττέτω 8. 8, ζητῶμεν τὸν ἄνδρα· τέχα που φανήσεται καὶ φανεῖς οὐκ ἀτιμασθήσεται 7. 10, δεῖον ἴστωσαν γένος ἴστωσαν μόνον . . . ἴστωσαν μόνον ἐράτωσαν μόνον μνημονεύτωσαν μόνον 8. 10, δερακνύμεν τὰς Μούσας, δερακνύμεν τὴν Μνημοσύνην 16. 9; per ἀναφορὰν: τοῦτο ἢ σωτηρία; τοῦτο ἢ εὐδαιμονία 2. 5, οὕτως δικάζει θεὸς οὕτω καταψηφίζεται 9. 8, τοιοῦτον ἢ ἐπιστήμη, τοιοῦτον ἢ ἀμαθία 12. 6 (hic etiam postea oratio explicit cf. cap. I) ἔβη ταῦτα τοῦ Ἀπέλλωνος ἔβη τοῦ Διὸς 29. 7, μάτην ἔρα αὐτῷ ὁ Ἀπέλλων τὰ κρητήρια ἔδωκε, μάτην ἐψηφίσαιτο

Iovis filium esse non de fuga Darii non de pugna imminente non de Graeciae calamitatibus non de Asia conturbata quidquam comperire voluisse, sed unum illud quaesivisse, e quibus fontibus ortus in Aegyptum Nilus flumen deferatur. Quam propter rem Alexandrum increpans miratur quod non ceteros quoque deos praeter Iovem interrogavit ex hisque petivit *χρησμών ἕνα κοινὸν καὶ δημοσίον τῶ πάντων ἀνθρώπων γένος* (§ 1), quae legatio hominibus plus re vera contulisset, quam cum de Peloponneso Deres consulissent aut de Ionia Athenienses aut de Sicilia Corinthii. Iam ad ipsam tractationem transgreditur hunc in modum. Eos quos de universi generis humani salute ad deos mitti fingit — qualem Alexandrum illum, nisi puerum esse in interrogando gessisset, habendum esse censet — imitati quaeramus inquit unde hominibus veniant bona; sed de his non opus est interrogare ut quae ex summo patre (quem multis verbis laudat § 2) venire sciamus; malorum autem ad intellegendam originem *χρησιμодίας δαί, ῥεούμεθα τοὺς θεοὺς· Ζεῦ καὶ Ἄπολλον . . . θεομένους εἴπατε τίς κακῶν ἀρχή, τίς αἰτία, πῶς φελαξόμεθα, πῶς λάθωμεν* (§ 3). An non videtis quam multa per totam vitam et corporis et externa mala homines sequantur? — Iam haec multis verbis mala describit (§ 3); tam pergit: Quid ergo ad ista aut Apolle aut Iupiter respondebit? Audiamus quid eorum interpres (scilicet Homerus) dixerit *ἐξ ἱμέων γὰρ φασὶ κάκ' ἔμμεναι οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μῆρον ἄλγ' ἔχουσι* (α 33). Cum igitur non dei malorum auctores sint, unde ea esse dicamus? coelum et terram sedes

29. 5 — per exclamationem rhetoricam: ὃ μύθων ἀπίστων καὶ μηδεμιᾶ κοινῆ ἀρμονίᾳ προκρίνων 10. 9, ὃ στέλου μακαρίων καὶ θεαμάτων καλῶν καὶ εὐαίων εὐχαιῶν 22. 6 — variis modis: ὄρῃς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἡδονῶν 2. 10, διαδοχῆς ὄρῃς καὶ τῆν ἀρχῆς καταβαίνουσιν ἐν τοῦ θεοῦ μέγα γῆς 17. 12, ὄρῃς τὸ κληῖδος τῶν ἡγεμόνων, ὄρῃς τὸ κληῖδος τῶν συνθημάτων sq. 25. 7, μὴ γαίργα, ἀνθρώπων . . . στήσιν κινεῖς πόλεμον κινεῖς 29. 7, δεῖξον ὃ Σάικρατες ἀσφαλὲς ταχίον . . . ἐάν δέ μοι τοιούτων ταχίον λέγεις ὃ καὶ σὺ ὑπεστέλης, ὄρῃ τὰ βλάμματα. Ἄνθρώπους πολλοὺς Μαλήτους πολλοὺς· ἀλάσσωμεν τὸ ταχίον 21. 10, εἶδον δὲ καὶ Διοσκουρίδους . . . εἶδον καὶ τὸν Ασκληπιῶν, ἀλλ' οὐχὶ ἕνα εἶδον νῆ τὸν Ἡρακλῆα ἀλλ' ἕκαρ 15. 8, ἐάν δέ που μοχθηρὰν δεῖξῃς ψυχὴν ἀνόστιας αὐτῆ καὶ ἀνεπιστάτητος 14. 8, 27. 8, nisi ο Maximi more scribendum esse censet ἕως δὲ ἀλάστωτος τούτων οἱ, (ἀλάστωτος) εὐδαμονίας μένει, ἀμέτοχος, ἄμοτρος, κολλητὰ οὐδὲν constructionis forma ἕως δὲ ἀσπενδος . . . ὃ ἐν ψυχῇ πόλεμος ἀφελος ἢ ψυχῆ μένει, ἐχθρὰ συνδραμῆ 8. 8.

diversas alteram omnium malorum immunem alteram ex utroque mixtam esse existimandum est ita ut bona e caelo in terram venire dicamus, mala vero ex innata pravitate provenire arbitremur; quae quidem duplex est altera ἕλης πάθος altera ψυχῆς ἐξουσία; atque primum de materiae corruptione dicamus. Sicut materia ob optimo artifice tractata in bonam quidem formam mutatur, interdum tamen ex ea proveniunt quaedam peioris generis quorum nec artifex auctor est nec ipsa ars per se perfecta, ita etiam terrenorum malorum quae hominibus accidere solent una causa materiae est quaedam corruptio. Haec autem mala quae singulis partibus accidunt tamen universo non nocent, immo necessaria sunt ad illud servandum, neque est cur pestes terrae motus inundationes incendia queramus, cum omnino vita vice constet γενέσεως καὶ φθορᾶς (secundum Heraclitum) perpetua (§ 4). Alteram autem causam (scilicet animae pravitatem) ita explicandam esse censet. *Αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία, θεὸς ἀνάγκη.* nam cum terram creari necesse esset, quae et fruges daret et animantia ferret, et intra se ipsa mala ut quae e caelo electa essent contineret, illa εἰς τὸν δεῦρο τύπον ἐμίγη. Diversa autem animantium genera creavit deus primamque eorum naturam bifariam divisit, aliam ἄλογον ἄηθηνα ἀλληλοφθόρον ἀνόητον θεοῦ ἀρετῆς ἄμοιρον sq. aliam, humanam scilicet, intra animantia et deos positam quorum inferiorum quidem deis tamen ne in morte quidem constat inferioritas, sed in eo quod anima humana in corpus imposita tamquam auriga vehendi equisque imperandi facultatem quidem et indolem a deo accepit, sed etiam pro lubitu agendi licentiam; sunt autem permulti hominum affectus cupiditatesque tamquam equi quorum si viribus auriga se inferiorem praestiterit, secum ferunt eum atque in multifaria pericula rapiunt. — Hic oratio abrupta est; unde probatur id quod etiam e dispositione elucet, Maximum cum sibi proponeret de origine malorum loqui unum illud argumentum de materiae corruptione e populari philosophia notum praesto habuisse (quo plane eadem forma instructo huiusmodi et exemplis et verbis plerumque ornato etiam in orat. 11. 4 usus est). Cetera cuncta inter dicendum ei in mentem venerunt; cum philosopha illa ratiocinatione neque proemii historiologiae fictionisque inde deductae quicquam commune neque Iovis laudatio aut vitae humanae molestiarum descriptio arte vinculo coniunctae sunt: illam

facile intellegimus ab eo interpositam esse ut tempus produceret, haec quam praedicantis modo uti solet protulit ad rem nil prorsus facit, cum de corporeis calamitatibus vitaeque molestiis sicut apud cynicos, quorum ex doctrina exempta sunt (cf. part. II cap. VI), agatur ac ne praeparant quidem haec ad ea quae de corruptione materiae locuturus est, nisi ebiter poste fame meta terrae aliis commemoratis; certe non philosopha sunt; in eodem enim sententiarum nexu etiam affectus animae velut tristitia dolor luctus pravitate inстар inter mala enumerantur. Sed ea novam confusionem; in veribus illis Homericis, quae citavit (in § 4) animae corruptio ethiceorum malorum causa dicitur i. e. *αἰτιότης μοχθηρία* plane o Platonicorum sententia (cf. part. II cap. III), Maximus autem omnia mala inde exoriri dixit cum ipsam hanc innatam malitiam duplicem esse vellet alteram recte *ἕλης πάθος* appellans, alteram sane inepte animae pravitatem i. e. malitiam ita ut id quod dividere voluit simul pro parte ipsa poneret. Accedit Platonicam illam divisionem malorum (in *ἕλης πάθος* et *ψυχῆς ἐξουσίαν* factam) notam ei fuisse, sed cum ad alteram transgredi ei opus esset, cum nil habuisse quae de ea praeferet nisi Platonicum illud *αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία*, quod non explicat sed prorsus neglexit in sequentibus. Quae enim de hominibus et animantibus tam exposuit, omnino non ad doctrinam de malis sive Platonicam sine Stoicam pertinent, sed ad Chrysippeam illam de homines inter et animalia discrimine apud popularis philosophiae doctores vulgatam (unde Maximus quoque eam habet, cf. part. II cap. V). Cum igitur de his vana, certe ad propositum haud apta protulisset, Platonicam illius similitudinis demique recordatus eam explicare incipit, sed frustra ad ea quae supra exposuit adnectere conatus est: cum *τούτων δὲ τῆς ἀνθρώπινης ἐνδείας πρὸς τὸ θείον ἐξέτερε θεὸς τρέπων ἐπιθεῖς τὴν ψυχὴν γῆνθ σφίματι* (§ 5) sq. diceret iam de malis rem esse nemo ac ne ipse quidem sentit. Neque igitur de dispositione apud eum re vera cogitari licet; rhetorica illa fictione interrogantium priores quattuor paragraphi cohaerent quidem inter se quod ad formam, sed videmus quid de simulata hac conjunctione iudicandum sit.

Quid igitur mirum ne philosophas quidem illas rationes, quae propter *λόγους φιλοσοφικούς* vel *φιλοσοφείων* continentibus suis nominavit nec eum eis quae probare sibi proposuit nec, si haec qui-

dem res est, tamen cum iis quae praeter ea exposuit ita cohaerere, ut de iis antea cogitavisse eorumque dispositionem scriptorum philosophorum modo descripsisse dici possit. Perpauca illa ubi argumentationem quandam ipse ex philosophis rationibus aliunde sumptis deducere conatus est, docent eum ne his quidem intellegendis operam dedisse aut non petuisse ea intellegere³⁾; ceterum has rationes nil ei fuisse nisi lumina quibus orationes exornaret quasque oratori qualem esse veluit necessarias esse censeret, inde sequitur, quod ad res maxime contrarias explicandas probandasque singulis ac iisdem quidem utebatur⁴⁾. Quia in omnibus fere sentis quam relicta haec in via et

3) Unum illud exponam ubi ipse verbis suis οὕτως ἐπιχειρῶ νῦν sese philosophari indicavit (18. 5): res est de Platonico ille ὅτι τὸν ἀδικήσαντα οὐκ ἀντιδικητέον (Crito 49. 6 = Stob. flor. X 27), sed usus est Maximus stoico quodam syllogismo quo rectum illud esse efficere studuit: ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ· τὸ δὲ ἀγαθὸν . . . ἀρετῆ, ἣ δὲ ἀρετῆ ἀναφαίρετον· οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τῆν ἀρετῆν ἔχων. Recte primum membrum et σπουδαίως pronuntiavit, recte et tertium; sed bonam virtutem esse nimis commune est quam quod in huius caderet syllogismi contextum; haud mirum est hinc Maximum ad summam pervenisse quam ne somniasisset quidem homo stoicus; improbum non accipere iniuriam quippe qui bonum non habent, quod eripiat, non potuit contendere nisi ea qua una omnis hic syllogismus nititur doctrina parum intellecta. Bonum non nisi sapienti est idem atque virtus; uni huius non sit iniuria quoniam „omnia in se reposuit et bona sua in solido habet contentus virtute“. Hoc membrum Maximo erat ponendum et paulo accuratius explicandum sicut Seneca de plane eadem re locutus scite id fecit (cf. part. II cap VIII). Possis quidem obicere, consulto aliquatenus illud immutasse quo facilis ad finem suum perveniret: sed si hoc syllogismo sapientem veluisset non aleici comprobare, omnino non opus ei fuisset omnibus illis quae paulo post multo aptius rectiusque quam haec exposuit. Igitur non conscius sibi aut certo consilio declinavit, sed quae in auctore nescie quo quando legit cogitatione studuit restituere; singula autem nonnulla memoriae infixae recte quidem pronuntiavit; quid rei fuerit autem eum aut tam eum legeret, parum intellexisset aut licet in fontis contextu perciperet fortasse, tamen cogitandi inops de neve explicare non posset, a via una ei ingredienda prorsus aberravit. Similis res est in orat. XXXIX^{ma} et XL^{ma}, etiam in orat. XXXIII^{ma}.

4) Audi ais quem in multifarium crebrumque usum ratiocinationem illam de hominum animaliumque discrimine verterit: satis apte invenimus eam in secunda oratione propositam, virtutem hominis salutem esse inde deduxit, quod cum omnia animalia corporis virtutibus homines superent, una huius prudentia insita sit, qua in potestatem suam ad unum cetera omnia possit redigere; iam plane eandem rationem advocavit 26. 9 ad illustrandam humanae rationis vim cui cum amor verus accederet, summa virtus efficeretur. Sed quae est illi prudentiae (προνοΐα) stoicas cum platonicae has rationes (ἀλήθεια) re vera quaeque coniunctio? At tamen philo-

Neque in decima quae inveniuntur verba *μὴ τοίνυν ἔρη πότεροι κρείττον περὶ θεῶν διειλιφῆσαι πηιγται ἢ φιλόσοφοι* (§ 7) ad eum qui hoc posuerit quamquam videntur facta sunt: una haec est e dissertationum formulis atque saepius vel eadem vel quadam similiter formata etiam in illis usus est ubi de thomate ab alio posito cogitari emaine non licet⁷⁾. Accedit quod decimam illam cum eadem interrogatione rhetorica incepit (*πῶς ἔν τις διατίσαι τὴν διαφοράν* sq. 10. 1) qua solebat ipsam rem quam tractaturus erat ingredi⁸⁾. — Iam vero in orationis nonae prooemio queritur de Socratis quibusdam accusatoribus *ἀμαχωτέρους καὶ πιχωτέρους Ἀνύτου καὶ Μελίτου, ἄλλῃ ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ λέγουσι* (§ 1); qui cum aequales Maximi fuisse videantur, haud inepte suspiceris eorum etiam illum fuisse quem Maximus respicere videtur verbis suis *ἔτ' οὖν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους εἰ (ὀρθῶς) ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ* (§ 3); qui cum de Socrate Maximum dicere iuberet, illum simul aggressus sit ita ut defendendus Maximo Socrates videretur. Sed fueruntne re vera huiusmodi accusatores Socratis? Fuerunt certe omnibus temporibus; sed eos de quibus Maximus locutus est, certissime ipse sibi finxit rhetorica *προσωποποιία* usus; audias enim ipsum alibi hunc in modum locutum: *οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς περὶ Σωκράτους εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ σκοπεῖν ἀναθηρόμεθα σμικρὸν ὅσον τὸ νῦν ἔχον· λέγωμεν δὲ ὠδὶ πρὸς τουτουσὶ τοὺς δεινοὺς κατηγόρους· ὅτι ἡμῖν δοκεῖτε ὡ ἀνδρες*

quam ne legere quidem sustinebis; quarta decima praeter Platonica quaedam ex ipso illo ei nota nulla philosopho digna complexa cum copiosa daemoneologia populari quam dedit in sequenti; cf. quoque vicesima de amicitia habita cum sexta quae de eadem re est multo magis declamatoria; etiam 39ma cum 40ma.

7) 19. 2 *μὴ τοίνυν ἀπέροι μηδ' ὄντινα τρέπον* sq. cf. 31. 4 *μήπω με ὡ τὰν ἔρη . . . ὄψει γὰρ αὐτός . . .* 1. 2 *μήπω με τοῦτο ὡ τὰν ἔρη κριν* sq. 24. 1 *μήπω σοι τοῦτο θαυμαστόν φανῆ κριν ἂν μοι δείξης* cf. quoque 14. 4 ubi *setus* adversarius ipse loquens inducitur (*ποδῶ μαδελν*) et Maximus respondit *ἐάν κρεῦτον ὡ τὰν ἀποκρίνη μοι* sq.

8) cf. 2. 1 *κῶς ἂν οὖν τις περὶ ἡδονῆς σκοποῖ*, 23. 5 *κῶς οὖν ἀρετῆς* sq. 9. 6 *κῶς ἂν οὖν οὐκ ἦν καταγέλαστος γέρον ἀνήρ*, 26. 6 *κῶς οὖν οὐκ προηγούμενος* sq. cf. quoque, 31. 4 *πολον οὖν ἐστι τὸ ἐν λόγους καλόν*, 12. 1 *τὴν ποτέρου συμμετρίαν*, 17. 8 *ἐν ποτέρῃ δὴ τῶν φύσεων*, 1. 2 *τίς οὖν ἐστιν ὁ κυβερνήτης οὗτος*, 2. 3 *τίς ἂν οὖν καὶ γένοίτο ἡ σάβις ἡμῖν*, 28. 3 *καὶ τίς ἂν ἡμῖν ἢ τσαυτῆ ἀρμονία γένοίτο*, 30. 3 *τῶ οὖν ἂν τις κρῖναι τὸ λεγόμενον*, 34. 1 *τίς ἂν οὖν ἡμῖν γένοίτο ψυχῆς ἱατρὸς*, alia.

ἀποκρίται εἶναι συγκοφάνται Ἀνύτων καὶ Μελέτων 24. 6 cf. paulo post διὸ δὴ τὸ μὲν Ἀθηναίων θέατρον . . . διαπέφηνε, πρὸς ταυτουσί δὲ τοὺς νυνὶ κατηγοροῦς (οὐ γὰρ εἰσιν ἐκείνων ἀμαχώτεροι) διαγωνισώμεθα τὲ πρῶτον τῆδε sq. (§ 7). Igitur non magis hi certi homines fuerunt quam ille quem cum iterum de Soocrate verba faceret adfatus est *Θαναμάξεις εἰ Σωκράτει συνῆν δαιμόνιον φίλον* sq. (14. 1): ex omnibus huius modi simulatis allocutionibus (cf. etiam 6. 1 *ἔχει εἰπεῖν τίνας ποτε ὀνομάζει Ὀμηρος* sq. — 29 1) de certis personis ad quas referenda sint nil concludendum est. Itaque non ab aliis de materia quadam loqui iubebatur — id quod proprie tum *ἀντοσχεδιασμός* ferebatur —; attamen e tempore locutus est; iam dudum enim Marklandus vir sagacissimus e permultis vel „citationibus e vetustis scriptoribus vel factis aut historicis“ negligenter productis optime concludit Maximum non „in museo suo et inter libros positum“ conscripsisse quae cum auditoribus communicaturus esset (ed. Reisk. praef. XVII. sq.); et haud pauca accedunt non scriptoris accurate de eis quae profert cogitantis sed oratoris eloquentia freti singula non adeo curantis: inprimis dico stili quasdam asperitates velut res aut verba certe quodam ordine enumerata, cum itoraret aut turbato ordine aut emissis quibusdam aut additis aliis eum protulisse⁹⁾ quamquam in universum servare ordinem studuit¹⁰⁾; verbis brevissimum intra spatium bis iisdem usum esse quippe quem quam plurima posset membra paria componere solitum similis aut eiusdem notionis verba defecerint¹¹⁾; ad phrasin quandam semel iam adhibitam paucis

9) 3. 9 Xerxes (1) Smindyrides (2) Cambyses (3) Sardanapallus (4) Alexander (5) Croesus (6) — 12. 2 ἄργη (1) ἐπιθύμια (2) ἡθονή (3) λύκη (4) θυμοί (5) — ἐκιδυκτηκόν (2) αἰτητικόν (α) φιλήθονον (3) ἄρμητικόν (1) — 15. 5: 1. 2. 3. 4. 5. — 1. a. 2. 3. 4 — 2. 8: 1. 2. 3. 4 — 2. 3. 1 (nam eod. lectio σέματα tuenda est) 4 — 10. 9: 1. 2. 3 — 1. 2. 4. 5 — 1. 2. 3 — 1. 2. 3. 4. 5 — 8. 1 κατ' ἐφελιαιαν sq. 1. 2. 3. 4. 5. 6 — § 9: a. b. 1. c. 2 — 16. 7: 1. 2. 3. 4. 5 — § 3: 1. a. 4. 3. b. 5.

10) 9. 2: 1. 2. 3 (ἔδωκε) 4. 5. 6 — 1. 2. 3 (λέγοντος) 4. 5. 6. 7 — 29. 2 ἱατρική μουσική χορὸς τριήρης ἄρμα στρατόπεδον — § 3 — 12. 4 ubi ε μάντις σοφὸς καὶ ε τέκτων σοφὸς καὶ ε ἱατρός καὶ ε Ἀπόλλων δῆκου ἴμοιος τίμιος καὶ ε Ἀσκληπιὸς δῆκου καὶ ε Φήμιος vel simile aliquid restituendum est ut antecedentibus respondeant.

11) 22. 8 τὰ δὲ Ὀδυσσεὺς δεδῶμενα ἢ Θράκις ἦσαν . . ἢ τὰ ἐν Ἄιδου δεδῶμενα — 41. 4 μεταβολὴν ἔρξεν σωματίων . . . διαδοχὴν ἔρξεν βίον

post aut in eadem oratione saltem sensim delapsum esse¹²⁾; in longioribus periodis ἀνακόλουθα haud raro cum pretulisse¹³⁾; eiusdem periodi membra cum eadem particula bis incepisse¹⁴⁾, quae omnia omnibus nobis cum primum concipimus quae dicturi simus accidere solent, quae autem quippe apud neminem ne a Maximo quidem non mutata essent si iterum quae elegantiora redderet quae conscripserat et perlegisset et correxisset. Neque vero ad imaginem quam aptam ratus qua sua illustraret describere incepit subito interruptam alteram aptiorem visam tam saepe ut fecit adiunxisset¹⁵⁾, si uti rhetores sole-

καὶ μεταβολὴν σωματίων — 9. 2 γέρον τὴν ἡλικίαν . . . βεβαιωτικῶς μὴ πόρρω ἡλικίας — 2. 4 ἀπέφηνε γυμνὸν καὶ ἀσθενῆ καὶ ἄτριχον καὶ βάρη ἀσθενῆ (ἀσκητῆ ci Wakefieldus praecclare quidem sed extra probabilitatem: cum eadem negligentia dictum est in orat. 26. 6 (ubi tota haec ratiocinatio iterata est): καὶ γὰρ ἀλκήν ἀσθενεστάτου . . . καὶ νήχιν ἀσθενεῖς) — 41. 2 ἀισθανόμενος τῆς χορηγίας . . . τὸν ποταμῶν χορηγὸν, καὶ τὸν κατέρρα καὶ κοιητῆν εἰδόμενος . . . τὸν κοιητῆν θαλαττῆς . . . τὸν πατρῶον, τὸν καρπῶν τροφία . . . τὸν ἐπικάρπιον — 41. 4 ἀ δὲ καλοῦμεν κακῶν ἀνθρώπων ἐμβολὰς . . . ἀ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς — § 5 ἄλογον . . . ἀμύχανον τῷ λογισμῷ — 39. 2 ἦν σὺν κολλῶ πένη ἀνύουσι . . . ἐπίκοινοι ψυχῆ.

12) 4. 6 εἰ Ζεὺ καὶ θεοί, κατέρες καὶ κοιηταὶ γῆς καὶ θαλάσσης . . . § 8 εὐγὲς ᾧ κοιηταὶ καὶ κοιητῶν καίτερες κατέρες καλαιᾶς . . . μούσης — 10. 2 de medicis locustas καὶ τὰ σορὰ ταῦτα καὶ παντοδακὰ ἴματα ἐξυψηρότων § 8 de philisophis ἢ τῶν τὰ κολλὰ καὶ σορὰ ταῦτα ἡμῖν ἐξυψηρότων — 37. 4 ἡ ἀνθρώπινη πλημμύχεια ἐπομένη τῷ ἦδει φαινόμενη § 7 αἱ ὄμουσοι ψυχῆ καὶ τῷ ἦδει φαινόμενη ἐνδιδοῦσαι, cf. imprimis 36. 2 ubi quam plurima potuit antitheta vario modo formata concernare studens brevi tamen spatio ter formula εὐκ ἀνεχόμενος eadem usus est — 35. 2 ὥσπερ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῷ ἐκεῖ κατορωρυγμένης paulo post ὑποκείμενος τὴν εὐδαιμονίαν ἐν Σάρδεσι κατορωρύχθαι — 19. 1 ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ τί χρῆ δρᾶν ἐπιόντος στόλου βαρβαρικοῦ . . . ἐχρῶντο εὐν τῷ θεῷ οἱ Ἀθηναῖοι τί χρῆ δρᾶν ἐπιόντος τοσούτου κακοῦ — 6. 2 χαίρειν φράσαντες τῆ τῶν μεταλλῶν τέχνη . . . § 7 χαίρειν φράσαντες στρατηγῶν τέχνη.

13) 2. 4 εἰ μέλλει ἄνθρωπος ᾶν . . . multis verbis interpositis non continatur sed novo quodam membro ἄλλ' — ἔστι τι καὶ τούτῳ ἔργον ἴδιον eiusdem fore sententiae iteratur — 8. 10 ὁ μὲν γὰρ θεὸς ὁ τῶν ὄντων κατῆρ . . . οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ — 25. 2 φιλόανθρωπος ὁ ἀνὴρ . . . οὐ κατὰ γεωργὸν ἀλιγύκτιον . . . τούτους μὲν γὰρ ἡ θεράπεια . . . ὁ δὲ ἔραστῆς.

14) 7. 4 ὅπου δὲ καὶ ὁ νόμος . . . ἐνταῦθα παρόψεται . . . ὅπου μήτε μήλα . . .

15) velut in 34. 2 ubi corpori quomodo anima immixta sit demonstraturum similitudinem inchoavit a luce per aerem eunte ductam; sed cum subito non iam apta ei videretur aut e tempore fusius eam describere nequiret ad aliam magis familiarem ei transit; cf. 32. 4 οἷον εἰ ζυγῆς παναρωμονίον τι ὄργανον . . . μάλλον δὲ οὕτως· ἤδη που θεῶσιν ἄρρωσισμα ὄργανον — 17. 9 εἰ δὲ βούλει τῆθε εὐκαῖ

bant imagines suas lepide excogitare multisque verbis exornare et usque ad tenuissimum filum persequi studuisset; immo hinc cognoscimus magistrum omni fere nisi ea praeparatione cotidie de iis quae dicturus erat paulisper μελετᾶν quod vocabant spreta apud discipulos locutum, cui inter ipsa verba nova interdum in mentem non multa quidem sed tamen venerint: nostro igitur iure si paulo latius id valere conceditur, ἀποσχεδιάσματα dissertationes eius appellare possumus.

IV. Per se apparet hanc quam exposui dicendi rationem magna vi in eius compositionem fuisse; scriptoris consilium ac rationem in orationibus e tempore habitis non debemus expectare; nusquam certam materiae dispositionem antea cogitando conceptam secutus est; prout sententiae aut rationes sui ipsius alienae, intellectae non intellectae, aptae ineptae inter dicendum ei in mentem veniebant, alteram post alteram elocutus est aut paucis verbis aut multis transitu aut coniunctione facta oratoria potius quam ex re oriunda; ubi tamen videtur disposuisse, subito has conceptiones exortas esse inde sequitur quod aut ipsae ineptae sunt aut aegerrime quas instituit ipse tenere petuit; an putas eum si antea excogitavisset non opus esse precibus propter providentiam, propter fatum, propter fortunam, propter artem, (11. 4), tam aliena ab iis quae de primo illo satis apte dixit, tam vilia vana inepta de ceteris protulisse, ut quisque vel insulsissimus sentiret eum sententiarum inopia implicitum fuisse? An daemonum virtutes (scil. τὸ ἀθάνατον καὶ ἐμπαθές) sibi proposuisse explicare, si sensisset sese omnino non habiturum esse quibus explicaret? Nam immortales esse daemones, quoniam anima humana immortalis est, facile quidem dicitur; in eis autem quibus hanc rem probare sibi videbatur, argumenti nec vola inest nec vestigium¹⁾. Ceteras autem quas fecit partitiones velut 40. 3 sq. ubi ipse videtur sese rem dis-

---

μαὶ τὸ λεγόμενον . . . μᾶλλον δὲ ταύτη εἰκαζέσθαι — 16. 6 εἰ δὲ βούλει καὶ ταύτη εἰκαζέ μοι τὸ λεγόμενον . . . ἢ κατ' Ὀμηρον μᾶλλον — 18. 2 εἰ δὲ ἐνταῦθα . . . εἶπε δὲ τὸ εἰδικεῖν καὶ εἰδικεῖσθαι καὶ μᾶλλον τῶ ἐρᾶν καὶ ἐρᾶσθαι . . . μᾶλλον οὕτως λέγωμεν ὅτι εἶπε τὸ εἰδικεῖν καὶ εἰδικεῖσθαι τῶ ἐλέγχειν καὶ ἐλέγχεσθαι — εἰ μὴ modo sumenda sunt haec rara illa εἰ δὲ σοι σαφεστέρως εἰκότος δὲσθαι ἄλλα.

1) Laudandus est de hac dissertatione Heinsus, Xenocrates p. 109.

posuisse indicare cum diceret τριῶν γὰρ ὄντων οἷς ἂν τις διατίσῃ τὸ παρὸν τοῦτι τὸ σκέμμα, ἐνὸς μὲν τείνοντος ἐπὶ τὸ ἀληθές αὐτό, δευτέρου δὲ ἐπὶ τὸ δυνατόν, τρίτου δὲ ἐπὶ τὸ ὠφέλιμον, καὶ ἕκαστον τούτων σκεπτόμεθα ἀνατρέψαντες αὐτῶν τὴν ἀκολούθῃαν, ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου ἀρξάμενοι, αὐτ 30. 4 sq. de laudibus agriculturæ πρὸς γε μὴν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς οὕτως ἔχει ἐλάτερον καὶ πρῶτόν γε πρὸς σωτηροσύνην . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἐξετάζοις . . . ἔορταῖς γε μὴν καὶ μυστηρίοις . . . ποῖον πλεῖθος ἐπιτηδειότερον . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς σοφίαν ἀντεξεταστίον τοῖς ἄνδρας . . . εἰ δὲ σωμάτων ἀρετῇ τοὺς ἄνδρας κριτέον — quæ ad totam orationem pertinent — αὐτ 21. 3 ubi homines in vitam ingrediuntur ὁ μὲν χρεῖαν τινα παρεχόμενος ὁ δὲ τέχνην, ὁ δὲ ἡδονήν — αὐτ 26. 3 καὶ πανταχοῦ εἴροις ἂν ξυμφυρὲς ἀγαθῆ κακὸν πολλῇ τῇ ὁμοίᾳ ἀνακεκραμένον (ἀλλ') ἢ προαιρέσει χωριζόμενον . . . ἢ τέλει . . . ἢ ἀρετῇ — αὐτ 22. 5 νείμωμεν τὰς διττάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν ἢ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ ἰλικίαν ἢ κατὰ τέχνην aliaque partes tantum orationum complexa ne ipse quidem scriptoris cogitare soliti rationem referre serie affirmaveris Attamen certo quodam componendi genere Maximum usum esse inde sequitur, quod nunquam fere non a proœmio orsus est, tractationem autem semper ita instituit ut ad ipsam rem protinus aggrederetur rhetorica interrogatione præmissa aut de suo exemplis historiolicis descriptionibus similitudinibus aliisque auxiliis aditum ad materiam patefaceret, hanc ipsam autem (scilicet rationes illas philosophas quibus oratorem illum quem optimum finxit assurgere vult) certis formulis introduceret, eis expositis autem exemplis imaginibus ea explicaret; conclusionem denique semper acumine quodam exornavit quo finire se orationem indicaret. Sed e figuris quæ ad significandas hasce orationum partes adhibebat, perpauca eis ac ne variis quidem neque rei²⁾, de qua agebatur, adaptatis apparet eum

2) Omnia fere eius proœmia sive Homeri aliave poetæ sunt interpretationes (videt Ariphronis 13. 1, Pindari 18. 1, Homeri ἔχεις εἰκασί 6. 1, 29. 1 "Ὀμηρος μὲν πρὸς τὸν Τηλέμαχον διαλεγόμενος ἐν προσώπῳ Νέστορος 28. 1 οὐδὲ τοῦ Ὀμήρου ἔγωγε ἀποδέχομαι 29. 1 forma ἀπορίας: δηγίεται Ὀμηρος περὶ Ὀδυσσεύς sq. 28. 1/2) sive fabulæ aut antiquioris cuiusdam auctoris aut ab ipso sætas excogitatæ (Æsopi de leone cervum persecute et homine 8. 1 de Satyre a Mida rege capte 11. 1 Prodicii de

etiam in his rhetorum consuetudini indulgere neque verba rei accom-
modavisse, sed materiam ad familiare ei genus dicendi vi quadam
adequasse. Unum licet exemplum proponere orationem XLII^{am}
Incipit a historiola; Alexandrum Magnum cum e deo audivisset esse

Heracle duas inter vias altera ad virtutem ad malitiam altera haecitante 20. 1; Ipeias de Prometheus hominum creatore 26. 1) sive facti cuiusdam aut historiae enarrationes (velut ἀφικνύτο ποτε Ἀθήνας Κρής ἀνὴρ 16. 1, ὅτε οἱ Μῆδοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐστρατεύοντο 19. 1, ἦλθεν εἰς Σπάρτην Συρακόσιος σοφιστής 23. 1, ἦλθεν εἰς Ἑλλάδας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς ἀνὴρ σοφός 31. 1, Κορινθίῳ ἀνδρὶ ὄνομα Αἰσχύλῳ καὶς ἦν Ἀκαίαν 24. 1, Σμαρθίης Θορξέ ὑπὸ Ἑλλήνων εἰσοῦς . . . ἐσομίσθη δάρον 26. 1, ὁ μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ ποτίου 25. 1, Σμαράτης ἐν Πειραιεὶ θαλασγέμενος 27. 1, φασι τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον sq. 41. 1) sive sententiae communes aut poetas verbis expressae (χαλεκὸν ἐσθλὸν ζῆμοναι 1. 1) aut rhetoricae vel interrogationalis vel exclamationalis formae instructae (τί δήποτε οἱ ἐν Διονύσου τὰ δράματα ὑποκρινόμενοι . . . εἰ δὲ τις τὰ μὲν τοῦ Διονύσου φιλᾷται τῇ παιδιᾷ sq. 7. 1, θεῖόν γε εἰ οἱ μὲν θεοὶ διακρίναν τοὺς ἀνδράποικς τάγαδὰ ἐκ τῆς τῶν κεικῶν ὀμμίας 8. 1, θεῖόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάχθαι ἐκαστῆν τοῦ τῶν πολλῶν δικαιοτηρίου 9. 1, θεῖός γε οἱ ἄνθρωποι στασιαστικοὶ οὐ μᾶλλον πολιτείας μόνον . . . προελθῆναι 10. 1, χαλεκὸν εὐρεῖν ἀκριβῆ βίον ὥσπερ καὶ ἄνδρα 21. 1, χαρκεῖν εὐρεῖν λόγον ἀληθῆ 4. 1) quae casueta sophisticam suam originem satis aperte prae se ferant; neque in tractione multas est: eodem fore inter-rogandi modo semper usus est velut τίς οὖν ἐστιν ὁ κυβερνήτης οὗτος 1. 2, πῶς ἂν οὖν τις κατὰ ἡδονῆς σκοποῖ 2. 1, cf. etiam πῶς ἂν οὖν τις δεατῆσαι τὴν διαφορὰν 10. 1, τὴν ποτέρου αὐτοῦν συμμετρίαν ὀνομάζομεν . . . φέρε δὴ οὕτως τὸ πᾶν διακρίνομεναι 12. 1, τί δήποτε οὖν . . . ἐθέλοσι ἀνέντεςσαι 16. 2, τῷ ἂν τις διακρίναι τὸν κόλακα τοῦ φίλου 20. 2, καὶ τίς ἂν ἡμῖν ἢ τοιαύτη ἀρμονία (= ars Hibernalis) γένοιτο 22. 2, quibus perperam etiam illa ubi prooemiam omisit adsumen-
tando sunt (τί κοῦ ἐστὶ τοῦτο ἢ διαφέρει ἄνθρωπος θηρίου 12. 1, καὶ πῶς ἂν τις τοῦ φιλοσόφου ἀποδέξαιτο ἄλλο τι τὴν ἀρετὴν λέγοντος εἶναι καὶ μὴ τέχνην 23. 1, πῶς ἂν τις ἀλυκίαν τῇ ψυχῇ περικοιῆσαιτο 24. 1), neque in formula his quibus ad rem transgreditur varietas est cf. οὕτως δὲ θαυμάμεθα 16. 2, 27. 2, 30. 2, οὕτως δὲ αὐτὸ σέβεται 28. 6, ἡμῖν δὲ οὐ ταύτη θηρατὸν ἀλλ' εἰδὶ λέγωμεν 12. 4, ἔγω τῷ λόγῳ 17. 2 (ἀκουρίεται δὲ εἶδε 17. 7), καὶ μὴν ὡς ὁ Πλάτωνος φησι λόγος 26. 4, ὁ δὲ οὖν λόγος ταύτη ἔχει 23. 5, paulo magis ad rhetoricam hypo-
thesin quam antea secutus est adaptatum 22 4; etiam conclusionum et modus et formulae semper fore eadem sunt, cf. ἔφερε τὴν γαστρός ἐπιθυμίαν sq. 4. 8, διώ-
κωμεν τὴν ἐπιθυμίαν, παρακαλούμεν φιλοσοφίαν· ἡμέτεω, σκενδέσθω, κηρυττέτω 6. 8, ζητῶμεν τὸν ἄνδρα· τέχνη καὶ φανήσεται καὶ φανεῖς οὐκ ἀπμασθήσεται 7. 10, θεῖον ἴστωσαν γένος ἴστωσαν μόνον . . . ἴστωσαν μόνον ἐράτωσαν μόνον μνημονου-
έτωσαν μόνον 8. 10, θαυμάζωμεν τὰς Μούσας, θαυμάζωμεν τὴν Μνημοσύνην 16. 9; per ἀναφορὰν: τοῦτο ἢ σωτηρία; τοῦτο ἢ εὐδαιμονία 2. 5, οὕτω δικάζει θεὸς οὕτω καταψηφίζεται 9. 8, τοιοῦτον ἢ ἐπιστήμη, τοιοῦτον ἢ ἀμαθία 12. 6 (hic etiam rursus oratio explet et. cap. I) ἔβη ταῦτα τοῦ Ἀπέλλανος ἔβη τοῦ Διὸς 20. 7, μάτην ἔρα αὐτῷ ὁ Ἀπέλλαν τὰ κνητήρια ἴδουκα, μάτην ἐψηφίστου

Iovis filium esse non de fuga Darii non de pugna imminente non de Graeciae calamitatibus non de Asia conturbata quidquam comperire veluisse, sed unum illud quaevisisse, e quibus fontibus ortus in Aegyptum Nilus flumen deforatur. Quam propter rem Alexandrum increpans miratur quod non ceteros quoque deos praeter Iovem interrogavit ex hisque petivit *χρησµὸν Ἐνα κοινὸν καὶ δηµόσιον τῷ πάντων ἀνθρώπων γένει* (§ 1), quae legatio hominibus plus re vera contulisset, quam cum de Peloponneso Doros consulissent aut de Ionia Athenienses aut de Sicilia Corinthii. Iam ad ipsam tractationem transgreditur hunc in modum. Eos quos de universi generis humanae salute ad deos mitti fingit — qualem Alexandrum illum, nisi puerum sese in interrogando gessisset, habendum esse censet — imitati quaeramus inquit unde hominibus veniant bona; sed de his non opus est interrogare ut quae ex summo patre (quem multis verbis laudat § 2) venire sciamus; malorum autem ad intellegendam originem *χρησµιδίας δεῖ, ἐρώµεθα τοὺς θεοὺς· Ζεῦ καὶ Ἀπολλῶν . . . δεοµένους εἶπατε τίς κακῶν ἀρχή, τίς αἰτία, πῶς φηλαξόµεθα, πῶς λάθωµεν* (§ 3). An non videtis quam multa per totam vitam et corporis et externa mala homines sequantur? — Iam haec multis verbis mala describit (§ 3); tum pergit: Quid ergo ad ista aut Apolle aut Iupiter respondebit? Audiamus quid eorum interpres (scilicet Homerus) dixerit *ἐξ ἡµῶν γὰρ φασὶ κακ' ἔµµεναι οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ µῆρον ἄλγ' ἔχουσι* (α 33). Cum igitur non dei malorum auctores sint, unde ea esse dicamus? coelum et terram sedes

39. 5 — per exclamationem rhetoricam: ὦ µύρων ἀπίστων καὶ μηδεµίᾳ κοητικῆ ἀρµονίᾳ κρεπόντων 10. 9, ὦ στόλου μακαρίου καὶ σταµάτων καλεῶν καὶ οὐραίων ἀληθινῶν 22. 6 — variis modis: ὄρας τὴν ἀφθονίαν τῶν ἡδονῶν 2. 10, διαδοχῆν ὄρας καὶ τάξιν ἀρχῆς καταβαίνουσας ἐκ τοῦ θεοῦ μέχρι γῆς 17. 12, ὄρας τὸ κληῖδος τῶν ἡγεµόνων, ὄρας τὸ κληῖδος τῶν συνδηµάτων sq. 35. 7, µὴ γυῖσθαι, ἄνδρες . . . στάσις κινεῖς πόλεµος κινεῖς 29. 7, δεῖξον ὦ Σώκρατες ἀσφαλῆς τευχίου . . . ἐάν δέ μοι τοιοῦτον τευχίον λέγεις ἢ καὶ σὺ ὑπεστάλης, ὄρα τὰ βλήµατα, Ἄντύτους πολλοὺς Μελητήτους πολλοὺς· ἀλώσιµον τὸ τευχίον 21. 10, εἶδον δὲ καὶ Διοσκουρούς . . . εἶδον καὶ τὸν Ασκληπιεὺς, ἀλλ' οὐχὶ ἕνα εἶδον νῆ τὸν Ἡρακλέα ἀλλ' ἕκαρ 15. 2, ἐάν δέ που μοχθηρὰν δεῖξῃς ψυχὴν ἀνόσιτος αὐτῆ καὶ ἀνεπιστάτης 14. 8, 27. 8, ubi e Maximi more scribendum esse censet ἕως δὲ ἀδίατος τούτων εἰ, (ἀδίατος) εὐθαµασίας μένεις, ἀμέτοχος, ἄμοιρος, collata eadem constructionis forma ἕως δὲ ἄσκουδος . . . ὁ ἐν ψυχῇ πόλεµος ἄριλος ἢ ψυχῆ μένα, ἐχθρὰ σκνδρική 6. 8.

diversas alteram omnium malorum immunem alteram ex utroque mixtam esse existimandum est ita ut bona e caelo in terram venire dicamus, mala vero ex innata pravitate provenire arbitremur; quae quidem duplex est altera ὕλης πάθος altera ψυχῆς ἐξουσία; atque primum de materiae corruptione dicamus. Sicut materia ob optimo artifice tractata in bonam quidem formam mutatur, interdum tamen ex eaveniunt quaedam peioris generis quorum nec artifex auctor est nec ipsa ars per se perfecta, ita etiam terrenorum malorum quae hominibus accidere solent una causa materiae est quaedam corruptio. Haec autem mala quae singulis partibus accidunt tamen universo non nocent, immo necessaria sunt ad illud servandum, neque est cur pestes terrae motus inundationes incendia queramus, cum omnino vita vice constet γενέσεως καὶ φθορᾶς (secundum Heraclitum) perpetua (§ 4). Alteram autem causam (scilicet animae pravitatem) ita explicandam esse censet. *Αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία, θεὸς ἀναίτιος.* nam cum terram creari necesse esset, quae et fruges daret et animantia ferret, et intra se ipsa mala ut quae e caelo electa essent contineret, illa *εἰς τὸν δεῦρο τύπον ἐμίγη.* Diversa autem animantium genera creavit deus primamque eorum naturam bifariam divisit, aliam *ἄλογον ἄηθηνα ἀλληλοφθόρον ἀνόητον θεοῦ ἀρετῆς ἄμοιρον* sq. aliam, humanam scilicet, intra animantia et deos positam quorum inferiorum quidem deis tamen ne in morte quidem constat inferioritas, sed in eo quod anima humana in corpus imposita tamquam auriga vehendi equisque imperandi facultatem quidem et indolem a deo accepit, sed etiam pro lubitu agendi licentiam; sunt autem permulti hominum affectus cupiditatesque tamquam equi quorum si viribus auriga se inferiorem praestiterit, secum ferunt eum atque in multifaria pericula rapiunt. — Hic oratio abrupta est; unde probatur id quod etiam e dispositione elucet, Maximum cum sibi proponeret de origine malorum loqui unum illud argumentum de materiae corruptione e populari philosophia notum praesto habuisse (quo plane eadem forma instructo eademque et exemplis et verbis plerumque ornato etiam in orat. 11. 4 usus est). Cetera cuncta inter dicendum ei in mentem venerunt; cum philosopha illa ratiocinatione neque proemii historiologiae fictionisque inde deductae quicquam commune neque Iovis laudatio aut vitae humanae molestiarum descriptio arte vinculo coniunctae sunt: illam

Neque in decima quae inveniuntur verba *μὴ τοίνυν ἔρη πότεροι κρείττον περι θεῶν διελίφρασι ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι* (§ 7) ad eum qui hoc posuerit quamquam videntur facta sunt: una haec est e dissertationum formulis atque saepius vel eadem vel quadam similiter formata etiam in illis usus est ubi de thomate ab alio posito cogitari emaine non licet⁷⁾. Accedit quod decimam illam cum eadem interrogatione rhetorica incepit (*πῶς ἔν τις διατίσαι τὴν διαφορὰν* sq. 10. 1) qua solebat ipsam rem quam tractaturus erat ingredi⁸⁾. — Iam vere in orationis nonae prooemio queritur de Socratis quibusdam accusatoribus *ἀμαχωτέρους καὶ μικροτέρους Ἀνύτου καὶ Μελίτου, ἄλλῃ ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ λέγουσι* (§ 1); qui cum aequales Maximi fuisse videantur, haud inepte suspiceris eorum etiam illum fuisse quem Maximus respicere videtur verbis suis *ἔτ' οὖν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους εἰ (ὀρθῶς) ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ* (§ 3); qui cum de Socrate Maximum dicere iuberet, illum simul aggressus sit ita ut defendendus Maximo Socrates videretur. Sed fueruntne re vera huiusmodi accusatores Socratis? Fuerunt certe omnibus temporibus; sed eos de quibus Maximus locutus est, certissime ipse sibi finxit rhetorica *προσωποποιία* usus; audias enim ipsum alibi hunc in modum locutum: *οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς περὶ Σωκράτους εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ σκοπεῖν ἀναθηρόμεθα μικρὸν ὅσον τὸ νῦν ἔχον· λέγωμεν δὲ ὠδὶ πρὸς τουτουσὶ τοὺς δεινοὺς κατηγόρους· ὅτι ἡμῖν δοκεῖτε ὡ ἀνδρες*

quam ne legere quidem sustinebis; quarta decima praeter Platonica quaedam ex ipso illo ei nota nulla philosopho digna complexa cum copiosa daemoneologia populari quam dedit in sequenti; cf. quoque vicesima de amicitia habita cum sexta quae de eadem re est multo magis declamatoria; etiam 39ma cum 40ma.

7) 19. 2 *μὴ τοίνυν ἀκόροι μηδ' ὄντινα τρόπον* sq. cf. 31. 4 *μήπω με εἰ τὰν ἔρη . . . ὄψει γὰρ αὐτὸς . . .* 1. 2 *μήπω με τοῦτο εἰ τὰν ἔρη κριν* sq. 24. 1 *μήπω σοι τοῦτο θαυμαστὸν φανῆ κριν ἂν μοι δειξῆς* cf. quoque 14. 4 ubi *scelus* adversarius ipse loquens inducitur (*ποθὲ μαθεῖν*) et Maximus respondit *ἐάν κρεῖττον εἰ τὰν ἀποκρίνη μοι* sq.

8) cf. 2. 1 *πῶς ἂν οὖν τις περὶ ἡδονῆς σκοποῖ*, 23. 5 *πῶς οὖν ἀρετῆς* sq. 9. 6 *πῶς ἂν οὖν οὐκ ἦν καταγέλαστος γέρον ἀνήρ*, 26. 6 *πῶς οὖν οὐκ προηγούμενος* sq. cf. quoque, 31. 4 *ποῖον οὖν ἐστὶ τὸ ἐν λόγους καλόν*, 12. 1 *τὴν κοίτην συμμετρίας*, 17. 8 *ἐν κοίτῃ δὴ τῶν φύσεων*, 1. 2 *τίς οὖν ἐστὶν ὁ κυβερνήτης οὗτος*, 2. 2 *τίς ἂν οὖν καὶ γένοιτο ἡ σάφεις ἡμῖν*, 28. 2 *καὶ τίς ἂν ἡμῖν ἢ τῆσ' αὐτῆς ἀρμονία γένοιτο*, 30. 2 *τῶ οὖν ἂν τις κρῖναι τὸ λεγόμενον*, 34. 1 *τίς ἂν οὖν ἡμῖν γένοιτο ψυχῆς ἱατρὸς*, *αἴα*.

ἀποπύτεροι εἶναι συνοφάνται Ἀνύτου καὶ Μελήτου 24. 6 cf. paulo post διὸ δὴ τὸ μὲν Ἀθηναίων θεάτρον . . . διαπέφυγε, πρὸς τουτουσί δὲ τοὺς νυνὶ κατηγοροὺς (οὐ γὰρ εἰσιν ἐκείνων ἀμαχώτεροι) διαγωνισώμεθα τὲ πρῶτον τῆδε sq. (§ 7). Igitur non magis hi certi homines fuerunt quam ille quem cum iterum de Socrate verba faceret adfatus est *Θαυμάζεις εἰ Σωκράτει συνῆν δαιμόνιον φίλον* sq. (14. 1): ex omnibus huius modi simulatis allocutionibus (cf. etiam 6. 1 *ἔχεις εἰπεῖν τίνας ποτε ὀνομάζει Ὅμηρος* sq. — 29 1) de certis personis ad quas referenda sint nil concludendum est. Itaque non ab aliis de materia quadam loqui iubebatur — id quod proprie tum *αὐτοσχεδιασμός* ferebatur —; attamen e tempore locutus est; iam dudum enim Marklandus vir sagacissimus e pormultis vel „citationibus e vetustis scriptoribus vel factis aut historiis“ negligenter productis optime concludit Maximum non „in museo suo et inter libros positum“ conscripsisse quae eum auditeribus communicaturus esset (ed. Reisk. praef. XVII. sq.); et haud pauca accedunt non scriptoris accurate de eis quae profert cogitantis sed oratoris eloquentia freti singula non adeo curantis: inprimis dico stili quasdam asperitates velut res aut verba certe quodam ordine enumerata, cum iteraret aut turbato ordine aut emissis quibusdam aut additis aliis eum protulisse⁹⁾ quamquam in univorsum servare ordinem studuit¹⁰⁾; verbis brevissimum intra spatium bis liadem usum esse quippe quem quam plurima posset membra paria componere solitum similis aut eiusdem notionis verba defecerint¹¹⁾; ad phrasin quandam semel iam adhibitam paucis

9) 3. 9 Xerxes (1) Smindyrides (2) Cambyses (3) Sardanapallus (4) Alexander (5) Croesus (6) — Xerxes (1) Smindyrides (2) Cambyses (4) Sardanapallus (2) Croesus (5) Alexander (6) — 12. 3 ἔργη (1) ἐπιθυμία (2) ἡδονή (3) λύπη (4) θυμοί (5) — ἐπιθυμητικόν (2) αἰτητικόν (α) φιληθδονον (3) ἔρμητικόν (1) — 15. 5: 1. 2. 3. 4. 5. — 1. a. 2. 5. 4 — 2. 3: 1. 2. 3. 4 — 2. 3. 1 (nam eod. lectio σώματα tuenda est) 4 — 10. 9: 1. 2. 3 — 1. 2. 4. 5 — 1. 2. 3 — 1. 2. 3. 4. 5 — 3. 1 κατ' ἄφελειαν sq. 1. 2. 3. 4. 5. 6 — § 9: a. b. 1. c. 2. 2 — 16. 7: 1. 2. 3. 4. 5 — § 8: 1. a. 4. 3. b. 5.

10) 9. 2: 1. 2. 3 (ἐδύνας) 4. 5. 6 — 1. 2. 3 (λέγοντος) 4. 5. 6. 7 — 29. 2 ἱερική μουσική χορὴς τρίτης ἔρμα στρατόπεδον — § 3 — 12. 4 ubi ὁ μάντις σοφὸς καὶ ὁ τέκτων σοφὸς καὶ ὁ ἱατρὸς καὶ ὁ Ἀκέλλων θήκου ὁμοίως τίμιος καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς θήκου καὶ ὁ Φήμιος vel simile aliquid restituendum est ut antecedentibus respondeant.

11) 22. 6 τὰ δὲ Ὀδυσσεύς θεάματα ἢ Θράκιος ἦσαν . . ἢ τὰ ἐν Ἄιδου θεάματα — 41. 4 μεταβολὴν ἔρξεν σωμάτων . . διαδοχὴν ἔρξεν βίον

post aut in eadem oratione saltem sensim delapsum esse¹³⁾; in longioribus periodis ἀνακόλουθα haud raro cum pretulisse¹⁴⁾; eiusdem periodi membra cum eadem particula bis incepisse¹⁵⁾, quae omnia omnibus nobis cum primum concipimus quae dicturi simus accidere solent, quae autem quippe apud neminem ne a Maximo quidem non mutata essent si iterum quo elegantiora redderet quae conscripserat et perlegisset et correxisset. Neque vero ad imaginem quam aptam ratus qua sua illustraret describere incepit subito interruptam alteram aptiorem visam tam saepe ut fecit adiunxisset¹⁶⁾, si uti rhetores sole-

der
on
plum
dno

καὶ μεταβέλην σωμαίων — 9. 3 γέρον τὴν ἡλικίαν . . . βεβαιώσας μὲν κόρην ἡλικίας — 2. 4 ἀπέφησε γυμνὸν καὶ ἀσθενῆ καὶ ἄτριχον καὶ βέβαιον ἀσθενῆ (ἀσκητῆ ci Wakefieldus praecclare quidem sed extra probabilitatem: cum eadem negligentia dictum est in orat. 26. 6 (ubi tota haec ratiocinatio iterata est): καὶ γὰρ ἀλήτη ἀσθενεστάτου . . . καὶ νήχειν ἀσθενεῖς) — 41. 2 ἀσθενόμενος τῆς χορηγίας . . . τὸν ποταμῶν χορηγὸν, καὶ τὸν κατέρα καὶ κοιητῆν εἰδόμενος . . . τὸν κοιητῆν θαλάττης . . . τὸν πατρῶον, τὸν καρπῶν τροφία . . . τὸν ἐπικάρκιον — 41. 4 ἃ δὲ καλοῦμεν κακῶν ἀνθρώπων ἐμβαλεῖς . . . ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς — § 5 ἄλογον . . . ἀμύχανον τῷ λογισμῷ — 39. 3 ἦν σὺν πολλῷ κόπῃ ἀνύουσι . . . ἐπίκουροι ψυχῆ.

13) 4. 6 εἰ Ζεῦ καὶ θεοί, κατέρας καὶ κοιηταὶ γῆς καὶ θαλάσσης . . . § 8 εὐγε ῥ' ποιηταὶ καὶ ποιητῶν καίτιδες κατέρας καλαιᾶς . . . μούσης — 10. 2 de medicis locustas καὶ τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ παντοδακὰ ἴαματα ἔξευρημάτων § 3 de philosphis ἢ τῶν τὰ πολλὰ καὶ σοφὰ ταῦτα ἡμῖν ἔξευρημάτων — 37. 4 ἢ ἀνθρώπινη κλημμέλεια ἰκομένη τῷ ἦθει φαινομένη § 7 αἱ ἄμουσοι ψυχὰς παντὶ τῷ ἦθει φαινομένη ἐνδιδοῦσαι, cf. imprimis 36. 2 ubi quam plurima potuit antitheta vario modo formata concernere studens brevi tamen spatio ter formula οὐκ ἀνεχόμενος eadem usque est — 35. 2 ὥσπερ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῷ ἐκεῖ κατορευομένης παρὰ post ὑποκπέτων τὴν εὐδαιμονίαν ἐν Σάρδεσι κατορευόχθαι — 19. 1 ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ τί χρὴ δρᾶν ἐπιόντος στόλου βαρβαρικοῦ . . . ἐχρῶντο οὐ τῷ θεῷ οἱ Ἀθηναῖοι τί χρὴ δρᾶν ἐπιόντος τοσούτου κακοῦ — 6. 2 χαιρεῖν φράσαντες τῆ τῶν μεταλλῶν τέχνη . . . § 7 χαιρεῖν φράσαντες στρατηγῶν τέχναις.

14) 2. 4 εἰ μῆλλει ἄνθρωπος εἶν . . . multis verbis interpositis non continuatur sed novo quodam membro ἀλλ' — ἔστι τι καὶ τοῦτω ἔργου ἴδιον eiusdem fore contentiae iteratur — 8. 10 εἰ μὲν γὰρ θεός εἰ τῶν ὄντων κατῆρ . . . οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ — 25. 2 φιλόανθρωπος εἰ ἀνὴρ . . . οὐ κατὰ γεωργὸν Αἰγύπτου . . . τούτοις μὲν γὰρ ἡ Σερακεία . . . εἰ δὲ ἔραστῆς.

14) 7. 4 ὅπου δὲ καὶ εἰ κόνος . . . ἐνταῦθα παρόψεται . . . ὅπου μήτε μῆλα . . .

15) velut in 34. 2 ubi corpori quomodo anima iamixta sit demonstraturus similitudinem inchoavit a luce per aerem eunte ductam; sed cum subito non iam apta ei videretur aut e tempore fusius eam describere nequiret ad aliam magis familiarem ei transit; cf. 32. 4 εἶλον εἰ ζυῆς παναρμονίῳν τι ἔργατον . . . μῆλλεν δὲ οὕτως ἦδη κου ἔξάσω ἔξροισμα ὀργάνων — 17. 9 εἰ δὲ βούλει τῆδε εὐκλεῖς

bant imagines suas lepide excogitare multisque verbis exornare et usque ad tenuissimum filum persequi studuisset; immo hinc cognoscimus magistrum omni fere nisi ea praeparatione cotidie de iis quae dicturus erat paulisper *μελετᾶν* quod vocabant spreta apud discipulos locutum, cui inter ipsa verba nova interdum in mentem non multa quidem sed tamen venerint: nostro igitur iure si paulo latius id valere conceditur, *αὐτοσχεδιάσματα* dissertationes eius appellare possumus.

IV. Per se apparet hanc quam exposui dicendi rationem magna vi in eius compositionem fuisse; scriptoris consilium ac rationem in orationibus e tempore habitis non debemus expectare; nusquam certam materiae dispositionem antea cogitando conceptam secutus est; prout sententiae aut rationes sui ipsius alienae, intellectae non intellectae, aptae ineptae inter dicendum ei in mentem veniebant, alteram post alteram allocutus est aut paucis verbis aut multis transitu aut coniunctione facta oratoria potius quam ex re oriunda; ubi tamen videtur disposuisse, subito has conceptiones exertas esse inde sequitur quod aut ipsae ineptae sunt aut aegerrime quas instituit ipse tenere potuit; an putas eum si antea excogitavisset non opus esse precibus propter providentiam, propter fatum, propter fortunam, propter artem, (11. 4), tam aliena ab iis quae de prime illo satis apte dixit, tam vilia vana inepta de ceteris protulisse, ut quisque vel insulsissimus sentiret eum sententiarum inopia implicitum fuisse? An daemonum virtutes (occl. τὸ ἀθάνατον καὶ ἐμπαθές) sibi proposuisse explicare, si sensisset sese omnino non habiturum esse quibus explicaret? Nam immortales esse daemones, quoniam anima humana immortalis est, facile quidem dicitur; in eis autem quibus hanc rem probare sibi videbatur, argumenti nec vela inest nec vestigium¹⁾. Ceteras autem quas fecit partitiones velut 40. 3 sq. ubi ipse videtur sese rem dis-

---

μοι τὸ λεγόμενον . . . μᾶλλον δὲ ταύτην εἰκαζέτω — 16. 6 εἰ δὲ βούλει καὶ ταύτην εἰκαζέ μοι τὸ λεγόμενον . . ἢ καὶ Ὁμηρον μᾶλλον — 18. 2 εἰ δὲ ἐνταῦθα . . ἔσκε δὲ τὸ εἰκεῖν καὶ εἰδικεῖσθαι πολὺ μᾶλλον τῷ εἶπέν καὶ εἶρᾶσθαι . . . μᾶλλον οὐτως λέγωμεν ὅτι ἔσκε τὸ εἰκεῖν καὶ εἰδικεῖσθαι τῷ ἀλέγειν καὶ ἀλέγχεσθαι — αὐτῶν modo sumenda sunt haec rara illa εἰ δὲ σοι σαφεστέρως εἰκόνας δεῖ αἰετῶν.

1) Londonus est de hac dissertatione Heinsii, Xenocrates p. 109.

posuisse indicare eum diceret τριῶν γὰρ ἦντων οἷς ἂν τις διατίσσει τὸ παρὸν τοῦτι τὸ στέμμα, ἐνὸς μὲν τείνοντος ἐπὶ τὸ ἀλγέδες αὐτὸ, δευτέρου δὲ ἐπὶ τὸ δυνατόν, τρίτου δὲ ἐπὶ τὸ ὠφελίμον, καὶ ἕκαστον τοῦτων σκεψώμεθα ἀνατρέψαντες αὐτῶν τὴν ἀκολουθίαν, ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου ἀρξάμενοι, aut 30. 4 sq. de laudibus agriculturæ πρὸς γε μὴν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς οὕτως ἔχει ἐκάτερον καὶ πρῶτόν γε πρὸς σωτηροσύνην . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἐξετάζοις . . . φορταῖς γε μὴν καὶ μυστηρίοις . . . ποῖον πλῆθος ἐπιτηδειότερον . . . εἰ δὲ καὶ πρὸς σοφίαν ἀντεξισταστέον τοῖς ἀνδράς . . . εἰ δὲ σωμάτων ἀρετῇ τοὺς ἀνδράς κριτέον — quæ ad totam orationem pertinent — aut 21. 3 ubi homines in vitam ingrediuntur ὁ μὲν χρεῖαν τινὰ παρεχόμενος ὁ δὲ τέχνην, ὁ δὲ ἰδονὴν — aut 26. 3 καὶ πανταχοῦ εὔροις ἂν ξυμφυῆς ἀγαθῶν κακῶν πολλῶν τῶν ὁμοίῳ ἀνασκευαζόμενον (ἀλλ') ἢ προαιρέσει χωριζόμενον . . . ἢ τέλει . . . ἢ ἀρετῇ — aut 22. 5 νείμωμεν τὰς δυνάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν ἢ κατὰ φύσιν ἢ καὶ ἰλικίαν ἢ κατὰ τέχνην aliaque partes tantum orationum complexa ne ipse quidem scriptoris cogitare soliti rationem referre serie affirmaveris Attamen certe quodam componendi genere Maximum usum esse inde sequitur, quod numquam fere non a prooemia orsus est, tractationem autem semper ita instituit ut ad ipsam rem protinus aggrederetur rhetorica interrogatione præmissa aut de suo exemplis historiolicis descriptionibus similitudinibus aliisque auxiliis aditum ad materiam patefaceret, hanc ipsam autem (scilicet rationes illas philosophas quibus oratorem illum quem optimum finxit assurgere voluit) certis formulis introduceret, eis expositis autem exemplis imaginibus ea explicaret; conclusionem denique semper æumine quodam exornavit que finire se orationem indicaret. Sed e figuris quæ ad significandas hasce orationum partes adhibebat, perpaucis eis ac ne varis quidem neque rei³⁾, de qua agebatur, adaptatis apparet eum

3) Omnia fere eius prooemia sive Homeri aliave poetæ sunt interpretationes (velut Ariphronis 12. 1, Pindari 12. 1, Homeri ἔχεις εἰπὸν 6. 1, 29. 1 "Ὀμηρὸς μὲν πρὸς τὸν Τηλέμαχον διαλεγόμενος ἐν προοίμῳ Νέστορος 22. 1 οὐδὲ τοῦ Ὀμήρου ἔργου ἀποδέχουμ 29. 1 forma ἀπορίας: διηγέται "Ὀμηρὸς περὶ Ὀδυσσεὺς sq. 22. 1/2) sive fabulæ aut antiquioris cuiusdam anectoris aut ab ipso factæ exagitatio (Accopi de leone corvum persecute et homine 2. 1 de Satyre a Mida rege capte 11. 1 Prodicii de

etiam in his rhetorum consuetudini indulgere neque verba rei accom-
modavisse, sed materiam ad familiare ei genus dicendi vi quadam
adequasse. Unum liceat exemplum proponere orationem XLII^{max}
Incipit a historiola; Alexandrum Magnum cum e deo audivisset sese

Hercule duas inter vias altera ad virtutem ad malitiam altera haeitante 20. 1; Ipeus de Prometheus hominum creatore 26. 1) sive facti causam aut historiae enarrationes (volet ἀφικεῖται κατὰ Ἀθήνας Κρής ἀνὴρ 16. 1, ὅτε οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστρατεύοντο 19. 1, ἔλθον εἰς Σπάρτην Συρακόσιος σοφιστής 23. 1, ἦλθον εἰς Ἑλλάδας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς ἀνὴρ σοφός 31. 1, Κορινθίω ἀνδρὶ ὄνομα Διοχάρῳ καὶς ἦν Ἀκταίων 24. 1, Σωκράτης Θορξὲ ὑπὸ Ἑλλήνων αἰεὶς . . . ἐνομιάζω δῶρον 26. 1, ὁ μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ ποτιῶν 25. 1, Σωκράτης ἐν Πειραιεὶ διαλεγόμενος 27. 1, φασι τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον sq. 41. 1) sive sententiae communes aut poetas versibus expressas (χαλεκὸν ἐσθλὸν ζῆμεναι 1. 1) aut rhetoricae vel interrogationis vel exclamations forma instructae (τί δήποτε οἱ ἐν Διονύσῳ τὰ δρώματα ὑποκρινόμενοι . . . εἰ δὲ τις τὰ μὲν τοῦ Διονύσου φιλᾷται τῇ παιδιᾷ sq. 7. 1, θεῖόν γε εἰ οἱ μὲν θεοὶ διαίρηναν τοῖς ἀνθρώποις τὰ γὰρ ἐκ τῆς τῶν κακῶν ὀμίλης 8. 1, θεῖόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάξαι ἐκαστῆν τοῦ τῶν καλλῶν διακοτηρίου 9. 1, θεῖός γε οἱ ἄνθρωποι στασιαστικοὶ οὐ μᾶλλον πολιτείας μόνον . . . προηλλάξαι 10. 1, χαλεκὸν εὐρεῖν ἀκριβῆ βίον ὥσπερ καὶ ἄνδρα 21. 1, χαλεκὸν εὐρεῖν λόγον ἀληθῆ 4. 1) quae casuata sophisticam suam originem satis aperte prae se ferant; neque in tractatione multus est: eodem fore interrogandi modo semper usus est velut τις οὐν ἐστὶν ὁ κυβερνήτης οὗτος 1. 2, πῶς ἂν οὐν τις κατὰ ἡδονῆς σκοποῖ 2. 1, cf. etiam πῶς ἂν οὐν τις διαίτησται τὴν διαφοράν 10. 1, τὴν κατέρου αὐτοῦ συμμετρίαν ὀνομάζομεν . . . φέρε δὴ οὕτως τὸ πᾶν διαίτησμαι 12. 1, τί δήποτε οὐν . . . ἐθέλωσι ἀντίτεσθαι 16. 3, τῷ ἂν τις διακρίναι τὸν κόλακα τοῦ φίλου 20. 2, καὶ τις ἂν ἡμῖν ἢ τοιαύτη ἀρμονία (= ars liberallia) γένοιτο 22. 2, quibus poetas etiam illa ubi prooemium omisit adnuptanda sunt (τί κατ' ἐστὶ τοῦτο ἢ διαφέρει ἄνθρωπος θεοῦ 12. 1, καὶ πῶς ἂν τις τοῦ φιλοσόφου ἀποδέξαιτο ἄλλο τι τὴν ἀρετὴν λέγοντος εἶναι καὶ μὴ τέχνην 23. 1, πῶς ἂν τις ἀλυκίαν τῇ ψυχῇ περιποιήσαστο 24. 1), nequa in formulis his quibus ad rem transgreditur variata est cf. οὕτως δὲ θεασόμεθα 18. 2, 27. 2, 30. 2, οὕτως δὲ αὐτὸ σέφει 28. 6, ἡμῖν δὲ οὐ ταύτη θεοῦ αἰεὶ ἀλλ' εἰδὶ λέγομεν 12. 4, ἔγωγε τῷ λόγῳ 17. 3 (ἀπακρίνεται δὲ εἰς 17. 7), καὶ μὴν ὡς ὁ Πλάτωνος φησὶ λόγος 26. 4, ὁ δὲ οὐν λόγος ταύτη ἔχει 22. 5, paulo magis ad rhetoricam hypothesein quam antea secutus est adaptatum 22. 4; etiam conclusionum et modus et formulae semper fore eadem sunt, cf. ἀφελὲς τὴν γαστρος ἐκιδυμίαν sq. 4. 2, δαίνομεν τὴν ἐπιχαρίαν, παρακαλούμεν φιλοσοφίαν· ἡμέτερον, σκενδρίσω, κηρυττέω 6. 2, ζητῶμεν τὸν θεόν· τὴν καὶ φανήσεται καὶ φανεὶς οὐκ ἀτιμασθήσεται 7. 10, θεῖον ἱστυσαν γένος ἱστυσαν μόνον . . . ἱστυσαν μόνον ἐράτωσαν μόνον μνημονεύωσαν μόνον 8. 10, θαρσύνωμεν τὰς Μούσας, θαρσύνωμεν τὴν Μνημοσύνην 16. 6; per ἀναφορὰν: τοῦτο ἢ σωτηρία; τοῦτο ἢ εὐδαιμονία 2. 5, οὕτω διακρίνει θεὸς οὕτω καταψηφίζεται 9. 2, τοιοῦτον ἢ ἐπιστήμη, τοιοῦτον ἢ ἀμαθία 12. 6 (his etiam poetas oratio exprimit cf. cap. I) ἔβη ταῦτα τοῦ Ἀπέλλωνος ἔβη τοῦ Διὸς 26. 7, μάτην ἔρα αὐτῷ ὁ Ἀπέλλων τὰ νικητήρια ἔδωκε, μάτην ἐψηφίστο

Iovis filium esse non de fuga Darii non de pugna imminente non de Graeciae calamitatibus non de Asia conturbata quidquam comperire voluisse, sed unum illud quassivisse, e quibus fontibus ortus in Aegyptum Nilus flumen deferatur. Quam propter rem Alexandrum increpans miratur quod non ceteros quoque deos praeter Iovem interrogavit ex hisque petivit *χρησμὸν ἕνα κοινὸν καὶ δημόσιον τῶ πάντων ἀνθρώπων γένει* (§ 1), quae legatio hominibus plus re vera contulisset, quam cum de Peloponneso Doros consulissent aut de Ionia Athenienses aut de Sicilia Corinthii. Iam ad ipsam tractationem transgreditur hunc in modum. Eos quos de universi generis humani salute ad deos mitti fingit — qualem Alexandrum illum, nisi puerum sese in interrogande gessisset, habendum esse censet — imitati quaeramus inquit unde hominibus veniant bona; sed de his non opus est interrogare ut quae ex summe patre (quem multis verbis laudat § 2) venire sciamus; malorum autem ad intellegendam originem *χρησμηδίας δεῖ, ἐρώμεθα τοὺς θεοὺς· Ζεῦ καὶ Ἀπολλῶν . . . θεομένοις εἴπατε τίς κακῶν ἀρχή, τίς αἰτία, πῶς φηλαξόμεθα, πῶς λάθωμεν* (§ 3). An non videtis quam multa per totam vitam et corporis et externa mala homines sequantur? — Iam haec multis verbis mala describit (§ 3); tum pergit: Quid ergo ad ista aut Apollo aut Iupiter respondebit? Audiamus quid eorum interpres (scilicet Homerus) dixerit *ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἔμμεναι οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μῶρον ἄλγε' ἔχουσι* (α 33). Cum igitur non dei malorum auctores sint, unde ea esse dicamus? coelum et terram sedem

39. 5 — per exclamationem rhetoricam: ὦ μύδων ἀπίστων καὶ μηδεμιᾷ κοητικῇ ἀρμονίᾳ κρεπόντων 10. 9, ὦ στόλου μακαρίου καὶ θαμάτων καλῶν καὶ εὐείρων ἀληθινῶν 22. 6 — variis modis: ὄρᾳς τὴν ἀφρονίαν τῶν ἡδονῶν 8. 10, διαδοχῆν ὄρᾳς καὶ τάξιν ἀρχῆς καταβαίνουσιν ἐκ τοῦ θεοῦ μέχρι γῆς 17. 12, ὄρᾳς τὸ κληῖδος τῶν ἡγεμόνων, ὄρᾳς τὸ κληῖδος τῶν συνθημάτων sq. 25. 7, μὴ γασίγει, ἄνθρωπε . . . στάσιν κινεῖς πόλεμον κινεῖς 29. 7, δεῖξον ὦ Σάραρατε ἀσοφίης τευχίον . . . ἐὰν δὲ μοι τοιοῦτον τευχίον λέγεις φ' καὶ σὺ ὑπεστάλης, ὄρᾳ τὰ βλήματα. Ἀνύτους πολλοὺς Μελήτους πολλοὺς· ἀλασίμον τὸ τευχίον 31. 10, εἶδον δὲ καὶ Διοσκουρούς . . . εἶδον καὶ τὸν Ἀσκληπιῶν, ἀλλ' οὐχὶ ὄναρ εἶδον νῆ τὸν Ἡρακλέα ἀλλ' ὕκαρ 15. 8, ἐὰν δὲ που μοχθηρὰν δείξης ψυχὴν ἀνίστιος αὐτῆ καὶ ἀνεπιστάτητος 14. 8, 27. 6, ubi e Maximi more scribendum esse censere ἕως δὲ ἀδίατος τούτων εἰ, (ἀδίατος) εὐδαμονίας μένεις, ἀμέτοχος, ἄμορος, collata eadem constructionis forma ἕως δὲ ἄσκοπος . . . δ ἐν ψυχῇ πόλεμος ἀφλος ἢ ψυχῆ μέτα, ἐχθρὰ σκυθρωπῆ 6. 8.

diversas alteram omnium malorum immunem alteram ex utroque mixtam esse existimandum est ita ut bona e caelo in terram venire dicamus, mala vero ex innata pravitate provenire arbitremur; quae quidem duplex est altera ὕλης πάθος altera ψυχῆς ἐξουσία; atque primum de materiae corruptione dicamus. Sicut materia ob optimo artifice tractata in bonam quidem formam mutatur, interdum tamen ex ea proveniunt quaedam peioris generis quorum nec artifex auctor est nec ipsa ars per se perfecta, ita etiam terrenorum malorum quae hominibus accidere solent una causa materiae est quaedam corruptio. Haec autem mala quae singulis partibus accidunt tamen universo non nocent, immo necessaria sunt ad illud servandum, neque est cur pestes terrae motus inundationes incendia queramus, cum omnino vita vice constet γενέσεως καὶ φθορᾶς (secundum Heraclitum) perpetua (§ 4). Alteram autem causam (scilicet animae pravitatem) ita explicandam esse censet. *Αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία, θεὸς ἀναίτιος.* nam cum terram creari necesse esset, quae et fruges daret et animantia ferret, et intra se ipsa mala ut quae e caelo electa essent contineret, illa εἰς τὸν δεῦρο τέπον ἐμίγη. Diversa autem animantium genera creavit deus primamque eorum naturam bifariam divisit, aliam ἄλογον ἄσφραγον ἀλληλοφθόρον ἀνόητον θεοῦ ἀρετῆς ἄμοιρον sq. aliam, humanam scilicet, intra animantia et deos positam quorum inferiorum quidem deis tamen ne in morte quidem constat inferioritas, sed in eo quod anima humana in corpus imposita tamquam auriga vehendi equisque imperandi facultatem quidem et indolem a deo accepit, sed etiam pro lubitu agendi licentiam; sunt autem permulti hominum affectus cupiditatesque tamquam equi quorum si viribus auriga se inferiorem praestiterit, secum ferunt eum atque in multifaria pericula rapiunt. — Hic oratio abrupta est; unde probatur id quod etiam e dispositione elucet, Maximum cum sibi proponeret de origine malorum loqui unum illud argumentum de materiae corruptione e populari philosophia notum praesto habuisse (quo plane eadem forma instructo fisdemque et exemplis et verbis plerumque ornato etiam in orat. 11. 4 usus est). Cetera cuncta inter dicendum ei in mentem venerunt; cum philosopha illa ratiocinatione neque prooemii historiologiae fictionisque inde deductae quicquam commune neque Iovis laudatio aut vitae humanae molestiarum descriptio arte vincule coniunctae sunt: illam

facile intellegimus ab eo interpositam esse ut tempus produceret, haec quam praedicantis modo uti solet protulit ad rem nil prorsus facit, cum de corporeis calamitatibus vitaeque molestiis sicut apud cynicos, quorum ex doctrina sumpta sunt (cf. part. II cap. VI), agatur ac ne praeparent quidem haec ad ea quae de corruptiōne materiae locuturus est, nisi obiter peste fame metu terrae aliis commemoratis; certe non philosopha sunt; in eodem enim sententiarum nexu etiam affectus animae velut tristitia dolor luctus pravitatum instar inter mala enumerantur. Sed en novam confusionem; in versibus illis Homericis, quos citavit (in § 4) animae corruptio ethicorum malorum causa dicitur i. e. *αἰτογενὴς μοχθηρία* plane e Platonicorum sententia (cf. part. II cap. III), Maximus autem omnia mala inde exoriri dixit cum ipsam hanc innatam malitiam duplicem esse vellet alteram recte *ἕλης πάθος* appellans, alteram sane inepte animae pravitatem i. e. malitiam ita ut id quod dividere voluit simul pro parte ipsa poneret. Accedit Platonicam illam divisionem malorum (in *ἕλης πάθος* et *ψυχῆς ἐξουσίαν* factam) notam ei fuisse, sed cum ad alteram transgredi ei opus esset, cum nil habuisse quae de ea proferret nisi Platonicum illud *αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία*, quod non explicat sed prorsus neglexit in sequentibus. Quae enim de hominibus et animantibus tum exposuit, omnino non ad doctrinam de malis sive Platonicam sine Stoicam pertinent, sed ad Chrysippeam illam de homines inter et animalia discrimine apud popularis philosophiae doctores vulgatam (unde Maximus quoque eam habet, cf. part. II cap. V). Cum igitur de his vana, certe ad propositum haud apta protulisset, Platonicae illius similitudinis denique recordatus eam explicare incipit, sed frustra ad ea quae supra exposuit adnectere conatus est: cum *τοῦτον δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνδείας πρὸς τὸ θεῖον ἐξεῦρε δεὸς τρόπον· ἐπιθεῖς τὴν ψυχὴν γῆιν σέματι* (§ 5) sq. diceret iam de malis rem esse nemo se ne ipse quidem sentit. Neque igitur de dispositione apud eum re vera cogitari licet; rhetorica illa fictiōne interrogantium priores quattuor paragraphi cohaerent quidem inter se quod ad formam, sed scimus quid de simulata hac conjunctione iudicandum sit.

Quid igitur mirum ne philosophas quidem illas rationes, quas propter *λόγους φιλοσοφικούς* vel *φιλοσοφούμενα* orationeulas suas neminavit nec eum eis quae probare sibi proposuit nec, si haec qui-

dem res est, tamen cum iis quae praeter ea exposuit ita cohaerere, ut de iis antea cogitavisse eorumque dispositionem scripterum philosophorum modo descripsisse dici possit. Perpauca illa ubi argumentationem quandam ipse ex philosophis rationibus aliunde sumptis deducere conatus est, docent eum ne his quidem intellegendis operam dedisse aut non petivisse ea intellegere³⁾; ceterum has rationes nil ei fuisse nisi lumina quibus orationes exornaret quasque oratori qualem esse veluit necessarias esse censeret, inde sequitur, quod ad res maxime contrarias explicandas prebandasque singulis ac iisdem quidem utobatur⁴⁾. Quia in omnibus fere sentis quam relicta haec invia et

3) Unum illud exponam ubi ipse verbis suis εὐταῖς ἐπιχειρῶ νῦν sese philosophari indicavit (18. 5): res est de Platónico illo εἶναι τὸν ἀδικήσαντα οὐκ ἀντιδικητέον (Criton 49. 6 = Stob. flor. X 27), sed usus est Maximus stoico quodam syllogismo quo rectam illud esse efficere studuit: ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ· τὸ δὲ ἀγαθόν . . . ἀρετὴ, ἣ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον· οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τῆν ἀρετὴν ἔχων. Recte primum membrum et στασιαῶς pronuntiavit, recte et tertium; sed bonum virtutem esse aliis commune est quam quod in huius caderet syllogismi conexum; haud mirum est hinc Maximum ad summam pervenisse quam ne somniasisset quidem homo stoicus; improbum non accipere iniuriam quippe qui bonum non habeat, quod cripiatur, non potuit contendere nisi ea qua una omnis hic syllogismus nititur doctrina parum intellecta. Bonum non nisi sapienti est idem atque virtus; uni huic non fit iniuria quoniam „omnia in se reposuit et bona sua in solido habet contentus virtute“. Hoc membrum Maximo erat ponendum et paulo accuratius explicandum sicut Seneca de plane eadem re locutus scite id fecit (cf. part. II cap VIII). Possis quidem obicere, consulto aliquatenus illud immutasse quo facilius ad finem suum perveniret: sed si hoc syllogismo sapientiam voluisset non ulcisci comprobare, omnino non opus ei fuisset omnibus illis quae paulo post multo aptius rectiusque quam haec exposuit. Igitur non conecius sibi aut certo consilio declinavit, sed quae in auctore nescio que quando legit cogitatione studuit restituere; singula autem nonnulla memoriae infixa recte quidem pronuntiavit; quid rei fuerit autem eum aut tum eum legeret, parum intellexisset aut licet in fontis conexu percepisset fortasse, tamen cogitandi inops de novo explicare non posset, a via una ei ingredienda prorsus aberravit. Similis res est in orat. XXXIX^{ma} et XL^{ma}, etiam in orat. XXXIII^{ma}.

4) Audi sis quem in multifariam crebrumque usum ratiocinationem illam de hominum animaliumque discrimine verterit: satis apte invenimus eam in secunda oratione propositam, virtutem hominis salutem esse inde deduxit, quod cum omnia animalia corporis virtutibus homines superent, una huic prudentia insita sit, qua in potestatem suam ad unum cetera omnia possit redigere; iam plane eandem rationem advocavit 26. 9 ad illustrandam humanae rationis vim cui cum amor verus accederet, summa virtus efficeretur. Sed quae est illi prudentiae (σφρηγῆς) stoicae cum platonica hac ratione (ἀδύψ) re vera quaeque coniunctio? At tamen phile-

aspera regione quasi a laboris taedio respiraverit, et quasi simul cum rationibus illis philosophum deposuerit; totus iam orator est omniaque eius artificia inveniuntur quae magis ad finem accederet eo plura magisque rhetorica ita ut quem modo philosophas haud levis plerumque rationes conciso sermone explicare audivisti, eundem te nunc audire negares.

Ex his quae exposui sequitur, apud Maximum non debere de sententiis cogitari neque spem esse nos unum posse sive aequalium sive antiquerum adferre quem exscripserit; illud autem conicere licet eum ut qui cum curiositate quadam multa etiam ab aetatis consuetudine aliena perlegerit unum alterumve memoria tenuissime quod eorum quae scholarum institutione didicit et speciem et naturam egrediatur.

---

sophica saltem haec interpretatio neque secus ea ubi sicut omnibus animalibus sit salutarium artium scientia, ita etiam homini οὐκ ἐπιτηδον τὸ εἰδέναι ἤματι sed insitum a natura esse exposuit (16. 5); sed quid dicamus cum animalibus quidem unum salutare bonum esse, homini autem etiam τὸ βεβαίωτατον τῶν ὄντων scilicet philosophiam fixam et instabilem esse artem hac necessitudine coniuncta pronuntiaverit? cf. etiam ratiocinatio de virtute et vicio stricta concisa 38. 6, in daemoneologia translata levi mutatione 14. 7, inde autem iamiam colore genuino extracto aliis permixta in quintam profecta quam de vitae necessitatibus habuit — pro universa salute singulas partes interire malorum originem explicaturus apte in orat. 41. 4 pronuntiavit, sed etiam ut precibus non opus esse ostenderet in orat. 11. 6, ubi tamen quamquam de physicis malis non res est exempla illa pestis, famis, motus terrae, ignium eruptionis dormitantes iteravit — inter bonos pacem esse, males nec cum ipsis nec cum bonis consentire de referenda iniuria locutus 18. 4, ita interpretatus est ut bonum iniuriam nec facere nec referre haud inscite ostenderet; idem protulit ut militiam agriculturae non anteponendam esse doceret 30. 2, bonum unum esse ἀνέμνητον ἀφ' ὅσον ἀνευδεδί; legimus 39. 1, philosophice excoegitatus; idem invenies 35. 7, sed ad exornandam tantum conclusionem, neque ac illa de hominum animaliumque discrimine, de quibus modo dixi, adhibitam.

Pars II. De fontibus Maximi.

I. Iam cum cuius generis omnino Maximus habendus sit expouerimus, age videamus unde ea quae protulit philosophica sumpserit aut cognita habuerit. Ac cum inter Platonicos numeretur, primum huius doctrinae vestigia apud eum detegamus. In omnibus quidem Platoni sese assentiri eumque inprimis sequi Maximus non numquam professus est¹⁾, sed ipsi illi non debuit nisi quae aut longa cum illius scriptis consuetudine memoriae impressa tenebat aut sive sentiebat sese imitari sive non Platonis ad modum protulit. Ad prius illud per se apparet inprimis omnia illa facere aut periodos verbo tenus citatas velut *εὐπρόσωπος ὁ τοῦ μεγαλήτορος Ἐρέχθεως δῆμος* 6. 6, ex Alcib. I 132 a, *ὁ γὰρ δὴ μέγας ἡγεμῶν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς* 32. 7, e Phaedro cap. 26 p 246 a, *οὐ γὰρ εἶμι ποιητικὸς* 6. 1, e republ. III 393, *φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται* 41. 3, e Phaedro 247 a, *αὐτοῦ τοῦ ἐλομένου αἰτία· θεὸς ἀνάγκης* 41. 5 e republ. X 617 e aut singula verba ex eo deprompta atque de eadem de qua ille locutus est re adhibita ut *λεικῆ στάθμη* 24. 4 de Socrate (cf. Oharm. 154 b) *θεία καρὰ* 38. 4, 24. 4 de Phaedro (cf. Phaedr. 234 d) *κέος ὦν Isocrates* 38. 4 (cf. Phaedr. 278 e) *φιλόνηκος καὶ φιλότιμος κατὰ Λακωνικὴν πόλιν* 32. 4 (republ. 8. 545) *πηγὸν ἄρμα* 10. 4 (Phaedro 246 e) *πλήρης τὸ στῆθος ἔχων* de Socrate 24. 7 (cf. Phaedr. 235 e) alia et recte fecerunt editores qui Maximum scripta Platonica penitus necesse e talibus locis concluderint. Sed tamen duo monenda sunt. Primum illud opus est meminisse quod iam vidimus era-

1) cf. inprimis 27. 4 *ἐγὼ γὰρ τὰ τε ἄλλα καὶ ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων ἀλευδερῆ καὶ Σαρμα Πλάτωνι.*

tiones suas Maximum e tempore habuisse; si igitur, prout memoria eum defecit aut adinvit, hic integra apud eum Platonica (ut ea quae supra attuli) illio paululum immutata inveniuntur:

ut ex. gr. notissima illa verba (leges quae Maximum hanc in modum prod 709 b): *δεδο μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ* *πιστάσιν 19. 7: δεδο μὲν πάντα καὶ* *τύχη καὶ κακός τῶνδράκων διακυ-* *μετὰ θεοῦ τύχη καὶ κακός τὰ ἀνδράκων* *βερνώσι ζύμπαντα. ἡμερώτερον μὴν τρί-* *κυβερνώσι τὰ ζύμπαντα. ἡμερώτερον γε* *τον συγγραῆσαι τοῦτοις δεδῖ εκασῶι τέ-* *μὴν τρίτον ἐπὶ τοῦτοις προσδεῖσθαι δεδῖ* *νην. κακῶ γάρ χειμῶνος συλλαβίσθαι κυ-* *εκασῶι, τὴν τέχνην. κακῶ γάρ χειμῶνος* *βερνητικὴν ἢ μή, μέγα κλεινέκτῃμ' ἐγώ'* *συλλαβίσθαι κυβερνητικὴν ἢ μή, μέγα* *ἂν δεῖτην, κλεινέκτῃμα ἐγώ' ἂν δεῖτην.*

aut *οὐ γὰρ θέμις διὰ βούλεσθαι ἄλλο τι ἢ τὸ κάλλιστον* (38. 7) e Timaeo *θέμις δὲ οὐτ' ἦν οὐτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ* (scil. deo) *δραῖν ἄλλο* *πλὴν τὸ κάλλιστον*, inde non debemus colligere, alius generis codicem aut variam lectionem Maximum ante oculos habuisse; immo haec, maiores minoresve differentias omnino in recensendis Platonis operibus quidquam valere prorsus negandum est. Alterum illud tenendum est, Platonis multa facete ingenioseque dicta multaque verba singularis aut notionis aut coloris labante tempore innotuisse atque omnium in ore fuisse, ita ut inde quod apud Maximum ea inveniuntur, non iam Platonem eum legisse evinci possit. Exstant enim quoque quae e Platone eriuenda, procedente autem tempore alia atque quam Plato iis dedit forma instructa, a Maxime ipsa hac posteriore specie prolata sunt; ut praeclarum illud Socratis apud iudices locuti *εὐ γὰρ ἴστε ἐὰν ἐμὲ ἀποκτείνῃτε* *τοιούτων ὄντα οἷον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψῃτε ἢ ἐμῶς* *αὐτούς. ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν οὔτε Μέλιτος οὔτε Ἄν-* *τος· οὐδὲ γὰρ ἂν δύναντο* (apol. Socr. 30 e), quod Maximum aequae ac omnes qui commemoraverunt sequiores scriptores, (Epictetus (I 29. 18, II 2. 15, III 23. 21) Plutarchus (*περὶ φιλίας* ap. Stob. ecl. II 161) Origenes (a. Cels. ed Hoeschel l. 8 p. 383) Simplicius (in Epict. manual. 53 p. 331 ed. Didot), hunc in modum citavit *ἐμὲ δ' Ἄντος* *καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ δύνανται* (18. 8). Hoc igitur tamquam *ἀπόρρημα* Socratis per se vulgatum, unde ceteri omnes, inde Maximum quoque traditum accepisse statuen- dum est. Sed quae statim apud eum sequuntur verba *οὐ γὰρ θέμις* *ἀγαθῷ ἀνδρὶ ἐπὶ πονηροῦ βλαβῆραι*, quippe sine dubio e Platonis quae respondent *οὐ γὰρ οἶμαι θέμιτον εἶναι ἀμείνων ἀνδρὶ ἐπὶ* *χείρονος βλάπτεσθαι*. deficiente memoria depravata, ab altera parte

decent non solum istud cognitum habuisse sed etiam quo in conexu vulgatum apud ipsum Platonem legeretur meminisse. Difficile igitur est, si quae e Platone oriunda forma tamen ab eo aberrant, certe discernere, utrum ad posteriorum temporum traditionem referenda, an e Maximi negligentia explicanda sint. Sed nullius momenti mihi hoc videtur esse, dummodo alterum iuxta alterum fieri potuisse concedatur. Huc illa quoque referenda esse, quae ad sermonis Platonici similitudinem apud Maximum accedant, quippe qui aut singula verba aut *φράσεις* quasdam a Platone sensim acceperit, omitto dicere, cum talia hic non meum sit curare. — Iam ad ipsum Platonem etiam ea nos remittunt, ubi facta ab illo enarrata aut fictas sive res sive personas, quorum uno e Platone notitiam accipere potuit, aut enarravit aut ad ea allusit. Quod ad alterum illud, certe ea tantum Maximum Platoni debere dici potest, quae ad eandem rem explicandam illustrandamque atque ille adhibuit; ut legem amatoriam Cretensium et Eleorum de amore locutus 26. 8 sicut Plato in Symposio (182 b. cf. adnot. Huglii editoris). Nam alia huius generis (ut Mithaeci historiam 23, 1 (21. 4, 4. 5) aut de Minoe legum latore fabulam 12. 7, 38. 2) neque Platone omnino opus erat, ex quo nosset, cum in omnium fere ore essent, neque habere video quod unum Platonem eorum auctorem esse demonstraret. Certiore pede alterum ingredi possumus; nam omnium eorum, quae Platonem constat et primum et solum excogitasse, quemvis Platonicum, si protulit, ex ipso auctore notitiam habuisse per se apparet. Atque profecto permulta talia possunt enumerari. Inprimis omnia fere quae de Socrate dixit e Platonicois scriptis sumpta sunt. Laudatur Socratis *πρὸς δῆμον παρηγορία* 24. 5 ex apol. 32a, eiusdem *πρὸς τεράνους ἐλευθερία* ibidem (apol. 32e) *ἐν Ἀθλήνῃ ἀριστεία* (sympos. 219 e) nominatur *ὁ Λυσίου τῶν ἐρωτικῶν ἀντίτεχνος* ibidem (e Phaedro 60 d) *ὁ ἀπὸ κνηγεσίῳ τῆς Ἀλκιβιάδου ὄρας* (Protag. 309 a cf. Symp. 213 b) *ὁ Χαρμίδην τεθρηπῶς* (Charm. 154) commemorantur quae Socrates fecit *ἐπιδειξαμένον αὐτῷ τοῦ Μυρραίνουσιου Φαίδρου λόγον ὑπὸ Λυσίου τοῦ Κεφάλου συγγεγραμμένον ἐρωτικῶν* 24. 7 (e Phaedro 235 b) alia. Sed rursus in his inveniuntur quae a Platone aberrant atque adeo quidem nonnulla, ut aliam memoriam secutus esse videatur. Aspasiam quidem et Diotimam artem amatoriam Socratem docuisse Plato nusquam exposuit; tradi-

derunt autem idem Athenaeus (V 219 d) et Synecius (in Dion. p. 38), Maximus bis discrete pronuntiavit atque e simili sententiarum et ordine et compositione certam hanc memoriam eum tenuisse sequitur. Putares igitur Maximum ea sicut vulgata erant protulisse — nam facile fieri potuit et re vera puto factum est, ut apud multos procedente tempore Socrati cum Aspasia consuetudinem fuisse, non ut rhetoricam disceret, sed quippe meretricis amore eius frueretur, memoriae traderetur. — Sed alia accedunt quae ita ut Maximus ea tradidit, unum apud eum inveniuntur. Eodem loco (38. 4) quae a Diotima Socratem artem amatoriam accepisse dixit, a Conno musicam, ab Evens poeticam, ab Ischomacho agriculturam, a Theodoro geometriam didicisse eum voluit. Omnia autem haec verba cum „vanitate rhetorica magis quam gravitate philosophica“ pronuntiata esse iam K. F. Hermann intellexit et nil inde de hisce Socratis magistris effici posse conclusit (de Socratis magistris p. 29) eumque secutus Zellerus (II 1, p. 45. 3) e Platonice scriptis Maximum personas illas sibi finxisse affirmavit, et recte quidem; nam cum *ῥεῖρα μοῖρα* hominem bonum fieri Socratis exemplo illustraturus ne hunc quidem non didicisse demonstrare vellet, magistros autem Connum Menexenus ei (236 a), Ischomachum Xenophontis Oeconomicus (VI 17 cf. Zeller l. l. p. 47) praeberet, sive quinque quae solebat membra componendi studio sive nimio ardore rhetorico ductus ex eis locis, ubi Plato ceteris illis viris Socratem nescio quo modo usum esse dixit, magistros eos fuisse sibi sumpsit. Neque secus de his iudicandum est, quae de Socratis accusatoribus exposuit (9. 2. 3 sq.); nam insurrexisse in eum *ἐκ τῶν ῥητόρων Λύκωνα* ipsius Platonis sunt (apol. 23. e) et *ἐκ τοῦ θεάτρον* Aristophanem ex eiusdem apologiae verbis *τοιαῦτα γὰρ ἔωρατε καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ Σωκράτην τινὰ ἐκεῖ περιφερόμενον* sq. (19 a) sibi deduxit. Sed Anytum eum fuisse, qui *εἰσ-ῆγγαγε* i. e. ipsum accusationis auctorem fuisse iterum similia inter se membra componere studens neque singula adeo curans pronuntiavit; Meletus, qui apud Platonem est qui *ἐγράψατο* (apol. 19 a), idem est apud Maximum (9. 2, 5. 8, 11. 7, 39. 5), ita ut recte hinc aliam memoriae rationem eum secutum esse K. F. Hermann (l. a. p. 13 sq.) negaverit. Cetera quae huc faciunt nullam difficultatem habent. Nam e locis, ubi ad Platonica alludit, ut ad Socratis *τεχνίον* 21. 10 (e

republ. VI 496 d cf. Wytttenbach in Plutarchi de fort. cap. 2) aut ad Socratem ἐν Πειραιεὶ διαλεγόμενον 37. 1 (e republ. I 1 sq.)²⁾ aut ad genus hominum μήτε ἀρετῆς κομιδῆ ἐπίβολον μήτ' εἰς κακίαν ἐσχάτην παντάπασιν ἐκκεκλισμένον 30. 3 e Platonis, non ut Davisius voluit, symposio, sed e republica, aut ad Thraciam ἐπωδῆν 34. 4 e Charmide 156 b aut ad Socratem in Piraeo precantem 11. 8 e republ. I 327 a, facile intelliges quam Maximus memoria Platonem tenuerit. Alia autem, ut Aristodemum Socratis amatorem, quem Plato in convivio (17. 36) σμικρὸν appellavit, apud Maximum (3. 10) αἰσχρὸν describi, Amorem e Pere et Penia non cum nata Venere, ut Plato finxit (symp. 203 b), dies festus ageretur, sed cum nuptiae eius essent, natum esse 10. 4; Critibulum non Critiam Euthydemī amatorem fuisse 26. 8 per se apparet memoriae errores esse, quales homini omnia e memoria et e tempore loqui solite accidisse non mirum est. — Multas denique Platonicas aut sententias aut rationes apud Maximum inveniri non nisi inde explicatur, quod Platonis scripta, quae quidem tum legebantur, omnia et saepius legit. Ex. gr. e verbis quae exstant in orat. 24. 5 ἐγὼ μὲν γὰρ θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι, ὅπως τὰ μὲν Ὀμήρου ἔπη τῆς θαυμαστῆς πολιτείας καὶ τροφῆς τῶν νέων ἀπεπέμψατο αὐτῷ Ὀμήρῳ, ἐρίῳ στεφανώσας τὸν ποιητὴν καὶ χρίσας μύρῳ, αἰτιασάμενος τὴν παρρησίαν τῶν ἐπῶν· ὅτι ὁ Ζεὺς πεποιήται αὐτῇ τῇ Ἥρᾳ μισγόμενος ἐν τῇ Ἰδῆ, νεφέλης αὐτοὺς καλυπτούσης ἀθανάτων, καὶ Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης συνουσία, καὶ Ἥφαιστον δεσμιὰ, καὶ θεοὶ πίνοντες, καὶ γελῶντες θεοὶ ἄσβεστον γέλωτα καὶ Ἀπόλλων φεύγων, καὶ Ἀχιλλεὺς διώκων . . καὶ ὀδυρόμενοι θεοὶ ὅμοιοι ἐγὼν, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν, ὁ Ζεὺς λέγει, καὶ αἰθίς αὐ, ὅμοιοι ἐγὼ δειλῆ, ὅμοιοι δισσαριστοτόλεια, ἢ Θέτις λέγει facile puto intelliges, Maximum, cum notae illius rei, Homerum a Platone e republica dimissum esse, mentionem faceret, simul ipsa Platonis e republica (III 388 sq.) ita praesto habuisse, ut eadem non solum sententias aut verba, sed etiam exempla et Homericos versus, atque ille, adhiberet. Quam libere autem talibus memoriae semel impressis uti potuerit, eadem haec Platonica altera ex parte de Hippocrate 23. 3 altera ad illustrandum fatum 11. 5 pronuntiata demonstrant. — Socratis defensorem, uti solebant Platonici, aeturo multa ei e Platonis apo-

²⁾ cf. de urbe condenda republ. II 369 φύλακες II 375 Ἀθηναίος ἕνος de leg. I 624.

legia in mente haerebant, velut illud, non decuisse Socratem per totam vitam virtutem sectatum ab ea decedere, ne moreretur (9. 7 cf. apol. 28 d), aut *καταγέλαστον* esse senem philosophum *συναστραγαλίζοντα τοῖς παισὶν* (9. 6) quae ad Platonis οὐδέ γὰρ ἂν δῖπου πρέποι τῆ-δε τῆ ἡλικίᾳ ὥσπερ μειρακίᾳ πλάττοντι λόγους εἰς ἡμᾶς εἰσιέναι (apol. 17 d) remittunt, aut non decuisse Socratem, ut solveretur, apud iudices loqui, quae sua ipsius et gravitate et constantia indigna essent (9. 3, cf. apol. 38. d, 34. e) aliaque quae cum Xenophontis haud paucis interpositis, fortasse quoque quibusdam hic illis e posteriorum memoria sumptis³⁾ fundamento ei defensionis suae erant. Quin mirum et prorsus singulare illud, apud iudices Socratem omnino nulla verba fecisse, id quod in hac oratione probandum sibi proposuit, nil esse equidem affirmaverim nisi fictionem rhetoricam ex ipsius Socratis apud Platonem verbis (38. e) exortam atque, quae maior in auditeres effectus esset, eo maioribus argutiis artificisque a Maximo propter id ipsum veritatem non tam curante exornatam. — Alie porro loco 26/27 ipsam rationem, qua Plato orationes de amore duas pro et contra fictas in Phaedro inter se composuit, ipse de amore locutus Maximus in suum usum vertit atque artificium, a quo ille alteram suam incepit: οὐκ ἔστ' ἔνυμος ὁ λόγος sq. (Phaedr. 242 d) integrum in vicesima septima sibi arripuit. — De amore locutus, qui sit secundum Platonem, paucis historiis, sicut vulgatae erant, praemissis, cum Platonicis plerumque orationem suam exornavit⁴⁾. Tum ipsis Phaedri verbis, quibus iam ante Socratem Sappho et Anacreontem de amore cogitasse Plato dixit, ad comparisonem, quam inter Socratis dicta Sapphusque et Anacreontis versus nona paragrapho instituit, ut squidem puto, adductus est. — In his quoque, quae de liberalibus artibus (37. 3) dixit, Platonem ipsum ei in mente fuisse inde sequitur, quod singulas artes ex illius sententia enumeravit, musicam autem et geometriam etiam

3) Ut res illa a multis seculis (Plat. de Iov. et ed. cap. 6 Diog. Laert. II 113 Orig. e. Cels. I p. 5 Thomist. orat. 20. 239 a cf. Menagius ad Diog. Laert. II non lectum) diserte commemorata, poenitentiae Athenienses Socratis mortali.

4) Ut his quae de Socratis amore (§ 4) e Charmide e Phaedro imprimis e symposio exposuit cf. ἔρωτα ἀνακρίττα εἰσὶν ἔχει καὶ πάντα ἀνακρίττων χαρμῶν ἐπίβουλον θρασυτικὸν φαρμακία σοφιστῆ γένετα cum Platonis κίνης δὲ εἶσι . . . σκληρὸς καὶ ἀνχηρὸς καὶ ἀνοκίδητος . . . χαρμακτικὸς . . . ἐπιβουλος . . . θρασυτικὸς θενός . . . θενός γένος καὶ φαρμακικὸς καὶ σοφιστικὸς 28 a.

eadem cognominibus atque ille appellavit (*Ξυνηρίθω τε καὶ Ξυνίστορε*
φιλοσοφίας republ. VII 533, quod ceterum editores fugit). Ad
 Platoniam porro genuinam inter et falsam artem medicam divisionem
 e Gorgia (464. b) notam Maximum spectasse, cum dixerit *ἐκολάκευσεν*
ἀνθρώπους καὶ ἰατρικὴ νόθος, ὅτε τὴν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκ-
ληπιαδῶν ἴασιν καταλιπόντες οὐδὲν διαφέρουσαν ἀπέφηναν τὴν
τέχνην ὀψοποικῆς, πονηρὰν κόλακα πονηρῶν σωματίων (30. 8) in-
 de efficitur, quod idem de medicina alibi locutus (10. 2) plane aliam
 de ea opinionem protulit. — Accedit his series singularum sen-
 tentiarum, quales ingeniosum quendam si attente saepius legimus,
 solemus vel inscii nonnumquam nobis assumere. Apud Maximum
 haec sunt: *ἀνάγκη ἢ εὐφρόντα εἰδέναι ἢ μαθόντα* 16. 5 quam divi-
 sionem Platonem adamasse K. F. Hermann docuit (de Soer. mag.
 p. 37 adn); si iniuriam adferre, etiam referre *πονηρὸν* 18. 5 (cf.
 Crite 49. b [— Stob. flor. 10. 27] *οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν οὐδὲ ἀδικού-*
μενον ἄρα ἀνταδικεῖν), ubi ipsa particula *καθόλου*, a qua enun-
 tium inceptit, praeter ea, quae modo exposuit, novam ei hanc sen-
 tentiam in mentem venisse indicat; qui amant, libentissime, si lyram
 aut iaculum aut sellam ab amato relictam aspiciunt, illius reminiscuntur
 8. 10, 16. 7 e Phaed. 73 d; qui statuam vidit, artem laudat, non
 tamen statuam amat 27. 8, 26. 9 cf. Phaedr. 251; non nefas est
 mentiri, modo *ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ μαθόντος* fiat 19. 3 republ. II 382 e,
 III 389 b; suam quaeque ars habet *περιγραφὴν* neque potest alteram
 altera docere 38. 5 cf. Ion 537 b. — Sed omnia haec legentis magis
 sunt, quam cogitantis de his, quae ante oculos habuit aut mente ea por-
 cipientis, neque his certe Platonici cognomen Maximum meruit. Iam
 igitur quaerendum est, num inveniantur, unde Platonem eum intel-
 lexisse effici possit l. e. ubi certo eo consilio ad eum recurrit, ut sen-
 tentiis eius aut ratiocinationibus, prout res postularet, aut integris aut
 immutatis ea, quae sibi ipsi proposuit, probaret. Videntur mihi huius
 modi esse, quae de arte musica in oratione tricesima septima ex parte
 e Platonis legibus (III 700 a sq. cf. republ. III 398 c sq), ut ipsa
 comparata inter se deoent, sumpta exposuit. Nam cum sibi persuasisset,
 veras liberales artes eas esse, quae non voluptatem sed unam virtutem
 excitarent, atque Platonis recordaretur, qui aliquid simile ei videbatur
 protulisse, totam eius sententiam, ubi de liberalibus artibus agebat, in

suum usum vertit certo eo consilio ut hae Platonis doctrina ipsius opinionem auctoritatem adferret; temere enim ad Platonem eum delapsum esse propterea vetitum est credere quod alie quoque lece ad eum alludit (20. 8). — Cautio nobis est in ceteris; quae de animae graviditate et de arte obstetricia habet (16. 4), non est quidem, cur non e Socratis verbis, quae in Theaeteto leguntur (150. b), aut e Symposio deducere sibi potuerit; sed cum *ψυχῆς κύησιν* mentem, *ὠδύρας* sensum, partum ipsum reminiscantiam plano e posteriorum temporum consuetudine mystice appellaverit, nescio utrum ea ex ipso Platone sumpta de suo huic in modum interpretatus sit, an scholarum doctrina ei hoc suppeditaverit. Neque secus de oratione iudicandum est, quam de daemionibus habuit quartam decimam; quae illic leguntur (in § 8) verba *εἰσὶ δὲ αὐτῇ* (scil. *Θεῶν*) *φύσεις ἀθάνατοι δεύτεραι, θεοὶ καλούμενοι δεύτεροι, ἐν μεθορίᾳ γῆς καὶ οὐρανοῦ τεταγμένοι* sq., e notissimis illis Platonici symposii (202. e) *πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξὺ ἐστὶ θεοῦ τε καὶ θνητοῦ* sq. defluerunt — nam cum verba saepius eadem tum eandem cum interpretibus comparationem atque Plate Maximus protulit —; sed argumenta, cur omnino daemones esse credendum sit, et ratio, qua haec, apud ipsum Platonem nil nisi poetarum more ficta, in Platoniam de summo deo doctrinam inserta sunt, non nisi e schola Platonica ad Maximum venerunt.

II. Sed fortasse haud inutile est paucis exponere, qualis illis temporibus fuerit scholarum doctrina Platonica. Habemus Apuleii libellum de dogmate Platonis Faustino filio eo consilio dedicatum, ut Platonis ei notitiam brevi aperiret; paucis de Platonis vita et scriptis praemissis — id quod propositum eius optime illustrat — singula eius placita adeo summatim plerumque et sprota omni — in priore quidem parte — explicatione argumentatione philosopha enumeravit, ut ipsum Platonem ei ante oculos fuisse, quamvis verba eius hic illic ipsa adferantur, tamen certissime negandum sit. Similis est Albini libellus ab ipsa *διδασκαλία τῶν κυριωτάτων Πλάτωνος δογμάτων* nominatus; etiam hic inveniuntur placita aridis plerumque verbis enumerata, quamquam hunc paulo accuratius ea explicare studuisse verba velut *ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο ὄγλον* cap. 2 alia indicant; sed neque hoc nec singuli Platonis dialogi hic

illie citati quidquam valent; immo, cum etiam Arii Didymi epitomen Platonicae doctrinae cum in singulis tum quod ad compositionem et distributionem capitum Albini simillimam esse optime Dielesius docuerit (dox. proleg. p. 77 sq.), ad certam quandam compendiarium horum temporum traditionem deducimur. Firmatur haec enumeratione placitorum Platoniorum, quam dedit Diogenes Laertius brevissimam, fore capita tantum amplectam, et accedit Sallustius, qui quamquam Neoplatonicus tamen Platonica e quibus illi egressi suam sibi doctrinam extruxerunt, plane eodem modo atque priores illi in libro suo de deis et mundo conscripto exposuit. Ex eodem comperimus, et quae fuerint de quibus disserebant, et quem admodum de iis disserere soliti sint: postquam de mythopoeia Platonica dixit (cap. 5 fragm. phil. Mull. vel. III), pergit ἀκόλουθον δὲ τοῖτοις ἐστὶ τὴν τε πρώτην αἰτίαν τιθέναι καὶ τὰς μετ' ἐκείνην τάξιν τῶν θεῶν καὶ τὴν κόσμου φύσιν, τοῦ τε καὶ ψυχῆς τὰς οὐσίας, πρῆνοιάν τε καὶ εἰμαρμένην καὶ τύχην, ἀρετὴν καὶ κακίαν καὶ τὰς ἐκ τούτων γιγνομένης ἀγαθῆς τε καὶ φανύλας πολιτείας ἰδεῖν, καὶ πόθεν ἄρα τὰ κακὰ εἰς τὸν κόσμον ἀφίκετο. Et profecto haec capita fuisse, quae imprimis ponere solebant, videbis, cum eos inter se comparaveris. Etiam Galeni nomine quae fertur philosophicae historiae quae insunt Platonicae doctrinae frustula, certissime, cum totum illud opusculum inter ὑπομνήματα σχολικὰ habendum sit (Diels dox. p. 241), ex hoc traditionis fonte fluxerunt, neque secus ea quae in Aetii aliorumque collectaneis Platonis placita inserta inveniuntur. Cum autem tot homines inter se artius, quam solent, quibus una eadem doctrina familiaris sit, cohaerere negandum sit, immo permulta pro unius cuiuscumque aut licentia aut negligentia aut studio aut consilio ab alio aliter vel adhibita vel formata sint, statuendum est, hanc certam fuisse Platonicae doctrinae formam nescio, quo tempore fixam, omnibus e scholarum consuetudine notam, ibique ab alio alius memoriae mandatam. — Qualem haec speciem fore praebuerit, ex hacce comparatione discas, in qua, molestas ut iterationes effugiam, statim ea quae apud Maximum consentiant, adponam.

Tria statuit Plato rerum initia esse deum materiam ideam; sic Apuleius I 4 Albinus 8 Plutarchi epitome (Diels p. 287), sic et Diogenes Laert., qui quamquam initio de duobus locutus III 69 postea

tamen inter αἰτία etiam ἰδέας habendas esse censuit (III 77). Primum deum unum esse, aeternum, quem dicere nemo queat, quasque alias eius virtutes Plato finxit, omnes pronuntiant et singula eius nomina apud singulos uti par est redeunt:

Albia. 10. καὶ μὴν ὁ κρεί-
τος θεὸς αἰδιόσις ἐστίν, ἄρη-
τος, αὐτοτελής τ. ε. ἀπρο-
δεής, ἀειτελής τ. ε. αἰεὶ
τέλειος, παντελής τ. ε. πάντη
τέλειος, θεϊότης, οὐσιώτης
ἀλήθεια, συμμετρία, ἀγα-
θόν . . .

Apol. 1 5 is unus ἀκε-
ρήμετος rerumque genitor θεός.
rerumque omnium exorsor, αἰδιόσις . .
beatas et beatissimas, optimas, θεϊ-
τας, καὶ ἄρητος φωνῆ
nil indigens, ipse conferens καὶ
εἰς πάντα εὐφραδισμῶς
cuncta, quem quidem coele-
stem pronuntiat, indictam, τὸ
ἀόρατον εὐφραδισμῶς, ἄρη-
innominabilem et, ut ait τον φωνῆ
sq.
ipse, ἀόρατον ἀδείμαστον.

Max. 8. 10. ὁ μὲν γὰρ
κρείττων χρόνος καὶ
αἰδιόσις . . ἀνώγειος νομο-
θετικῶς, καὶ ἄρητος φωνῆ
cf. 17. 9 τὸ δὲ θεῖον αὐ-
τοτελεῖται καὶ ἀόρατον
εὐφραδισμῶς, ἄρη-
innominabilem et, ut ait τον φωνῆ
sq.

Iam hic possumus collatis aliis Maximi quandam ratiocinationem miram primo obtutu visam ad originem reducere. In oratione tricesima octava demonstrare sibi proposuit, hominem nisi θεῖα μοῖρα bonum non fieri. Postquam per quinque paragraphos rhetoricae suae garrullitati indulgens vana ac villia protulit, philosopham rationem, quales orationibus inseruisse eum vidimus, hanc exponit: τὸ θεῖον πάντως πῆ τίθεσαι τελεώτατον καὶ αὐταρκέστατον καὶ ἰσχυρότατον, ὧν (sic scrib. censeo pro codicis ὡς) εἴ τι ἀφέλοις λυμανεῖ τῷ ὄλιγ-
ει γὰρ μὴ τέλειον, οὐκ αὐταρκές· εἰ δὲ οὐκ αὐταρκές, οὕτω τέλειον.
εἰ δὲ μί(τε)¹ αὐταρκές μί(τε) τέλειον, πῶς ἰσχυρόν εἰ. Videmus summam argumentationis esse, deum omnia bona dare cum et velit et possit i. e. perfectum eum esse. Eandem ratiocinationem Iulianus de dei virtutibus locutus (orat. IV 142 d) usurpavit. Ipsum audias: οὐκ ἄλλο μὲν ἐστὶν οὐσία θεοῦ, δύναμις δὲ ἄλλο, καὶ μὰ Δία τρίτον παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖα· πάντα γὰρ, ἅπερ βούλεται, ταῦτα ἔστι καὶ δύναται, καὶ ἐνεργεῖ· οὔτε γὰρ ὃ μὴ ἔστι, βούλεται, οὔτε ὃ βούλεται δεῖν, οὐ σθένει, οἷον ὃ μὴ δύναται, ἐνεργεῖν ἐθέλει. Iterum videmus dei τελειότητα illustratam. Tertius accedit Sallustius ille eadem, quamquam paululum coartata, ratione deum omnia facere probare posse sibi visus: εἰ δὲ μὴ πάντα ποιῶσι θεοὶ, ἢ βουλόμενοι οὐ δύναται, ἢ δυνάμενοι οὐ βούλονται· ὧν οἰδέτερον οὐ πρέπει θεῶν. Cum autem etiam Origenes hic e Platonicorum ore locutus contra Celsum, qui deum malum et corrigere, quamvis nosset, et potuisse corrigere quamvis vellet, i. e. perfectum esse, negaverat (ea verba eius οἶδε μὲν,

1) hoc supplendum esse benigne me monuit de WHam.

οὐκ ἐπηκρίθου δέ, οὐδ' οἷόν τε αὐτῷ θεία δύναμι ἐπανορθοῦν ε. Cels. 163), τελειότητα eius simili ratiocinatione defenderit, certam apparet Platoniorum hanc rationem fuisse, qua dei illam virtutem inter gravissimas habitam tuerentur. — Iam materiam apud Albinum (cap. 8) ἐκμαγεῖόν τε καὶ πανδεχῆς καὶ τιθήνην καὶ μητέρα καὶ χώραν esse atque πᾶσαν γένεσιν ὑποδέχασθαι καὶ πάντα ἀναδέξασθαι τὰ εἶδη, αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἄμορφόν τε ἰπάρχειν καὶ ἄπαιον καὶ ἀνείδειον neque σῶμα esse neque ἀσώματον, apud Diogenem Laertium ἀσχημάτιστον καὶ ἄπειρον (III 66) ἄμορφον (III 76), apud Apuleium (I 5) improcreabilem, incorruptum, ex omnibus primam figuram capacem factionique subiectam, adhuc rudem et figurationis qualitate viduatam, infinitam neque corpoream sed ne sane incorpoream, in Plat. epit. (Diels 308) σωματοειδῆ, ἄμορφον, ἀνείδειον, ἀσχημάτιστον, ἄπαιον μὲν ὅσον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ φήσει, δεξαμένην δὲ τῶν εἰδῶν οἷον τιθήνην καὶ ἐκμαγεῖον καὶ μητέρα γενέσθαι legimus. Ideas Albinus voluit νοήσεις θεοῦ αἰωνίους τε καὶ αὐτοτελεῖς vel παραδείγματα τῶν κατὰ φῆσιν αἰώνια esse (9); cum altera definitione cf. Plat. epit. (Diels 309) Πλάτων χωριστὰς τῆς ὕλης οὐσίας τὰς ἰδέας ἐπολαμβάνει ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ τ. ε. τοῦ νοῦ ἱφροστιῶσας, cum altera Apuleius (I 6) ideas vero i. e. formas omnium simplices et aeternas esse nec corporales, esse tamen ex iis quae deus sumpserit exempla (παραδείγματα) rerum sq. Iam de mundo ex primis elementis composito eorumque inter se ratione haecce conferantur

<p>Apul. I 7 prima elementa esse progenita ignem et aquam, terram et aërem . . quae cum inordinata permixtaeque essent, ab illo aedificatore mundi deo ad ordinem numeris et mensuris in ambitum deducta sunt. haec a plurimis elementis ad unum redacta esse et ignem quidem et aëra et aquam habere originem atque principium ex trigono, qui sit trianguli recti non paribus angulis. terram vero directis</p>	<p>Albin. 12 ἐκ τῆς πάσης ὕλης (τὸν κόσμον ἐδημιούργει). ἦν ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς κινουμένην πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως ἐκ τῆς ἀταξίας παραλαβὼν πρὸς τὴν ὀρθοτῆν ἤγαγε τάξιν. ἀριθμοῖς κρέκουσι τὰ μέρη κοσμήσας αὐτοῦ καὶ σχήμασιν . . cap. 18 ταῦτα δὲ τὰ τέτταρα συλαβῶν ὁ θεμιουργὸς τοῦ κόσμου διασχημάτισε κυρτά μίδη καὶ κύβω καὶ ἑκταέρω καὶ εἰκοσαέρω καὶ</p>	<p>Diog. Laert. III 70 sq. τραπέζω δὲ τὴν οὐρανὸν αὐτὴν εἰς τέτταρα στοιχεῖα, πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, γῆν. ἐξ ὧν αὐτόν τε τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γενῆσθαι μόνην δὲ τὴν γῆν ἀμετάβολον εἶναι φησι. νομίζων αἰτίαν τῶν σχημάτων διαφορὰν ἐξ ὧν σύγκειται τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐμογενῆ φησιν εἶναι τὰ σχήματα ἅπαντα γὰρ ἐξ ἐνός συγκείσθαι τοῦ προμήκεως τριγώνου, τῆς δὲ γῆς ὅσον εἶναι τὸ σχῆμα.</p>
---	---	---

quidem angulis trigonis et vestigiis paribus esse, et prioris quidem formae tres species existere, pyramidem octangulum et vigintiangulum. Sphaeram et pyramidem figuram ignis in se habere, octangulum vero aeris, angulatum vicies sphaeram aquae dicatum esse, aequipedum vero trigonum efficere ex sese quadratum, cubum, quae terrae sit propria.

cap. 8. mundum omnem ex omni aqua totoque igni et aeris universitate cunctaque terra esse factum (cf. Albini ξξ εκτίστου γάρ ὄλου τῶν τεττάρων αὐτὸς στοιχείων ἐγέννησε πυρός τε παντός καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ αἴρος) haec autem invicem ex se inter se apta et connexa esse. Idecirco in igne atque terra aqua et aere esse situs, et sicut ignis aeri cognatione coniungitur, ita humor affinitati terrenae ingatur. Hinc unum esse mundum, in eoque omnia, nec relictum locum in quo alius, neque elementa superesse ex quibus alterius mundi corpus possit esse. Ad haec attributa est ei perpetua iuventia et inviolentia valetudo, eoque nil praeter ea extrinsecus est relictum quod corrumpere posset. Idecirco autem et perfectissimo et pulcherrimo mundo motus pulcras et perfectas sphaeras a fabricatore deo quaesitum est, ut nil sit indigens, nec operiens omnia

ἐπὶ πᾶσι δωδεκαέδρω. καὶ κατὰ μὲν πυραμίδος σχῆμα λαβὼν ἢ ὕλη. κύρ ἐγένετο . . . κατὰ δὲ ὀκταέδρου τὴν αἴρος ποιότητα ἀλαβε, κατὰ δὲ εἰκοσαέδρου τύπου, τὴν ὕδατος ποιότητα ἔσχε. τὸ δὲ τοῦ κύβου σχῆμα ἀπαιδίδου τῆ γῆ εἰς.

cap. 12. κατὰ δὴ τὸν εἰκότα λόγον ἐκ γῆς αὐτὸν καὶ πυρός ἐποίησε, ἐπὶ δὲ καὶ δεσμὸν εἶδει τινὰ συνάγωγον ἀμφοτέρων ἐν μίσει γενέσθαι. βεῖος δὲ δεσμὸς ὁ τῆς ἀναλογίας, . . . διὸ ἐν ἐδέησεν αὐτῶ μισοτήτων εἰς συναρμογήν. διὰ τοῦτο πυρὸς ἐν μίσει καὶ γῆς ἀίρω τε καὶ ὕδωρ ἐτάχθη, ὥστε ὡς ἔχει κύρ πρὸς αἶρα, οὕτως ἔχειν αἶρα τε πρὸς ὕδωρ καὶ τοῦτο πρὸς γῆν καὶ ἀνάπαιν. τῷ δὲ μηδὲν ἔξωθεν ὑπολείπεσθαι· καὶ μονογενῆ τὸν κόσμον ἐποίησε. . . πρὸς δὲ τούτοις ἄνεσον καὶ ἀγήρω, αἵτε αὐτῶ μηδενὸς προσιόντος τοῦ κηραίνεω περικότος αὐτάρκη τε καὶ οὐδενὸς ἔξωθεν δειόμενον. σχῆμα δὲ αὐτῶ περιέδηκε τὸ σφαιροειδὲς εὐμαρφότατον σχημάτων καὶ κολυχρότατον καὶ εὐκινήτάτατον. καὶ ἐπὶ οὔτε ὀράσεως ἔδειτο, οὔτε ἀκοῆς, οὔδὲ μὴν ἄλλου τοιούτου τινός, οὐ προσήψεν αὐτῶ τοιαῦτα ὄργανα πρὸς ὑπηρεσίαν. ἀφελόμενος δὲ τὰς

πυρὸς μὲν γὰρ εἶναι στοιχείου πυραμίδα, αἴρος τὸ ὀκταέδρου, ὕδατος τὸ εἰκοσαέδρου, γῆς δὲ κύβου, ὅθεν μήτε γῆν εἰς ταῦτα μεταβάλλου, μήτε ταῦτα εἰς γῆν.

Diog. Laert. III 78
 οὐνεστάναι δὲ τὸν κόσμον ἐκ πυρός ὕδατος αἴρος γῆς· ἐκ πυρός μὲν, ὅπως ὀρατὸς· ἢ, ἐκ γῆς ὅπως στερεός· ἔξ ὕδατος δὲ καὶ αἴρος, ὅπως ἀνάλογος· αἱ γὰρ τῶν στερεῶν θυμαίαις δύο μεσοτήτης ἀναλογουσι ὡς ἐν γενέσθαι τὸ πᾶν.

operoseque continent, pul-
cor et admirabilis, cui simi-
lis sibi que respondens . . .
vix) remotis. haec una
(in gyrum) mundo relicta
est sapientiae et prudentiae
propria.

λοιπὰς κινήσεις μόνην αὐτῆς
δέδοικεν τὴν κοσμοφορι-
κὴν τοῦ καὶ φρονήσεως ἐπι-
κλειν ὑπάρχουσαν. cf. Diog.
Laert. I. a. κόσμον δὲ εἶναι
ἐνα γεννητὸν . . . ἐνα τε αὐ-
τὸν καὶ οὐκ ἄπειρον κα-
τεσκευάσθαι, ὅτι καὶ τὸ
ὑπόδειγμα ἐν τῇ, ἐφ' οὗ
αὐτὸν ἐδημιούργησε· σφαι-
ροειδῆ δὲ διὰ τὸ καὶ τὸν
γεννήσαντα τοιοῦτο ἔχειν
σχῆμα.

Diog. 73. λέγον δὲ καὶ
οὐδὲν ὄργανον ἔχοντα κύκλω
διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι χρο-
σιν αὐτῶν.

Etiam hinc lux quaedam in Maximum affluit. Prima elementa una terra excepta aliud in aliud transire certam Platoniorum doctrinam fuisse ex Apulei Albin Diogenis consensu elucet, atque aliis quoque locis (Galenii hist. Diels 616 Aetii Diels 315) confirmatur; e Platonica igitur traditione non habuit Maximus, quae de elementis binis inter se contrariis tertio utriusque aliquid continente coniunctis exposuit (15. 8). — Iam tres illi auctores eundem explanationis filium in universum tenentes loquuntur de anima animantium non corporea, nec sane peritura, a fabricatore deo exornata (Apul. 9. Albin. 14), de tempore aevi imagine (Apul. 10 Albin. 14 Diog. L. 73), de animantium quattuor generibus primo deorum visibillium quippe ex igne constantium i. e. stollarum (quas enumerant Saturni Iovis Martis Veneris Mercurii solem lunam Albin. 14 Apul. 11 Aetius (Diels 344 Pa. Arist. de mundo cap. 2), altero volantium, tertio quarto terreneo aquatili, Apul. 11 Albin. 15/16 Diog. L. 75 cf. Aetius (Diels 432), de deorum tribus generibus; atque hic iterum paululum subsistamus. Nam cum ebicere possis, ex his, quae adhuc attuli, nil effici, ut quae omnia eodem fere ordine plerumque et verbis iam in Timaeo legantur, hic habemus, unde certe compendiariae posteriorum temporum traditionis vestigia illos pressisse sequitur. Unus quisque si ex ipso illo libro sua hausisset, hic ea exposita expectares, quae in Timaeo eodem loco de daemionibus legimus sane fabulosa postarumque more ficta. At contra

quidem angulis trigonis et vestigiis paribus esse, et prioris quidem formae tres species existere, pyramidem octangulum et vigintiangu- lum. Sphaeram et pyrami- dem figuram ignis in se habere, octangulum vero aeris, angulatam vicies sphaeram aquae dicatam esse, aequipedum vero tri- gonum efficiere ex sese qua- dratum, cubum, quae terrae sit propria.

cap. 8. mundum omnem ex omni aqua totoque igni et aeris universitate cuncta- que terra esse factum (cf. Albini ἐξ ἐκτίστου γὰρ ὄλου τῶν τεττάρων αὐτὸς στοι- χείων ἐγέννησε κυρὸς τε παντός καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ αἴρος) haec autem in- vicem ex se inter se apta et connexa esse. Idcirco in igne atque terra aqua et aere esse situs, et sicut ignis aeri cognatione coniungitur, ita humor aëritati terrenae iugatur. Hinc unum esse mundum, in eoque omnia, nec relictum locum in quo alius, neque elementa superesse ex quibus alterius mundi corpus possit esse. Ad haec attributa est ei perpetua iuventa et inviolenta vale- tudo, eoque nil praeter ea extrinsecus est relictum quod corrumpere posset. . Idcirco autem et perfectis- simo et pulcherrimo mundo motus pulcras et perfectae sphaerae a fabricatore deo quae situm est, ut nil sit indigens, sed operiens omnia

ἐπὶ καὶ δωδεκαέδρω. καὶ καθὼ μὲν κυραμίδος σχῆμα λαβὼν ἢ ὕλη. κύρ ἐγένετο . . . καθὼ δὲ ὀκταέδρου τὴν αἴρος ποιότητα ἀ- λαβε, καθὼ δὲ εἰκοσαέδρου τύπου, τὴν ὕδατος ποιότητα ἔσχε. τὸ δὲ τοῦ κύβου σχῆμα ἀκιδίου τῆ γῆ εἶ.

cap. 12. κατὰ δὴ τὸν εἰκότα λόγον ἐκ γῆς αὐτὸν καὶ κυρὸς ἐποίησε, ἐκεῖ δὲ καὶ δεσμὸν ἔδει τινα συνά- γωγων ἀμφοτέρων ἐν μίσει γενέσθαι· βεῖος δὲ δεσμὸς ὁ τῆς ἀναλογίας, . . . οὐοὺν ἐδέησεν αὐτῷ μεσοτήτων εἰς συναρμογήν. διὰ τοῦτο κυ- ρὸς ἐν μίσει καὶ γῆς ἀήρ τε καὶ ὕδωρ ἐτάχθη, ὥστε ὡς ἔχει κύρ πρὸς αἶρα, οὕτως ἔχειν αἶρα τε πρὸς ὕδωρ καὶ τοῦτο πρὸς γῆν καὶ ἀνάπαλιν· τῷ δὲ μῆδὲν ἔξωθεν ὑπολείπεσθαι· καὶ μονογενῆ τὸν κόσμον ἐποίη- σε . . . πρὸς δὲ τούτοις ἄνοσον καὶ ἀγήρω, αἶτε αὐτῷ μη- δενὸς προσιόντος τοῦ κη- ραίνειν περικότος αὐτάρκη τε καὶ οὐδενὸς ἔξωθεν δεό- μενον. σχῆμα δὲ αὐτῷ περι- ἐθήκε τὸ σφαιροειδὲς ἐν- μαρρότατον σχημάτων καὶ πολυχωρότατον καὶ εὐκίνη- τότατον. καὶ ἐκεῖ οὕτε ἐρά- σεως ἔδειτο, οὕτε ἀποῆε, οὐδὲ μὴν ἄλλου τοιούτου τινός, οὐ προσῆψεν αὐτῷ ταυῦτα ὄργανα πρὸς ὑπη- ρεσίαν. ἀφελόμενος δὲ τὰς

κυρὸς μὲν γὰρ εἶναι στοιχεῖον κυραμίδα, αἴρος τὸ ἐκτά- εδρον, ὕδατος τὸ εἰκοσαέδρον, γῆς δὲ κύβου, ὅθεν μήτε γῆν εἰς ταῦτα μεταβάλλεται, μήτε ταῦτα εἰς γῆν.

Diag. Laert. III 78

συνεστάναι δὲ τὸν κόσμον ἐκ κυρὸς ὕδατος αἴρος γῆς· ἐκ κυρὸς μὲν, ὅπως ὄρατός· ἢ, ἐκ γῆς ὅπως στερὰς· ἐξ ὕδατος δὲ καὶ αἴρος, ὅπως ἀναλόγος· αἱ γὰρ τῶν στερὰς θυμαίαις δύο μεσοτήτες ἀναλογούσαι ὡς ἐν γενέσθαι τὸ πᾶν.

caerensque continent, pal-
cus et admirabilis, sui simi-
lis sibi que respondens . . .
sax (quae motus enumera-
vit) remotis . haec una
(in gyrum) mundo remota
est sapientiae et prudentiae
propria.

λοιπάς κινήσεις μόνην αὐτῆ
δέδεκεν τὴν κοσμοφορι-
κὴν νοῦ καὶ φρονήσεως ὁ-
κείαν ὑπάρχουσαν. cf. Diog.
Laert. I. α. κόσμον δὲ εἶναι
ἓνα γεννητὸν . . ἓνα τε αὐ-
τὸν καὶ οὐκ ἄπειρον κα-
τασκευάσθαι, ὅτι καὶ τὸ
ὑπόθεγμα ἔν τῇ, ἀφ' οὗ
αὐτὸν ἐδημιούργησε· σφαι-
ροειδῆ δὲ διὰ τὸ καὶ τὸν
γεννησαντα τοιοῦτο ἔχειν
σχῆμα.

Diog. 72. λέγει δὲ καὶ
οὐδὲν ὄργανον ἔχοντα κύκλω
διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι χρῆ-
σιν αὐτῶν.

Etiam hinc lux quaedam in Maximum affluit. Prima elementa una terra excepta aliud in aliud transire certam Platoniorum doctrinam fuisse ex Apuleii Albini Diogenis consensu elucet, atque aliis quoque locis (Galenii hist. Diels 616 Aetii Diels 315) confirmatur; e Platonica igitur traditione non habuit Maximus, quae de elementis binis inter se contrariis tertio utriusque aliquid continente coniunctis exposuit (15. 3). — Iam tres illi auctores eundem explicationis filum in universum tenentes loquuntur de anima animantium non corporea, nec sane peritura, a fabricatore deo exornata (Apul. 9. Albin. 14), de tempore aevi imagine (Apul. 10 Albin. 14 Diog. L. 73), de animantium quattuor generibus primo deorum visibilium quippe ex igne constantium i. e. stellarum (quas enumerant Saturni Iovis Martis Veneris Mercurii solem lunam Albin. 14 Apul. 11 Aetius (Diels 344 Pa. Arist. de mundo cap. 2), altero volantium, tertio quarto terreno aquatili, Apul. 11 Albin. 15/16 Diog. L. 75 cf. Aetius (Diels 432), de deorum tribus generibus; atque hic iterum paululum subsistamus. Nam cum obicere possis, ex his, quae adhuc attuli, nil effici, ut quae omnia eodem fere ordine plerumque et verbis iam in Timaeo legantur, hic habemus, unde certe compendiariae posteriorum temporum traditionis vestigia illes pressisse sequitur. Unus quisque si ex ipso illo libro sua hausisset, hic ea exposita expectares, quae in Timaeo eodem loco de daemonebus legimus sane fabulosa poetarumque more ficta. At contra

uterque theologiam protulit, quam post Platonem demum ex eo deductam atque per scholasticam institutionem vulgatam esse certissime constat; est igitur communis eorum sensus posteriorum temporum doctrina Platonica.

7. Ecce autem ipsam theologiam, qualem Albinus Apuleiusque verbis suis expresserunt: tria sunt genera deorum; primus ille summus est omnium rerum pater et fabricator, qui mundum creavit, et omnia quae mundus complectitur. Hic quos habet filios et nates ex eo deos *γεννητοῖς*, alterum et tertium genus efficiunt, alii visibiles, caelicolae, i. e. astra ceteraque huius generis numina, alii *ἀόρατοι*, i. e. daemones, quibus τὰ ὑπὸ σελίγην πάντα καὶ τὰ ἐπίγεια ὑποτέσσεται i. e. dei summi interpretes et ministri hominum adiutores et tutores. Quaecum conferas hancce theologiam apud Aetium in brevem placiti formam coarctatam (Diels 304) τούτου δὲ (scil. summi dei) πατρὸς καὶ ποιητοῦ τὰ ἄλλα θεῖα ἔκγονα νοητὰ μὲν (ὁ νοητὸς λεγόμενος κόσμος) ἐναθέριαι τινες δυνάμεις καὶ ἐναέρια καὶ ἔνδρα, αἰσθητὰ δὲ τοῦ πρώτου θεοῦ ἔκγονα ἦλιος σελίγη ἀστέρες γῆ καὶ ὁ περιέχων πάντα κόσμος: vides que e litterarum genere Apuleii Albinus verba profluxerint. Iam tertius accedit testis ipse Maximus eadem theologia usus 17. 12. εἰ δὲ ἐξασθενεῖς πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ θεῶν, ἀρκεῖ σοι . . . προσκυνεῖν τὰ ἔκγονα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἦντα . . . τοῦτο μὲν κατ' οὐρανὸν αἱ ἀστέρων φύσεις, τοῦτο δὲ αὐτὰ κατ' αἰθέρα αἱ δαιμόνων οὐσίαι . . . (et paulo post, ubi de visibilibus et invisibilibus deis loquitur). Non dubium igitur potest esse hanc vulgatam illius aetatis fuisse de deis doctrinam scholasticam²⁾. Iam pergunt illi loqui de providentia, neque ad fati sortom referenda esse omnia Apul. 12 Albin. 26, de hominum procreatione (iterum ad Timaei similitudinem Albin. 17—21, Apul. 14—18) de anima sese ipsam movente, tripartita et de affectibus uni cuique eius parti propriis Apul. 13 Albin. 23 Diog. Laert. 67. 90). Tum novo capite incepto (Apul. libelli sui secundam partem [librum] inchoat, Albin. ἐξῆς δ' ἐπὶ κεφαλαίων περὶ τῶν ἡθικῶν τῷ ἀνδρὶ εἰρημένων ῥητέον 27. Diog. Laert. περὶ δὲ ἀγαθῶν ἢ κακῶν τοιαῦτα ἔλεγε 78) haecce exposuerunt. Primum bonum deus est, cuius naturam et invenire difficile est, et ad multorum notitiam perferre (τὸ μὲν δὲ) τιμιώτατον

2) Eandem ceterum Xenocratis nomine adposito explicat Aetius (Diels 304).

καὶ μέγιστον ἀγαθὸν [ὅπερ θεὸν τε καὶ νῦν τὸν πρῶτον προσ-
 αγορεύσει ἂν τις paulo post] οὔτε εὐρεῖν ῥᾶδιον οὔτε εὐρόντας
 ἀσφαλὲς εἰς πάντας ἐκφέρειν Albin. 27, quod idem Platonis ipsius
 dictum Apuleius de deo iam antea protulit I 5; hic dixit prima bona
 esse deum summum sq. II 1) secundum est primum illud bonum
 intelligere i. e. ἐξομοίωσις θεοῦ sive virtutum exercitatio (Albin.
 τὸ μὲν τοι ἡμέτερον ἀγαθὸν ἐτέθετο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ
 τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ Apul. secundum ea, quae ex priorum fonte pro-
 fluerent, esse animi virtutes prudentiam iustitiam σωφροσύνην fortitudi-
 nem) haec autem divina esse bona, cum ea quae multi bona putent, nisi
 e virtute profuant bona, non habenda sint (Albin. τὸ ἡμέτερον
 ἀγαθὸν καλὸν εἶναι καὶ θεῖον . . . καὶ δαιμονίως πως καλούμενον·
 τῶν δὲ λεγομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν οἷον ἰγείας κάλλους
 τε καὶ ἰσχύος καὶ πλούτου . . . μηδὲν εἶναι καθάπαξ ἀγαθόν, εἰ
 μὴ τύχῃ τῆς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς χερίσεως Apul. quapropter divina
 esse atque simplicia virtutes animi; humana autem bona ea quae
 quorundam essent quae cum corporis commodis congruunt . . . quae
 sapientibus et cum ratione ac modo viventibus sunt sane bona) vir-
 tutem αὐτάρκη εἶναι πρὸς εὐδαιμονίαν (Albin. cf. Diog. Laert. 78)
 sapientem, sive habet, quae ad veram beatitudinem necessaria sunt,
 sive non habet, εὐδαιμόνα esse (Albin. 27 vers. finem Diog. L. 78),
 finem esse ὁμοίωσιν θεῶν, hanc autem δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρο-
 νήσεως γενέσθαι (Albin. 27 Diog. L. 78), quod ut fieri possit, opus
 esse φήσει τῇ προσηκούσῃ ἔθεσί τε καὶ ἀγωγῇ καὶ ἀσκήσει τῇ
 κατὰ νόμον καὶ τὸ κυριώτατον λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ καὶ θεωρη-
 μάτων παραδόσει (Albin. 28 cf. Apul. eas vero, quae perfectae sunt
 (virtutes scil.) individuas sibi et inter se connexas esse id eo maxime
 arbitratur: quod ei cui sit egregium ingenium, si accedat industria,
 usus etiam et disciplina quam dux rerum ratio fundaverit, nil relin-
 quetur, quod non virtus administret 6 cf. Diog. L. 79.) Diu hoc ἐν-
 θέημα inchoatum a Platone (republ. 6. 492 ἤν τοίουν ἔθεμεν τοῦ
 φιλοσόφου φύσιν ἂν μὲν μαθήσεως προσηκούσης τύχῃ εἰς πᾶσαν
 ἀρετὴν ἀνάγκη αὐξανομένην ἀφικνεῖσθαι sq.) excultum a Peripateticis
 hunc in modum ἐκ τριῶν συμβεβημέναι τὴν ἀρετὴν τελειοῦσθαι,
 φύσεως ἔθεος λόγου (Stob. ecl. II 118 cf. Wachsmuthii editoris ad-
 notatio) receptum a Stoicis (Cic. de leg. I 12. 33 [quocum conferas

quaeo Musonium ap. Stob. flor. 29. 78] alii de quibus inspicatur Lipsii manuactionis ad philoa. stoe. libr. II dis. X) apud equiores popularis philosophiae sectatores servatum est sive stoicos (Pa. Plut. de vit. et poes. Hom. cap. 144 Zenonis epist. (Hercher 792) *φίσις δὲ εὐγενὴς μετρίαν ἄσκησιν προσλαβοῦσα ἔτι δὲ τὸν ἀφρόνως διδάξοντα ἑαδίως ἔρχεται πρὸς τὴν τελείαν ἀνάληψιν τῆς ἀρετῆς*) sive Platonicos (Pa. Plut. de educ. liber. cap. 4 *εἰς τὴν παντελῆ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν φίσιν καὶ λόγον καὶ ἔθος*) quorum e scholis ad Maximum pervenisse cum verbis eius 33. 9 *ἐνθυμητόν, ὅτι φύσεως δεῖ πρῶτον χρηστῆς . . . καὶ μετὰ τοῦτο τροφῆς καὶ ἔθους πρὸς σωτηρίαν τῆς φύσεως . . . ἐπὶ δὲ τοῦτοις προσελθεῖν δεῖ τέχνην* (i. e. θεωρητικὸν ἢ πρακτικὸν ἀρετῆς εἶδος) *ἐπισφραγιζομένην βεβαιότητι τὰ τῶν παθῶν μέτρα* Albin. Apuleique ea quae supra attuli collata extra dubitandi aleam ponunt. — Virtutem *διάθεσιν ψυχῆς τελείαν καὶ βελτίστην* esse (Albin. 29 Apul. 5: sed Plato virtutes esse habitum dicit optimae mentis nobiliter figuratum); de virtutum divisione utrumque audias:

Albin. 29 τὰ δὲ εἶδη αὐτῆς λογικαί, αἱ δὲ περὶ τὸ ἄλογον ψυχῆς μέρος σνιστάμεναι. . . τοῦ μὲν δὴ λογιστικοῦ μέρους τελειότης ἐστὶν ἡ φρόνησις, τοῦ δὲ θυμικοῦ ἡ ἀνδρεία, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ ἡ σωφροσύνη. ἡ μὲν δὴ φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἡ δὲ σωφροσύνη τάξις περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις καὶ τὴν εὐκαίθειαν πρὸς τὸ ἡγεμονικόν. ἡ δὲ ἀνδρεία ἐστὶ δόγματος ἐνόμου σωτηρία περὶ τοῦ δεινοῦ καὶ μὴ δεινοῦ, τοῦτέστι διασωστικὴ δύναμις δόγματος ἐνόμου.

Apul. II 6 virtutes omnes cum animae partibus dividit et illam virtutem quae ratione sit nixa et est spectatrix et diiudicatrix omnium rerum, prudentiam dicit . . . prudentiam vero scientiam esse intelligendorum bonorum et malorum, eorum etiam quae media ducuntur. In ea vero parte animae quae iracundior habentur, fortitudinis sedes esse et vires animae nervosque ad ea implenda, quae nobis severius agenda legum imponunt imperio. tertia pars mentis est cupidinum et desideriorum, cui necessaria comes abstinentia est, quam vult esse servatricem convenientiae eorum quae natura recta pravaque sunt in homine.

ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐστὶ συμφωνία τις τούτων πρὸς ἄλληλα, δύναμις οὕσα κατ' ἣν ὁμολογεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς ἄλληλα τὰ τρία μέρη ψυχῆς.

cap. 7. per has tres animae partes quartam virtutem iustitiam aequaliter dividendam se scientiamque eius causam esse dicit, ut una quaeque potiore ratione ad fungendum munus eboediat.

Sentis puto quem ad modum compendii verba arida concisa, qualia apud Diogenem Laert. quoque (91) et apud Sallustium (cap. 10) legi-

mus suis exornare studuerit; ne iterationes quidem, Albinus potissimum, veriti sunt. — Cum ista, ubi iustitiam hic benevolentiam illic *δσιότητα* intelligendam esse Apuleius dixit (II 7), conferatur Diog. Laert. (83). Iam virtutes quasdam imperfectas esse, quasdam perfectas, imperfectas illas in omnibus beneficio solo naturae provenire (Apul. 6 cf. Albin. 30 *λέγονται γὰρ καὶ ἄλλως ἀρεταὶ αἱ οἷον εἴφουται καὶ προκοπαὶ πρὸς ταύτην* [scil. *τὴν τέλειαν*]). Virtutes eas doceri posse, quae ad rationabilem animum pertinent, i. e. sapientiam et prudentiam, has virtutes pro disciplinatis haberi (verba Apul. 9 cf. Albin. 30 *ἐπεὶ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε τέχνη ἐν ἄλλῃ μέρει τῆς ψυχῆς συνίσταται ἢ ἐν μόνῃ τῇ λογιστικῇ, αἱ μὲν περὶ τὸ παθητικὸν ἀρεταὶ οὐχ ὑπάρχουσι διδασκταί, ὅτι μῖτε τέχνηαι μῖτε ἐπιστήμαι εἰσιν. ἡ μὲντοι φρόνησις ἐπιστήμη ὑπάρχουσα τὰ οἰκεία ἐκάστη ἐνδίδωσι*). Hominem ab origine neque absolute malum nec bonum nasci (Apul. 8 Albin. 30 *οὐδὲ γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἢ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους*) virtutem liberam et in nobis sitam, *μοχθηρίαν ἀκούσιον* esse (Albin. 31 *ἐπεὶ δὲ καὶ εἴ τι ἄλλο ἄρ' ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἀδέσποτον καὶ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ὑπάρχει, καὶ ἐκούσιον ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ· τῷ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐκούσιον εἶναι ἔπεται τὸ τὴν κακίαν ἀκούσιον ὑπάρχειν. τίς γὰρ ἂν ἐκὼν ἐν τῷ καλλίστῳ ἑαυτοῦ μέρει ἔλοιτο ἔχειν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν; εἰ δὲ τις ἐπὶ κακίαν ἡμιᾶ πρώτον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ κακίαν αὐτὴν ὀρμῆσει ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀγαθόν* 31 Apul. II 11, sed virtutem liberam et in nobis sitam nobisque voluntate adpetendam, peccata vero esse non minus libera et in nobis sita, non tamen ea suscipi voluntate . . ille qui senserit vitia non solum turpitudinem existimationi invehere sed nocere alio pacto fraudique esse qui potest sponte se adeorum consortium cingere cf. Max. 33. 9 *ταῦτα ἀποφαινεῖ ἄνδρα ἀγαθόν . . πειθαρχία πρὸς ἐπιστήμην* (virtutem scil.) *ἐκούσιος· μοχθηρία δὲ χρῆμα ἀκούσιον ὑφ' ἡδονῆς ἐλκόμενον.*) Voluptatem neque bonum esse absolute neque simpliciter malum (verba Apul. 12 cf. *ταῦτα τὰ πάθη (λύπη ἡδονή) φύσει πως ἀρχήθεν ἐν ἡμῖν κινηθέντα φέρεται τῆς μὲν λύπης καὶ τῆς ἀληθόνοσ ἐπιγινόμενων παρὰ φύσιν κινουμένοις, τῆς δὲ ἡδονῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθισταμένοις* Albin. 32) et esse medium quendam statum qualis est, cum abest tristitia nec tamen laetitiam adesse sentimus (cf. Albin. *οἶεται δὲ κατὰ φύσιν κατάστημα εἶναι τὸ μέσον ἀλγῆ-*

δόμος τε καὶ ἰδὸνῆς, οὐδετέρῃ ἐκείνων ὄν τὸ αὐτὸ ἐν ᾧ καὶ τὸν πλείω χρόνον ἔπαρχομεν). Amicitiam esse sociam eamque consensus consistere reciprocamque esse ac delectationi vicem reddere (verba Apul. 13, cf. Albin. 33 *φιλία δὲ ἡ μάλιστα καὶ κυρίως λεγομένη οὐκ ἄλλη τις ἔστι τῆς συνισταμένης κατ' εὐνοίαν ἀντίστραφρον*). Hoc amicitiae

commodo provenit, cum amicus eum αὐτῇ δὲ ὑφίσταται, ὅταν ἐκ ἴσης ἐκά- quem diligit pariter ac se cupit prosperis τερος βούληται τὸν κλησίον καὶ ἑαυτὸν rebus potiti; aequalitas ista non aliter εὐκράττει· ἡ δὲ ἰσότης αὐτῇ οὐκ ἄλλως provenit, nisi similitudo utroque pariti οἰῶζεται ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἕτους ὁμοίτητα. caritate conveniat.

Tres amores esse quos Plato „hoc genere dinumerat quod sit unus divinus cum incorrupta mente et virtutis ratione conveniens, non poenitendus; alter degeneris animi et corruptissimae voluptatis: tertius ex utroque permixtus, medicis ingenii et cupidinis medicae (verba Apul. 14, cf. Albin. 33 *ἔστι δὲ ἐρωτικῆ, ἡ μὲν ἀστεία ἢ τῆς σπουδαίας ψυχῆς, ἡ δὲ φιλία, ἢ τῆς κακῆς, μέση δὲ, ἡ τῆς μέσως διακειμένης*).

Animas vero fusciores impelli cupidius ἡ μὲν γὰρ φιλία μόνου τοῦ σώματος corporum animumque illis propositum esse ἔστι τοῦ ἡδέος ἡττωμένη, καὶ ταύτη ut eorum usura potiantur atque eius modi βουκηματώδης ὑπάρχουσα, ἡ δὲ ἀστεία, voluptate et delectatione ardorem suum ψιλῆς τῆς ψυχῆς εἵκεν, ἢ ἐνεργεῖται mollescant. Illae vero facetae et urbanae ἐπιτηδαιότης πρὸς ἀρετὴν ἢ δὲ μέση τοῦ ἀναμφοτέρου, ἐνεργούμενη μὲν τοῦ σώματος sicut animas bonorum deamare et studere τος, ἐνεργούμενη δὲ καὶ τοῦ κέλους: τῆς illis factumque velle uti quam plurimum ψυχῆς. potiantur bonis artibus et meliores praestantioresque reddantur. Media ex utroque constare nec delectationibus corporum prorsus carere et lepidis animarum ingenis capi posse.

Sequitur apud utrumque notae illius Platonicae rei publicae descriptio Apuleii copiosior, Albini magis contracta, qua haec de morali philosophia pars finita fuit — nam ea quae Albinus de philosophi et sophistae discrimine addidit, suum locum hic non habere apparet.

Compendii igitur vestigiis ubique detectis Platonicae doctrinae scholis vulgatae hanc speciem fuisse non dubium est, et nostro iure quae apud Maximum Platonica cum Albino Apuleio Laertii consentiant, ad illam referre possumus. Quae haud pauca sunt: eorum, quae anima nondum corpori alligata vidit, corporis autem vinculis circumdata quippe perturbata oblita est, quo purior anima sit, eo minore

incitamento memoriam exurgere Max. 16. 3 Albin. 25; imagine de oculorum visu perpetuo quidem, sed interdum caligine prohibito ducta Maximus pergit νόμιζε δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ὄψιν τινὰ εἶναι διορατικὴν τῶν ὄντων φύσει καὶ ἐπιστήμονα· ἐπὶ δὲ τῆς τῶν σωματίων σκιεροῦς ὑποκειέσθαι αὐτῇ πολλὴν ἀχλὺν, ἣν καὶ συγχεῖν τὴν θείαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἀποσβεννύειν τὸ οἰκεῖον φῶς· προσάοντα δὲ αὐτῇ τεχνίτην λήγον οὐ προστιθέναι αὐτῇ φέροντα ἐπιστήμην, πρῶγμα δὲ μὴπω ἔχει, ἀλλ' ἐπεγείρειν ἣν ἔχει μὲν, αἰμυραν δὲ καὶ καρβαροῦσαν (16 3 et § 7) ὁ νοῦς ἐπιλαβόμενος πρὸς μνίμην βραχείας ἀρχῆς, ἣν ἡ αἴσθησις αὐτῷ ὁρᾷ, ἐπὶ πολλὰ χωρεῖ προῖων κατὰ ἀνάμνησιν (of. 27. 7) Albin. 25 ἡ ψυχή; διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλλυγιᾶ τε καὶ ταράττεται καὶ οἶον μεθύει, πρὸς δὲ τῷ νοητῷ, αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν γινομένη, καθίσταται καὶ ἴσμεῖ et paulo post ἀναμνηστικῶς οὐκ ἰσοῦμεν ἀπὸ μικρῶν αἰθρημάτων, ἀπὸ τινων κατὰ μέρος ἐποπεσόντων ἀναμνηστικῶν τῶν πάλαι ἐγνωσμένων, ὧν λίθην ἐλάβομεν ἐνωματωθέντες); animam autem a corpore solutam — id quod morte efficiatur — veritatem ipsam perspicere, in deorum consortium receptam (ἐπειδὴν δὲ ἀπαλλαγῆ ἡ ψυχή, ἐνθένδε ἐκείσε [quam formulam puto apud Platonicos fuisse usitatam, of. Albin. 28 ἐνθένδε ἐκείσε] . . . ἐλευθέρα μὲν γινομένη σαρκῶν, ἐλευθέρα δὲ ἐπιθυμιῶν . . . τότε διορᾶ καὶ λογίζεται τὰ ληθῆ αἰτὰ, θεοῖς καὶ θεῶν παισὶ συγγινομένη ὑπὲρ ἄκραν τὴν οὐρανὸν ἀψίδα, συμπεριπολοῖσα καὶ συντεταγμένη στρατιᾷ θεῶν ἐφ' ἰγχεμόνι καὶ στρατηγῷ τῷ Διὶ 16. 9 of. 15. 6, 17. 10 Albin. 27 ὄθεν δὲ καὶ μεγάλων τε καὶ θανμασίων τὰς τῷ ὄντι φιλοσόφους ψυχὰς ἔφασκεν ἀναμέστους, καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος διάλυσιν συνεστίους θεοῖς γινομένας καὶ συμπεριπολοῦσας καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον θεωμένας sq. of. Sallust. cap. 14); aut deum pulcrum esse, sed non sicut corpus pulcrum est, sed ipsum illud, unde huic pulcritudo veniat (καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεόν . . . , ἀλλ' οὐ σῶμα καλόν, ἀλλ' ὄθεν καὶ τῷ σώματι ἐπιρρεῖ τὸ κάλλος 17. 11; Albinus hoc non discrete pronuntiavit, sed pulcritudinem eius inter virtutes praedicat cap. 10); aut quae de animae prudentia exposuit ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, κεκαρμένη ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, κατὰ μὲν τὸ θνητὸν αὐτῆς συντάττεται τῇ θνητῷδε φύσει, κατὰ δὲ τὸ ἀθάνα-

δόσης τε καὶ ἰσότητος, οὐδετέρῃ ἐκείνων ὄν τὸ αὐτὸ ἐν ᾧ καὶ τὸν πλείω χρόνον ἔπαρχομεν). Amicitiam esse sociam eamque consensu consistere reciprocamque esse ac delectationi vicem reddere (verba Apul. 13, cf. Albin. 33 *φιλία δὲ ἡ μάλιστα καὶ κυρίως λεγόμενη οὐκ ἄλλῃ τις ἔστι τῆς συνησταμένης κατ' εὐνοίαν ἀντίστοιχον*). Hoc amicitiae

commodo provenit, cum amicus cum αὐτῇ δὲ ὑφίσταται, ὅταν ἐκ' ἴσης ἐκά- quem diligit pariter ac se cupit prosperis τας βούληται τὸν κλησίον καὶ ἑαυτοῦ rebus potiri; aequalitas ista non aliter εὐκράττει· ἡ δὲ ἰσότης αὐτῇ οὐκ ἄλλως provenit, nisi similitudo utroque parili σῶζεται ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὁμοιότητα. caritate conveniat.

Tres amores esse quos Plato „hoc genere dinumerat quod sit unus divinus cum incorrupta mente et virtutis ratione conveniens, non poenitendus; alter degeneris animi et corruptissimae voluptatis: tertius ex utroque permixtus, mediocris ingenii et cupidinis medicae (verba Apul. 14, cf. Albin. 33 *ἔστι δὲ ἐρωτικῆ, ἡ μὲν ἀστεία ἢ τῆς σπουδαίας ψυχῆς, ἡ δὲ φανύλη, ἡ τῆς κακῆς, μέση δὲ, ἡ τῆς μέσης διακειμένης*).

Animas vero fusciores impelli cupidinis corporum unumque illis propositum esse ut eorum usura potiantur atque eius modi voluptate et delectatione ardorem suum muelcant. Illas vero facetas et urbanas sint animas bonorum deamare et studere illis factumque velle uti quam plurimum potiantur bonis artibus et meliores praestantioresque reddantur. Media ex utroque constare nec delectationibus corporum prorsus carere et lepidis animarum ingenii capi posse.

ἡ μὲν γὰρ φανύλη μόνου τοῦ σώματος ἔστι τοῦ ἡθελος ἡττωμένη, καὶ ταύτῃ βουληματώδης ὑπάρχουσα, ἡ δὲ ἀστεία, ψυχῆς τῆς ψυχῆς εὐνοίαν, ἢ ἐναρξτα: ἐπιτηδευώτης πρὸς ἀρετήν. ἡ δὲ μέση τοῦ συναμφοτέρου, ὀρεγομένη μὲν τοῦ σώματος, ὀρεγομένη δὲ καὶ τοῦ πάλαιος τῆς ψυχῆς.

Sequitur apud utrumque notae illius Platonicae rei publicae descriptio Apuleii copiosior, Albini magis contracta, qua haec de morali philosophia pars finita fuit — nam ea quae Albinus de philosophi et sephistae discrimine addidit, suum locum hic non habere apparet.

Compendii igitur vestigiis ubique detectis Platonicae doctrinae scholis vulgatae hanc speciem fuisse non dubium est, et nostro iure quae apud Maximum Platonica cum Albino Apuleio Laertio consentiant, ad illam referre possumus. Quae haud pauca sunt: eorum, quae anima nondum corpori alligata vidit, corporis autem vinculis circumdata quippe perturbata oblita est, quae purior anima sit, eo minere

incitamento memoriam exurgere Max. 16. 3 Albin. 25; imagine de oculorum visu perpetuo quidem, sed interdum caligine prohibito ducta Maximus pergit νόμιζε δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ὄψιν τινὰ εἶναι διορατικὴν τῶν ὄντων φύσει καὶ ἐπιστήμινα· ἐπὶ δὲ τῆς τῶν σωμάτων συμφορᾶς ὑποκειέσθαι αὐτῇ πολλὴν ἀχλὺν, ἦν καὶ συγγεῖν τὴν θείαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἀποσβεγγύνααι τὸ οἰκεῖον φῶς· προσόντα δὲ αὐτῇ τεχνίτην λόγον οὐ προστιθέναι αὐτῇ, φέροντα ἐπιστήμην, πρᾶγμα δὲ μίμῳ ἔχει, ἀλλ' ἐπεγείρειν ἦν ἔχει μὲν, ἀμειδρᾶν δὲ καὶ καρηβαροῦσαν (16 3 et § 7) ὁ νοῦς ἐπιλαβόμενος πρὸς μνήμην βραχείας ἀρχῆς, ἦν ἡ αἴσθησις αὐτῷ ὁρέγει, ἐπὶ πολλὰ — χωρεῖ προῖων κατὰ ἀνάμνησιν (of. 27. 7) Albin. 25 ἡ ψυχὴ; διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλιγγιᾷ τε καὶ ταραττεται καὶ ὅλον μεθίει, πρὸς δὲ τῷ νοητῷ, αὐτὴ καὶ ἑαυτὴν γενομένη, καθίσταται καὶ ἰρμεῦι et paulo post ἀναμνηστικῶς ὄλν νοοῦμεν ἀπὸ μικρῶν αἰθνημάτων, ἀπὸ τινων κατὰ μέρος ἐποπεσόντων ἀναμνησκόμενα τῶν πάλαι ἐγνωσμένων, ὧν λήθην ἐλάβομεν ἐνσωματωθέντες); animam autem a corpore solutam — id quod morte efficiatur — veritatem ipsam perspicere, in deorum consortium receptam (ἐπειδὴν δὲ ἀπαλλαγῆ ἡ ψυχὴ, ἐνθὲνθε ἐκεῖσε [quam formulam puto apud Platonicos fuisse usitatam, of. Albin. 28 ἐνθὲνθε ἐκεῖσε] . . . ἐλευθέρᾳ μὲν γενομένη σαρκῶν, ἐλευθέρᾳ δὲ ἐπιθυμιῶν . . . τότε διορᾷ καὶ λογιζεται τὰ ληθῆ αὐτὰ, θεοῖς καὶ θεῶν παισὶ συγγινομένη ὑπὲρ ἄκραν τὴν οὐρανοῦ ἀψίδα, συμπεριπολιῖσα καὶ συντεταγμένη στρατιᾷ θεῶν ἐφ' ἰγμονί καὶ στρατηγῷ τῷ Διὶ 16. 9 of. 15. 6, 17. 10 Albin. 27 ὅθεν δὲ καὶ μεγάλων τε καὶ θαυμασίων τὰς τῷ ὄντι φιλοσόφους ψυχὰς ἐφασκεν ἀναμέστους, καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος διάλυσιν συνεστίους θεοῖς γινομένης καὶ συμπεριπολιῖσας καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον θειωμένης sq. of. Sallust. cap. 14); aut deum pulerum esse, sed non sicut corpus pulerum est, sed ipsum illud, unde huius pulcritudo veniat (καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεόν . . . , ἀλλ' οὐ σῶμα καλόν, ἀλλ' ἦθεν καὶ τῷ σώματι ἐπιρρεῖ τὸ κάλλος 17. 11; Albinus hoc non discrete pronuntiavit, sed pulcritudinem eius inter virtutes praedicat cap. 10); aut quae de animae prudentia exposuit ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ κεκραμένη ἐκ θυητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, κατὰ μὲν τὸ θυητὸν αὐτῆς συντάττεται τῷ θυηώδει φύσει, κατὰ δὲ τὸ ἀθάνα-

των τῷ θεῷ ξενύπται . . . , καὶ γὰρ νοεῖ καὶ λογίζεται . . . , καθὼ δὲ ξηραβέλλοισιν αὐτίς αἱ θνηταὶ φύσεις τῷ ἀθανάτῳ, τοῦτο πᾶν καλεῖται φύσις 12.4 quae omnem cogitandi rationem etiam Albiae ψυχῆς φύσιν habendam esse censuit (cap. 2 ἔστι τοῖν ἡ θεωρία ἐνέργεια τοῦ νοῦ νοούντος τὰ νοητὰ . . . ἡ ψυχὴ δὲ θεωρεῖσα μὲν τὸ θεῖον καὶ τὰς νοήσεις τοῦ θεοῦ, ἐπαδελῖν τε λέγεται, καὶ τοῦτο τὸ πάθημα αὐτίς φύσιν αἰνόμασται). Denique ea quae de intelligendo deo utique assentiunt: esse νοητὰ et αἰσθητὰ inter se opposita sicut νόσιν et αἰσθησιν (Max. 17. 7 τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ δύο ἀργάτων ὄντων πρὸς σίτησιν, τῶ μὲν ἀπλοῦ, τῷ καλοῖμεν νοῦν, τῶ δὲ πακίλου, ὃς αἰσθήσεις καλοῦμεν . . . χειρίσται ἡ αἴσια· ὡς δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἔχει οὕτω κακίαινα ὡν ἔστι ταῦτα ὄργανα, καὶ θεωρεῖται νοητὸν αἰσθητοῦ ὅσον τοῖς αἰσθήσεως et Albia. 10 εἰ ἔστι νοητὰ, ταῦτα δὲ αὐτὰ αἰσθητὰ σιν αἴτε μετὰ τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πρῶτον τινῶν τῶν νοητῶν, ἔστι πρῶτα νοητὰ ἀπλᾶ ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητὰ); homines vero prius αἰσθήσεις τὰ νοητὰ non posse καθαρὰ νοεῖν (τὸ δὲ νοητὸν ἀπηλλαγμένον τῆς ταύτων (soul. αἰσθήσεων) ἐκαστὸς αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀρᾶσθαι πέφυκεν ἐπὶ τοῦ νοῦ, ὁ δὲ τῇ πάσῃ ψυχῇ ἐμπεριετρίμνης διασπᾶται ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ ταράσσεται καὶ ἀσχολίαν ἄγει, Max. of Albia. ἄνθρωποι μὲν δὲ αἴτε τοῦ τῆς αἰσθήσεως πάθος ἐμπηλαμένοι, ὡς τε καὶ ὅποτε νοεῖν προσηροῦντό τε νοητὸν, ἐμφανταζόμενον ἔχειν τὸ αἰσθητὸν, ὡς καὶ μέγεθος στενπινοεῖν καὶ σχῆμα καὶ χροῖμα πολλάκις, εὐ καθαρῶς τὰ νοητὰ νοεῖσι); deum autem cum intelligendum esse qui et semper et omnia non possit solum sed re vera etiam cogitot (Max. § 8: omittit quae rationabilibus et sensibilibus iam antea inter se oppositis hand apte de ἀψύχων ἐμψύχων, φυσικῶν αἰσθητων, ἀλόγων λογικῶν discrimine hic immiscuit, λείπεται δὲ ὡσπερ εἰς ἀκρόασιον ἀναξήβασαμένους τῷ λόγῳ τὸν θεὸν ἰδεῖσθαι κατὰ τὸν νοῦν αὐτῶν τὸν ἀρηχημαίωτον. ἀλλὰ κἀνταῦθα δεσφὶ ἀρεῖ. τοῦ γὰρ νοῦ ὁ μὲν νοεῖν πέφυκεν, καὶ μὴ νοεῖν ὁ δὲ καὶ πέφυκεν, καὶ νοεῖ. ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐκ ἔστι τέλειος, ἂν μὴ προσθῆς αὐτῷ τὸ καὶ νοεῖν αἰεὶ, καὶ πάντα νοεῖν καὶ μὴ ἄλλοτε ἄλλα· ὡς τε εἴη ἂν ἐντελειώτατος ὁ νοῦν αἰεὶ καὶ πάντα καὶ ἄμα. of Albia. ἐπεὶ δὲ ψυχῆς τοῦ ἀμείνων, νοῦ δὲ τῶ ἐν δυνάμει ὁ κατ' ἐνέργειαν πάντα νοεῖν καὶ

εἶμα καὶ ἀσι, τοῦτον δὲ καλλίων ὁ αἴτιος τούτου, καὶ ἥπερ ἂν ἔτι ἀνωτέρω τούτων ὑρέστηκεν, οὗτος ἂν εἴη πρῶτος θεός). — Gravissimum hoc testimonium neque Albinum ex ipso Platone doctrinae illud compendium suum excorpiasse, neque Maximum nisi e scholarum traditione haec cognita habuisse; est enim deus ille πάντα καὶ ἄμα καὶ ἀσι νοῶν ex Aristotele oriundus (cf. Zeller III 2 p. 206 Freudenthal, hell. stud. fasc. 3 p. 280); ipso autem Albini Maximique consensu evincitur, certum ei locum fuisse inter argumenta, quibus Platonici deum esse firmabant virtuteoque eius illustrabant; nam casu factum esse, ut uterque ad eandem rem probandam Aristotelica haec adhiberet, apud huius quidem generis auctores prorsus negandum est. Immo cum multa Apuleio Albino Diogeni communia sint ab ipsis Platonis placitis prorsus aliena²⁾, certam hanc Platonicae doctrinae illius aetatis speciem fuisse [apparet iam multis alienae originis placitis auctae. Nostro igitur iure etiam apud Maximum quae cum Albino Apuleio Laertio congruunt, quamquam a Platone aliena, tamen ad Platonicae scholarum traditionem referimus, velut philosophiae illam definitionem ἐπιστήμην θείων τε περὶ καὶ ἀνθρώπινων 32. 1 (cf. Albin. c. 1 Apul. II 6 Laert. III 90) quae e stoicorum doctrina oriunda (cf. Zeller III 1 p. 238) omnium in ore fuit et apud omnes fere invenitur (cf. praeter eos quos Zellerus enumeravit Senec. ep. 89. 5, Pa. Plut. de vit. et. p. Hom. cap. 92, Aetius (Diels 273), Sext. Emp. adv. math. IX 13. 125, Archyt. ap. Stob. flor. I 77, Orig. c. Cels. III p. 154, Clem. Alex. Paed. II 25, Strom. I 30) aut rerum finem sive κατὰ νόμον sive κατὰ φύσιν sive κατὰ τέχνην sive κατὰ τέχνην (Diog. L. 96 cf. Dioteg. Pythag. [Stob. ecl. I 93]), cuius divisionis ad similitudinem

2) Quae autem consulto omisi; sunt autem imprimis ea quae de virtutibus medietatibus inter duo vitia intelligendis exposuerunt (Albin. 30 Apul. II 3) scilicet Aristotelis doctrinam (cf. Freudenthal p. 279) aut de virtutibus ad tres animae partes referendis quibus unicuique adiuncta sit insuetia (Albin. 39 Apul. II 6/7 Sallust. 10) iterum hoc Aristotelicum (cf. Freudenthal ibidem); de amicitiae quattuor generibus φυσικῆ (= συγγενικῆ) ἐταιρικῆ πολιτικῆ (= ξενικῆ) ἐρωτικῆ (Albin. 33 Diog. Laert. III 81); de tribus enasis bonae dulci utili (ad quas Apuleius videtur adhibere, cum dicat alia etiam amicitiae genera esse, quarum pars voluptatis gignitur enasa, pars necessitatis II 16); quae omnia peripatetica esse a Stobaeo docemur (ecl. II 143). De bonis aut in anima sitis aut in corpore aut externis (Apul. II 1 Diog. L. 89) stoicorum sentis notum est dogma.

Maximus cum dixerit *καὶ μὲν τῶν ἡσα οἱ ἀνθρώποι εὔχονται γενέσθαι, τὰ μὲν ἢ πρόνοια ἐφορᾷ, τὰ δὲ ἢ εἰμαρμένη καταναγκάζει, τὰ δὲ μεταβάλλει ἢ τύχη, τὰ δὲ οἰκονομεῖ ἢ τέχνη* (11. 4) memor eius fuisse quidem, sed pro lege et natura ad probandam sententiam non aptis providentiam et fatum mihi videtur posuisse *).

III. Accedunt alia quae compendii quidem angustos fines excoedunt, ubique tamen scholasticae illius doctrinae alienis omnis generis placitis exornatae speciem referunt. In oratione viceesima altera enumerat tres partes animae eorumque in corpore sedes proprias (§ 4 *τῆ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἐνεμε θεὸς δυνάμεις τρεῖς* sq.) prorsus e Platonica doctrina (cf. Albin. 23, Apul. I 13, Ps. Plut. de v. et p. Hom. 129) et ad trium illarum partium similitudinem refert tres rei publicae species *βασιλείαν ἀριστοκρατίαν δημοκρατίαν*. Non igitur Platonis memor erat, ad cuius rei publicam (8. 544 d) Zellerus remisit (III 2. 206 adn. 2) — nam ibi de anima tripartita omnino non agitur — sed rureus scholarum doctrinam secutus est, ut optime docet Sallustius eadem comparatione usus (cap. 10); ut autem cum eadem animae partitione etiam vitarum tres species *θεωρητικὴν πρακτικὴν (ἀπολαυστικὴν)* componeret (§ 5 *τριῶν δὲ πολιτειῶν τρία ταῦτα μιμήματα βίου ἴδωσις* sq.) non potes: nisi iterum scholarum doctrina adductus esse: certe enim sunt peripatetica (Stob. ecl. II 144); inter Platonicos autem haud ignota fuisse auctor de lib. educand. demonstrat eodem modo atque Maximus *θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ζῆσιν* aestimans, *ἀπολαυστικὴν* autem, quippe *ἐκδοτον καὶ δοῦλον τῶν ἰδονῶν*, respiciens (cap. 10). Uterque autem eodem loco neque theoreticam vitam sine practica utilem, neque practicam sine philosophia non *ἄμουσον* et *πλημμελῆ* esse voluit (1^a Plut. ib.; Maxim. et hic et imprimis in oratione tricesima tertia, cuius summa est haec probare); genuinum hoc stoicum (cf. Muson. ap. Stob. flor. 27. 78 Ps. Plut. de v. et p. Hom. c. 144 Panaet. apud Diog. Laert. VII 92, cf. Zeller III 1 p. 235); quod cum a Platoniciis quoque receptum sit (cf. Albin. 3, Archyt. ap. Stob. ecl. II 230), eundem fontem illos adire

*) Quod simile nescio an etiam Sallustio acciderit, qui *πάν γεγόμενον ἢ τέχνη ἢ φύσει ἢ κατὰ δύναντον γενέσθαι* voluit 12.

apparet. — In quarta decima de daemonibus habita dixit hominibus propter infirmitatem errantibus numen adesse, et servare alium φήμαις, alium οἰωνοῖς, τὸν δὲ ὄνειρασι, τὸν δὲ φωναῖς, τὸν δὲ θυσίαις (cap. 7); deum summum autem semper in eodem loco manere et caelum regere et τῶν ἐν οὐρανῷ servare ordinem (8), esse autem daemones eius ministros eum inter et homines interpositos. E vulgari Platonicae doctrinae traditione haec sibi comparavit, quam servarunt Albin. 15 ὁ μὲν γὰρ θεὸς τοῦ τε παντὸς ὑπάρχει ποιητὴς αὐτὸς, καὶ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν δαιμόνων . . τῶν δὲ ἄλλων οἱ ἐκείνου παῖδες ἡγοῦνται κατὰ τὴν ἐκείνου ἐντολὴν καὶ μίμησιν πράττοντες ἕσα πράττουσιν. ἀφ' ὧν κληρόνες καὶ ὄντεια καὶ ὄνειρατα καὶ χρησμοὶ καὶ ἴσα κατὰ μαντείαν ὑπὸ θνητῶν τεχνιτεύεται Apul. de deo Socratis 3—5 Plut. de defect. orac. 13 (417a). Maximus autem ita ut fecit ea collocavit, ut ratiocinationem illam de imbecillitate humana deo adiutore ad virtutem indigente iam saepius adhibitam etiam hic posset exponere. Quae sequuntur, e Platonis symposio esse iam vidimus, sed ipso hoc loco ea apparere rursus non casu factum est; audiamus Apuleium (de deo Secr. 6) „neque enim a cura rerum humanarum, sed contrectatione sola deos removet (Plato scil.). Ceterum sunt quaedam divinae mediae potestates inter summum aethera et infimas terras in isto intersitae aeris spatio, per quas et desideria nostra et vota ad deos commeant; hos Graeci nomine δαίμονας nuncupant, inter homines coelicolasque vectores hinc precūm inde donorum, qui ultro citro portant hinc petitiones inde suppetias seu quidam utriusque interpretes et salutigeri; per hos eodem, ut Plato in symposio autumat“ sq. audiamus et Plutarchum (de def. orac. 13 [416 f]) οἱ δαιμόνων γένος μὴ ἀπολείποντες ἀνεπίμικτα τὰ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων ποιούσι καὶ ἀσυνάλλακτα τὴν ἐμμενευτικὴν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ διακοικὴν ἀναίρωντες φέσιν): certum hunc locum Platonis verbis illis in hac daemoneologia fuisse comperimus. Iam magnum daemonum esse numerum verso illo Hesiodico τρεῖς γὰρ μύριοι εἰσιν sq. illustravit, sicut Plutarchus (l. e. cf. 39. 431 e) fecit et auctor cuius doctrinam exposuit Sextus Empiricus adv. math. IX 86, cf. Heinze Xenocrates p. 97). Tum daemonibus affirmat eandem indolis varietatem esse atque hominibus, quod idem legimus in Plutarcho (l. s. 417 b εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ τοῖ

uterque theologiam protulit, quam post Platonem demum ex eo deductam atque per scholasticam institutionem vulgatam esse certissime constat; est igitur communis eorum fons posteriorum temporum doctrina Platonica.

7. Ecce autem ipsam theologiam, qualem Albinus Apuleiusque verbis suis expresserunt: tria sunt genera deorum; primus ille summus est omnium rerum pater et fabricator, qui mundum creavit, et omnia quae mundus complectitur. Hic quos habet filios et natos ex eo deos *γεννητοῖς*, alterum et tertium genus efficiunt, alii visibiles, caelicolae, i. e. astra ceteraque huius generis numina, alii *ἀόρατοι*, i. e. daemones, quibus τὰ ὑπὸ σελίγγη πάντα καὶ τὰ ἐπίγεια ὑποτέτακται i. e. dei summi interpretes et ministri hominum adiutores et tutores. Quocum conferas hanc theologiam apud Aetium in brevem placiti formam coartatam (Diels 304) τούτου δὲ (scil. summi dei) πατρὸς καὶ ποιητοῦ τὰ ἄλλα θεῖα ἔκγονα νοητὰ μὲν (ἡ νοητὸς λεγόμενος κόσμος) ἐναθέριονί τινες δυνάμεις καὶ ἐναέριοι καὶ ἐνδρῶν, αἰσθητὰ δὲ τοῦ πρώτου θεοῦ ἔκγονα ἕλιος σελίγγη ἀστέρες γῆ καὶ ὁ περιέχων πάντα κόσμος: vides quo e litterarum genere Apuleii Albini verba profluxerint. Iam tertius accedit testis ipse Maximus eadem theologia usus 17. 12. εἰ δὲ ἐξασθενεῖς πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ θεῖαν, ἀρκεῖ σοι . . . προσκνεῖν τὰ ἔκγονα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ὄντα . . . τοῦτο μὲν κατ' οὐρανὸν αἱ ἀστέρων φέσεις, τοῦτο δὲ αὐ κατ' αἰθέρα αἱ δαιμόνων οὐσίαι . . . (et paulo post, ubi de visibilibus et invisibilibus deis loquitur). Non dubium igitur potest esse hanc vulgatam illius aetatis fuisse de deis doctrinam scholasticam³⁾. Iam pergunt illi loqui de providentia, neque ad fati sortem referenda esse omnia Apul. 12 Albin. 26, de hominum procreatione (iterum ad Timaei similitudinem Albin. 17—21, Apul. 14—18) de anima sese ipsam memento, tripartita et de affectibus uni cuique eius parti propriis Apul. 13 Albin. 23 Diog. Laert. 67. 90). Tum novo capite incepto (Apul. libelli sui secundam partem [librum] inchoat, Albin. ἐξῆς δ' ἐπὶ κεφαλαίων περὶ τῶν ἡθικῶν τῷ ἀνδρὶ εἰρημένων ἡγήσειον 27. Diog. Laert. περὶ δὲ ἀγαθῶν ἢ καλῶν τοιαῦτα ἔλεγε 78) haecce exposuerunt. Primum bonum deus est, cuius naturam et invenire difficile est, et ad multerum notitiam perferre (τὸ μὲν δὴ τιμιώτατον

3) Eandem ceterum Xenocratis nomine adposito explicat Aetius (Diels 304).

καὶ μέγιστον ἀγαθὸν [ὅπερ θεὸν τε καὶ νοῦν τὸν πρῶτον προσ-
 αγορεύσαι ἄν τις paulo post] οὔτε εὐρεῖν ῥᾶδιον οὔτε εὐρόντας
 ἀσφαλές εἰς πάντας ἐκφέρειν Albin. 27, quod idem Platonis ipsius
 dictum Apuleius de deo iam antea protulit I 5; hic dixit prima bona
 esse deum summum sq. II 1) secundum est primum illud bonum
 intelligere i. e. ὁμοίωσις θεοῦ sive virtutum exercitatio (Albin.
 τὸ μὲν τοι ἡμέτερον ἀγαθὸν ἐτέθετο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ
 τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ Apul. secundum ea, quae ex priorum fonte pro-
 fluerent, esse animi virtutes prudentiam iustitiam σωφροσύνην fortitudi-
 nem) haec autem divina esse bona, cum ea quae multi bona putent, nisi
 e virtute profuant bona, non habenda sint (Albin. τὸ ἡμέτερον
 ἀγαθὸν καλὸν εἶναι καὶ θεῖον . . . καὶ δαιμονίως πως καλούμενον·
 τῶν δὲ λεγομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν οἷον ἰγείας κάλλους
 τε καὶ ἰσχύος καὶ πλούτου . . . μηδὲν εἶναι καθάπαξ ἀγαθόν, εἰ
 μὴ τύχαι τῆς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς χρήσεως Apul. quapropter divina
 esse atque simplicia virtutes animi; humana autem bona ea quae
 quorundam essent quae cum corporis commodis congruunt . . . quae
 sapientibus et cum ratione ac modo viventibus sunt sane bona) vir-
 tutem αὐτάρκη εἶναι πρὸς εὐδαιμονίαν (Albin. of. Diog. Laert. 78)
 sapientem, sive habet, quae ad veram beatitudinem necessaria sunt,
 sive non habet, εὐδαιμόνα esse (Albin. 27 vers. finem Diog. L. 78),
 finem esse ὁμοίωσιν θεῶν, hanc autem δίκαιον καὶ ὄσιον μετὰ φρο-
 νήσεως γενέσθαι (Albin. 27 Diog. L. 78), quod ut fieri possit, opus
 esse φήσει τῇ προσηκούσῃ ἔθεσί τε καὶ ἀγωγῇ καὶ ἀσκήσει τῇ
 κατὰ νόμον καὶ τὸ κριώτατον λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ καὶ θεωρη-
 μάτων παραδόσει (Albin. 28 of. Apul. eas vero, quae perfectae sunt
 (virtutes soil.) individuas sibi et inter se connexas esse id eo maxime
 arbitratur: quod ei cui sit egregium ingenium, si accedat industria,
 usus etiam et disciplina quam dux rerum ratio fundaverit, nil relin-
 quetur, quod non virtus administret 6 of. Diog. L. 79.) Diu hoc ἐν-
 θύμημα inchoatum a Platone (republ. 6. 492 ἦν τοίνυν ἔθεμεν τοῦ
 φιλοσόφου φύσιν ἄν μὲν μαθήσεως προσηκούσης τύχῃ εἰς πᾶσαν
 ἀρετὴν ἀνάγκη ἀξαναομένην ἀφικνεῖσθαι sq.) excultum a Peripateticis
 hunc in modum ἐκ τριῶν συμβεβημέναι τὴν ἀρετὴν τελειοῦσθαι,
 φύσεως ἔθους λόγου (Stob. eel. II 118 of. Wachsmuthii editoris ad-
 notatio) receptum a Stoicis (Cic. de leg. I 12. 33 [quocum conferas

quae Musonium ap. Stob. flor. 29. 78] alii de quibus inspicatur Lipsii manuactionis ad philos. stoic. libr. II diss. X) apud sequiores popularis philosophiae sectatores servatum est sive stoicos (Pa. Plut. de vit. et poes. Hom. cap. 144 Zenonis epist. (Hercher 792) *φίσις δὲ εὐγενὴς μετρίαν ἄσκησιν προσλαβοῦσα ἔτι δὲ τὸν ἀφθότως διδάξοντα ῥαδίως ἔρχεται πρὸς τὴν τελείαν ἀνάληψιν τῆς ἀρετῆς*) sive Platonicos (Pa. Plut. de educ. liber. cap. 4 *εἰς τὴν πανιελῆ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν φίσιν καὶ λόγον καὶ ἔθος*) quorum e scholis ad Maximum pervenisse cum verbis eius 33. 9 *ἐνθυμητέον, ὅτι φύσεως δεῖ πρῶτον χρηστῆς . . . καὶ μετὰ τοῦτο τροπῆς καὶ ἔθους πρὸς σωτηρίαν τῆς φύσεως . . . ἐπὶ δὲ τοῦτοις προσελθεῖν δεῖ τέχνην* (i. e. θεωρητικὴν ἢ πρακτικὴν ἀρετῆς εἶδος) ἐπισφραγιζομένην βεβαιότῃ τὰ τῶν παθῶν μέτρα Al-
bini Apuleiique ea quae supra attuli collata extra dubitandi aleam ponunt. — Virtutem διάθεσιν ψυχῆς τελείαν καὶ βελτίστην esse (Al-
bin. 29 Apul. 5: sed Plato virtutes esse habitum dicit optimae mentis nobiliter figuratum); de virtutum divisione utrumque audias:

Albin. 29 τὰ δὲ εἶδη αὐτῆς λογικὰ, αἱ δὲ περὶ τὸ ἄλογον ψυχῆς μέρος συνιστάμεναι. . . τοῦ μὲν δὴ λογιστικοῦ μέρους τελειότης ἐστὶν ἡ φρόνησις, τοῦ δὲ θυμικοῦ ἡ ἀνδρία, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ ἡ σωφροσύνη. ἡ μὲν δὴ φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἡ δὲ σωφροσύνη τάξις περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις καὶ τὴν εὐπείθειαν πρὸς τὸ ἡγεμονικόν. ἡ δὲ ἀνδρία ἐστὶ δόγματος ἑνώμου σωτηρία περὶ τοῦ δεινοῦ καὶ μὴ δεινοῦ, τοῦτέστι διασωστικὴ δύναμις δόγματος ἑνώμου.

Apul. II 6 virtutes omnes cum animae partibus dividit et illam virtutem quae ratione sit nixa et est spectatrix et diiudicatrix omnium rerum, prudentiam dicit . . . prudentiam vero scientiam esse intelligendorum bonorum et malorum, eorum etiam quae media ducuntur. In ea vero parte animae quae iracundior habeatur, fortitudinis sedes esse et vires animae nervosque ad ea implenda, quae nobis severius agenda legum imponuntur imperio. tertia pars mentis est cupidinum et desideriorum, cui necessaria comes abtinentia est, quam vult esse servatricem convenientiae eorum quae natura recta pravaque sunt in homine.

ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐστὶ συμφωνία τις τούτων πρὸς ἄλληλα, δύναμις οὖσα κατ' ἣν ὁμολογεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς ἄλληλα τὰ τρία μέρη ψυχῆς.

cap. 7. per has tres animae partes quartam virtutem iustitiam aequaliter dividendam ac scientiamque eius causam esse dicit, ut una quoque potiore ratione ad fungendum munus obediatur.

Sentis puto quem ad modum compendii verba arida concisa, qualia apud Diogenem Laert. quoque (91) et apud Sallustium (cap. 10) legi-

mus suis exornare studuerint; ne iterationes quidem, Albinus potissimum, veriti sunt. — Cum ista, ubi iustitiam hic benevolentiam illie δσιόττα intelligendam esse Apuleius dixit (II 7), conferatur Diog. Laert. (83). Iam virtutes quasdam imperfectas esse, quasdam perfectas, imperfectas illas in omnibus beneficio solo naturae provenire (Apul. 6 cf. Albin. 30 λέγονται γάρ και ἄλλως ἀρεται αἱ οἶον εἶναι και προκοπαι προς ταύτην [scil. τὴν τέλειαν]). Virtutes eas decori posse, quae ad rationabilem animum pertinent, i. e. sapientiam et prudentiam, has virtutes pro disciplina haberi (verba Apul. 9 cf. Albin. 30 ἐπει οὔτε ἐπιστήμη οὔτε τέχνη ἐν ἄλλῃ μέρει τῆς ψυχῆς συνίσταται ἢ ἐν μόνῃ τῇ λογιστικῇ, αἱ μὲν περὶ τὸ παθητικὸν ἀρεται οὐχ ὑπάρχουσι διδασκαί, δεῖ μίτε τέχναι μίτε ἐπιστῆμαί εἰσιν. ἢ μέντοι φρόνησις ἐπιστήμη ὑπάρχουσα τὰ οἰκεία ἐκάστη ἐνδίδωσι). Hominem ab origine neque absolute malum nec bonum nasci (Apul. 3 Albin. 30 οὔδε γάρ πάντας ἀνθρώπους ἢ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους) virtutem liberam et in nobis sitam, μοχθηρίαν ἀκούσιον esse (Albin. 31 ἐπει δὲ και εἴ τι ἄλλο ἐφ' ἡμῖν ἐστι και ἀδέσποτον και ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ὑπάρχει, και ἐκούσιον ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ· τῇ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐκούσιον εἶναι ἔπεται τὸ τὴν κακίαν ἀκούσιον ὑπάρχειν. τίς γάρ ἂν ἐκὼν ἐν τῷ καλλίστῃ ἑαυτοῦ μέρει ἔλοιτο ἔχειν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν; εἰ δὲ τίς ἐπὶ κακίαν ὁμιῶν πρώτον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ κακίαν αὐτὴν ὁμιῶσει ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀγαθόν 31 Apul. II 11, sed virtutem liberam et in nobis sitam nobisque voluntate adpetendam, peccata vero esse non minus libera et in nobis sita, non tamen ea suscipi voluntate . . ille qui senserit vitia non solum turpitudinem existimationi invehere sed nocere alio pacto fraudique esse qui potest sponte se ad eorum consortium cingere cf. Max. 33. 9 ταῦτα ἀποφαινει ἄνδρα ἀγαθόν . . . πειθαρχία προς ἐπιστήμην (virtutem scil.) ἐκούσιος· μοχθηρία δὲ χρεῖμα ἀκούσιον ὑφ' ἡδονῆς ἐλκόμενον.) Voluptatem neque bonum esse absolute neque simpliciter malum (verba Apul. 12 cf. ταῦτα τὰ πάθη (λύπη ἡδονή) φύσει πως ἀρχήσαν ἐν ἡμῖν κινήσεντα φέρεται τῆς μὲν λύπης και τῆς ἀληθδόνος ἐπιγινομένων παρὰ φύσιν κινουμένων, τῆς δὲ ἡδονῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθισταμένους Albin. 32) et esse medium quendam statum qualis est, cum abest tristitia nec tamen laetitiam adesse sentimus (cf. Albin. οἴεται δὲ κατὰ φύσιν κατάστημα εἶναι τὸ μέσον ἀληγ-

δόσης τε και ἰδονῆς, ἀδελτεροῦ ἐκείνων ὄν τὸ αὐτὸ ἐν ᾧ και τὸν πλείω χρόνον ἐπάραμεν). Amicitiam esse sociam eamque consensu consistere recipereamque esse ac delectationi vicem reddere (verba Apul 13, cf. Albin. 33 *φιλία δὲ ἡ μάλιστα και κορίως λεγομένη οὐκ ἄλλη τις ἔστι τῆς συνοσταμένης κατ' εἴνηαν ἀντιστηροῦ*). Hoc amicitiae

commodo provenit, cum amicus cum αὐτῇ δὲ ὑφίσταται, ὅταν ἐκ' ἴσης ἐκά- quem diligit pariter ac se cupit prosperis τερος βούληται τὸν κληθεῖον και ἑαυτὸν rebus potiri; aequalitas ista non aliter εὐ κρόττειν· ἡ δὲ ἰσότης αὐτῇ εὐκ ἄλλως provenit, nisi similitudo utroque pariti οὐσίεται ἢ κατὰ τῆν τοῦ ἤτους ἰμοσύτητα. caritate conveniat.

Tres amores esse quos Plato „hoc genere dinumerat quod sit unus divinus cum incorrupta mente et virtutis ratione conveniens, non poenitendus; alter degeneris animi et corruptissimae voluptatis: tertius ex utroque permixtus, medicis ingenii et cupidinis medicae (verba Apul. 14, cf. Albin. 33 *ἔστι δὲ ἐρωτικῆ, ἡ μὲν ἀστυία ἡ τῆς σποιδάιας ψυχῆς, ἡ δὲ φιλία. ἡ τῆς κακῆς, μίση δὲ, ἡ τῆς μίσεως διακαμένης*).

Animas vero fasciores impelli cupidinis ἡ μὲν γὰρ φιλία μόνου τοῦ σώματός corporum usumque illis propositum esse ἔστι τοῦ ἡδέος ἡττωμένη, και ταύτη ut eorum usura potiantur atque eius modi βουληματώδης ὑπάρχουσα, ἡ δὲ ἀστυία, voluptate et delectatione arderem suam φιλῆς τῆς ψυχῆς εἴκειν, ἢ ἐνορθεῖται malocant. Illae vero facetes et urbanae ἐπιτηδειώτης πρὸς ἀρετήν· ἡ δὲ μίση τοῦ συναμφοτέρου, ἐρεγομένη μὲν τοῦ σώμα- sicut animae bonorum deamare et studere τος, ἐρεγομένη δὲ και τοῦ κελίου· τῆς illis factumque velle uti quam plurimum ψυχῆς. potiantur bonis artibus et meliores praestantioresque reddantur. Media ex utro- que constare nec delectationibus corporum prorsus carere et lepidis animarum ingenis capi posse.

Sequitur apud utrumque notae illius Platonicae rei publicae descriptio Apuleii copiosior, Albini magis contracta, qua haec de merali philosophia pars finita fuit — nam ea quae Albinus de philosophi et sophistae discrimine addidit, suum locum hic non habere apparet.

Compendii igitur vestigiis ubique detectis Platonicae doctrinae scholis vulgatae hanc speciem fuisse non dubium est, et nostre iure quae apud Maximum Platonica cum Albino Apuleio Laertie consentiant, ad illiam referre possumus. Quae haud pauca sunt: eorum, quae anima nondum corpori alligata vidit, corporis autem vinculis circumdata quippe perturbata oblita est, quo purior anima sit, eo minore

incitamento memoriam exurgere Max. 16. 3 Albin. 25; imagine de oculorum visu perpetuo quidem, sed interdum calligine prohibito ducta Maximus pergīt νόμιζε δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ὄψιν τινὰ εἶναι διορατικὴν τῶν ὄντων φύσει καὶ ἐπιστίμονα· ἐπὶ δὲ τῆς τῶν σωμάτων συμφορᾶς ὑποκεχέσθαι αὐτῇ πολλὴν ἀχλὺν, ἣν καὶ συγγεῖν τὴν θεῖαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀκριβείαν, καὶ ἀποσβεννῆναι τὸ οἰκεῖον φῶς· προσήοντα δὲ αὐτῇ τεχνίτην λόγον οὐ προστιθέναι αὐτῇ, φέροντα ἐπιστίμην, πρᾶγμα δὲ μίπτω ἔχει, ἀλλ' ἐπεγείρειν ἣν ἔχει μὲν, ἀμυδρὰν δὲ καὶ καρηβαροῦσαν (16 3 et § 7) ὁ νοῦς ἐπιλαβόμενος πρὸς μνίμην βραχείας ἀρχῆς, ἣν ἡ αἴσθησις αὐτῇ ὁρᾷ, ἐπὶ πολλὰ — χωρεῖ προϊὼν κατὰ ἀνάμνησιν (cf. 27. 7) Albin. 25 ἡ ψυχὴ διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλιγγιᾷ τε καὶ ταραττεται καὶ οἶον μεθύει, πρὸς δὲ τῷ νοητῷ, αὐτῇ καὶ ἑαυτὴν γινομένη, καθίσταται καὶ ἴρεμῆ et paulo post ἀναμνηστικῶς οὖν νοοῦμεν ἀπὸ μικρῶν αἰσθημάτων, ἀπὸ τινων κατὰ μέρος ἐπολεσόντων ἀναμνηστικῶμεν τῶν πάσαι ἐγνωσμένων. ὡν λίθην ἐλάφομεν ἐνσωματωθέντες); animam autem a corpore solutam — id quod morte efficiatur — veritatem ipsam perspicere, in deorum consortium receptam (ἐπειδὴν δὲ ἀπαλλαγῇ ἡ ψυχὴ, ἐνθένδε ἐκείσε [quam formulam puto apud Platonicos fuisse usitatam, cf. Albin. 28 ἐνθένδε ἐκείσε]. . . ἐλευθέρᾳ μὲν γινομένη σαρκῶν, ἐλευθέρᾳ δὲ ἐπιθυμιῶν . . . τότε διορᾷ καὶ λογίζεται τὰληθῆ αἰτὰ, θεοῖς καὶ θεῶν παισὶ συγγινομένη ὑπὲρ ἄκραν τὴν οὐρανοῦ ἀψίδα, συμπεριπολοῦσα καὶ συντεταγμένη στρατιᾷ θεῶν ἐφ' ἡγεμόνι καὶ στρατηγῷ τῷ Διὶ 16. 9 cf. 15. 6, 17. 10 Albin. 27 ὁθεν δὲ καὶ μεγάλων τε καὶ θανμασίῶν τὰς τῷ ὄντι φιλοσόφους ψυχὰς ἔφασκεν ἀναμείστους, καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος διάλεισιν συνεστίους θεοῖς γινομένας καὶ συμπεριπολούσας καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον θεωμένας sq. cf. Sallust. cap. 14); aut deum pulcrum esse, sed non sicut corpus pulcrum est, sed ipsum illud, unde huius pulcritudo veniat (καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεόν . . . , ἀλλ' οὐ σῶμα καλόν, ἀλλ' ὅθεν καὶ τῷ σῶματι ἐπιρρεῖ τὸ κάλλος 17. 11; Albinus hoc non discrete pronuntiavit, sed pulcritudinem eius inter virtutes praedicat cap. 10); aut quae de animae prudentia exposuit ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ κεκραμένη ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, κατὰ μὲν τὸ θνητὸν αὐτῆς συντάττεται τῇ θνητῷ φύσει, κατὰ δὲ τὸ ἀθάνα-

τον τῷ θεῷ ξυνάπτει . . . , καὶ γὰρ νοεῖ καὶ λογίζεται . . . , καθὸ δὲ ξυμβάλλουσιν αὐτῆς αἱ θνηταὶ φύσεις τῷ ἀθανάτῳ, τοῦτο πᾶν καλεῖται φρόνησις 12. 4 quam eandem cogitandi rationem etiam Albinus ψυχῆς φρόνησιν habendam esse censuit (cap. 2 ἔστι τοίνυν ἡ θεωρία ἐνέργεια τοῦ τοῦ κοινῆς τὰ νοητὰ . . . ἡ ψυχὴ δὲ θεωροῦσα μὲν τὸ θεῖον καὶ τὰς νοήσεις τοῦ θεῖου, εὐπαθεῖν τε λέγεται, καὶ τοῦτο τὸ πάθημα αὐτῆς φρόνησις ὠνόμασται). Denique ea quae de intelligendo deo uterque asseruit: esse νοητὰ ἐτ' αἰσθητὰ inter se opposita sicut νόησιν ἐτ' αἰσθησιν (Max. 17. 7 τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ δύο ἡργάτων ὄντων πρὸς σίτησιν, τοῦ μὲν ἀπλοῦ, ἢ καλοῦμεν νοῦν, τοῦ δὲ πικροῦ, ὡς αἰσθήσεις καλοῦμεν . . . κεχρίσται ἡ οὐσία· ὡς δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἔχει οὕτω κάκεινα ὧν ἔστι ταῦτα ὄργανα, καὶ διαφέρει νοητὸν αἰσθητοῦ ἥσον νοῦς αἰσθήσεως cf. Albin. 10 εἰ ἔστι νοητὰ, ταῦτα δὲ οὔτε αἰσθητὰ σὺν οὔτε μετουσία τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πρώτην τιῶν τῶν νοητῶν, ἔστι πρῶτα νοητὰ ἀπλῶ ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητὰ); homines vero propter αἰσθήσεις τὰ νοητὰ non posse καθαρὰ νοεῖν (τὴ δὲ νοητὸν ἀπηλλαγμένον τῆς τούτων (scil. αἰσθήσεων) ἐπαφῆς αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἡρασθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ νοῦ. ὃ δὲ τῇ πάσῃ ψυχῇ ἐμπεφυτευμένῃ διασπᾶται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων καὶ ταράττεται καὶ ἀσχολίαν ἄγει, Max. cf. Albin. ἀνθρώποι μὲν δι' αὐτὸ τοῦ τῆς αἰσθήσεως πάθους ἐμπιπλαμένα, ὡς τε καὶ ὅποτε νοεῖν προαιροῦντό τε νοητὸν, ἐμφανταζόμενον ἔχειν τὸ αἰσθητὸν, ὡς καὶ μέγας συνεπινοεῖν καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα πολλάκις, οὐ καθαρῶς τὰ νοητὰ νοοῦσι); deum autem eum intelligendum esse qui et semper et omnia non possit solum sed re vera etiam cogitet (Max. § 8: omitto quae rationabilibus et sensibilibus iam antea inter se oppositis haud apte de ἀψίχων ἐμψίχων, φρετικῶν αἰσθητῶν, ἀλόγων λογικῶν discrimine hic inmiscuit, λείπεται δὲ ὥσπερ εἰς ἀκρόπολιν ἀναβιβασαμένους τῇ λόγῳ τὸν θεὸν ἰδεῖν κατὰ τὸν νοῦν αὐτὸν τὸν ἀρχηγικώτατον. ἀλλὰ κἀνταῦθα διφυῖ, ἡρῶ. τοῦ γὰρ νοῦ ὃ μὲν νοεῖν πέφυκεν, καὶ μὴ νοεῖν ὃ δὲ καὶ πέφυκε, καὶ νοεῖ. ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐπω τέλειος, ἂν μὴ, προσθῆς αὐτῷ τὸ καὶ νοεῖν αἰεὶ, καὶ πάντα νοεῖν καὶ μὴ ἄλλοτε ἄλλα· ὥστε εἴη ἢ ἐντελέστατος ὁ νοῦν αἰεὶ καὶ πάντα καὶ ἅμα. cf. Albin. ἐπεὶ δὲ ψυχῆς νοῦς ἀμείνων, νοῦ δὲ τοῦ ἐν δυνάμει ὃ κατ' ἐνέργειαν πάντα νοεῖν καὶ

ἄμα καὶ ἀεὶ, τοῦτον δὲ καλλίων ὁ αἴτιος τοῦτον, καὶ ὅπερ ἂν ἐτι ἀνωτέρω τοῦτων ὑφέστηκεν, οὗτος ἂν εἴη πρῶτος θεός). — Gravissimum hoc testimonium neque Albinum ex ipso Platone doctrinae illud compendium suum excerptisse, neque Maximum nisi e scholarum traditione haec cognita habuisse; est enim deus ille πάντα καὶ ἄμα καὶ ἀεὶ νοῦν ex Aristotele oriundus (cf. Zeller III 2 p. 206 Freudenthal, holl. stud. fasc. 3 p. 280); ipso autem Albini Maximique consensu evincitur, certum ei locum fuisse inter argumenta, quibus Platonici deum esse firmabant virtuteoque eius illustrebant; nam casu factum esse, ut uterque ad eandem rem probandam Aristotelica haec adhiberet, apud huius quidem generis auctores prorsus negandum est. Immo cum multa Apuleio Albino Diogeni communia sint ab ipsius Platonis placitis prorsus aliena²⁾, certam hanc Platonicae doctrinae illius aetatis speciem fuisse [apparet iam multis alienae originis placitis auctae. Nostro igitur iure etiam apud Maximum quae cum Albino Apuleio Laertis congruunt, quamquam a Platone aliena, tamen ad Platonice scholarum traditionem referimus, velut philosophiae illam definitionem ἐπιστήμην θεῶν τε περὶ καὶ ἀνθρώπων 32. 1 (cf. Albin. c. 1 Apul. II 6 Laert. III 90) quae e stoicorum doctrina oriunda (cf. Zeller III 1 p. 238) omnium in ore fuit et apud omnes fere invenitur (cf. praeter eos quos Zellerus enumeravit Senec. ep. 89. 5, Pa. Plut. de vit. et. p. Hom. cap. 92, Aetius (Diels 273), Sext. Emp. adv. math. IX 13. 125, Archyt. ap. Stob. flor. I 77, Orig. c. Cels. III p. 154, Clem. Alex. Paed. II 25, Strom. I 30) aut rerum finem sive κατὰ νόμον sive κατὰ φύσιν sive κατὰ τέχνην sive κατὰ τύχην (Diog. L. 96 cf. Diotog. Pythag. [Stob. ecl. I 93]), cuius divisionis ad similitudinem

2) Quae antea consulto omisi; sunt autem imprimis ea quae de virtutibus medietatibus inter duo vitia intelligendis exposuerunt (Albin. 80 Apul. II 8) scilicet Aristotele doctrinam (cf. Freudenthal p. 379) aut de virtutibus ad tres animae partes referendis quibus unicuique adiuncta sit iustitia (Albin. 29 Apul. II 6/7 Sallust. 10) iterum hoc Aristotelicum (cf. Freudenthal ibidem); de amicitiae quatuor generibus φουρικῆ (= συγγενικῆ) ἐταιρικῆ πολιτικῆ (= ξενικῆ) ἐρωτικῆ (Albin. 23 Diog. Laert. III 81); de tribus causis bonae dulci utili (ad quas Apuleius videtur addidisse, cum dicat alia etiam amicitiae genera esse, quarum pars voluptatis gignitur enim, pars necessitatis II 13); quae omnia peripatetica esse a Stobaeo docemur (ecl. II 143). De bonis aut in anima sitis aut in corpore aut externis (Apul. II 1 Diog. L. 89) stoicorum satis notum est dogma.

Maximus cum dixerit *καὶ μὴν τῶν ἥσα οἱ ἄνθρωποι ἔχονται γενέσθαι, τὰ μὲν ἢ πρόνοια ἐφορᾷ, τὰ δὲ ἢ εἰμαρμένη καταναγκάζει, τὰ δὲ μεταβάλλει ἢ τέχνη, τὰ δὲ οἰκονομεῖ ἢ τέχνη* (11. 4) memor eius fuisse quidem, sed pro lege et natura ad probandam sententiam non aptis providentiam et fatum mihi videtur posuisse³⁾.

III. Accedunt alia quae compendii quidem angustos fines excedunt, ubique tamen scholasticae illius doctrinae alienis omnis generis placitis exornatae speciem referunt. In oratione vicesima altera enumerat tres partes animae eorumque in corpore sedes proprias (§ 4 *τῆ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἔνευε θεὸς δυνάμεις τρεῖς* sq.) prorsus e Platonica doctrina (cf. Albin. 23, Apul. I 13, Pa. Plut. de v. et p. Hom. 129) et ad trium illarum partium similitudinem refert tres rei publicae species *βασιλείαν ἀριστοκρατίαν δημοκρατίαν*. Non igitur Platonis memor erat, ad cuius rei publicam (8. 544 d) Zellerus remisit (III 2. 206 adn. 2) — nam ibi de anima tripartita omnino non agitur — sed rureus scholarum doctrinam secutus est, ut optime docet Sallustius eadem comparatione usus (cap. 10); ut autem cum eadem animae partitione etiam vitarum tres species *θεωρητικὴν πρακτικὴν ἀπολαυστικὴν* componeret (§ 5 *τριῶν δὴ πολιτειῶν τρία ταῦτα μιμήματα βίου ἴδοις ἂν* sq.) non potest nisi iterum scholarum doctrina adductus esse: certe enim sunt peripatetica (Stob. ecl. II 144); inter Platonicos autem haud ignota fuisse auctor de lib. educand. demonstrat eodem modo atque Maximus *θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ζῆσιν* aestimans, *ἀπολαυστικὴν* autem, quippe *ἐκδοτον καὶ δοῦλον τῶν ἰδονῶν*, respiciens (cap. 10). Uterque autem eodem loco neque theoreticam vitam sine practica utilem, neque practicam sine philosophia non *ἄμουσον* et *πλημμελεῖ* esse voluit (Pa. Plut. ib.; Maxim. et hic et imprimis in oratione tricesima tertia, cuius summa est haec probare); genuinum hoc stoicum (cf. Muson. ap. Stob. flor. 27. 78 Pa. Plut. de v. et p. Hom. c. 144 Panaet. apud Diog. Laert. VII 92, cf. Zeller III 1 p. 235); quod cum a Platonice quoque receptum sit (cf. Albin. 3, Archyt. ap. Stob. ecl. II 230), eundem fontem illos adire

³⁾ Quod simile nescio an etiam Sallustio acciderit, qui πάν γινόμενον ἢ τέχνη ἢ φύσει ἢ κατὰ δύναντα γενέσθαι voluit 12.

apparet. — In quarta decima de daemonibus habita dixit hominibus propter infirmitatem errantibus numen adesse, et servare alium φήμαις, alium οἰωνοῖς, τὸν δὲ ὄνειρασι, τὸν δὲ φωναῖς, τὸν δὲ θυσίαις (cap. 7); deum summum autem semper in eodem loco manere et caelum regere et τῶν ἐν οὐρανῷ servare ordinem (8), esse autem daemones eius ministros eum inter et homines interpositos. E vulgari Platonice doctrinae traditione haec sibi comparavit, quam servarunt Albini. 15 ὁ μὲν γὰρ θεὸς τοῦ τε παντὸς ὑπάρχει ποιητὴς αὐτὸς, καὶ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν δαιμόνων . . τῶν δὲ ἄλλων οἱ ἐκείνου παῖδες ἡγοῦνται κατὰ τὴν ἐκείνου ἐντολὴν καὶ μίμησιν πράττοντες ἕσα πράττουσιν. ἀπ’ ὧν κληρόνες καὶ ἡττεῖαι καὶ ὄνειρατα καὶ χρησμοὶ καὶ ἴσα κατὰ μαντείαν ὑπὸ θνητῶν τεχνιτεύεται Apul. de deo Socratis 3—5 Plut. de defect. orac. 13 (417a). Maximus autem ita ut fecit ea collocavit, ut ratiocinationem illam de imbecillitate humana deo adiutore ad virtutem indigente iam saepius adhibitam etiam hic posset exponere. Quae sequuntur, e Platonis symposio esse iam vidimus, sed ipso hoc loco ea apparere rursus non casu factum est; audiamus Apuleium (de deo Socr. 6) „neque enim a cura rerum humanarum, sed contrectatione sola deos removet (Plato seil.). Ceterum sunt quaedam divinae mediae potestates inter summum aethera et infimas terras in isto intersitae aeris spatio, per quas et desideria nostra et vota ad deos commeant; hos Graeci nomine δαίμονας nuncupant, inter homines coelicolaeque vectores hinc precūm inde donorum, qui ultro citro portant hinc petitiones inde suppetias seu quidam utriusque interpretes et salutigeri; per hos eosdem, ut Plato in symposio autumat“ sq. audiamus et Plutarchum (de def. orac. 13 [416 f]) οἱ δαιμόνων γένος μὴ ἀπολείποντες ἀνεπίμικτα τὰ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων ποιούσι καὶ ἀσυναλλάκτα τὴν ἐπιμενετικὴν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ διακονικὴν ἀναφρονῶντες φέσιν): certum hunc locum Platonis verbis illis in hac daemologia fuisse comperimus. Iam magnum daemonum esse numerum versus illo Hesiodico τρεῖς γὰρ μύριοι εἰσιν sq. illustravit, sicut Plutarchus (l. c. cf. 39. 431 e) fecit et auctor cuius doctrinam exposuit Sextus Empiricus adv. math. IX 86, cf. Heinze Xenocrates p. 97). Tum daemonibus adfirmat eandem indolis varietatem esse atque hominibus, quod idem legimus in Plutarcho (l. s. 417 b εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ τοῦ

παθητικοῦ καὶ ἀλόγου τοῖς μὲν ἀσθενέσι καὶ ἄμαυρον sq. Apul. de deo Soer. 12 igitur et misereri et indignari et angere et laetari omnemque humani animi faciem pati sq. scil. daemones est) nec illud, unum quemque daemone[m] hominem sibi eligere cuius in mente habitat, hominis autem animam pravam relinqui a daemone, ab uno Maximo prolatum est cf. Plut. de gen. Soer. 24 (594 a) ταύτη (scil. bonae animae) τὸν οἰκείον οὐ γεμισθῆ δαίμονα βορθεῖν ὁ θεός, ἀλλ' ἀφίησι τῇ προθυμουμένῃ· προθυμεῖται δ' ἄλλος ἄλλην ἀνασφίξειν ἐγκαλενόμενος· ἡ δὲ συνακούει διὰ τὸ πλησιάζειν καὶ σφίζεται· μὴ· πευθουμένη δὲ ἀπολαπόντος τοῦ δαίμονος οὐκ εὐτυχῶς ἀπαλλάσσει cf. Herm. trism. (Stob. ecl. I 304); homo sibi daemone[m] eligit apud Iamblichum (protrept ed. Pistelli p. 13)¹⁾. En habemus varios auctores, qui non solum capita huius doctrinae eadem protulerunt, sed etiam in singulis haud paucis congruunt; est igitur quaestio qua ex origine consensus explicandus sit. Certi auctoris scil. Posidonii vestigia Heinzius detexisse apud Plutarchum et apud Maximum sibi visus est (Xenocrates p. 99 sq.); sed adhuc non invenimus, quae ad auctoris cuiusdam — ut de Posidonii nomine taceam — eorum libellum nos reducant; immo eos tam multa aliena habere quae consentiant, ea autem quae ipsorum sint (velut compositio aut inventio commentariorum) tam longe inter se distare non nisi inde explicatur quod e communis cuiusdam fontis copia in suos rivulos deduxerunt, quae cuique ad propositum suum facere videbantur; quod cum apud Maximum Plutarchum Apuleium idem esset — de Socratis genio omnes tres lecuti sunt — eadem plerumque apud eos inveniri non mirum est; neque igitur in sequenti Maximi oratione ea, quae Heinzius argumentis fuerunt, ante accipienda sunt, quam cum ceteris conlata sint. Et profecto, eundem atque antea cum Plutarcho et Apuleio consensum hic invenimus: daemones inter deos et homines ingenii proprietate sunt intersiti; est enim deorum eis immortalitas, sed non impatientia, a hominibus immortalitate seiunguntur, patientia his congrui (Max. XV 2—4 quarum summa est

1) cf. quoque Epictetus I 14. 92 Seneca ep. 41 alia apud Wachsmuthium (ansichten der stoiker über mantik und daemones Berl. 1860 p. 37 et 38 adn. 63); cum Plutarchi (quaest. Rom. II 27) quae ibidem attulit verbis (esse malos daemones tanquam carnifices improborum hominum castigatores, confitatur Lallian. II 90 b Synesii epist. 44 (Herob. 667).

λείπεται τὴν δαιμόνων φύσιν ἐμπαθῆ, τε εἶναι καὶ ἀθάνατον, ἵνα τοῦ μὲν ἀθανάτου κοινωῇ τῷ θεῷ, τοῦ δὲ ἐμπαθοῦς τῷ ἀνθρώπῳ. Apul. 13 Plut. de def. orac. 16 (417 a) τίνι γὰρ τῶν θεῶν διαφέρουσι (δαίμονες), εἰ καὶ κατ' οὐσίαν τὸ ἄφθαρτον καὶ κατ' ἀρετὴν τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀναμάρτητον ἔχουσι;) sed etiam locum deum inter et homines medium obtinent (Max. 15. 3, cuius sane fusae ratiocinationis brevia vestigia apud Apuleium inveniuntur: postquam inde quod tres elementa (στοιχεῖα) plena sint animalium, concludit etiam quartum esse (c. 8 cf. Albin. 15 εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καλοῖη ἂν τις γεννητοὺς θεοῦ κατ' ἑκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ἡφατοὶ (sidera), οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι καὶ περὶ, ἀέρι τε καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κῆρυξ μέρους ψυχῆς ἄμωρον εἶναι, μηδὲ ζῆφου κρείττονος θνητῆς φύσεως), quarta haec eorum species qualis intelligenda sit hunc in modum exposuit (cap. 9) „temperanda nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit etiam cultoribus eius ingenium. Cedo igitur mente formemus et gignamus animo id genus corporum texta, quae neque tam bruta quam terrea neque tam levia quam aetherea, sed quodammodo utrimque coniugata, vel enim utrimque commixta sint sive amolita sive modificata utriusque rei participatione; sed facilius ex utroque quam ex neutro intelliguntur; habeant igitur haec daemonum corpora et modicum ponderis ne ad superna incedant, aliquid levitatis ne ad inferna praecipitentur.“ Cum igitur, quamquam Maximus ad aliam summam aliis inmixtis ea perduxit, tamen ex eodem loco profecta ea sint ex quo apud Apuleium, et Plutarchus accedat qui eandem ratiocinationem recepit, cum diceret (de def. 13 [416 e] ἄσπερ οἶν εἰ τὸν ἀέρα τις ἀνέλοι καὶ ἰποσπάσειε τὸν μεταξὺ γῆς καὶ σελίνης. ἐν μέσῳ κενὸς καὶ ἀσυνδέτου χώρος γεννημένης τὴν ἐνόητα διαλύσει καὶ τὴν κοινωσίαν τοῦ παντός, οὕτως οἱ δαιμόνων γένος μὴ ἀπολείποντες sq.), ne haec quidem e singulari fonte Maximo affluxisse apparet; immo agnoscimus sequiorum Platoniorum rationem, qualem integram servavit Chalceidius, cuius in Timaei commentarii verba Heinzius attulit (p. 109). Iam animam humanam daemonem esse subito affirmavit Maximus, ut eorum immortalitatem probaret (15. 5), et videntur eo unde haec habuit referenda esse etiam ea quae paulo post de anima e corporis vinculis soluta in daemonem mutata protulit. Sed omnia illa verba ἐπειδὴν γὰρ ἀπαλλαγῆ

mus²⁾), cum Plutarchus utpote gravior suam viam a multorum via remotiorem ingressus sit. — Similiter iudicandum est de his, ubi materiae affectus et animae licentiam duas malorum causas esse exposuit (41. 4); *Ἐλης* q. d. *πάθος* hisce illustravit — nam probare hoc neque Maximus potuit neque il quos secutus est — : materiae ab artifice deo tractatae siquid mali acciderit, non maneam illius artem sed ipsius huius indelem causam esse. Illum semper bonum velle sicut legislatorum semper unam iustitiam; hanc non semper ita sese habere ut semina a deo insita efflorescant et ad suum finem perveniant; itaque fieri ut interdum *ἀναγκαιῶς* hasce et *ἐπομένως φύσεις* malorum, quae hominibus accidere soleant, velut pestis, terrae motus, imbrium e caelo eruentium, ignium e terra surgentium, i. e. malorum et corporis et exterorum causas esse a deo quidem non decretum, tamen inevitabile sit, cum propter singulorum salutem non fas illi sit ab universi cura desistere (§ 4). Unum quodque hoc stoicum; totam sententiam Chrysippeam Gellius servavit (noct. att. VII 1. 8 sq.), ipsis eius verbis e libro *περὶ προνοίας* quarto hisce exscriptis: „Idem Chrysippus . .

2) cf. 14. 1 *ἑαυμάζεις εἰ Σωκράτη συνὴν δαιμόνιον, φίλον, μαντικόν, αἰεὶ παρ-
κόμενον, καὶ μόνον οὐ τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ἀνακεκραμένον, ἀνδρὶ καθαρῷ μὲν τὸ
σώμα ἐγναῶν δὲ τὴν ψυχὴν, ἀκριβὲς δὲ τὴν διαίταν* sq. cf. § 3 *ἑαυμαστόν εἰ ταῦτα
μὲν (alia oracula) οὐδέτερος ἡγείται ἄτοκα εἶναι . . εἰ δὲ ἀνὴρ φύσει τε καὶ χρησθη-
μένος γενναϊοτάτῃ καὶ παιδείᾳ σωφρονοστάτῃ καὶ φιλοσοφίᾳ ἀληθεστάτῃ καὶ τύχῃ δεξιω-
τάτῃ συγγίγνεσθαι τῷ δαιμονίῳ ἡξιώσῃ πρὸς τοῦ θεοῦ* sq. Apul. 17 igitur mirum
si Socrates vir perfectus apprimo et Apollinis quoque testimonio sapiens hunc deum
suum cognovit et voluit propter ea eius custos per contubernio familiaris cuncta
quae arceda sunt aruit sq. 19 enim Socrates utpote vir apprimo perfectus ex
sese ad omnia congruentia sibi officia promptus sq. — inter daemones re vera colen-
dos Aesculapium esse (Max. 15 7, ἀλλὰ καὶ Ἀσκληπιδὸς ἵσται νῦν καὶ ὁ Ἡρακλῆς
ἰσχυρίζεται καὶ Διόνυσος βακχεύει καὶ Ἀμφίλοχος μαντεύεται καὶ οἱ Διόσκουροι
ναυτίλλονται cf. Apul. 15 quippe tantum eos deos appellant, qui ex eodem (dae-
monum) numero laete ac prudenter curriculo vitae gubernato praenomine postea
hominibus praediti caeremoniis vulgo aduertuntur, ut in Boeotia Amphiarus . . .
alios alibi gentium, Aesculapium ubique); quo tamen e consensu artius eos nexos esse
caute coniectas: o populi q. d. sive haec sumpta sunt et ubique fere inventuntur (similli-
mum Maximi adpouam Himerium sophistam (orat. I p. 40 ed. Dübner): de γάμῳ
λοκικῷ μίσην τινὰ φύσει ἀμφοτέρων τούτων ἐγέννησεν, ἵνα τὴν ἑλίαν ἀπορροπὴν
διακωλύμενοι τῷ χεῖρον. Ἐντεῦθεν Ἡρακλῆς ἀΐλει, Διόνυσος γεωργεῖ, Ἀσκληπιδὸς
ἵσται, κυβερνοῦσι τὰς τύχας τῶν τὰ καλήν διαβαίνόντων Διόσκουροι) — Minervam
Homericam uterque attulit, hic ad illustrandam daemoneum naturam cap. 11, ille
etiam Homorum daemones docuisse probaturus 14. 5.

desiderat εἰ αἱ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται i. e. si natura ipsa rerum vel providentia . . . morbos quoque et debilitates et aegritudines corporum fecerit. Existimat autem non fuisse hoc principale naturae consilium, ut faceret homines morbis ebnoxios . . . sed cum multa inquit atque magna gigneret pareretque aptissima et utilissima, alia quoque simul agnata sunt incommoda his ipsis quae faciebat cohaerentia eaque non per naturam sed per sequellas quasdam necessarias fata dicit quod ipse appellat *κατὰ παρακολούθησιν*³⁾ (cf. Zeller III 1. 174)⁴⁾. Constare autem deum universe, cuius pro salute singula interire oporteat, id quod Maximus medici exemplo strictius quam hic, eodem tamen ex fonte — ut sententiarum verborum exemplorum consensus docet — exposuit in orat. XI par. 4, iterum stoicum hoc inventum apud multos legitur (Phil. de prov. I 57 [Epict. II 5. 24 et] Simplic. in Epict. p. 84, cf. quoque Cicero de nat. deor. II 66 Seneca dial. I 3 Marc. Ant. V 8 Origen. c. Cels. IV 209 Wendland (ad Philon. p. 78 adn. 2, Zeller III 1. 163). Possis igitur putare a Stoicis Maximum pendere; sed ecce platonica velut ipsa vocabula ἕλης πάθος, aut sententia illa, caelum prorsus ἄμοιρον esse τῶν κακῶν — quam eandem alibi (5. 3) versu illo Homerico δοιοὶ γὰρ τε πίδαοι κατακαίεται ἐν Αἰὸς οὐδαί ad ipsius Platonis similitudinem (republ. 379 b sq.), quamquam ex sua ipsius sententia illustravit — inter Platonicos vulgaris (cf. Iulian. II 90 b τὰ κακὰ (ἡ δημιουργὸς) οὐτ' ἐγέννησε οὐτ' ἐπέταξεν εἶναι, ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἐξεργάθεισαν

3) Accedit Plutarchus imaginem illam de legislatore ductam Chrysippeam esse discrete significans (de stoic. repugn. 33 λέγει δ' αὐτὸς (Chrysa.) εἰς „τῶν αἰσχρῶν τὸ θεῖον καραίτιον γίνεσθαι οὐκ εὐλογόν εἶσθαι. ἐν τρόπῳ γὰρ οὔτε νέμος τοῦ κερνομεῖν καραίτιος ἂν γένοιτο οὔτε οἱ θεοὶ τοῦ ἀσβεβεῖν sq.“ (1049 e), qua eandem usum quemadmodum deus mundum regat, Philo Iudaeus illustravit (de prov. II 82 per providentiam nimirum dicitur mundus regi, non quod omnium causa deus sit, sed quem admodum urbs virtuosa per legem dicitur regi, quatenus abundantia in ea et res necessariae, consilia . . . et quaecumque ad haec referantur, optimae constitutiones, bene ordinatae sunt; violentiae vero et rapinae . . . non lex in causa est). Seneca autem et Origenes eandem de artifice materiae ei subiecta imagine, Philo simillimam quadam et plane eiusdem acuminis usum (Sen. epist. 65 § 2 cf. de prov. 5 Orig. c. Cels. 6. 314 — quem locum attulit Davinius [ed. Reisk. tom. II p. 283] male tamen intellectum; etiam Origenes de malis et physicis et ethicis locutus est — Philo de prov. II 81 cf. Wendland zu Philo über die vorsetzung p. 79) quamquam non Chrysippeae tamen stoicae certe originis sunt testes gravissimi.

ἐξ οὐρανῶ sq. Herm. trisma. (Stob. eol. I 275 alia), — aut ipsa malorum divisio in ψυχῆς μοχθηρίαν et ὕλης πάθος, qua cum stoica illa, quam antea licet non discrete significatam dedit (§ 3), in mala animae corporis externa instituta non concinit, quamquam non contraria est. Cum igitur Hierocles Neoplatonicus accedat eadem stoica hisdem platoniceis iniuncta eloquens (ap. Stob. eol. II 181 sq. ταῦτα χρῆ διειληφέναι ὡς τῶν μὲν ἀγαθῶν αἰτίων ἦντων τῶν θεῶν, τῶν δὲ κακῶν τῆς κακίας· τίνα οὖν ἡμῖν τοῦ κακῶς πάσχειν αἷτια· ἐπεὶ δὲ τῶν μέσων ἐστὶ τίνα παρὰ φύσιν καὶ δύσχηρστα . . . ἢ νῆ Δία ποιητικὰ τῶν τοιοῦτων, ἄξιον καὶ περὶ τούτων τὴν νυκτι διάληψιν ἔχειν, οἷον νόσον λέγω πηρώσεως . . . πολλὰ τόνουν πέφυκεν αὐτῶν περαινέειν καὶ ἡ κακία . . . μετὰ γε μὴν τὴν κακίαν δευτέρα τῶν τοιοῦτων πρόφρασις ἡ ὕλη· τὰ ἐπίγεια καθάπερ ὑποστάθμην καὶ ἰλὸν ἔχοντα τῶν ὄλων τὴν οὐσίαν (sequitur lacuna), non stoicam doctrinam platonice amplexam — nam stoicos quoque materiae affectibus alteram malorum causam malitiam addidisse Philo docet (de prov. II 82 mala vel materiae vel malitiae naturae immoderate erroris sunt fetus quorum deus non est causa cf. Wendland p. 72) — sed Platoniceam posteriorum temporum doctrinam stoicis iam iam exornatam utrumque illum exposuisse apparet. Quod autem ad Homericos illos versus ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σιγῆσιν ἀτασθαλίησιν ὑπὲρ μόρον ἄλγ' ἔχουσιν, ne hos quidem de suo Maximus attulit, etsi haud apte iis usus est; nam de physicis malis intellexit, quae unam concupiscentiam animae illustrent, i. e. hominibus quippe liberi arbitrii licere aut bonum aut malum sequi; quod si inaequum malum esse malum secuti sint, incommodi hinc iis exerti ipsos, non deum auctorem esse apparere; quo sensu et Hierocles eos (l. s.) ταῦτα μὲν (τὰ κακὰ) ἐκ τῆς κακίας ἀπαντᾷ μόνῃς . . . ἡμεῖς δὲ ἰσμεν οἱ τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν (scil. θεῶν) οὐ προσέμενοι, περιβάλλοντες δὲ ἑαυτοὺς κακοῖς ἀδαιρέτοις· ἴδη καιρὸν ἔχειν μοι τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο δοκεῖ κατὰ τὸν τρόπον τούτον ὡς δὴ οἱ βροτοὶ τοῖς θεοῖς αἰτιώωνται ὡς ἐξ αὐτῶν ἐπιπεμπομένων τῶν κακῶν· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σιγῆσιν ἀτασθαλίησιν ὑπὲρ μόρον ἄλγ' ἔχουσιν et Porphyrius (ap. Stob. eol. II 172) protulit. Videmus igitur interpretationem hanc ex eadem Platoniceorum sequiore doctrina atque cetera illa Maxime notam fuisse. — Similem stoicorum platonice

corum confusionem ostendit ratiocinatio, quam in erat. 38 § 6 legimus de virtute et vitio hunc in modum institutam: *πέφυκε τὸ ἀνθρώπινον πᾶν ἐξ ἀρχῆς δίχα, τὸ μὲν εἰς ἀρετῆς ἐπιτηδειότητα, τὸ δὲ εἰς μοχθηρίας· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία ἐνδεὲς τοῦ κολάζοντος, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ σφίζοντος· μοχθηρὰ μὲν γὰρ φύσις τυχοῦσα ἐπιστάτου χειριστοῦ, νόμου καὶ ἔθους, τὸ ἄλυπον τῷ πλησίον περιεβάλετο, καὶ πλεονεκτεῖ οὐκ ἐν μοίρῃ ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν ἐλαττώσει βλάβης· αἱ δὲ ἄρισται ψυχῆς φύσεις ἀμφοισθητισμοί, ἐν μεθορίᾳ τῆς ἄκρας ἀρετῆς πρὸς τὴν ἐσχάτην μοχθηρίαν καθωμισμένα, δέονται ξυναγωνιστοῦ θεοῦ καὶ ξυλλέπτορος τῆς ἐπὶ θάτερα τὰ κρείττω ῥοπῆς καὶ χειραγωγίας· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ ὄλισθος ἀντήφουός ἀσθενείας ἔργον, ἡ καὶ τὰς ἐπιεικεῖς ψυχὰς κολακεύουσα διὰ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμημάτων εἰς τὰς αὐτὰς ὁδοὺς ταῖς μοχθηραῖς σιγαδέλκει.*

Videmus ab altera parte virtuti malitiam ita oppositam, ut nullus ab altera ad alteram transitus concedatur (*οὐκ ἐν μοίρᾳ ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν ἐλαττώσει βλάβης*), ab altera parte animam inter summam virtutem et extremam malitiam labantem; quod alterum stoicum, alterum Platonicum est (scite Lipsius de sectarum in his discrimine (manud. II 10) de illo cf. Zeller, III 1. 249; hoc invenitur apud Albinum 30 Apul. de dog. Plut. II 3, qui semina et igniculos, e stoicorum sententia unius virtutis, etiam malitiae esse hominibus insita voluit, stoicam Platonicam doctrinae adaptare conatus cf. Lips. l. s. Phile de praem. et poen. § 11 *φύσει γε μὴν πάντες οἱ ἄνθρωποι πρὶν τελειωθῆναι τὸν ἐν αὐτοῖς λόγον κείμεθα ἐν μεθορίᾳ κακίας καὶ ἀρετῆς πρὸς μηδ' ἕτερά πω ταλαντεύοντες*). Tertium autem accedit cum his coniunctum, animam ne bonam quidem propter debilitatem innatam deo adiutore non egere, iterum stoicum (Seneca ep. 41 bonus vir sine deo nemo est cf. 78. 16 nulla sine deo mens bona est: semina in corporibus humanis divina dispersa sunt, quae si bonus cultor excipit, similia origini prodeunt et paria his ex quibus orta sunt, surgunt, si malus, non aliter, quam humus sterilis necat ac deinde creat purgamenta pro frugibus cf. Zeller III 1. 727) et quartum denique, *κολακεύουσαν ἡδονῆν* secutos homines a virtute aberrare, quod et Platonicum est (satis notum est illud *δέλεαρ κακῶν* e Timaeo 69 e cf. Apul. de dogm. II 11 Plut. ap. Stob. flor. 6. 45 [ed. Hense p. 52] Iulian. II 91 e, Euseb. ap. Stob. eol. II 178) et stoicum (Cic. de leg.

I 11. 31 quorum ad dogma, opinatum bonum esse voluptatem (Tuscul. IV 6 de fin. III 10. 35 al.) optime hoc fecit. Quid igitur? Haecne sibi ex utraque secta collegit Maximus atque ita ut fecit composuit? Prorsus id negandum est, cum certa hac forma instructam eum ratiocinationem hanc accepisse iam viderimus (cf. part. I cap. IV adn. 4). Est igitur statuendum, ut omnia fere, etiam haec inter Platonicos trita ex ipsius quam profitebatur sectae doctrina Maximo nota fuisse.

IV. Duo sunt genera eorum quae sub popularis philosophiae speciem cadere Maximi aequales opinabantur. Alterum ea complectitur quae ad usum cotidianum pertinebant, praecepta et institutiones magis quam *θεωρήματα* quamquam non prorsus inutilia tamen ad ipsam vitam instituendam non adeo idonea; alterum efficiunt rationes potissimum platonicae stoicae cynicae, quippe a multorum intellectu non alienae ad omnium notitiam protractae. Illic exponere solebant, qua ratione amicos parare possis et adultores ab iis discernere, quae optima *βασιλείας* sit species, qui fructus sit philosophiae, qua de causa agricultura laudanda et exercenda sit aut militiae proferenda aliaque huius generis *προβλήματα*, et certum horum fundamentum aetatae et copiosae plerumque Aristotelis posterierumque Peripateticorum observationes ex ipsa vita collectae semper manserunt. Neque poterant omnino nisi in singulis fortasse mutari: de humanis hisce rebus omnium consensu aestimatis non licebat nova proferre; quamvis suae quisque doctrinae colorem antiquiores quidem philosophi inducere iis studuerint, tamen iam Ciceronis aetate haec omnia in unum flumen confluerant et ex. gr. in Laelio vix discernes, quid de amicitia singuli decuerint. Supervacaneum igitur est quaerere, qua necessitudine coniuncta sint, si quae a Maximo prolata apud alios scriptores eodem inveniuntur; non hauserunt alius ex alio, sed seque ad omnes unum et largissimum illud praeceptorum flumen venit.

Statim in iis quae de amicitia duabus orationibus (6 et 20) exposuit, Maximum invenimus multis congruum. Primum queritur, amicitiam nusquam fere inveniri; quamquam nil opus sit, nisi ab iis, qui habeant, eos accipere, qui indigeant, ut omnis generis *πραγματεῖαι* quibus homines victum fortunam voluptatem quaerunt expellantur, firmaque efficiatur amicitia non rerum, quae acceperint sed eorum qui

dederint voluntate metienda (6. 2/3). Quam amicitiam *κατὰ τὴν χρείαν* institutam ex Aristotele novimus (eth. Nicom. 1155 b. 18), qui tertiam hanc amicitiarum speciem humilissimam inter praves tantum atque eos quidem, qui inter se contrarii essent, velut *πέντης πλοσίω, ἀμαθῆς εἰδότη*, exoriri posse neque diuturnam esse voluit, ut quam utilitate exempta ipsorum commodum spectantes statim dissolverent; quam eandem Epicureos sibi assumpsisse e Cicerone compertum habemus, in Laelio eos oppugnante (8. 26), in libro de finibus primo argumenta eorum explicante (de quibus cf. Hirzel untera. 169); ibique quae invenimus, velut solitudinem et vitam sine amicis usidiarum et metus plenam esse (de fin. 20. 66), secundas res splendidiore facere amicitiam et adversas partientem communicantemque leviores (Lael. 8. 22) alia, ab Aristotele iam observata (Nic. 1155 a 4 sq. cf. Heylbut de Theophrasti libris *περὶ φιλίας* 1876 p. 20), ad Dionem Chrysostomum plano integra pervenerunt (III 95 *ἄνευ φιλίας οὐδ' ἐν εἰρήνῃ ζῆν ἀσφαλές καὶ μὴν ὧν εἶπον ἰδέων τὸ μὲν κοινωεῖν φίλους τερπνότερον, μόνον δὲ ἀπολαβεῖν ἐν ἐρημίᾳ πάντων ἀρδέστατον καὶ οὐδεὶς ἂν ὑπομείνειεν* — 101 *μόνον δὲ τοῦτο (scil. φιλία) τὰ μὲν δυσχερῆ πάντα μειοῖ, τὰ δὲ ἀγαθὰ πάντα αἴξει*), ita ut Maximum huius generis amicitiae notitiam habuisse non mirum sit. En ipsum cum Cicerone mire consentientem :

Lael. 10. 33 nil difficilius esse dicebat (Scipio) quam amicitiam usque ad extremam vitae diem permanere . . . atque exemplum e similitudine capiebat iuventutis aetatis quod summi puerorum amores saepe nna cum praetexta toga ponerentur, sin autem ad adolescentiam perduxissent, dirimi tamen interdum contentione vel uxoriae conditionis vel commodi alienius, quod idem adipisci uterque non posset. Quodsi qui longius in amicitia provecti essent, tamen saepe labefactari, si in honoris contentionem incidissent; pestem enim nullam maiorem esse amicitis, quam in plerisque pecuniae cupiditatem in optimis quibusque honoris certamen et gloriae sq.

Max. 6. 6 οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀνδρὶ πρὸς ἄνδρα φιλίας ἄληθ, μέχρις ἂν αὐτῷ εἰ ἐφθαλμοὶ φαντάζωνται χρυσὸν καὶ ἔργον. κἂν τούτων ἀπαγάγη τὴν ὄψιν, οὐκ ἀπόχρη πρὸς φιλίαν ἡ καρτερία, ἀλλ' ἐνοχλεῖ αὐτίς ἡ παιδικῶν ἄρα, ἡ γυναικείος κάλλος. κἂν καταμύσῃς πρὸς ταῦτα „εὐπρόσωπος εἰ . . . δῆμος“ καὶ τὰ ἐν ἐκκλησίαις κηρύγματα, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν δόξα. κἂν ὑπερίδῃς ταύτης, οὐχ ὑπερίψαι δικαστηρίου. . . κολλάς σε δεῖ ἡδονὰς παραδραμεῖν καὶ πολλοὺς κόνους ἀντιβλέψαι (cf. Themist. 22. 369 a πολλοὺς μὲν γὰρ αἰρετοῦσθαι κόνους, κολλάς δὲ ὑπερβαίνειν ἡδονὰς ἐν τοῖς ὑπὲρ φιλίας ἀγῶσι ἀνάγκη)

quibus tertius accedit Epictetus, qui quidem paulo alio sensu ea in-

tellegi voluit quae dixit (II 22. 10 *περὶ φιλίας*) βάλει καὶ σὺ καὶ τοῦ παιδίου μέσον ἀγρίδιον καὶ γνώσῃ πῶς σε τὸ παιδίον ταχέως κατορύξει θελεῖ . . . βάλει κορασίδιον κομψὸν καὶ αὐτὸς ὁ γέρον φιλαὶ κάκεινος ἔ νεὸς· ἄν δὲ δοξάριον sq.¹). Vides eandem apud tres illos sententiam, pro fundamento sitam, ab auctore philosophiae commentationis, ab oratore ἐπιδεικτικῶς declamitante, a philosopho virtutem praedicante eundem in finem etsi vario modo adhibitam. Nenne igitur e populari philosophia ea oriunda habenda sunt? — Exempla quae adfert verae amicitiae, Achilles Patroclus, Harmodius Aristogiton, fixa illa et usu stabilita sunt, quae ubique proferuntur, cf. Plut. de amicor. multitudine 2 (cf. Heylbut l. s. p. 17), Orestes Theseus etiam apud Cicer. de fin. I 65; Achillem Patroclum a Homero huius rei pro exemplis propositos esse docent Pa. Plut. de vit. et p. Hom. c 185 Themist. 271. a (orat. 22). — Iam in vicesimae prooemio Prodicam de Hercule fabulam exposuit ita tamen, ut Virtutis et Malitiae partes agentes induceret Amicitiam et Blanditiam, aetatis consuetudinem secutus; ad personas quas ipsi sibi fixerunt transferre illas solebant (Dio I 69 sq. regem tyrannum, Cebes eruditum et rudem, Philostratus philosophiam Indicam Aegyptiam opposuerunt); nec deest, qui eadem ratione atque Maximus hoc fecerit, Themistium dico, qui *φιλίαν* et *ὑπόνοιαν* personas illas agere iussit (*π. φιλίας* 22. 280 a). Quae tum Maximus protulit, praecepta sunt, qua ratione amicum parare adulatorem effugere possis, quae eadem vel similia apud omnes fere inveniuntur; velut ante iudicare opus esse quam amare (*δεῖ δὲ κρῖναι πρὶν ἄρξασθαι χρῆσθαι* 20. 3) quod Theophrasti dictum per omnem fere antiquitatem servatum esse bene Heylbut exposuit (p. 23) exemplis e Cicerone Plutarcho Stobaeo Himerio aliis haud paucis allatis. Propius ad Maximum Plutarcho verba accedunt (de adul. et amico cap. 2 [49 c] *ἀλλὰ τὴν τότε πείραν οὐ δεῖ περιμένειν ἀνωφελεῖ, μᾶλλον δὲ βλαβερὰν καὶ οὐκ ἀκίνδυνον οὖσαν* cf. Max. *ἀλλ' εἰ ἀναμενοῦμεν τὸ τέλος, ἄλλη βλάβη φηθήσεται τὴν γνώσιν* et paulo post *οὐ γὰρ δεῖ βλαβέντας αἰσθῆσθαι, ἀλλ' ὅπως μὴ βλαβῶμεν ἐμπειρίαν λαβεῖν καὶ κατανόησιν τοῦ κόλακος* cf. Max. *ἐὰν ἰσπερὶ τῆς χρήσεως ἢ κρίσις, ἢ χρῆσθαι φθάσας*

1) Quocum conferendus est Themistius, qui idem atque ille de canibus amicis, canes vel oculibus proiectos in inimicos mutatis protulit 269 b.

καὶ μεταγνοὺς εἰς οὐδὲν δέον τὴν κρίσιν κατατίθεται). Non licere pro voluptate eos distinguere neque dulces statim adulatores esse, asperos amicos, putare, quoniam amicus εἰ ψυχίαν προσλαβὼν ἴδιον sit (βούλει τοίνυν ἰδονῆ καὶ λύπῃ κρινοῦμεν τὸν φίλον καὶ τὸν κόλακα Max. 3 cf. Plut. ibid. c. 2 οὐ γὰρ ἐπαινοῦμεν ὅσοι . . οἴονται τοὺς καχαρισμένους ὁμιλοῦντας εἰθὺς ἔχειν ἐπ' αὐτοφώρῳ κόλακας εἰλημμένους· οὐδὲ γὰρ ἀγῆδης ὁ φίλος οὐδ' ἄκατος sq.). Amicum κατὰ τὴν ἀρετὴν, adulatorem κατὰ τὴν μοχθηρίαν τάξαι oportere; quod inde exortum est quod praecedente Aristotele, qui amicitiam κατ' ἀρετὴν iunctam summam esse voluit (cf. Heylbut p. 16), stoici nisi in bonis amicitiam esse non posse statuerunt (Lael. 5. 18 Stob. ecl. II 108 Diog. Laert. VII 124). Ad singula quae tum sequuntur, antitheta supervacaneum est similia aliunde adferre, cum huiusmodi sententiae unicuique de amici et adulatoris discrimine loquenti necessario in mentem venirent neque ab alio alius abscederet nisi forma qua eas instrueret: et cum ne illud quidem paulo magis singulare, amicum a deis amatum pius esse, adulatorem invisum iis et odiosum superstitem, non apud Plutarchum similiter dictum sit (κινδυνεύει θεοῖς ἐχθρὸς ὁ κόλαξ εἶναι de adul. c. 1), equidem non video cur Heylbut stoicos advocaverit, unde Maximus verba sua *τυράννῃ οὐδεὶς φίλος, βασιλεῖ δὲ οὐδεὶς κόλαξ* (§ 7) mutuatus esse putandus sit: unde cetera cuncta, inde etiam hoc habuit; quam late vulgata sint, quae a singulis antiquioribus de amicitia excogitata erant, optime illud docet εἰ δὲ ἐστὶν ἡ φιλία ἰσότης τρόπου, τὸ δὲ μοχθηρὸν οὔτε αὐτὸ αὐτῷ οὔτε τῷ χρηστῷ ἴσον· ὁ μὲν ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ φίλος, ἴσος γὰρ· ὁ δὲ κόλαξ sq. (20. 7). Quod physicorum dogma iam Plato attulit in *Lyside οὐκοῦν καὶ τοῖς τῶν σοφωτάτων συγγράμμασι ἐν τετύχημας . . . λέγουσιν, ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἀνάγκη φίλον εἶναι. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ περὶ φύσεώς τε καὶ τοῦ ὅλου διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες* (214 b sq., quibus certe non Antisthenem quem Dümmler voluit (acad. 201 adn. 1), sed alium nescio quem scriptorem eius aetatis respexit; eandem Democriti doctrinam Aetius nobis servavit (Diels 408) et Aristoteles quoque tetigit (eth. Nicom. 1155 a 32) idem videmus a stoicis receptum (Stob. ecl. II 108), unde ad popularem philosophiam pervenit (Dio IV 42 *φιλίαν τὸ ταῦτά βούλεσθαι*

δμόνοιάν τινα ούσαν Plut. de adul. c. 5/6 de amic. mult. c. 8. Cic. Lael. 3. 15 Senec. benef. II 21 alla).

Haec adeo multus Maximus est de regibus. Etiam in his primus est Aristoteles, qui praecepta et dicta de optime regum genere collegit et edidit; divisionem eius in βασιλείαν ἀριστοκρατίαν δημοκρατίαν (iam a Platone in Politico constitutam) eorumque παρεκβάσεις τυραννίδα ἡλιγαρχίαν ἡγλοκρατίαν (eth. Nic. 1160 a 31 sq.), quippe quae apud omnes fere illius temporis scriptores inveniatur (Ps. Plut. de vit. c. p. Hom. cap. 182 Dio III 45 sq.), videmus neque apud Maximum deesse (22. 4). Quae autem praeter ea apud Maximum inveniuntur, tritissima et vilissima sunt, velut reges διοτρεφεῖς et διογενεῖς esse (6. 1 cf. 29. 1. Dio Chryz. I 38 IV 41 Themist. 5 64. b 34. 26 9 123 d); regem bonum pastorem esse partim e Homericο πιμῆνι λαῶν deductum, partim e vita pastorali sumptum (29. 1 [de philos. 7. 3] 40. 3; quod iterum iam ab Aristotele fuit inchoatum [eth. Nicom. 1161 a 15] Xenoph. mem. III 2 [= Stob. flor. 54. 28] Dio I 17 Themist. 34. 26; 9. 121 d; 13. 171 d Iulian. orat. II 86 d Archyt. apud Stob. flor. 46. 61 cf. quoque Xenoph. inst. Cyri 8. 2. 14 Dio 56. 2). Huc referendum est, cum Maximus bonum regem Cyrum cum pastore, malos cum Iupis comparavit 12. 7 cf. Xenoph. inst. Cyri 8. 18; etiam illud hinc ad Maximum pervenit, regem esse pastorem, tyrannum Ianiōnem, (Dio 4. 44 Themist. 13. 171 d) quod quidem a Maximo ad bonum et improbum amantorem translatum est 25. 2 — Agamemnonem optimum regis exemplum quippe simul et αἰχμητῆν et βασιλέα ab Homero proponi dixit in orat. 29. 1: ne hoc quidem de suo, sed adductus vulgari illorum versuum hac interpretatione, quam dederunt Xenoph. comm. III 2. 2 (Antisth. ap. Xenoph. conv. IV 6) Dio II 54 Aetius (Diels 501) cf. quoque Themist. 13. 176 a.)³⁾.

3) Quae huius doctrinae species fuerit, optime docet Dio Chryzost. I 15 sq., cuius ad similitudinem tam prope accedit Iulianus, ut utrumque haud inutile ducam adponere.

Dio περί βασιλείας (I 15 sq.)

Ἔστι δὲ πρῶτον μὲν θεῶν ἐπιμελής καὶ τὸ θαυμάσιον κροτιμῶν . . .

μετὰ δὲ τοὺς θεοὺς ἀνθρώπων ἐπιμελεῖται, τιμῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν τοὺς ἀγαθοὺς, κηδεόμενος δὲ πάντων . .

Iulian. II 86 a sq.

Ἔστι δὲ πρῶτον μὲν εὐσεβῆς καὶ οὐκ ὀλίγως θεραπειῆς θεῶν . .

εἶτα ἐς τοὺς τωκῆας . . ὅσιος καὶ ἐπιμελής . . τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τῶν κοσμητῶν ἀρέσκων ἐβλέπει, τῶν πολλῶν δὲ ἐπιμελούμενος ἐν δικῇ καὶ ἐπ' ἀφελείᾳ . .

Paulo copiosiores dedit Maximus laudem agriculturæ (orat. 30). Facile etiam hic intelligimus sententias eum protulisse quas apud omnes de eadem re locutos si servatos teneremus inveniremus; enim-

21 και μὲν δὴ οἴεται δεῖν πλέον εἶχειν διὰ τὴν ἀρχὴν οὐ τῶν χρημάτων οὐδὲ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν φροντίδων [paulo post (28) καὶ τοῦν εὐεργετῶν ἡδεται πλέον τῶν εὐεργετουμένων, καὶ μόνης ταύτης ἐστὶ τῆς ἡδονῆς ἀκόρεστος sq.] ὥστε καὶ φιλόπονος μᾶλλον ἐστὶν ἢ κολλοὶ τῶν ἄλλων φιλήδονοι ἢ φιλοχρήματα sq.

27 καὶ πολεμικὸς μὲν οὕτως ἐστὶν ὥστ' ἐκ' αὐτῶ εἶναι τὸ πολεμεῖν· εἰρηκὸς δὲ οὕτως ὡς μηδὲν ἀξιόμαχον αὐτῷ λείπεσθαι· καὶ γὰρ δὴ καὶ τότε οἶδεν, ὅτι τοῖς κάλλιστα πολεμεῖν παρασκευασμένοις, τούτοις μάλιστα ἐξέστιν εἰρήνην ἄγειν.

28 φιλέταιρος δὲ καὶ φιλοπολίτης καὶ φιλοστρατιώτης ὁμοίως κέφικεν . . . ὁμοῖον γε κέποιε καθάπερ εἰ ποιμὴν τοὺς συμφιλᾶττοντας αὐτῷ ἀγνοοῖ καὶ μήτε τροφήν αὐτοῖς ὀρέγει· μήτε συναγρυπνήσειε ποτε φυλάττουσιν· οὗτος γὰρ οὐ τὰ θηρία μένον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κύνας ἀναπέλθει μὴ ἀπέχεσθαι τῆς κοίτης cf. Iul. 88 a προσηγῆτον δὲ αὐτῷ ὅπως ἀφᾶσον τὴν τροφήν ἔχωσι καὶ οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐνδέωνται. κολλᾶκις γὰρ οἱ πιστότατοι τῶν ποιμνίων φρουροὶ καὶ φύλακες ὑπὸ τῆς ἐνδείας ἀναγκαζόμενοι ἄγριοι τε εἰσι τοῖς νομῆσι καὶ αὐτοὺς κόρρωθεν ἰδόντες περιυλακτοῦσι καὶ οὐδὲ τῶν προβάτων ἀπέσχοντο

24 τί δὲ σεμνότερον δῶμα γενναίου καὶ φιλοπόκου βασιλέως;

14 ἐν ἄλλοις δὲ οὐδὲ καθύδου ἀντὸν ἀξίω (scil. Homerus) δὲ ὅλης τῆς νυκτὸς ὡς οὐκ οὐσαν αὐτῷ σχολὴν βουμῆν

ο χαίρων καὶ γεγηθῶς οὕτα τῷ πλέον εἶχειν τῶν ἄλλων χροσίον . . . ἀλλὰ τῷ κολλοῖς μὲν εὐ ποιεῖν δύνασθαι, χαρίζεσθαι δὲ ἄποισιν . . .

φιλόπονος δὲ ὡν φύσει καὶ μεγάλψυχος κοινωνεῖ μὲν ἄποισι τῶν πόνων sq.

b ἀνδρείος μὲν φύσει . . . κόλλωμ δὲ ἤμισθα χαίρων καὶ στάσει ἐμψόλων ἀπεχθαίρων· τοὺς γε μὴν ἐκ τινοῦ τύχης ἀποφουμένους ἢ διὰ τὴν σφῶν αὐτῶν μοχθηρίαν ἀνδρείως ὑπιστάμενος καὶ ἀμνηστικός ἐγκρατῶς

d φιλόπολις δὲ ἂν καὶ φιλοστρατιώτης τῶν μὲν καθάπερ νομῆς ποιμνίων ἐπιμελεῖται προνοῶν, ὅπως ἂν αὐτῷ θάλλῃ καὶ εὐθνηθῆται τὰ θρόματα θαψιλοῦς καὶ ἀταράχου τῆς νομῆς ἐπιπελάμενα, τοὺς δὲ ἐφορᾷ καὶ συνέχει πρὸς ἀνδρείαν γυμνάζων καθάπερ σκυλακας εὐφρεῖς καὶ γενναίους τῆς κοίτης φύλακας . . . ἀλλ' οὐχὶ ἀρκακτῆρὸς τινας οὐδὲ λυμῶνας τῶν ποιμνίων καθάπερ οἱ λύκοι καὶ κυνῶν οἱ φαυλότατοι

88 a ἐστὶ γὰρ ἀληθῶς ἡδιστον δῶμα στρατιώτη ποιομῆμω σῶφρων ἀντακράτωρ.

87 ἕκωμ τε εἶδων ἄλγισα καὶ τὴν ἀργίαν ἀποστρεφόμενος [ἀληθῶς γὰρ οὐδαὶς οὐδενὸς εἰς οὐδὲν ἄξιω καθύδου ἀντὸν hoc ex Platone (log. 7. 808 b) ἐκτρουμῶ]

vere singulorum haud pauca novimus cum Maximo congrua; velut iustitiam maximo agricolae colere 30. 4 cf. Themist. (30. 350 δ ὥστε καὶ δικαιοσύνην μάλιστα ἐντεῦθεν εἰκὸς περιγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις· οἷδὲ γὰρ σχολῇ γεωργοῖς ἀδικεῖν εἶ.) ; in agricultura aequum esse dare et accipere (παρὰ γεωργίας ἴση μὲν ἢ ἀντίδοσις οἰκεία δὲ ἢ ὀφιλία 30. 4 cf. Muson. ap. Stob. flor. 56. 18 ἀμείβεται γὰρ ἡ γῆ κάλλιστα καὶ δικαιοῦτατα τοῖς ἐπιμελομένοις αὐτοῦς . . . καὶ ταῦτα μὲν σὺν τῷ πρέποντι, σὺν αἰσχύνη δ' οἷδὲν αὐτῶν cf. Xenoph. oec. V 8 τίς δὲ ἴδιον τὸν ἐπιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσιόντι λαβεῖν ὅτι χρῆζει (= Stob. flor. 56. 19); festis sacris apud agricolae proprium locum esse (30. 5; Xenoph. ib. καὶ θεοῖς κοσμοῦσι καὶ βωμοῖς καὶ ἀγάλματα cf. quoque Themist. 349. b οὐ μὲν οὐδὲ Ἐρμείως τελετὰς τε καὶ ὄργια γεωργίας ἐκτὸς συμβέβηκεν εἶναι εἶ.) ; agriculturam locum sapientiae dare (30. 6 cf. Muson. Stob. 56. 18 ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ἄριστον τοῦτο πάντων τῶν ἐν γεωργίαις ἔργων, ὅτι τῇ ψυχῇ παρέχει σχολὴν πλείονα διανοεῖσθαι τι καὶ ζητεῖν

37 ἐγὼ μὲν ἐκδύμου διελθεῖν περὶ εἰς αὐτὸν δὲ οἶμαι τῶν θεῶν τὸν βασι-
 τοῦ μεγίστου καὶ πρώτου βασιλέως καὶ λεία (βλεπτόν) οὐκ εἶναι χρὴ τὸν ἀλη-
 ὄντος ὅν χρὴ μιμουμένους . . . τοῦ θεῶ εἰρχοντα προφήτην καὶ ὑπηρέτην
 λέγος ἀποφαίνεται

Dio IV 62 δ καὶ τῶν μελιτῶν τῷ αὐτῷ δὲ οὔτε ἐν τῇ χειρὶ εἶδος εἰς
 βασιλεῖ πρόσεστιν . . . ὅτι μόνη ἐ- πολίτου, καὶ ἀδικῆ τὰ ἔσχατα, φόνον οὔτε
 κείνη ἢ μελιττα ἔκην κέντρον ἐστίν, εἰς ἐν τῇ ψυχῇ κέντρον ὑπεῖναι χρὴ ὅκου
 οὔδεν αὐτῇ δεῖν ὄκλον πρός οὐδένα, οὐ- καὶ τῆν τῶν μελιτῶν ὄρωμεν βασιλεύου-
 θεμῖα γὰρ αὐτῇ τῶν ἄλλων ἀμφοροητή- σαν καθάρων ὑπὸ τῆς φύσεως κλήκτρον
 σαι περὶ τῆς βασιλείας οὔδὲ μαχέσται γενομένην
 τοῦτο ἐχούση

Dio III 5 πῶς οὐκ ἂν εἴποι τις τοῦδε 92 α ἀγαπῶντες μὲν τὸν αἴτιον τῶν
 τοῦ ἀνδρός ἀγαθὸν εἶναι τὸν δαίμονα · παρόντων σφίσι καθάπερ ἀγαθὸν δαίμονα
 Cum autem Iulianus ipse dixerit ταῦτα ἐγὼ τῶν σοφῶν ἀκούω πολλάκις καὶ με
 ὁ λόγος ἰσχυρῶς κείδει· οὐκοῦν καὶ ἐς ὑμᾶς αὐτὸν διεξήλθον μακρότερα μὲν τυχόν
 ἴσως τοῦ καιροῦ φηγεγόμενος (92 e), aut e Dione sua aut aliunde sumpsisse putandus
 est; Dionem Plutarchum etiam Maximum Themistio Iuliano allic eius aetatis noti-
 cimus fuisse per se apparet et sunt permulta singula huius rei argumenta quae hic
 curare non licet; etiam igitur hic quoque Iulianum e Dione pendere debemus ad-
 firmare, tamen cum ne ipsum quidem Dionem ea sibi excogitasse, sed certam
 traditionem sequi, ex iterationibus eiusdem rei eodem fore ordine institutis apparet,
 de doctrina illius certa haec forma non licet dubitari.

παιδείας ἐχόμενον cf. Them. σοφίαν ἀσκοῦντες scil. γεωργοὶ 350 a) corporis virtutes agricultura augeri, nec non agricolas milites, et optimos quidem fieri (30. 6 Xenoph. V 13 ἦν δ' ἄρα ἐπὶ πλείθους ποτὲ στρατευμάτων τῶν ἔργων στεροῦσθ' ἢ γῆ, οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀναστρεφόμενοι καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς παιδευόμενοι, οἵ τ' αὖ ἐπὶ παρεσκευασμένοι τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς δύνανται ἰόντες εἰς τὰ τῶν κωλύοντων λαμβάνειν ἀφ' ὧν θρέφονται).

Haud secus denique villa sunt quae de amore protulit (his videlicet exceptis quae e Platonis scriptis sumpsit), imprimis descriptiones illas dico quas invenimus in erat. 25. 4 et 26. 2. Malum amorem morbum aeque ac Maximus (25. 4) nominat Apuleius (de dogm. Plat. II 14) alterum ἀρετῆν alterum ὕβριν (Max. 24. 4 cf. [Lucian.] amores 37), alter ἄρρην opponitur alteri ἀπαλῶ (Max. ib. Plutarch. amatorius passim [Luc.] am. 5 passim), bonus amator ἐν πολέμῳ συναριστεῖται, ἐν ἀτυχίαις συνατυχεῖ cf. [Luc.] am. 46; ἀποθανόντι συναποθνήσκει (e Platonis symp. 179 e; cf. Lucian. am. 46), adulterum in tenebris sese abscondere, veritum ne videretur (cf. Muson. ap. Stob. flor. 6. 61 Iulian. V 198 e Plutarch. ap. Stob. flor. 6. 46) nefarium amorem esse ἀδικὸν μῖξιν ἄγρονον συνουσίαν (ἐπὶ πετρῶν σπεύρεις, ψάμμους ἀροῖς 26. 9 cf. [Luc.] am. 20 Plut. amat. 21, qui illud εἴσπερ αἱ τέττιγες e Platonis symp. 191 e sumptum in malam partem interpretatus est). Etiam in his igitur patet, unde sua hausert Maximus: tritissimae sunt sententiae in popularem philosophiam receptae, non tamen proprie iam philosophicae nominandae, quippe quae observationes magis sint quam cogitationes de observatis quibusdam institutae et ad finem quendam productae.

V. Alterum illud genus efficiunt ratiocinationes stoicae plerumque originis quae a multo, um intellectu non remotae erant, ob eamque rem ab omnibus fere receptae adhibitae traditae inveniuntur. Quarum tritissima puto ea erat qua quae ratio inter hominem et animalia intercedat illustrabant; esse homines in multis inferiores animalibus non solum corporibus infirmioribus neque ullo naturali tegumento munitis praeditos, sed etiam sensuum subtilitate plerumque ab illis superatos; praestare autem omnia haec πλεονεκτήματα rationem homini innotam, qua et ipse servaretur et omnia in sui ipsius servitium redigeret; quam

Maximo per familiarem passim in eius orationibus sive apte adhibitam sive nulla necessitudine cum tractatione coniunctam legimus (2. 4, 16. 5, 26. 6, 35. 7) atque in eandem quidem formam coactam, qua apud multos alios invenimus (Themist. *περὶ ἀρετῆς* [Rh. mus. 27 p. 449] Isamb. protrept. 5 [p. 36 Pist.] Plutarch. de fort. 3 de soll. animal. 5; quod ad *πλεονεκτήματα* illa, conferatur Iulian. VI 194 c Orig. c. Cels. p. 219 Porph. de abstin. III 8 Plutarch. *περὶ ἰσχύος* Cic. de nat. deor. II 63. 158). Accedit his sententia eiusdem originis arte cum illa coniuncta, uni cuique animalium munus esse ad utilitatem hominum; apud Maximum quidem quodammodo obsecrata: *βοῦς ἀροῦ ἔπκος ἀθλείει· δὲν δὲ μεταθῆς τὰ ἔργα, παρανομεῖς περὶ τὴν φρέσιν* (29. 4, 2. 3 cf. Cic. de nat. deor. I 14. 37 Porph. 20 Varro fragm. 559 [Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 319 adn. 3] Seneca ben. IV 5. 2 Phil. fragm. [—p. 675 M. Aucher vol. 6 p. 238]). Videmus igitur, qui fuerint qui in suum usum has sententias vertere solebant; stoici et si qui o stoicorum doctrina sua hauserint ab altera parte, ab altera Platonici Pythagorei popularis philosophiae sectatores; inter quos Maximus ea accepisse putandus est.

Sed fortasse non inutile erit, cum in his quidem ultra probabilitatem fieri possit, ad originem ea reducere; praesertim cum simul Schlemmii, qui nuper de Plutarchi oratione *περὶ τύχης* locutus ad Zenonem (nam inter stoicos retinemur) ea referre studuit, apertam possimus errorem corrigere; omnia enim ad Chrysippum auctorem remittant. Atque primum quidem apud Plutarchum, Porphyrium, Philonem Iudaeum, Sextum Empiricum vestigia libri cuiusdam apparent, in quo Chrysippeus huius de animalibus doctrinae ipsa capita singillatim tractata funditus evertentur. Quam eandem doctrinam cum Posidonius fere integram (apud Ciceroem), Philo qui in illo libro in utramque sententiam sua exposuit, magna ex parte, Seneca aliique frustula servaverint, quattuor illis inter se comparatis haec statim adponam, molestas ut repetitiones effugiam. Adversariorum igitur quos illi oppugnare, hanc explicant sententiam. Rationis duplex genus esse τοῦ μὲν ἐνδιδακτοῦ, τοῦ δὲ προφορικοῦ (Porph. de abstin. III 2 Phil. de animal. § 12 Sext. Emp. hypot. A 65 Plutarch. ad eandem definitionem alludit de solert. 19. 973 a) novit autem eam ut docet commentationis max. cum princ. phil. c. verba (cap. 3) τὸ δὲ λέγειν ὅτι δύο λόγοι εἰσὶν, ὁ μὲν ἐνδιδακτοῦ, ὁ δὲ ἐν προφορῇ — stoicam hanc definitionem (cf. Zeller III 1. 67 adn. 1) etiam apud Platonicos invenies (cf. Albin. introd. in Plat. II). Atque alterius pronuntiativae exers esse animal; haec quidem stoicos dicere (quorum sententiam secutus est Galenus (protr. ed. Kaibel p. 1 ἰσως γὰρ εἰ καὶ μὴ τοῦ κατὰ τὴν φωνήν, ὃν καὶ προφορικὸν ἐνομάζουσιν . . . ματέγει πάντα) sed non verum esse, cum etiam animalia sint „voce articulata utentia, e natura per se edocta auditu proprio“ (verba Phil. 15 cf. Porph. 3 τοῦ

ὑπὸ τῆς γλώσσης φωνηθέντος λόγου μέγιστα τὰ ζῆα τὰ φωνητικὰ . . . κατὰ νόμους, οὗς κατὰ τῶν θεῶν καὶ τῆς φύσεως εἰληχεν ἕκαστον Plat. de sol. 19 καὶ προφορικῷ λόγῳ καὶ φωνῆς ἐνάρθρου μέγιστον αὐτοῖς cf. Colad. epist. (ap. Orig. p. 219) λόγῳ συμπλήρωσις ἐστὶ κατ' αὐτοῖς καὶ φωνή), multa quoque, quae etiam edoceantur a hominibus, sicut dicitur de corvis et Indicis psittacis (verba Philon. 12 Porph. 4 κόρακες γοῦν καὶ κίτται ἐριθάκοι τε καὶ ψιττακοὶ ἀνθρώπους μαμούνται . . . ἢ δὲ Ἰνδικῆ ἕκαστα οὕτως φθέγγεται ἀνθρώπων ὡς Plat. 19 ψῆρες καὶ κόρακες καὶ ψιττακοὶ μανθάνοντες διαλέγεσθαι Sext. Emp. 78 ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παρελέσμεν, μάλιστα μὲν ὄρωμεν τὰ ζῆα καὶ ἀνθρώπινος προφερόμενα φωνάς εἰς κίττας καὶ ἄλλα τινά cf. eiusdem adv. math. 8. 275 ἀνθρώπος οὐχὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ διαφέρει τῶν ἀλόγων ζῴων (καὶ γὰρ κόρακες καὶ ψιττακοὶ καὶ κίτται ἐνάρθρους προφέρονται φωνάς (cf. etiam 7. 274); itaque non debere eos inde quod homines eorum vocem non percipiunt, omnino animalia non habere quandam colligere (Porph. 3 Sext. 74), praesertim cum saepius prout motam sit animal vocem mutans audiri possit (Porph. 4 Sext. 75). Alterius autem rationalis illos dixisse propter id experts esse animal, quod rectam rationem (λόγον καταρθευμένον) non habeat, neque igitur contrariam illi scil. ἡμαρτημένον. Esse autem etiam hic obiciendum, o summae rationis defectu non omnino sequi rationis παντελῆ στέρησιν, sed ἐν τῷ μᾶλλον καὶ ἥττω τὴν διαφορὰν ponendam esse (Phil. 29 Porph. 7/8 Plat. 4 [962. b]). Tum corporis dissimilitudinem eos attulisse, sed cum hisdem corporum κινήμασι, cum κατὰ φύσιν, tum κατὰ φύσιν i. e. morbis, animalia afficiantur atque homines, nominem propter hanc rem rationem his abiudicare posse (Porph. 7 Phil. 81). Semibus autem subtilioribus plerumque hominibus praedita esse ipsos adversarios concedere (Porph. 8 Plat. 5 [963 a] Sext. Emp. 64) sed ne debuisset eos affirmare τῇ αἰρέσει τῶν οἰκείων καὶ φυγῇ τῶν ἀλλοτρίων σαλεύειν animalia — id quod primum quo λόγον ἐνδιδάσκοντα ea deficere probarent caput possuissent (Sext. Emp. 65, cuius liquidam et maxime philosopham dispositionem sequor) — nam re vera fugere pestifera colligere salutaria (Sext. 64; stoica sententia apud Cic. de nat. deer. II 47 122 Senec. ep. 121. 21 Philo 85 Plat. de am. prol. cap. 4), necessario igitur rationem his tribuendam esse; nullo enim pacto illud posse, nisi sensibus accedat cogitatio et iudicium (Plat. 3 [960 f] Phil. 48). Ipsum quidem Chrysippum canes syllogismum facere affirmavisse (Plat. 13 [969 c] Porph. 16 Phil. 45 Sext. 69 cf. Ael. hist. anim. VI 159) sed vilem explanationem esse, cum φύσιν canem hoc facere contemdisset (Porph. 6); esse potius ἐξ αἰσθησεων συλλογισμὸν intellegendum (Plat. I. a.)? Alterum illos argumentum inde deduxisse, quod γνώσις τῶν εἰς τοῦτο (scil. αἰρεσι τῶν οἰκείων καὶ φυγῆν τῶν ἀλλοτρίων) συντείνουσῶν τεχνῶν, etsi non proreus desit tamen in animalibus inferior sit, quam ut ad probandam rationem sufficiat; naturam esse qua sola duce scirent animalia quibus armis a natura ad servandam genus praedita sint, quem ad modum his uti oporteat (Porph. 9; ipsa stoica haec tenemus apud Cic. de nat. deer. II 47. 120 eorumque o natura explanationem

2) De canis syllogismo hic Chrysippum egisse mihi quidem non probabile, cum ex ipsa eius sententia multo aptius esset inter virtutes animalium hominis similitum etiam διαλεκτικῆ ἐnumerata ita ut Sextus hoc loco eam ponit 69 κατὰ δὲ τὸν Χρύσιππον τὸν μάλιστα καλεμῶντα τοῖς ἀλόγοις ζῴοις καὶ τῆς ἀεθίμου διαλεκτικῆς μετέχει ὁ κύων.

apud Philon. 80 Cic. de sn. V 15. 42 Orig. c. Cels. 221 Senec. ep. 121°,
 — cf. Ael. h. a. 9. 40 Plin. n. hist. 7. 1). Artes vero salutaris illas non solum ab
 initio scire et possidere (velut canem τὴν κοπιουμένην τῶν οἰκτιῶν, τὴν ὑπερτι-
 κήν Sext. 66 — alia exempla eiusdem rei polypos Phil. 30 Plut. 27 ostrea
 arden Phil. 31 Plut. 10 Cic. 49. 124 (plataleam eam vocans) Aelian. III 20;
 κανεουργίαι (machinationes) aranea Phil. 17 Plut. 10 Cic. nat. d. II 48. 123
 Phil. 78 Ael. I 21 (VI 57) Plin. 11. 29 hirundo Phil. 23 Plut. 10 apes Phil. 20
 Plut. 10 Cic. de sn. 3. 19. 68 Senec. 121. 22 Phil. de prov. I 25 (Wendland su
 Philo p. 9 adn. 3) Epict. Musen. e quo utroque locus collegit E. Weber (stud. lips. X
 p. 111); cautionis de salute propria columbae (vel perdices) Phil. 24
 Plut. 16 σμύλη Phil. 26 Plut. 16 grues Cic. nat. deor. II 48. 125 Plut. 10 (cf.
 28) Max. Tyr. 12. 3 formicae providae thesauros in hilem condentes Orig. 218
 Plut. 11 Phil. 22 cf. de prov. I 25 (Wendland p. 9 adn. 3) Herm. trismeg. ap.
 Steb. ecl. I 254 torpedines (saepinae) Cic. nat. deor. II 47. 121 Phil. 30 Plut. 27
 Plin. IX 67; (ατρίκης (Plut. 20 Phil. 28) testudines origanon comedentes Plut.
 29 cervi a phalangia morai Phil. 38 Ael. v. hist. 1. 8 Plin. 8. 27 esse pepurgantes
 Cic. nat. deor. 50. 126 Ael. v. hist. 13. 35. Cretenses capellae Plut. 20 Phil. 38
 Cic. n. d. 50. 126 Ael. v. hist. I 10 Gryll. 9 Plin. 8. 27 angues feniculo utentes
 Plut. 20 Plin. 8. 27 Celsus (ap. Orig. 220) canes vomitione ipsis medentes Cic.
 n. deor. 50. 126 Plut. 20 Sext. 71 ibis ic. n. deor. 50. 126 Plut. 20 Plin. 8. 27 —)
 sed etiam dicere quaedam sive a homine cum mansueti (I'orph. 6 Phil. 23) tum
 artibus quales homines exerceat varis edocta (I'phil. 23—28 I'orph. 15) sive aliud
 ab alio instituta (Plut. 19 I'orph. 6 exempla luscinae Phil. 22 Plut. 4). Virtutes
 et vitia denique illos animalibus abudicasse (ἀντλήψαν τῶν κατὰ τὴν οἰκτιῶν φύσιν
 ἀρετῶν τῶν κατὰ τὰ κἀδῶ Sext. 65. Phil. 66 Plut. 3 I'orph. 10 cf. Chrysippus
 apud Alex. Aphrod. (Gercke Chrysippus 129) ἔχει (ὁ ἀνθρώπος) κατὰ αὐτῆς (scil.
 τῆς φύσεως) δύναμιν τε καὶ ἐπιτηδεύματα δεκτικὴν αὐτῆς (scil. ἀρετῆς) ἣν οὐδὲν
 τῶν ἄλλων ζῴων ἔχει cf. Chrysipp. 24 et quae Gercke dixit prol. p. 699 suppl. ann.
 Fleck. 16) cum autem ex ipsorum sententia κἀδῶ κρῖσις φαῦλα sint et
 δόξα ψευδής (ipsius iterum Chrysippi haec definitio cf. Galen. de princ. Hipp. et
 Plut. 429 Laert. Diog. VII 111 Hirschel ad Cic. de sn. III 10 25 (untersuch. II
 p. 591) Zeller III I p. 226 adn. 6, 228 adn. 2 cf. quoque Plut. de virt. mor.
 cap. 7), servata haec definitio etiam rationem his esse sequi (Plut. 3), quod cum
 evitare conati εἴσονται ἤθεσθαι, εἴσονται λυκίσθαι (Plut. 3) i. e. non veris affectibus mo-
 vori dixerunt sed similibus quibusdam illorum ὄμματις (Sen. de ira I 3 ep. 124. 18 Galen.
 p. 476 cf. quoque Cic. nat. deor. II 12. 24, 11. 29, 47. 122 Gercke Chrys. index
 s. v. ζῴων) idem hoc esse atque veluti audire veluti videre ea, quod ne ipsos qui-
 dem dicturos esse simile veri sit (Plut. 3). Esse autem re vera animalia virtutibus vitis
 obnoxia, exempla aut peccitiae esse columbarum mares ova frangentes ne femina
 super ova sedens impediatur illis coitum (Phil. 66 Plut. 4), aliorum vero certo anni

3) Quae partim ad illustrandam providentiam rerumque omnium finem pro-
 bandam, partim ut nil hominibus iuris esse cum bestis atque suo iure eos illis
 uti posse quippe in hominum usum creatis ostenderetur adhibita tamen ex uno
 certo illo fundamento extracta optime demonstrant, quo modo varium ad finem
 unum eandem sententiam Chrysippus produxit.

tempore ad coitum adgressos usque ad conceptionem solam feminis usos (Phil. 48 Porph. 10 Plut. de am. prol. 2), amoris erga ea quae procreassent (Phil. 33 cf. Cic. nat. deor. II 129) testudines (Plut. sol. 33 Cic. l. a. 129) gallinas aliasque aves locum ad parandum quietum requirentes (Cic. 129 Porph. 10 cf. Plut. de am. prol. 2) aedeeque construentes (Cic. 129 cf. de hirundine Phil. 22 Plut. 10 Phil. X 49 e Varrois satiris non nulla attulit Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 319 adn. 2; de halcyone Plut. soll. 35 de am. prol. 2 de perdice Phil. 35 Plut. 16 de am. prol. 2), pullos cum excludissent ita tutatos ut et pennis fovarent ne frigore laederentur et si calor esset a sole se opposcentes sq. (verba Cic. 129 Phil. 33 Plut. 16 de am. prol. 2), amoris libidinosi innaturalis arietem Glaucos (Phil. 66 Plut. 16) tauri in Pasiphaea incensi (Phil. 66 cf. Porph. 16) iustitias formicas (Porph. 11 Plut. 11 ubi Cleantibus observationem enarrat cf. Aelian. VI 50 — Cic. de fin. III 14. 63; omnino omnis generis virtutum $\chi\alpha\tau\alpha\kappa\tau\alpha$ Orig. 217 Plut. sol. 11) canem (Sext. 67) apes (Porph. 11 Phil. 61 Cic. de fin. III 19. 63) ciconias (Phil. 61 Plut. 4 paulo aliter) Cic. ib. Orig. 228 Ael. III 23) pinas custodem (Cic. ib. Phil. 60 Plut. 17) trochilum (Phil. 60 Plut. 17); nec non communionem ($\kappa\omicron\upsilon\sigma\upsilon\upsilon\chi\omicron\nu\sigma\upsilon\nu$) multa servare, vel plerisque sublata cum hominibus coniunctione actum esse (Porph. 12 Cic. ib. 130); cum autem stoici ipsum illud $\kappa\omicron\upsilon\sigma\upsilon\upsilon\chi\omicron\nu\sigma\upsilon\nu$ fundamentum iustitiae esse docuissent, iniuste eos una cum bestiis communionem respuentibus etiam mansueta e iustitia excludere (Porph. 12). Haec contra novam Chrysippae doctrinae caput sese vertant: esse ille dixit deorum hominumque naturalem communionem ut inter unius urbis cives; soles enim ratione utentes iure ac lege vivere (Cic. de nat. deor. II 63. 154 Sext. Emp. adv. phys. I 181 qui cum hic e Posidonio hauserit (Schmekel mittl. ston p. 103), Posidonius autem priorum sententias exposuerit, sponte ad Chrysippum hic quoque ducimur); homini nil iuris esse cum bestiis quippe ratione carentibus (Sext. Emp. l. a. Porph. 18 Plut. sol. 6); sine iniuria igitur posse homines animalibus uti (Cic. de fin. III 20. 67 Chrysippo discrete nominato), quippe quae unius hominis causa facta sint velut equus vehendi causa canis custodiendi venandi (Porph. 20 Chrysippi nomine adposito Cic. de nat. deor. II 63. 158. II 14. 87 Chrysippi nomine adposito; Senec. de benef. IV 5. 2 Phil. fragm. p. 675 M (= Aech. vol. 6 p. 238), alia virtutis gymnasia (Porph. 20 Orig. e Cels. 213/15; Phil. de prov. II 103 Cic. nat. deor. II 64. 161); suam vero non habere car procreatum sit, nisi ut cibo hominibus sit (Porph. 20 Cic. nat. deor. II 64. 160 Chrysippo discrete citato; alia apud Zellerum III 1. 172 adn. 3). Sed etiam hic eum corrigendum esse: ad hominum usum omnia deum procreasse bene muscas videlicet culices scarabaeos ostendere, quorum copiam cur deus fecerit non explicari posse; suam vero, si quodcumque natura effectum est, finem suam a natura datum assecutum utilitatem suam ($\epsilon\upsilon\chi\eta\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon$) assequitur, tum quippe $\phi\acute{\rho}\sigma\tau\iota\ \kappa\acute{\rho}\acute{\omicron}\varsigma\ \tau\acute{\omicron}\ \sigma\phi\alpha\gamma\eta\upsilon\alpha\iota\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\alpha\beta\omicron\upsilon\delta\eta\eta\upsilon\alpha\iota\ \gamma\epsilon\gamma\omicron\nu\delta\epsilon$ utilitatem suam assecuturam esse eum interimatur i. e. cum nullam iam ex eo utilitatem capere liceat (Porph. 20). — Ea habes doctrinam in singulis fere omnibus Chrysippi propriam, quamquam Posidonius ab ea paululum recessit (quippe qui animalibus affectus veros concesserit cf. Galen. 476), tamen illa aetate cum ad antiquiorem stoam magis magisque sese revertent, solam traditam vulgatamque; a Carneade autem acerrime castigatam atque funditus eversam ita ut qui posteriorum temporum scriptores communem omnium fore de animalibus opinionem respuerent ab eaque recederent, sive rationalia ea esse probare cordi erat sive abstinendum his esse evincere studebant (illud Philonis Sexti, hoc Plutarchi

Porphyrii propositum), ad ipsam Carnendis doctrinam per discipulos traditam quippe optimum argumentorum contra vulgarem adhibendorum compendium redirent⁴⁾. Sed ut de his quae in Plutarchi περί τύχης commentatione existant, pauca addam, duo habemus, quorum consensu haec quoque (tertium quartamque caput dico) Chrysissea esse evincere possumus — quos Schlemmiius non debet negligere, praesertim cum alterum Ciceronis locum ipse afferret —. Eodem enim modo quo Plutarchus providentiam, non fortunam mundum regere probare conatus est — scilicet inde quod optime hominibus consultum sit ut qui natura plerisque animalium infirmiores totius tamen terrae domini sunt una prudentia innata sui — eodem

4) Nam cum Chrysissei illius de suo dicti refutatio Carnendis nomine exornata sit, argumentum autem quo hominum causa omnia procreata esse prorsus negandam esse apud Porphyrium evincere vidimus, eiusdem Carnendis esse constat (habemus enim plane idem apud Ciceronem (acad. II 38. 130 cf. Zeller III I. 506), nec non sententiam, quam Porphyrius (19) his verbis expressit κῶς δὲ οὐκ ἄλογον πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκ' αἰσθησέι μόνου ζῶντας ὀρῶντας, πολλοὺς δὲ κάλου ἰσότητι καὶ θυμῷ καὶ κλεισεξίῃ τὰ φοβερώτατα τῶν θηρίων ὑπερβεβηκότας καιδορόνους καὶ πατροκτόνους τυράννους καὶ βασιλέων ὑπουργούς, πρὸς μὲν τούτους εἰσεῖναι δικαίον τι εἶναι ἡμῶν sq., similem inveniamus apud Ciceronem (nat. deer. III 27. 69, 81. 76) eamque rursus Carnendeam (Zeller I. c. 506), omnino autem tota argumentandi ratio Carnendam redoleat, quippe quem ex illius libris quos penitus novit, dogmata collegisse ipsaque Chrysissei argumentis doctrinam eius evertere solitum esse sciamus, non dubium potest esse, Carnendis discipulum quandam illius libri auctorem fuisse, quem Sextus Philo Plutarchus ante oculos habuerant, cum commentationes suas condiderent. Consulte Porphyrium omisi; nam habet sua recta via e Plutarcho cuius multis libris esse usum esse ipse dixit τὰ μὲν δὴ τοῦ Πλουτάρχου ἐν πολλοῖς βιβλίοις πρὸς τοὺς ἀπὸ στοιχῶν καὶ κερικάτου εἰς ἀπάντησιν εἰρημένα ἐστὶν τοιαῦτα (24) cuiusque duo libri de solertia animalium capita (V/VI) ad verbum paene exscripsit (de abet. III 20—24) nomine eius non adposito, postquam iam paulo ante verba eius atque diserti quidem nominati e scripto nobis non servato attulit (cf. de his Bernays Theophrasts schrift ab. d. frühmigkeit p. 17 sq.). Sunt autem quibus etiam ea quae nullo auctore nominato tamquam sua exposuit, Plutarcho debuisse cum demonstraretur. Primum sententiae haud paucae simpliciores quam quae e rei similitudine profecta esse affirmare debent:

cf. Plut. 4

Porph. 8

Συκοὶ δ' ἄλλως, μὴ καὶ καταγλαστόν ἐστι τοὺς Σωκράτους καὶ τοὺς Πλάτωνας οὐδὲν ἰλαροτέρω κακίᾳ τοῦ τυχεύοντος ἀνθρώπου συνείναι φάσκοντες, ἄλλ' ὁμοίως ἄφρονες εἶναι . . . εἶτα τῶν θηρίων αἰτιάσθαι τὸ μὴ καθαρὸν μηδ' ἀκηρυβωμένον πρὸς ἀρετήν, ἕως στήρησιν οὐχὶ φαυλότητα λόγου καὶ αἰσθῆσιν . . . εἰ δὲ ἀξίων τὸ μὴ κερικῶς ὀρθότητα λόγου δέχεσθαι, μηδὲ λόγου δέχεσθαι φῶσα, πρῶτον μὲν οὐδὲν διαφέρει τοῦ μηδὲ πῶλλον αἰσθῆσιν φῶσαι μετέχον . .

ἐν τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον ἢ διαφορὰ συγγωρεύσῃ, οὐκ ἐν τελείᾳ ἰστερήσει· οὐδ' ἐν τῷ καθάπερ τὸ μὲν ζῆλον, τὸ δὲ μὴ, ἀλλ' ἕως ἐν ἐπι γένει τὸ μὲν ὑγεινότερον σῶμα ἐστὶ, τὸ δὲ ἧττον ἐν τε εὐφυλαίαι καὶ ἀφουλαίαι, οὕτω καὶ ἐν ψυχαῖς ἢ μὲν ἀγαθῆ, ἢ δὲ φαύλη, καὶ τῶν φαύλων ἢ μὲν μᾶλλον, ἢ δὲ ἧττον· καὶ τῶν ἀγαθῶν οὐχ' ἢ αὐτῆ ἰσότητος οὐδὲ ὁμοίως Σωκράτους ἀγαθὸς καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων . . . οὐ τοίνυν οὐδ' εἰ μᾶλλον ἡμεῖς νοοῦμεν ἢ τὰ ζῷα, διὰ τοῦτο

modo dico Origenes (c. Col.) providentiam defendit et Cicero vel potius Providentiam
usus est ut, deo esse officeret: naturam hominibus adiutricem dedisse σύνεσθον
(Plut. ἀλλ' ἐν διδοῦσα [scil. natura] . . . τὸν λογισμὸν, Orig. [c. Col. p. 215]

ἔξιόντος, ὅτι μὴδὲ κἀλλους ἐπιδεικτικὰ . .
ἐστίν· ἔκαστα τῆν διαφορὴν ἐμποδοῦν οὐ-
σαν οὐ συναρᾶ. λόγος μὲν γὰρ ἐγγίνεται
φύσει, σκουβαίος δὲ λόγος καὶ τέλειος ἐξ
ἐπιμελείας . . . ὡς γὰρ ὀφθαλμὸς ἐστὶ κρὸς
ὄψιν διαφορά καὶ κτήσεως κρὸς κτήσιν·
οὐ γὰρ ὁμοίως ἰράνας βλέπουσι καὶ τέ-
τιγες· οὐδ' αἰετοὶ κέτανται καὶ κέρδικες
οὕτως οὐδὲ παντὶ λογικῆ μέτεστιν ἐσ-
αύτως τῆς εὐρομένης τὸ ἄκρον εὐστρο-
φίας . . . et suam versus ἢ τοῦ φρονεῖν
δύναμις ἄλλοις δ' ἄλλως κατὰ τὸ μάλλον
καὶ ἥττον παρούσα

ἀφαιρετὸν τῶν ζῴων τὸ νοεῖν, ὡσπερ
οὐδὲ τὸ κέτεσθαι τοὺς κέρδικας, ὅτι μάλλον
ἰράνας ἰράνας, ὅτι καὶ τούτων καὶ τῶν
ἄλλων ἀπάντων ὁ φασσαπίνος (cf. quosdam
cap. II).

Plut. 19 (ad efficiendam ἐνδιάθετον
ratiōnem) ἐκαὶ δὲ τοῦ μαθεῖν τὸ διδάξαι
λογικώτερον, ἥδη πιστόν Ἀριστοτέλει
λέγοντι, καὶ τοῦτο τὰ ζῴα κοιεῖν ὀφθαλ-
μοὶ γὰρ ἀηθῶνα νοεῶσθον ἔδειν προδιδασ-
κουσαν cf. Gryll. 9

Porph. 6 iam in ea parte quae de pro-
nuntiativa est, ab ipso Porphy. praemissa
(una cum exemplo canis dialectici) ἐξ
μέντοι πιστεύειν δεῖ Ἀριστοτέλει, καὶ
διδασκοντα ὀφθαλμὸ οὐ μένουν τῶν ἄλλων
τι κοιεῖν (cf. Plut. 4) τὰ τέκνα τὰ ζῴα,
ἀλλὰ καὶ φγγέγεσθαι, ὡς ἀηθῶν τὸν νοε-
σθόν ἔδειν

Plut. 22 διὸ κοινῆ μὲν ὁ Εὐρυκίδης
θεῶν κήρυκας ὀνομάζει τοὺς ὄρνιθας

Porph. 15 συνίστην αὐτῶν scil. τῶν θεῶν
ὄρνιθες . . . καὶ συνέντες ἀπαγγέλλουσι
ὡς δύνανται καὶ τοῖς ἄνθρωποις εἰσεῖ κή-
ρυκας ἄλλοι ἄλλων θεῶν

Ἰδὲ δὲ φησὶν ὁ Σωκράτης ὀμόδουλον
ἐαυτὸν κοιεῖσθαι τῶν κύκων

Porph. 17 οὐδὲ Σωκράτης τὸν κύων καὶ
τὸν κῆνα ὀμνύς ἐκαίειν, ἀλλὰ . . . οὐδὲ
καίτων ὀμόδοῦλους αὐτοῦ ὀλεγει τοὺς κύ-
κους

Plut. 6 τῆς δικαιοσύνης ἐτέραν γένεσιν
οὐκ ἐχούσης, ἀλλὰ παντάκασιν ἀσυστάτου
. . . γινομένης, εἰ πάσι τοῖς ζῴοις λόγου
μέτεστι· γίνεται γὰρ ἢ τὸ ἀδικεῖν
ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀφειδοῦσιν αὐτῶν, ἢ μὴ
χρωμένων αὐτοῖς, τὸ ζῆν ἀδύνατον

Porph. 18 πῶς οὐκ ἐστὶν ἄποκος ὁ
καλεύων εἰ τισὶν ἀναγκαζοίμεθα πολεμεῖν
μὴδὲ οἷς ἔξουσι εἰρημικῶς ἐμμελεῖν ἄλλ'
ἢ κρὸς μὴδὲν τῆ δικαιοσύνη χρωμένους
ζῆν ἢ κρὸς πάντα χρωμένους μὴ ζῆν

Tum illud observandum est, singula argumenta eandem cogitandi speciem praebere,
non eandem autem apud utrumque esse, sed deesse hic quae illic inveniantur. Hoc
si ipsius Porphyrii fuisset obiectum, qui ex alio auctore argumenta sumpserit,
quae Plutarchus ei non porrigeret, opus erit credere, illum auctorem casu e Car-
neade ipse se sibi arripuisse, quae a Plutarcho neglecta essent. Quam harriculationem

et ἀρχηγὸν φιλοσοφίας, qualem stoici descriperant, ab iis acceperunt. Quid mirum omnia ea interpretamenta quae stoicorum fuisse e multis stoicae doctrinae testimoniis constat, apud popularis philosophiae sectatores inveniri? Etiam illud — ne omittam — illinc sibi assumpserunt, Homerum cum simul et docere voluisset et delectare, in fabulas poetice fictas veritatem abscondisse, quo magis ii quibus verum perspicere cordi sit incitarentur, ut quaerendo ad eam pervenire stude-
rent (Pa. Plut. de vit. et p. Hom. cap. 92 Plut. de aud. poet. 7. 1, 14 vers. fin., Max. 32. 2. 5, 10. 3 [cf. eadem sententia 23. 3, 37. 1] Iulian. V 170 a Philostr. ep. 35); cum autem omnibus probare sua Homerus voluisset, omnes Graeciae linguas contulisse et in unam poseos formam commiscuisse (Dio Chrys. XII 66 Pa. Plut. d. v. e. p. H. 8—14) atque ne hoc quidem apud Maximum non legitur (32. 4). —
Iam in eadem orat. hic explicat quas omnis generis virtutum personas Homerus finxerit; primum affectuum aut virtutum exempla esse Achillem iratum (μῆνιοντα 32. 5 cf. Pa. Plut. 142) Agamemnonem ὑπὸ ὀργῆς εἰς ὕβριν φερόμενον (ib.; quam interpretandi rationem nescio an sapiant, quae Themistius (13. 172 d) et Dio (61. 13) exposuerunt) prudentiae (εὐβουλίας) Nestorem oratorem optimum (32. 5 et 6 cf. Pa. Plut. e. 165 Dio II 20/21; 56. 12, 57. 8 de Agamemnone decem huius generis virorum cupido Dio II 20/21 Themist. 13. 172 a) impudentiae Theraitem δημαγωγὸν (cf. Dio II 22 κακόλογον Pa. Plut. 214 Plut. de aud. poet. cap. 13 de invid. cap. 5 [537 c]) summae virtutis Ulixem vel ἀγχινοίας (32. 6 Pa. Plut. 141) aut bonum oratorem (32. 5 Pa. Plut. 166. 178 Dio II 20) aut omnino ἄνδρα ἀγαθὸν (quod satis notum est cf. Zeller III 1. 334 Hirzel II 876 adn. 2 — eundem molestias haud effugisse ut εὐκλειαν sibi pararet versibus illustratur αὐτόν μιν πλεγγῆσι ἀεικέλῃσι δαμάσσας Pa. Plut. 136; eodem Maximus ad Diogenem cynicum transtulit 6. 9, 21. 8 —) Achillem Patroclumque aut amicitiae (32. 6, 6. 4, 3. 6, Pa. Plut. 186) aut amoris virilis (24. 8 Lucian. amer. 54) amoris libidinosi proceres (quibuscum Ulixis amor comparatur 25. 3 cf. Pa. Plut. 135) forti-

---

antiquitatem cf. Xenoph. mem. I 1 Cicer. ac. priora 4. 15 (quocum conferendus est Themist. 24. 5) Tuscul. III 4 V 4 (cf. Daviani adn.) Sext. Empir. (adv. math. VII 6) Galemi hist. phil. (Diels 897) Diog. Laert. II 21, quod idem ad Diogenem cynicum translatum esse docet Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 270.

et ἀρχηγὸν φιλοσοφίας, qualem stoici descriperant, ab iis acceperunt. Quid mirum omnia ea interpretamenta quae stoicorum fuisse e multis stoicae doctrinae testimoniis constat, apud popularis philosophiae sectatores inveniri? Etiam illud — ne omittam — illinc sibi assumpserunt, Homerum cum simul et docere voluisset et delectare, in fabulas poetice fictas veritatem abscondisse, quo magis ii quibus verum perspicere cordi sit incitarentur, ut quaerendo ad eam pervenire stude- rent (Pa. Plut. de vit. et p. Hom. cap. 92 Plut. de aud. poet. 7. 1, 14 vers. fin., Max. 32. 2, 5, 10, 3 [cf. eadem sententia 23. 3, 37. 1] Iulian. V 170 a Philostr. ep. 35); eum autem omnibus probare sua Homerus voluisset, omnes Graeciae linguas contulisse et in unam poseos formam commiscuisse (Dio Chrysa. XII 66 Pa. Plut. d. v. e. p. H. 8—14) atque ne hoc quidem apud Maximum non legitur (32. 4). — Iam in eadem orat. hic explicat quas omnis generis virtutum personas Homerus finxerit; primum affectuum aut virtutum exempla esse Achillem iratum (*μῆριόντα* 32. 5 cf. Pa. Plut. 142) Agamemnonem *ὑπὸ ὀργῆς εἰς ὕβριν φερόμενον* (ib.; quam interpretandi rationem nescio an sapiant, quae Themistius (13. 172 d) et Dio (61. 13) exposuerunt) prudentiae (*εὐβουλίας*) Nestorem oratorem optimum (32. 5 et 6 cf. Pa. Plut. a. 165 Dio II 20/21; 56. 12, 57. 8 de Agamemnone decem huius generis virorum cupido Dio II 20/21 Themist. 13. 172 a) impudentiae Theraitem *δημαγωγόν* (cf. Dio II 22 *κακόλογον* Pa. Plut. 214 Plut. de aud. poet. cap. 13 de invid. cap. 5 [537 c]) summae virtutis Ulixem vel *ἀγχινοίας* (32. 6 Pa. Plut. 141) aut bonum oratorem (32. 5 Pa. Plut. 166. 178 Dio II 20) aut omnino *ἄνδρα ἀγαθόν* (quod satis notum est cf. Zeller III 1. 334 Hirzel II 875 adn. 2 — eundem molestias haud effugisse ut *εὐκλειαν* sibi pararet versibus illustratur *αὐτόν μιν πλῆγῆσι ἀεικέλῆσαι δαμάσσας* Pa. Plut. 136; eodem Maximum ad Diogenem cynicum transtulit 6. 9, 21. 8 —) Achillem Patroclumque aut amicitiae (32. 6, 6. 4, 3. 6, Pa. Plut. 186) aut amoris virilis (24. 8 Lucian. amor. 54) amoris libidinosi proceres (quibuscum Ulixis amor comparatur 25. 3 cf. Pa. Plut. 135) forti-

---

antiquitatem cf. Xenoph. mem. I 1 Cicor. ac. priora 4. 15 (quocum conferendus est Themist. 24. 5) Tuscul. III 4 V 4 (cf. Davillii adn.) Sext. Empir. (adv. math. VII 6) Galeni hist. phil. (Diels 597) Diog. Laert. II 21, quod idem ad Diogenem cynicum translatum esse docet Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 270.

tudinis (Θάρσους) Diomedem (32. 6 Pa. Plut. 168 — quem eundem oratorem παρρησίᾳ χρώμενον voluerunt Pa. Plut. 168 Dio II 20). Tum πολιτείας varias eum species descripsisse duasque urbes illas contrarias finxisse (32. 9 Pa. Plut. 176) aut ἀρχοντας προβολευμένους (32. 9 Pa. Plut. 171/2) ἀριστέας προπολεμούντας (32. 9 Pa. Plut. 176. 196) γυναῖκα σώφρονα (32. 9 Pa. Plut. 185) ἄνδρα σώφρονα (32. 9 Pa. Plut. 141). De deis autem haec eum docuisse: tripartiti mundi regnum inter Iovem Neptunum Plutonem divisum esse, quorum primus caelum, alter mare, tertius terram habitaret (Max. 32. 7 Pa. Plut. 97 Plut. ap. Stob. eol. I 93; haec ad physicam stoeicorum interpretationem qualem Philodemus servavit (de piet. ed. Sauppe ind. schol. 1864 Δία μὲν εἶναι τὸν περὶ τὴν γῆν ἀέρα τὸν δὲ σκοτεινὸν Ἄϊδον τὸν δὲ διὰ τῆς γῆς καὶ θαλάττης Ποσειδῶ) redire apparet; nam etiam alia numina quae apud Maximum legimus prorsus stoeicorum interpretamentis exornata sunt; Iovem νοῦν ἀρχηγικώτατον fuisse (Max. 10. 8 ubi eadem interpretamenta atque hic (32) sed multo magis philosopha exstant) comperimus ex Epicteto II 8. 2 Pa. Plut. c. 114, Minervam φρόνησιν (Max. 10. 8 Philodem. de piet. Pa. Plut. 102 Apul. de deo Socr. 2 Plut. amat 12 Themist. 13. 166 d Iulian. IV 149 e Phil. de prov. II 141 (cf. Wendland z. Phil. 61 adn. 2) Apollinem ἥλιον (10. 8 Pa. Plut. 102 Orig. (c. Cels. IV 196 e Chrysippe) Plut. de Eiap. Delph. 21 Dio Chrysa. 31. 1 Iulian. IV 149 e Philod. de piet.). Apollinem qui pestem misit et boves interemit solis radium esse subito summa cum aestu exorientem (Max. 28. 7 cf. Heraclit. all. Hom. cap. 6 Macrob. Saturn. I 17 et quae Davisius attulit) Neptunum πνεῦμα τὸ διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἰόν (10. 8 Phil. de piet. Pa. Plut. 102) Venerem amorem (32. 8 Plut. amat 12) Vulcanum πῦρ τεχνικόν (32. 8 Phil. de piet.) Martem πολέμου τέχνην vel πόλεμον (32. 8 Philod. de piet. Pa. Plut. 102) — quae omnia iam Metrodoro Chio inchoata — id quod de Wilamowitz me monuit — etiam Xenocrati adscribebantur (Krischeforsch. 323 Zeller II 1. 873); tum inter stoeicos semper servata et tradita sunt (cf. Zeller III 1. 825 1 et 3 Krische 463). Accedit apud Maximum Iuppiter εἰμασμένη intelligendus (10 8 cf. Pa. Plut. 120 Plut. de aud. poet. 6 cf. Schlemm de aud. p. p. 53 sq.). Elementerum denique pugnam a Homero descriptam breviter attingit Max. 32. 8 cf. Pa. Plut. 102. — Est

igitur simile veri haec quidem Maximum e popularis philosophiae horreis sumpsisse; potest etiam de Homeri interpretatione grammatica cogitari; praeter ea enim quae in ceteris orationibus eiusdem generis interpretamenta dispersa sunt⁷⁾, etiam ἀπορίαι inveniuntur, imprimis notissima illa cur Ulixes apud Iphaeacas voluptatem laudaverit⁸⁾, ita ut mihi quidem non constet unde unum quodque sumpserit. Certe omnia haec Maximo familiaria fuerunt, quippe quae aetati fuerint.

Stoicas originis etiam ea sunt quae de divinatione Maximus admodum perturbata protulit (or. XIX); duo esse eius genera cum statueret, scil. *θεῖον τοῦν* et *γνώμην ἀνθρωπίνην*, de primo nil habuit, quod proferret ut explicaret, nisi similitudines quasdam ex Aristotelis personati libro de mundo sumptas (cf. Zeller sitzungsberichte der Berliner academie 1885 1 p. 401), quibus apte ille illustraverat qua ratione deus mundum regeret moveretque; neque Maximum aliud ex iis deducere potuisse intelleges, utcumque vana ipsius interpretamenta perlegeris *κάλει τοῖνον τεχνίτην μὲν τὸν θεόν, ἄργατα δὲ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἀνθρωπίνους, τέχνην δὲ τὴν (γνώμην τὴν) ἀνθρωπίνην σπῶσαν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν τῆς εἰμαρμένης* et *νόει μοι στρατηγὸν μὲν τὸν θεόν . . . σύνθημα δὲ τὴν εἰμαρμένην . . . σύμμαχον δὲ τὸν λογισμὸν . . . μαντικὴν δὲ τὴν τέχνην αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς παρασκευῆς*

7) Velut Homerum artes quoque docuisse, ex. gr. rem militarem; discernere enim *κίτους καὶ ἰκτίεις* (Max. 24. 3 cf. Pa. Plut. 192) et iubere ignavos in medio ponere exercitu (Max. ib. Pa. Plut. 192) Nestorem δεινότατον στρατηγῶν descripsisse (Max. 24. 2 Dio 56. 8, 55. 19) nevisse etiam medicinam: vino Pramnio ad medelam utendum esse dicere (24. 3 Pa. Plut. 106 (cf. Athenaeus I 10 a; e Platonia Ione (538 c) certe hic Maximus non pondet) et artem divinandī (quam Maximus omisit) Pa. Plut. 212 Dio 55. 19. — Alcinoon optimum legum latorem fuisse et regem Iovi familiarissimum (Max. 12. 7, 58. 2 Dio 53. 11) bonum hominem (vel regem) τὸ πατρικὸν τοῦ Διὸς imitari opus habere (6. 1, Dio 53. 11) Alexandrum Heloniae amore die *ῶσκαρ μοχλὸν* fructum esse (24. 3 cf. Plut. de aud. poet. 8) Ulixia comites λυρῶν edisse Homerus cum dixisset, voluptati deditos voluisse intelligi (Max. 20. 4 cf. Horacii. sat. Hom. 70 Iulian. 6. 184 f). Cum eiusdem fere generis sint allegoriae illae Centaurorum scil. voluptatum (4. 8) vitinae Lenotheae scil. philosophiae (17. 10), ad eandem originem eas reducere nescio an liceat quamquam non inveni quibuscum comparari possent.

8) cf. 23 1/3 Pa. Plut. 150 et Lucian. Paras. 10 e contraria stoicis sententiā; alludit ad eam auctor Cratetis epist. 19 cf. Norden Fleck. ann. suppl. 19 p. 294 adn. 2; sed propter λῦσον, quam Maximus dedit, prorsus non philosopham, equidem conlecturam, ex ipso Homere sibi hanc quidem solutionem deduxisse vel e Platone, qui primus Homere id opprobrio habuit (republ. III 390), ad eam sponte deductam esse.

ἐπισταμένην τὸ μέλλον· alterum (scil. γνώμην ἀνθρώπινην) hisce exemplis illustravit: καὶ γὰρ κίβερνήτης ναῦν ἔχων καὶ εἰδὼς τὰ ὄργανα καὶ τὴν θάλασσαν ὄρων καὶ αἰσθανόμενος τῶν πνευμάτων οἷδε τὸ ἀπορησόμενον. καὶ στρατηγὸς στρατόπεδον ἔχων καὶ τὰ ὄπλα εἰδὼς . . . οἷδε τὸ ἀπορησόμενον· καὶ ἰατρὸς τὸν κείμενοντα ἰδὼν . . . οἷδε τὸ ἀπορησόμενον (19. 4); en stoicam alteram divinationis speciem artificiosam dico, opinabilem, coniectura nitentem (cf. Cic. de div. I 6. 11), quam ipsis his exemplis demonstratam invenimus apud Ciceronem (de div. I 14. 24) et ex eadem sententia apud Origenem (in Cels. IV 227). Neque vero dubium esse potest Maximum iam ad alteram scil. naturalem spectare (de qua inspicatur Cic. de div. I 6. 12 Pa. Plut. de v. et p. Hom. 212 Zeller III 1. 343 adn. 1), cum diceret αἰχμοὺς μὲν καὶ ἐπιμβρίας καὶ σεισμοὺς γῆς καὶ πυρὸς ἐκβολὰς καὶ πνευμάτων ἐμβολὰς καὶ ἀέρων μεταβολὰς οὐ θεὸς οἷδε μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὅσοι δαιμόνιοι § 5; nam non solum a deo incensos enumerat P'hericydem Hippocratem Timesium sicut Cicero (18. 34) Bacin Epimenidem Sibyllam — inter quos nullum quod quidem ad proprietatem pertineat discrimen exstat — sed etiam oraculum a Pythio Croeso datum et illud Laii inter naturalis divinationis exempla collocavit aequae ac Cicero (19. 37 „quae Croeso Pythius Apollo ut de naturali divinatione dicam responderit quis ignoret“). Cum autem illud quoque explicare, quamquam frustra, studuerit, quomodo simul cum fato divinatio stare possit, etiam illius doctrinae stoicae capitia, quod de fato erat, notitiam quandam habuisse concedendum est; dixit enim eam hominis esse ἐξουσίαν, ut iis quae fato decreta essent sequeretur aequae ac vincetus quidam sponte lictores secutus; haec stoica εἰμαρμένης species (cf. Zeller III 1. 168 adn. 2) paulo ab ea diversa, quam Platonici constituerunt, cum dicerent ὑπάρχειν μὲν τὸ ἐκούσιον, τούτῳ δὲ πως συνάπτειν τὸ κατηναγκασμένον, ὅταν τις πράξας ὃ βούλεται εἰς ὃ μὴ βούλεται ἐμπέσῃ (Pa. Plut. v. et p. Hom. 120 Albin. cap. 20); sed tamen non inter certas fines diu definitiones haec sese continuisse inde sequitur quod Albinus ex. gr. hanc suam εἰμαρμένην Chrysippea quadam ratiocinatione instituit (cf. Geroke Chrysippea 117. 122); Maximus igitur, cum anxie stoicorum vestigia etiam in iis presserit, quae de mundo una hominum deorumque urbe (19. 6 cf. Rohdich de Max. Tyr. p. 33 adn. 3 Wend-

land ad Phil. 10 adn. 1 Zeller III 1. 301) et de Parois Furisque et daemonibus pro fato intelligendis iterum satis confuse exposuit⁹⁾, non e Platonica scholarum doctrina hausisse sed e populari philosophia pendere statuendum est. Idem dicendum est de singulis doctrinae stoicae frustulis hic illie apud Maximum dispersis, velut animam corpori inmixtam esse (*συγκεκραμένην*) *καθάπερ θυμιαμάτων ὀδομαι καὶ τοῖς πόρρω οὐσί προσέβαλον* 34. 2 (cf. 13. 1) cf. Stob. ecl. I 367 ἢ τὸ *συγκεκραμένον τοῖς σώμασι* (soil. *ψυχὴ ἐστὶ*) *ὥσπερ οἱ Στωικοὶ λέγουσι*, Iulian. IV 142 d Diels 463 Chrysipp. ap. Stob. ecl. I 154 Simplic. in Epict. 82 et 85 cf. Zeller III 1. 95 — deum esse *αὐτὸ ὃ, τι περ νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ λόγος* (33. 8 cf. Epict. II 8. 2 *τίς οὖν οὐσία Θεοῦ; νοῦς, ἐπιστήμη, λόγος ὁρθός*, — sapientiam vel philosophiam esse *ἐπιστήμην ἐπιστημῶν καὶ τέχνην τεχνῶν* (33. 7 cf. Iulian. VI 183 a Themist. 23. 300 a) — ea quae sensu capiuntur collecta animae peritiam adferre (12. 2 cf. Iulian. VI 189 d; videtur quidem hoc stoicum cf. Zeller III 1. 73) — e naturae imitatione artem exortam esse (12. 2, etiam hoc videtur stoicum cf. Norden Fleck. ann. suppl. 19 p. 421 adn. 1) — non opus esse precibus, consulere enim providentiam universo, non posse ad singula omnia animum advertere, sicut neque rex urbis omnes cives singules curare possit (11. 4 cum eodem exemplo Phil. Iud. de prov. II 102 cf. Wendland ad Philon. p. 80 et 78 adn. 2) neque medicus propter unum membrum totum corpus pernitiei traditurus sit (11. 4 cf. Phil. de praem. et poem. 5 de prov. 56 cf. Wendland ad Phil. p. 18 adn. 3) — omnino non precandum esse, quoniam fatum sit inevitabile (11. 5 cf. Luc. Iupp. conf. 5 Senec. nat. quaest. II 35); esse autem *τὴν τοῦ φιλοσόφου εἰχὴν* non *αἵτησιν τῶν οὐ παρόντων ἀλλὰ διάλεκτον πρὸς τοὺς Θεοὺς παρὶ τῶν παρόντων καὶ ἐπίδειξιν τῆς ἀρετῆς* (11. 8 cf. Rohdich l. a. p. 28 adn. 2 Zeller

9) Nam *μάρμας* quidem *εἰμαρμένης* nomen poeticum esse stoici dixerunt (Chrysipp. ap. Stob. ecl. I 79); ad trium Parcarum veriloquium quod ibi legitur quodque idem existat apud Platonem de republ. X 620 d Pa. Aristot. de mundo 7. 5 (= Stob. ecl. I 82) Cornut. (theol. gr. comp. c. 12) schol. Hes. theog. (Fleisch p. 222 ad vers. 211) Porphyr. (ap. Stob. ecl. II 168 et 164) — Davialis attulit schol. Eurip. Orest. v. 12) allucit Maximus 11. 5; furias autem non *εἰμαρμένης* nomen sed ipsas malitiae conscientiam esse voluerunt (cf. Cornut. cap. 12).

III 1. 311, III 2. 312 adn.) — in uno omnes consentire, unum deum esse omnium patrem et creatorem eiusque notitiam habere ex operibus Graecos barbaros sapientes insipientes (Max. 17. 5 (cf. 41. 2, 8. 4, 32. 1, 33. 3) Dio XII 22, IV 22 Epiet. II 14. 11 Lucian. Supp. trag. 12 cf. P. Hagen (quaestiones Dionae) ad Dionis locum quem adposui) — videtur huc quoque referenda esse illa ratiocinatio *ἐνταῦθα ζῆται τὸ ἀνθρώπου ἀγαθόν, ὅπου τὸ ἔργον, ἐνταῦθα τὸ ἔργον, ὅπου τὸ ὄργανον, ἐνταῦθα τὸ ὄργανον, ἴπου τὸ σῶζον* 4. 7, 2. 5 (cf. Epiet. I 4. 11 *καὶ ζήτησον αὐτὴν scil. ἀρετὴν, ὅπου σου τὸ ἔργον· ποῦ δὲ σου τὸ ἔργον· ἐν ὀρέξει. . . i. e. ἐν φρονίσει*, cf. etiam Marc. Ant. V 16 *καὶ πάλιν ὅτι οὐπερ ἔνεκεν ἕκαστον κατασκευάσται . . . πρὸς ὃ δὲ κατασκευάσται, πρὸς τοῦτο φέρεται· πρὸς ὃ φέρεται δὲ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ· ὅπου δὲ τὸ τέλος, καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰγαθὸν ἑκάστου*) — quae omnia mente infixa tenebat quippe populari philosophia admodum versatus.

VI. Cum stoica, quae apud Maximum deteximus popularia, omnia originem satie perspicuam prae se ferant, illa quae e cynicis profecta ad eum pervenerunt, plus minus obscurata sunt, partim ipso Maximo auctore, partim etiam iis qui talia memoriae tradiderunt. Attamen etiam haec e duplicis generis fontibus ad eum affluxisse intelligitur. Alterum efficiunt declamationes de vita misera, de hominum malitia, al., hio illie per orationes dispersae atque ita quidem, ut in praedicantis sermonem Maximum transire ubique facile sentias; quales apud omnes illius generis philosophos, Dionem imprimis, inveniri possunt; sententias autem, quibus huius modi frustula instruxit, ex parte antiquioris cynismi colorem plus minus referre, perpauca illis quae illinc servata sunt, fragmentis collatis possumus concludere. Ex. gr. hominis nullam aetatem molestiarum vacuam esse, quod in orat. 41. 3 exposuit (*τίς γὰρ ἰλικίας καιρὸς ἀνπεύθυνος ἀνθρωπίνῃ σώματι; οὐ γερόμενον μὲν εὐδύς καὶ ἀποσπασθέν ἐκ μητέρων ὑγρὸν καὶ ἰλυῶδες καὶ διαρρέον . . . προῖόν δὲ καὶ εἰς ὄραν ἀναφρόμενον, ἔμπληκτον καὶ ἀκρατές· κἂν εἰς ἔβην προέλθῃ, ὑπὸ φλεγμονῆς ἀκατάσχετον· κἂν εἰς γῆρας ἔλθῃ, κατὰ βραχὺ νεκρούμενον καὶ ἀποσβεσνόμενον* sq.) conferri potest cum verbis illius auctoris qui Hippocratis epistolam septimam decimam conscripsit („cynismi prime saec. p. Chr. re-

nati luculentissimum monumentum“ Heinse de Horat. Bionis imitatore p. 15 adn. 1 cf. Rh. Mus. 45 p. 564 adn. 1) οὐχ ὀργῆς ὅτι καὶ ὁ κόσμος μισανθρωπίης πεπλήρωται καὶ ἄπειρα κατ’ αὐτῶν πάθηα ξενίζονται· ὅλος ὁ ἀνθρωπίνος ἐκ γενεῆς νοῦσός ἐστι. τρεφόμενος ἄχρηστος ἰκέτης βοήθειάς· ἀβύθιμος ἀτάσθαλος ἄφρων διὰ χειρὸς παιδαγωγίῃ· ἀμιάζων θρασύς, παραμιάζων οἰκτρὸς τοὺς ἰδίους πόνους ἀλογιστῆ γεωργίας (§ 47 Herch. p. 304) ubi molestis e corporis infirmitate exortis — quas Maximus solas enumeravit — etiam eas, quae e communione cum hominibus puero aequae ac seni impositae essent additae invenimus; ad posteriores hasce Teletis verba ἀλλ’ εἴ τις θέλει ἐπλογίσασθαι ἐν ὅλῃ τῇ βίῃ πάσας τὰς ἡλικίας, αἰρήσει πολλῶν πλείους τὰς ἀληθῶνας . . . ὁ πρῶτος (χρόνος) ὁ κατὰ τὴν παιδοτροφίαν ἐπίπονος· πεινᾷ τὸ παιδίον· ἱ, δὲ τρεφὸς κατακομιζέει sq. (Hense p. 38) spectant; cynicos igitur utrasque irrisisse apparet; etiam Diogenis epist. 28 μικρὰ μὲν γὰρ εἰργαίνεσθε, πολλὰ δὲ λυπεῖσθε sq. (Herch. 242) huc referendam esse Heinsius vidit (Rh. m. l. a.). Malor cautio est in iis, quae de inconstantia et stultitia hominum sane copiosa Maximus protulit (36. 2). Sententias quidem plerasque easdem apud auctores invenimus qui cum cynicorum personas egerint, e cynicis declamationibus Maximo haec nota fuisse comprobant (velut homines neque a mari sese abstinere neque a terrae vexatione desistere neque aerem missum facere sui ipsius voluptatem secutos (cf. Gryllus 8 Phil. de anim. 47 Dio 30. 33 Musen. ap. Stob. flor. 18. 38 Iulian. II 101 c et quos collegit Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 307); invicem sese suspectos habere, ipsos aliis insidiari (cf. Hipp. ep. 17. 29, 302 H. Diog. ep. 28. 242); uxorem ducere brevi repudiare, liberos cupiditate incensos procreare, natos foras emittere (cf. Hipp. ep. 17. 27 H. 301. Diog. ep. 47 H. 257); bellum aversari, pacem tamen agere non posse (cf. Hipp. ep. § 28 Diog. ep. 28. H. 242); tyrannum aspernari, ipsos regere velle (cf. Hipp. ep. § 27 [H. 301] et 28); sed cum e Dione huius orationis quintam paragraphum fere integram, hanc ex parte mutuatus sit (cf. cap. VII), non omnia illinc ad eum pervenisse, potius Dione auctore ad brevissima illa membra inter se opponenda adductum esse concedendum est. — Accedunt his singulae sententiae (velut divites pauperrimes esse, quippe qui nunquam con-

cupiscere desinant 4. 4 cf. Iul. II 85 b Senec. ep. 4. 8 Eusebius ap. Stob. fl. 10. 36 alios invenies apud Norden l. a. 18 p. 342), imprimis autem imagines vel similitudines a cynicis excogitatae per omnem fere antiquitatem servatae et adhibitae. Quarum tricesima fuit illa de via ad virtutem ducente eiusque *παράρθεβαίς*, qua Maximus ad taedium usus est. Genuina huius imaginis species scimus quae fuerit: cynicis erat ipsorum philosophia *σύντομος ὁδὸς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν* (sic optimi auctores velut Iulian. VII 225 b Luc. vit. auct. 11 Diog. Laert. VII 121 Plut. amat. cap. 16 alii (cf. Norden Fleck. ann. suppl. 18 p. 714), quibus accedunt Diogenis ep. 37. H. 252; 44. 256 Cratet. ep. 6. 209 Herm. Trism. ap. Stob. eol. I 274). Uni huic viae alteram posteriores cynici addiderunt, esse viam ad virtutem ducentem alteram facilem tortuosam planam alteram arduam abruptam compendiarium dicentes (Diog. ep. 30. 244 H. ex eadem sententia alterius difficultate plerosque deterritos desistere dixit auctor Diogenis epist. 12 H. 238 cf. Cratet. ep. 21. 202). Sed cum apud eos solum quos enumeravi duplex haec ad eundem finem via inveniatur, ceteri autem popularis philosophiae scriptores omnes ubi de duobus viis locuti sunt Xenophonteam illam narrationem dubio certius ante oculos habuerint (cf. Themist. 21. 246 a Euseb. ap. Stob. II 178 Phil. leg. Alleg. II 24), etiam illos Xenophontis auctoritate adductos alteram puto hanc viam priori addidisse. Num autem ad multos nova haec forma profecta sit, quamquam verisimile haec est tamen non inveniuntur quae extra dubium ponant; prorsus enim quod ad sententiam absunt quae Plutarchus dixit (de sol. anim. 7 *ἔχει γὰρ ἑτέραν ὁδὸν ἐμὲ τὸ δίκαιον οὐ σφαλερὸν καὶ παράκλημον οὕτω καὶ διὰ τῶν ἐναργῶν ἀνατρεπομένων φέρουσαν* quamquam de duabus eiusdem termini viis sicut illi locutus est); quae Archytas autem dixit ap. Stob. flor. 1. 70 (Hense 105 *δύο δ' ὁδοὶ τέμνονται ἐν βίῳ ἃ μὲν σκυθρωποτέρα τὰν ὁ τλάμων ἐβάδιζεν Ὀδυσσεὺς, ἃ δὲ εὐδαιμονιότερα τὰν ἐπορεύετο Νέστωρ*) videntur quidem huic facere, sed tamen cynico colore quantum video prorsus carent. Omitto Themistium (*περὶ ἀρετῆς* Rh. m. 27. 440) quippe cuius verba rhetorem magis quam philosophum prodant nec non a veritate abesse videatur ex ipso Maximo eum hic pendere; est enim Epicurae doctrinae descriptio quaecum aequae se Maximus orationem incepit prorsus similis Maximi.

— Sed tertia accedit imaginis species non tam antiqua, sed propter id ipsum plerisque familiaris; esse viam ad veritatem unam sed multas eius *παρὰκριβὰς*, in quas cum maximam partem ineruditi homines incidissent, in rupes saltusque ducerentur; iterum e cynicis profecta (cf. Hipp. ep. 17 § 41. H. 303 Cynicus § 18 Epict. fragm. 137; alludit ad eam Lucian. amor. 20), quam Maximus adamavit (35. 3; 39. 3; 5. 2; 14. 7; 25. 1; 17. 6). Eandem cynicorum stoicorum recentiorum cogitationem etiam ea ostendere, quae Maximus de viae ad virtutem vel philosophiam ducentis diverticulis i. e. liberalibus artibus — quamquam ipsa hac interpretatione non usus est — protulit (40. 4), omitto exponere quippe quae optime Norden (Fleck. ann. suppl. 18. 313 sq.) demonstraverit; id unum dicam speciosae eius coniecturae etiam Clementem Alex. argumentum adferre qui totam hanc sententiam multis verbis enarravit (strom. I 29 P. 332). — Aliam similitudinem adhibere solebant cynici de tragoediae (vitae scil.) casibus variis, quos aequa mente perferre philosophum dicebant (cf. Dümmler acad. p. 3 sq.); etiam hanc in popularem philosophiam receperunt, ut permulti huius generis auctores ea usi ostendunt Dio 13 (Ael. v. hist. II 11) Luc. pisc. 31 Menipp. 16 Nocyom. 16 Epict. fragm. 174 (= Stob. flor. 97. 28) Maro. Ant. 12. 36 alii, inter quos iam Menagius (ad Diog. Laert. VII 165) Maximum posuit; et recte quidem; plane eiusdem generis est, quam in septima enarravit, licet ex sua sententia ita adhibuerit, ut non agendi constantiam in infortunis philosopho servandam esse, sed loquendi facultatem et sapientiam diceret *τί δήποτε οἱ ἐν Λιονύσου τὰ δράματα ὑποκρινόμενοι τὴν μὲν τὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἰέντες φωνάς, τὴν δὲ τὰς τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ αὐθις Τίλειόν τινα ὑποδύμενοι . . . οὐδὲν πλημμυλὲς οἰδὲ ἔξω τρόπου κημιζονται ποιεῖν . . . εἰ δὲ τις τὰ μὲν τοῦ Λιονύσου φυλάττει τῇ παιδιᾷ καὶ τῇ θεάτρῳ, ἡγεῖται δὲ τι εἶναι αὐτῷ δράμα πολιτικόν, οὐκ ἰαμβελίων τινῶν . . . ἀλλὰ τῆς περὶ τὴν βίον πραγματείας, ὅπερ ἂν εἴη τῇ φιλοσοφίῳ δράμα . . . καὶ τάξας ἑαυτὸν πρωταγωνιστὴν τοῦ χοροῦ, φυλάττει μὲν τὰ τῶν ποιημάτων ἀξίωμα, σχηματίζοιτο δὲ τῷ ἦθει τοῦ λόγου πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὡς δραματοποιεῖ ὁ θεὸς 7. 1 cf. § 10.* — Videtur huius generis etiam illa imago esse, quam legitimus in frustale, ubi iterum in praedicanis stilum incidit 35. 5 *καὶ κοινὰς μὲν πᾶσιν ὁ τοῦ ἀγαθοῦ πόθος, τιγχάνει δὲ τοῦ ζητουμένου*

οὐδὲν μᾶλλον ἄλλος ἄλλον· ἀλλὰ ὡσπερ οἱ ἐν σκότῳ χερσὸν καὶ ἄρηνρον μαστεύοντες, ἄποροι ὄντες τοῦ τὸ θηρώμενον ἐλέγξοντες φέγγους (sic emendavi e codicis φθόγγου), βρίζει καὶ ἐπισηῆ ἄπιστον εἰκασίαν λαβόντες, περιρίπτοντες ἀλλήλους καὶ διαδάκνοντες οὔτε ἀγνῆναι τολμῶσι, μὴ ἄρα ἔχωσιν, οὔτε παύσασθαι ποιοῦμενοι μὴ, ἄρα οὐκ ἔχωσι· ἐνθα δὴ θόρυβος καὶ στάσεις καὶ παρακαλεύσεις καὶ φωναὶ ζητιόντων στερόντων διωκόντων ἠδτρομένον ἀρπαζόντων ἀφαιρουμένων· καὶ βροῶσι μὲν πάντες . . . ὡς δῆτα ἐντετυχηκότες τῆ ἀγαθῆ, ἔχει δὲ οὔδεις, ὑπὸ δὲ ἀπιστίας τὰ τοῦ πλησίον ἔκαστος (εὐ)ρίματα (sic emendavit de Wilamowitz) διερευνᾶται· cynicam quidem declamandi rationem redolent; quodsi nullam inveni quae cum comparari possit, non inde hoc explicandum est quod omnino cynica non fuit, sed inde potius, quod imaginum cynicarum perpaucas tantum nobis servatae sunt. — Ex eodem fonte denique ad eum pervenerunt sententiae quibus, itorum atque iterum lamentationes suas et declamationes exornavit (6. 3 νῦν δὲ καπηλείας πάντα μεστὰ καὶ ἐμπορίας per ironiam, 29. 6 νῦν δὲ πάντα μεστὰ πολέμου καὶ ἀδικίας, 11. 7 τί τοίνυν ἐστὶν ὑπὲρ ὅτου κἂν εὗξαιτο ἂν τις τοῖς θεοῖς, 35. 3 τὰ δημοτικὰ οὐκ ὄρεῖς, ὡς πᾶς ἀνὴρ πανταχόθεν ἐπὶ ταῦτὸ θεῖ, ὃ μὲν γῆς ἀπτόμενος, ὃ δὲ περὶ θάλατταν πραγματευόμενος sq., 39. 3 νόμιζε δὴ καὶ τοῦ βίου ἰδὸν τινα εἶναι μακρὰν, 41. 3 ἢ οὐκ ὄρατε ἴσα τὰ δεινὰ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας κῆρας ἐμπεντωκίτα περὶ γῆν στρέφεται). In omnibus hisce frustulis sententias invenies quales praedicatores primum cynici, tum illius temporis omnes proferebant, quales e nostris praedicatoribus iterum iterumque audias, quales semper profereant, dum populum magis magisque corruptum praedicando ad religionem — frustra quidem — reducere studebunt; sententias apud omnes easdem, non tamen ab alio alii per scripta quaedam mandatas, sed cum praecleari ingenii vir semel excogitaverit, ab omnibus acceptas, ab omnibus cognitatas, posterioribus quibusque iam pueris traditas.

Restant cynica alius originis a Maximo usurpata; ea dico, quae e satiris oriunda ad posteriorum notitiam pervenerint. Notum est et iam dudum observatum exemplum illud, quod habemus in disc. vicesimae primae prooemio χαλεπὸν εὐρεῖν ἀκριβῆ βίον, ὡσπερ καὶ ἄνδρα. ἀλλὰ παντὶ ἀνακίεραται ἐνθεῖα τις πρὸς τὸ ἀκριως καλὸν καὶ

πλεονεκτεῖ ἕτερος ἕτερον, ὅτι ἂν ἐλάττω τὰ ἐνδέοντα ῥ· καὶ ἴσως ἂν τὸν μὲν γεωργικὴν μακαρίζοντα τοὺς ἀστικούς, ὡς συνόντας βίῃ χαρίεντι καὶ ἀνδιερῇ· τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν δικαστηρίων . . . ὀδριζμένους τὰ αὐτῶν καὶ εὐχομένους ἐπὶ σκαπάνῃ βιώσαι καὶ γηδὴν σμικρῇ. ἀκούσῃ δὲ τοῦ μὲν στρατιωτικοῦ τὸν εἰρηγικὸν εὐδαιμονίζοντος, τοῦ δὲ ἐν εἰρήνῃ τὸν στρατιωτικὸν τεθιγάτοος· καὶ εἶ 1 ; Θεῶν, ὥσπερ ἐν δράματι υποκριτὰς ἀποδύσας ἕκαστον τοῦ παρόντος βίου μεταμφιέσει τὰ τοῦ πλησίον, ἀδύς αὐ οἱ αὐτοὶ ἐκείνοι ποθίσοισι μὲν τὰ πρότερα, ὀδριζοῦνται δὲ τὰ παρόντα. Quocum ita Horatius consentit (sat. I 1 o fortunati mercatores, gravis annis miles ait, . . . contra mercator navem iactantibus austria, militias potior . . . agricolam laudat iuris legumque peritus sub galli cantum, consultor ubi ostia pulsat . . . ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est, solos felices viventes clamat in urbe), ut antiquiores ab illo Horatium exscriptum esse putaverint. Quod cum recte iam et Heinzius (de Horat. Bionis imit. p. 15) et alii negandum esse dixerint (Crusius Rh. mus. n. s. 43 p. 465 Kiessling ed. Hor.), non opus esset tangere nisi nuperrime Gerckius extitisset, qui ex uno Horatio Maximum sua sumpsisse affirmavit (Rh. m. n. s. 48 p. 42 sq.). Perlustremus igitur eius argumenta: iuris consultum illum personificatum de suo Horatium tribus illis usu stabilitis mercatoris militis rustici exemplis addidisse dixit, quippe qui in altera satirae parte non de *μεμψιμοιρία* sed de *πλεονεξία* locutus pro iuris consulto non iam apto cauponem posuerit (p. 43). Paulo post autem (p. 48) voluit Horatium in fonte quem in priore satirae parte conscribenda secutus esset, tres illos mercatorem militem agricolam inventos etiam in altera parte retinuisse, quamquam haud idoneos, neque quos sine ulla mutatione adhibere potuerit; videmus eum enim pro mercatore nautam posuisse. Quid igitur? Horatium ab altera parte adeo e fonte pendere credamus, ut exempla eius in sententiarum conexum intruderet, ubi nullus is locus esset, ab altera adeo libero eodem ille fonte usum esse, ut exempla illie sine ulla fictione poetica prolata ad Menippeae satirae similitudinem plane de suo exornaverit? Minime id quidem probabile; sed neque Gerckii illa quippe non argumenta neque haec mea quippe non re vera refutationem dilatamus; audiamus ipsos auctores: Horatianus ille miles cur e fortunati merca-

tores exclamavit? cur ille iuris peritus agricolam laudat, cur alius alium? quia molestias suae ipsius vitae alter aegre ferens ab alterius vita et studiis alienas putat; miles fractus membra labore describitur, recreator navem iactantibus austris, consultus consultor ubi oetia pulsat sub galli cantum, agricola datis vadibus in urbem extractus. Et cur apud Maximum? quia παντὶ ἔνδειά τις πρὸς τὸ ἄκρωσ καλὸν καὶ πλεονεκτεῖ ἕτερος ἑτέρου ὅτι ἂν ἐλάττω τὰ ἐνδέοντα ἤ. En μεμψιμοιρίαν minus quam πλεονεξίαν illustratam; neque minoris hoc quam illud acuminis; illud Horatii magis humanum, magis poetice excogitatum; solent enim poetae gesta fingere si cogitata illustrare volunt; hoc magis eo colore tinctum quem solent poetico dictis inducere qui suam opinionem illis firmare studeant. En vides Horatium poetae cuiusdam fictione quippe ipsum poetam poetice usum, Maximum, quippe non ex ipso carmine sententiae illius notitiam, sed e cynica iam iam populari traditione assecutum, summam sententiae respicientem, neque ipsam fictionem adae curantem; quae eadem ratio fuit auctoris epist. Hipp. sept. dec., apud quem eandem summam sententiae invenimus prorsus neglecta fictione poetica qua exornata erat (ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς μακαρίζουσι τὴν ἰδιότην, ἡ δὲ ἰδιότης ὁρέγεται βασιλείης, ἡ πολιτευόμενος τὴν χειροτεχνεῦντα ὡς ἀκίνδινον, ἡ δὲ χειροτέχνης ἐκείνον ὡς ἐκτονεῦντα κατὰ πάντων). — Similis satirae vestigia apparent in diss. quintae prooemio; audias ipsum: δεινὸν γε, εἰ οἱ μὲν θεοὶ διέκριναν τοῖς ἀνθρώποις τὰ γὰρ ἀ ἐκ τῆς τῶν κακῶν ἡμιλίας, ἀνεπίμικτον ἐκάτερον ἐκατέρῳ εἶναι θέμενοι . . οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐκόντες, εὐδαιμόνα διώκοντες βίον, καταμιγνύουσιν αὐτῇ δυστυχίας· κἄν τις θεῶν αὐτοῖς συγχωρήσῃ ζῆν δι' ἡμέρας ἐν φωτὶ λαμπρῷ, ἄπνοια καὶ ἀδελεί (cod. ἀπνοια καὶ ἀδελεί) τῆς ἐν νυκτὶ ἀναπαύλης ἄχθονται τῇ ἡλίῳ μηδέποτε ἐξισταμένῃ μηδὲ εἰς τὸ καλίσμιον παραχωροῦντι, sententia qualis satiram decet et forma (si quis deus) qua amabant satiras concludere (cf. Heinze l. s. p. 17); non ipsum autem sententiam hanc excogitasse atque formula, quam ex altera illa satira fortasse cognitam habebat exornasse, inde sequitur quod ad ipsam rem non facit; prooemii enim haec est sententia: propter malitiam homines cum bonis malum coniungunt neque purum bonum, si deus dedisset, perferre omnino possent sicut Phaedri ranae modo regem

potentes e Iove, modo missum respicientes; sibi proposuit autem ostendere, felicitati non credere nisi infortunis firmatae utile esse; nil de malitia hominum, nil de malis, quae proprie ethica volebant philosophi; de *περιστάσει* agit et quem usum ex iis capere possint; sed altera ex parte dicendum est, ad eam Maximum non productum esse, nisi philosophi eius aetatis in suum usum talia accepissent; ex ipso auctore Maximum eam hausisse nil est unde effici possit.

VII. Quamquam e trivio plerumque petita sunt, quae apud Maximum legimus nec certi auctoris vestigia neque in Platonice ab eo expositis neque in illis quae popularis philosophiae intra fines sita sunt, detegere potuimus, tamen cum curiositate quadam suae aetatis scriptores praeclarissimos saltem legisse eum statuendum est. Libellum cuius Aristotelem ferebant auctorem de mundo conscriptum Maximo notum fuisse iam Zellerus observavit (phil. gr. hist. III 2 p. 205 Berliner Sitzungsberichte 1885 p. 400), atque singulis collatis firmare studuit; et recte quidem, quamquam in eo — siquidem id voluit — non possum vire decissimo adstipulari, quod ante oculos Maximo putavit hunc librum fuisse eum septimam decimam de deo Platonicam orationem conscriberet; nam primum negandum est Maximo ad orationes suas cotidiana praeparatione aut scriptura e qua recitaret antea confecta omnino opus fuisse, quippe quem e tempore omnia loqui solitum esse viderimus. Tum autem non solum in septima decima oratione quaedam illino sumpta exstant, sed ubique fere dispersa inveniuntur¹⁾ atque inveniuntur in his quaedam ad aliam rem illustrandam

1) Velut deum mundum servare *δυνάμει ἀτρώτῃ* usum (Max. 21. 6 cf. 41. 2 Pl. Arist. 6 σωτήρ μὲν γὰρ ὄντως ἀπάντων . . . οὐ μὴν ἐπιπόνου ζώου κάματος ὑπομένων ἀλλὰ δυνάμει χρέμενος ἀτρώτῃ) aut Iovis cognomina ἕτιος ἐκικάρκιος γενέθλιος πατρός φωνάλιμος 41. 2 e copiosa illa nominum enumeratione ἀστρακαίος βρονταίος ἀλέριος ἀλδριος κεραύνιος ἕτιος ἐκικάρκιος κολιεύς γενέθλιος ἐρκίος ἐμέγχιος κέρτιος ἑταιρείος φίλιος ἕτιος στρατίος τροπαιούχος καθάρσιος καλαμνεύς ἱκίσιος μελλίσιος σωτήρ ἀλευθέριος οὐράνιος χθόνιος quae sive e possi sive e populari fide oriunda primus e sua sententia interpretatus Chrysippus composuit (cf. fragmentum eius apud Gericium Chrys. 14) unde in stoicorum dogmata recepta partim recta via ad Cornutum (epidr. cap. 9) Ciceroem (de fin. III 20. 66 salutarum hospitalium statorem) Senecam (de benef. IV 7) Epictetum (I 22. 16) Aristotelem personatum (asp. 7), partim ipse hoc Pl. Aristotele auctore in popularium philosophiam deduxit (ex. gr. ad Dionem I 29 XII 75 Maximum 41. 2 Lucianum

atque in illo libro a Maximo adhibita velut imperatori cum infamis militibus rem non esse, sed interpositos esse multos singulos singulis inferioribus, ita ut paulatim ad eos descenderent quae ille iussisset; qua similitudine Pa. Aristoteles usus est ut unius iussu et voluntate omnia, etiam maxime ab eo remota regi ostenderet (*ἔοικε δὲ κομισθῆ* sq. cap. 6), Maximus autem nescio qua cogitatione ductus ut virtutem et *θεωρητικὴν* et *πρακτικὴν* i. e. corporis et animae una esse operari deceret 33. 7; aut imago illa *ὡσπερ δρῶσιν οἱ μεγαλύτεχραι διὰ μιᾶς ὀργάνου σχαστηρίας πολλὰς καὶ πικίλας ἐνεργείας ἀποτελοῦντες*, qua Maximus divinationem illustrare posse sibi visus est 19. 3. Memoriae igitur Maximi illa adeo infixae erant, ut praesto essent, ubicumque de simili argumento loquenti ei recordatio resurrexit; sed hinc non sequitur mente illa re vera Maximum percepisse sicut percipimus quibus familiariter utimur; imo non philosophi haec est ratio ea aut explicantis aut provehentis de quibus diu cogitaverit, sed rhetoris liberis iis usi quae lecta aliquando in rhetoricam suam locorum (*τόπων*) copiam receperit.

Alium auctorem stoicum, iterum incertum secutus est in iis quae de referenda iniuria protulit (orat. 18); habemus ad quem omnia haec referre possimus Senecae dialogum secundum, neque iniuriam neque contumeliam sapientem accipere inscriptum; statim syllogismi quo Maximus utitur *ἀδικία ἐστὶν ἀφαιρέσις ἀγαθοῦ· τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετῆ; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον· οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τιν ἀρετὴν ἔχων* (18. 2) similem videmus ratiocinationem apud illum II 5. 4 (omnis iniuria diminutio eius est, in quem incurrit nec potest quisquam iniuriam accipere sine aliqua detrimento vel dignitatis vel corporis vel rerum extra nos positaram; sapiens autem nil perdere potest . . . unius enim in possessione virtutis est ex qua depelli numquam potest . . . quodsi iniuria nil laedere potest ex his quae propria sapientis sunt, quia virtute sua salva sunt, iniuria sapienti non potest fieri), e qua ad eandem summam rem ille produxit atque suam ex illo syllogismo Maximus (iniuria in bonos nisi a malis non temptatur, bonis inter se pax est, mali tam bonis perniciosi quam

(Tim. § 1 per locum) Aristidem rhetoricum (orat. I p. 11 Dind.) Theomaticum (V 64 e IX 136 e) Iulianum (fragm. ep. 291 b sq.).

inter se II 7. 2 οὐκ ἀδικεῖται ἢ χρηστός οὐτε (ὑπὸ τοῦ χρηστοῦ ἀνεπιβούλευτος γὰρ αὐτοῦ ἢ ἀρετῇ, οὐτε) ἐπὶ τοῦ μοχθηροῦ ἀναφαιρῆτος γὰρ³⁾. Ex eadem porro cogitandi ratione exorta sunt apud Maximum verba *μήποτε οὖν οὐ κατὰ τὴν ἀφαιρῆσιν τοῦ πάσχοντος ἢ ἀδικία τέτακται, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δρᾶσαντος· καὶ ὁ μοχθηρὸς ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ ἀδικεῖται, κἂν μὴ ἔχη τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ χρηστός ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ, κἂν ἔχη μὴ ἀφαιρῆτον τὸ ἀγαθόν* (18. 3) atque Senecae: non minus latro est cuius telum opposita veste elusum est. omnia scelera etiam ante effectum operis, quantum culpaе satis est, perfecta sunt (II 75), quamquam iorma paululum mutata; uterque praeterea voluit inferiores esse males sapienti, ita ut re vera hic laedi non possit (ὁ μοχθηρὸς . . βουλόμενος . . πρὸς τὸν ὅμοιον ἀποστίνεται ἢ πρὸς τὸν κρείττονα· τί δὲ τῶ κρείττονι δραστέον sq. 18. 5 cf. Seneca II 11. 2: simul illud cogitat omnes inferiores esse quam ut illis audacia sit tanta excelsiora despiciere [et 12. 3]), uterque denique contra adversarios quosdam sese vertit qui stolis quosdam obiecerint (cf. Max. 18. 10 ἀλλὰ διὰ τοῦτο, φαίη ἂν τις, ὁ δίκαιος ἀνὴρ προπηλακίζεται καὶ συκοφαντεῖται καὶ διώκεται καὶ χρήματα ἀφαιρεῖται sq. Seneca 15. 1 desinite itaque dicere non accipiet ergo sapiens iniuriam si caedetur si oculus ei eruetur sq.). Cum igitur omnia haec argumenta satis apta prorsus contra Maximi consuetudinem explicata sint, neque praeterea in oratione inveniantur nisi quae aliunde cognita e memoria imiscuit (velut Platonium illud καθόλου δὲ εἰ τὸ ἀδικεῖν πονηρὸν καὶ τὸ ἀνταδικεῖν ὅμοιον 18. 5), e scripto quodam libro haec, non e scholarum traditione aut institutione ad eum pervenisse apparet; quem tamen non ante oculos habuisse cum haec diceret, sed nescio que tempore lectum memoriae mandasse atque singula tenuisse, eorum memer, quae de compositione Maximi supra exposui, sponte intelliges.

Sed et certum possumus nobisque servatum auctorem, Dionem Chrysostomum dico, a Maximo lectum esse evincere. In oratione tri-

3) Hoc vel simile supplendum esse collatis eiusdem verbis κλημεῖσι οἱ δίκαιοι τοῖς δίκαιοις οὐδαμῶς· ἴσοι γὰρ ταῖς γνώμας . . . κλημεῖσι οὖν οἱ ἀδικοὶ ἢ τοῖς δίκαιοις ἢ τοῖς ἐμοῖσι· ἴσοι γὰρ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἐμοῖσι 20. 2 intelligitur.

oesima sexta enim de Diogene cynico haec protulit, quibus Dionem ex sexta eius oratione statim adscribam :

αὐτός δὲ scil. Diogenes βασιλέως ἀφρόβου καὶ Διουδέρου [videtur scribendum esse βασιλέως ἀφροβου καὶ Διουδέρου] θλαίταν θλαίτων δ. sq.] θλαίταν θλαίτων οὐκ ἐκατρίβων ἐν χαμῶν βαβυλωνίους οὐδὲ Μήδοις ἐνοχλῶν ἄρα Ἰβρούς, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὐτίς ὁμοῦ ταῖς ἄραις μεταμοστέμενος

Βασιλεία δ' ἦν αὐτῷ τὰ τε ἱερὰ καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἄλλα

καὶ φίλος ἦν καὶ συνήθης τῷ αἵματι ἄσπερ οἱ λίοντες

καὶ οὐκ ἀπεδίθρασκε τὰς ἄρας τοῦ Διός, οὐδὲ ἀντεμχανάτο αὐτῷ

ἀλλ' οὕτως ἄρα ἐβιάς ἦν τῇ τοῦ παντός φύσει, ὥστε ἐκ τοιαύτης διαίτης ὑγιεινός τε ἦν καὶ ἰσχυρός καὶ κατεγήρα ἐς τὸ ἀκρότατον μηδὲν φαρμάκων δεηθεὶς μὴ σιδήρου μὴ πυρός μὴ Χείρωνος μὴ Ἀσκληπιοῦ μὴ Ἀσκληπιαδῶν μὴ μάντεων μαντευομένων μὴ ἱερέων καδαίροντων μὴ γοήτων ἐπαδόντων

πολεμουμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος . . . ἐχειρίαν ἦγε μόνος ἐν ἐπιπλισμένοις ἄοπλος, ἐν μαχομένοις ἐνοσπονδος κᾶσι· ἀπέγιοντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἄδικοι sq.

Dio VI 1 ἔφη δὲ μιμῆσθαι τοῦ Περσῶν βασιλέως τὴν θλαίταν. καὶ γὰρ ἐκείνος τοῦ μὲν χαμῶνος ἐν Βαβυλῶνι διεήγατο τοῦ δὲ Ἰβρούς ἐν Ἐκβατίνοις τῆς Μηδικῆς· οὕτως δὲ καὶ αὐτὸς μεταλλάττετο τὴν οἰκίαν κατὰ τὰς ἄρας τοῦ θεοῦ

οἰκίας δὲ τὰς καλλίστας καὶ τὰς ὑγιεινοτάτας ἔχειν τὰ τε ἱερὰ καὶ τὰ γυμνάσια (§ 14)

τοῦ αἵματος ἠνεύχετο ῥαδίως ἅτε δὴ συνήθης αὐτῷ γενόμενος

καὶ εὐφραίνεται Ἰβρούς προσιόντας, οὐκ ἤχθετο δὲ καυομένου (§ 9)

de hominibus . . . μηδὲ εἰς γῆρας ἀφικνεῖσθαι, ζῆν δὲ νοσημάτων γέμοντας τὴν δὲ γῆν αὐτοῖς μὴ ἔλαρκεν παρέχουσαν φάρμακα, δεῖσθαι δὲ καὶ σιδήρου καὶ πυρός· καὶ μήτε Χείρωνος μήτε Ἀσκληπιοῦ μήτε τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἰαμάτων μηδὲν ὄφελος εἶναι μηδὲ μάντεων μαντευομένων μηδὲ ἱερέων καδαίροντων (23/4)

βαδίζω ὅκα βούλομαι καὶ διὰ στρατοπέδου κορευόμενος ἄνευ κηρυκείου καὶ διὰ ληστῶν· οὐδεὶς γὰρ ἐμοὶ κολέμεος οὐδ' ἐχθρός ἐστι βαδίζοντι (§ 60)

Nulla in his sunt, quae genuinam cynicam originem apud Maximum melius ostendant quam apud Dionem, multa autem multe magis rhetorica et obscurata atque ab acumine cynico abalienata; si quae praeter ea apud Maximum apparent cynica velut Diogenis comparatio cum leonibus (of. Cynicus 15 [547] Dio VIII 30), non est cur eum aliunde ei nota non potuisse hisce inmiscere affirmemus; etiam alia, velut Diogenem circumlisse spectatorem et castigatorem hominum (περιεῖχε τὴν γῆν ἄφετος cf. ἄφετος παντός τοῦ δεινοῦ ἐνέμετο πᾶσαν τὴν γῆν 3. 9 Cynicus § 15 (547) vel omnibus hominum studiis et rationibus irrisisse ἀπάντων τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καταγέλα cf. 3. 9 Diogenis ep. 47 (Herch. 257) de trope σπουδογελοίῃ

cf. Cynicus 551 Norden Fleck. ann. suppl. 18. 313 adn. 4), certe cynica, sive e vulgari traditione sive e philosophia populari ei nota, apud Dionem non exstant. Possis quidem, cum Dio certe diatribam quandam Diogenis ipsius nomine editam exscripserit — id quod verba eius tamquam ipsius loquentis oratione q. d. obliqua non numquam prolata decent — obicere, etiam Maximum eundem fontem adiisse. Sed idem atque hic in secunda quoque paragrapho observari potest, ubi inter antitheta quae multa finxit, quaedam e cynica popularis philosophiae parte (cf. cap. VI p. 84 huius op.) quaedam e Dione sumpta protulit:

δεδιότες μὲν ἔνδειαν, πληρωθῆναι δὲ καὶ μάλιστα δεδιότες μὴ ποτε αὐ-
μὴ θυνάμενοι τοὺς ἐπιλήρη τὰ ἀναγκαῖα Dio 84

εὐλαβούμενοι μὲν νόσους, τῶν δὲ νοσε- φοβούμενοι δὲ νόσους, τῶν δὲ νοσερῶν
ρῶν οὐκ ἀπέχόμενοι ἀπέχεσθαι μὴ θυνάμενοι 85

ὑποκτείνοντες μὲν ἀλλήλους (cod. ἄλ- ἄπαντας ἀλλήλους ἐπιβουλευόντας (84)
λους), ἐπιβουλευόντες δὲ τοῖς κλησίον *)

δεινοὶ πρὸς ἀνόπλους, δειλοὶ πρὸς ἀπλισ- φοβεσθαι μὲν τοὺς ἀνόπλους, πιστεύειν
μένους δὲ αὐτὸν τοῖς ἀπλισμένοις (de rege § 88)

μακαρίζοντες τοὺς τεθνηκότας, γλιχέ- ζῶσι δὲ κατὰ ἀηδέστερον τῶν τεθνά-
μενοι τοῦ ζῆν, μισοῦτες τὸ ζῆν, φοβό- ναι ἐπιθυμούντων, τὸν δὲ θάνατον . . δε-
μενοι δὲ τὸν θάνατον δοίκασι 47

προβεβλημένοι τοὺς πολέμους, εἰρήνην μηδέποτε δὲ ἦσυχίαν ἔχειν θυνάμενοι
ἔγειν μὴ θυνάμενοι 84 cf. πολέμου ὄντος εἰρήνης ἐρώσει, εἰ-
ρήνης δὲ γενομένης μηχανάζουσι πόλε-
μον 51

Dubio certius autem Diones Maximum memoria tenuisse, dictum illud ἔφη δὲ τοὺς πλουσίους ὁμοίους εἶναι τοῖς νεογνοῖς βρέφει· δεῖσθαι γὰρ αἰεὶ ποτε σπαργάνων (Dio 15) ita apud Maximum obsecratum περιβάλλοντες αὐτοῖς ἔρη . . . καὶ τὰ σώματα σπαργάνοις μαλθακοῖς καθειλίξαντες (36. 2) ut e memoria tantum loquenti accidere solet demonstrat. Videmus igitur etiam hic prorsus e consuetudine sua quandam de qua diceret rem sibi proposuisse atque de suo arbitrio materiam disposuisse — artificium enim illud φέρε δὲ ἑατέρων ἡμέτω τις ἡμῖν ἀνὴρ ἐπι δαιτυτητῆν τὸν λόγον· ὁ δὲ αὐτῶν ἀρεσθῶν ἑκάτερον sq. (36. 3) ipsius Maximi est quippe uti

*) Cod. κλισίους quod coll. Hipp. op. φιλοσκευόντες εἰρηρῆ ἀλλήλους et Diag. op. 28 ἀλλήλους φθονούσας mutandum censui.

talibus soliti — argumenta autem ex iis quae memoriae mandata secum ferebat prout apta videbantur sibi deduxisse; inter quae hic Dionea esse non nisi casu factum est, quippe cuius scilicet clarissimi illius aetatis auctoris scripta post mortem statim edita uti par est etiam Maximus evolverit penitusque perlegerit. Accedit qui huius conlecturae faveat alter locus Maximi in sexta oratione ubi de hominum κακία declamitans dixit ὄψει . . . συγγενεῖς καὶ συρρεστίους πολέμους, πάντας πᾶσιν ἐπιτιθεμένους, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἔλιον καὶ τὸν αὐτὸν αἰθέρα καὶ τὸν αὐτὸν νόμον, καὶ τὴν αὐτὴν φωνὴν ἰέντας, καὶ τὴν αὐτὴν γῆν νεμομένους, καὶ καρποῖς τοῖς αἰτούς σιτουμένους καὶ μυστήρια τὰ αὐτὰ τελουμένους· οὗς περιβάλλει τεῖχος ἐν καὶ πόλις μία, πολεμοῦντας σπενδομένους ὁμνύντας ἐπιποροῦντας, συντιθεμένους μετατιθεμένους καὶ προφάσεις μικρὰς μεγίστων κακῶν (§ 5), quae plane eadem fere sunt atque quae Dio protulit in simillimo declamationis frustulo 74. 3 πρὸς δὲ τοὺς συμπολιτευομένους καὶ τῶν αὐτῶν κακικοῦντας ἱερῶν καὶ θυσιῶν καὶ γάμων καὶ φυλῆτας ἦντας ἀλλήλων καὶ δημοτίας καὶ συγγενεῖς τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἀρχεῖα. καὶ ταῦτα οὐδέποτε ἴσμεν. μεστὰ γοῶν αἱ πόλεις αἰεὶ κατιγοροῦντων ἀπολογουμένων, δικαζόντων δικαζομένων, καὶ οὐδὲ ἐν ταῖς ἱερομηρίαις ἢ ταῖς σπονδαῖς ἀλλήλων ἀπέχεσθαι δύνανται· τίθενται οὖν ἑτέρους νόμους ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τούτους ἱερῶς καλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ὄνομα ὠρελοῦν· ὃ γὰρ τῆς κακίας πόλεμος διηνεκὴς ἀνασι πρὸς ἕνατας, ἄσπονδος ὢν καὶ ἀκίρκετος. videmus apud utrumque inconstantiam hominum et ἀπιστίαν petitam, quae donec remaneat, inutiles esse festos dies omnis generis inter homines; cum autem etiam πόλεμον illud ipsius κακίας apud Maximum redire inveniamus (6. 8 ἕως δὲ ἄσπονδος καὶ ἀκίρκετος ὃ ἐν ψυχῇ πόλεμος, ἄφιλος ἢ ψυχὴ μένει, ἐχθρὰ, σκιδρωπὴ) et φράσιν illam τὸ δὲ τὸν ἔλιον βλέπειν τὸν αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τρέφεσθαι γῆς (Dio § 26) plane eandem quamquam alio conexu Maximum adhibuisse viderimus, Dionem penitus novisse et unum alterumve eius dictum vel pronuntiatum memoriae mandatum in mentem ei venisse elucet.

Index locorum.

	pag.		pag.
Tractatus			
Aetius (Diels p. 204)	45	Himerius sophista orat. I p. 40	58 adn. 2
Albinus introductio in Plat.	39 sq.	Horatius sat. I 1	88 sq.
cap. 10	51	Iamblicus protrepticus	55
" 12	42. 43	Julianus orat. II	66 sq.
" 15	54	§ 90	59 sq.
" 25	50	IV 142 d	41
" 27/28	46	Maximus Tyrus orat. 2. 4	17
" 29	47	4. 7	83
" 30	48	5. 1	89
" 32	44	6. 1	95
" 33	44	2. 6	68
Apuleius de deo Socratis	54 sq.	7. 1	86
" de dogm. Platonis	49 sq.	8. 10	41
libr. I cap. 7	43	9. 1	21
" 8	43	7	36
" II " 6	47	10	20
" 11	48	11. 4. 5	82
" 12/14	49	12. 2	82
Aristoteles eth. Nicomach. 1155b 18 sq.	63	3 . 11 adn. 8	
[Aristotelis] de mundo	90 sq.	4	51
Cicero de nat. deor. II 158 sq.	76	14/15	54 sq.
Laelius 10. 28 sq.	63	15. 3	44
Chrysippus (apud Gallium n. Att.		6	17
VII 1. 8)	58	16. 3	50
Die Chrysostomus orat. III 95	63	4	39
κατὰ βασιλείας (I et IV)	66	6	17
orat. VI	98 sq.	9	17
Diogenes Laertius III 86. 70	43	17	90
78	43	5	65
78	48	7	51
Epictetus disc. II 22. 10	64	11	50
Eleroetes (ap. Stebaeum eel. II 181) 60			

	pag.		pag.
Maximus Tyrinus orat. 17. 12	45	Origenes c. Celsum 215	75
18. 2—5	91 sq.	Philo de animalibus	70 sq.
30 adn. 8		de praem. et poen. 11	61
5	88	de providentia II 82	89 sq.
19	80 sq.	Philedemus de pietate	79
7	83	Plato leges d. 709 d	35
20. 1	64	Lysis 214 b	65
21. 1	87 sq.	Phaedrus 242 d	37
4	53	res publ. VI 238	36
21/22	10 adn. 5	VII 522	33
22. 4	66	sympos. 202 c	39
24. 5	86	Pictarchus de adm'at. et amic. 2	64
25. 4	69	de defectu oracul. 18	54
26. 2	69	[de educat. liber. 4]	47
6	17	[epitome (Diels 308)]	42
26/27	87	de fortuna	74 sq.
29. 1	66	[de fortuna Alexandri] 18	18
30. 4	63	adn. 15	
32	78 sq.	de gente Socratis 24	85
32	20	de sollert. animal.	71 sq.
33. 7	82	de stolor. repugn. 23 59 adn. 8	8
9	47. 48	[de vita et poen. Homeri	
35. 5	86	8—14]	78
36. 2	98 cf. 84	144	47
5	98 sq.	Porphyrius de abtinentia III	71 sq.
37. 2	87	Ballustius Neoplatonicus cap. 5	40. 41
38. 6	41. 61	„ 10	53
41	26	Seneca dial. II	91
3	83	epistola 41	61
4	58	72. 16	61
41. 5	10 adn. 7	Sextus Empiricus hypot. A	70 sq.
Origenes c. Celsum 168	41	Zenonis epistola	47

Emendabantur a me	pag.		pag.
Maximi orat. 5. 1	89	Maximi orat. 26. 2	94
7. 7	2 adn. 2	5	93
8	8 adn. 6	37. 8	27. adn.
12. 4	22 adn. 10	38 6	41
18. 3	92	26. 7	18
19. 4	80	Suis uti benigne de Wilamowitz	
26. 8	25	mibi permisit is orat. 35. 5	87
34. 2	12 adn. 10	38. 6	41
35. 5	87		

Index potiorum rerum.

	pag.		pag.
Agamemnon optimi regis exemplum	66	divinationis duo genera	80
agriculturae laus	67	Elementa quattuor	44
amicitia : consensu constat	49	eorum pugna	79
κατὰ τὴν χρεῖαν	68	Homeri interpretatio stoica	77 sq.
ἰσότητος τρόπου	68	homo a stirpe (nec malus nec bonus) 48	
eius exempla	64	Iuppiter εἰμαρμένη intelligendus	79
amor Sapphus	4 adn. 9	eius epitheta	90 adn. 1
qui sit in populari philosophia 69		Materiae κἀθος	59
tria eius genera secundum Plat. 49		e Platonis sententia	43
anima a corpore soluta daemones sit	56	μετρικὰ ἔργα	48
tripartita	53	Minerva φρόνησις	79
eius recordatio	50	μοῖραι nomen εἰμαρμένης	83 adn. 9
eius ἔξουσία causa malorum	58	mundus quid sit e Plat. sent.	43 sq.
antitheta cynica	84. 94	Philosophia ἐπιστήμη δειλῶν καὶ ἀν- δρακίνων	59
rhetorica	65	ἐπιστήμη ἐπιστημῶν	83
Apollo ἥλιος sec. stoicos	79	Rerum tria initia	40
ἀκροῖα de Ulixæ	80 et adn. 8	Satirarum cynicarum ap. Max. vestigia	87 sq.
ἀνθρώπου δόγματα	19. 23	similitudines cynicae	85. 86. 87
ars naturae imitatio	83	Socrates	34
βίος θεωρητικὸς, πρακτικὸς	58	verae philosophiae princeps 77	
bona humana et divina	46	eius: accusator Anytus	35
Codicum inscriptio	15 adn. 19	magistri	35
cynicae sententiae	83. 84. 87	dictum in iudicio	83
Carnades quid de animalibus do- cuerit	74 sq.	Theologia Platonica	45
Daemones	54	Virtus : ἐξομώσις θεοῦ	46
deus Platonius	41	ei accedere debent natura et educatio	46
pulcher	50	et vitium	61
omnium creator	38	eius: προκοπὰι	46
νοῦς πάντα νοῦν καὶ ἅμα καὶ ἀσὶ	51	: quattuor genera	47
λόγος ἑρῶδης	82	voluptas δέλειαν κακῶν	61
eius notitia ex operibus ac- cipitur	83		

E typhothetae erroribus, qui me fugerunt, graviores non debet
 silentio praetermittere hosce :

pag. 8	lin. 11:	possent leg. possint	
"	8 adn. 5 lin. 2:	δρηθωμένων leg. δρηθρωμένων	
"	16 lin. 9:	vestigis. quidem	leg. vestigiis quidem
"	18 " 9:	ἀβ χειμῶν	" ἄβ
"	21 adn. 7 lin. 4:	respondit	" respondet
"	24 adn. 15 lin. 1:	εἰκαζέσθω	" εἰκαζέσθω
"	28 lin. 19:	τόκον	" τόκον
"	29 " 21:	sine Stoicam	" sine
"	" 28:	δεός	" θεός
"	" 29:	sensit	" sensit
"	30 adn. 3 lin. 15:	cap. VIII	" cap. VII
"	32 lin. 23:	alia et	" alia; et
"	41 " 1:	αἰτία	" αἰτίας
"	47 " 18:	ταὶ δὲ εἰδη αὐτῆς λογικαὶ	" ταὶ δὲ ε. αὐτῆς, αἱ μὲν λογικαὶ
"	48 " 27:	adeorum	" ad eorum
"	53 " 16:	rareus	" rareus
"	75 " 2:	usus est ut, deos	" u. est, ut d.
"	81 " 16:	Pherecydem	" Pherecydam
"	91 " 16:	liberis	" liberis.

(Ea me omisise, ubi litterae aut partes litterarum deficiunt, cum postquam
 corraxi, nescio quo casu exortum sit, non offendere, sed ipsa, lector, inter legun-
 dum quaeque supplens.)

VITA AUCTORIS:

Natus sum Henricus Constantinus Hermannus Hobein die 28. mens. Febr. a. h. saec. LXXI. in urbe, quam nostra lingua vocant Osterode, prope a silva Heroynia sita, patre Augusto, matre Agnes, e gente Frederking, quorum ille praematura morte mihi ereptus est, hac adhuc superstite magnopere gaudeo. Fidei addictus sum evangelicae. Litterarum rudimentis in schola quadam privata urbis Clausthal appellatae imbutus a. h. s. LXXIX. gymnasium ibidem frequentare coepi; tum Susatum Guestphaliae transgressus inde ab anno h. s. LXXXIII. archigymnasium q. d. Susatense frequentavi. Maturitatis testimonio instructus anno LXXXX almae matris Gottingensis inter cives receptus per novies sex menses studiis philologicis incubui. Docuerunt me viri docti Baumann Dilthey Dziatzko Geroke Henking Heyne Leo G. E. Mueller Peipers Roethe Sauppe (†) de Wilamowitz-Moellendorf.

Regii philologorum proseminarii sodalis fui per duo semestria, seminarii per tria sodalis ordinarius, per quartum senior, proseminarii germanici per duo semestria sodalis, seminarii per idem tempus sodalis ordinarius, per duo semestria senior. Ad exercitationes suas epigraphicas de Wilamowitz, philologicas de Wilamowitz, Leo, archaeologicas Dilthey, palaeographicas Dziatzko benigne me admiserunt. Quibus viris omnibus gratias refero quam maximas, praeter ceteris vero Udalrico de Wilamowitz-Moellendorf et Gustavo Roethe, quorum quanta inde a studiorum initiis erga me fuerit benevolentia et liberalitas, nemo nisi equidem possum aestimare, quibusque pium et gratum animum semper servabo atque retinebo.

A FINE IS INCURRED IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW.

47
1775H
MAR 6 1950

Acme

Bookbinding Co., Inc.
300 Summer Street
Boston, Mass. 02210

THE BORROWER WILL BE CHARGED
THE COST OF OVERDUE NOTIFICATION
IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO
THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST
DATE STAMPED BELOW.

BOOK DUE - WID
5648909
CANCELLED
JUN 31 1978

AUG 26 1977

WIDENER
OVERDUE
FEB 20 1981
6978194

WIDENER
OVERDUE
JUL 14 1981
7042624
CANCELLED

n 19.65
e Maximo Tyrio quaestiones philolo
idener Library 001948026

3 2044 085 139 707